

การฟื้นฟูย่านการค้าเก่า : กรณีศึกษาย่านท่าวัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

โดย
นางสาวณัฏฐนิช จำรูญโรจน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม

มหาดบัณฑิต

สาขาวิชาหลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาดบัณฑิต แผน ก แบบ ก 2

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การฟื้นฟูย่านการค้าเก่า : กรณีศึกษาย่านท่าวัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

โดย
นางสาวณัฐนิช จำรูญโรจน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
มหาบัณฑิต

สาขาวิชาหลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต แผน ก แบบ ก 2

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

URBAN RENEWAL OF OLD COMMERCIAL DISTRICT : THE STUDY OF
THAWANG AREA, MUANG DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Urban and Environmental Planning Master of Urban and Environmental
Planning Program

Department of URBAN DESIGN AND PLANNING

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2020

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ	การฟื้นฟูย่านการค้าเก่า : กรณีศึกษาย่านท่าวัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
โดย	ณัฐนิช จำรูญโรจน์
สาขาวิชา	หลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต แผน ก แบบ ก 2
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สณชัย ลบแยม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพักตรา สุทศสุภา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สณชัย ลบแยม)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(รองศาสตราจารย์ ดร.กรุณา รักษวิณ)

60058313 : หลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหัพภาค แผน ก แบบ ก 2

คำสำคัญ : ย่านการค้าเก่า, ย่านท่าวัง, การฟื้นฟู

นางสาว ณิชฐนิช จำรูญโรจน์: การฟื้นฟูย่านการค้าเก่า : กรณีศึกษาย่านท่าวัง อำเภอเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สฤษฎ์ชัย ลบรัมย์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนะแนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า กรณีศึกษาย่านท่าวัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการเติบโตของเมือง กิจกรรม และการใช้งานในปัจจุบัน ผ่านการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร การสำรวจและประเมินผลตามตัวชี้วัดตามมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับประชาชนในพื้นที่ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันย่านท่าวังเผชิญสภาวะชบเซาทางเศรษฐกิจ เนื้อเมืองเริ่มมีการขยายตัวออกไปยังรอบนอก พฤติกรรมการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงข้อจำกัดทางการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร ส่งผลให้ความเข้มข้นของกิจกรรมเปลี่ยนแปลงตามไป ขณะเดียวกันย่านท่าวังมีกิจกรรมที่ยังมีชีวิต มีความสมบูรณ์ทางมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สร้างความหลากหลาย จึงควรส่งเสริมให้เกิดการฟื้นฟูย่านการค้า และบริหารจัดการย่าน เพื่อให้ย่านท่าวังให้เกิดการใช้งานพื้นที่ได้อย่างคุ้มค่าและเต็มประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี และเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของเมือง โดยมีแนวทางการฟื้นฟูของย่านการค้า ได้แก่ 1) แนวทางการควบคุมการพัฒนาเชิงกายภาพ 2) แนวทางการใช้กลไกทางกฎหมายเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ 3) แนวทางการใช้กลไกทางการเงิน และ 4) แนวทางการใช้กลไกการบริหารจัดการ ทั้งนี้ เพื่อดำรงคุณค่าความเป็นย่านชุมชนเก่า ย่านท่าวังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ต่อไป และมีความสอดคล้องกับการเติบโตของย่าน กิจกรรม และวิถีชีวิตคนในย่าน

60058313 : Major Master of Urban and Environmental Planning Program

Keyword : Old Commercial District, Thawang Area, Urban Renewal

MISS NATTANICH CHAMROONROCH : URBAN RENEWAL OF OLD COMMERCIAL DISTRICT : THE STUDY OF THAWANG AREA, MUANG DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE THESIS ADVISOR : ASSISTANT PROFESSOR PH.D. SONCHAI LOBYAEM

The objective of this study is to suggest the guidelines for Urban Renewal of Old Commercial District : The Study of Thawang Area, Muang District, Nakhon Si Thammarat Province to be appropriate and consistent with urbanization, activities and usability nowadays. The information in this study are gathered by researching from documents, surveying and evaluating according to the Standard for the Quality of Cultural Environment: Traditional Communities. While the Public participation was collected by in depth-interview from stakeholders. The result found that nowadays this area is facing with recession ,urbanization , behavior changing and the restriction in land use and building use. These challenges effect the change of activity intensity. At the same time, Thawang district still have many livable activities, the completeness in historical heritage and cultural diversity. Therefore, it should be supported to renew and manage in order to maximize the land use and response to the needs of this community. Moreover, to inherit culture and tradition and to be a new tourist attraction in Nakhon Si Thammarat. The guidelines for Urban Renewal of Old Commercial District are 1) Guidelines for the Control of Physical Development , 2) Guidelines for the law enforcement, 3) Guidelines for financial mechanism such and 4) Guidelines for management mechanism in order to preserve the identity of Thawang district according to the growth of this area, activities and life style.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณา และความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากผศ. ดร.สฤษฎ์ ลบแยม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ถ่ายทอดความรู้ ทักษะที่เป็นประโยชน์ต่อการทำ วิทยานิพนธ์ผ่านคำแนะนำ ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัย รวมถึงตอบข้อซักถาม และ แก้ไขข้อผิดพลาด นอกจากนี้ขอขอบพระคุณบุคคลสำคัญในพื้นที่และนักวิชาการที่ได้เสียสละเวลาในการ ให้สัมภาษณ์ในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย โดยบุคคลสำคัญ ได้แก่ คุณหทัยา ลีม่วงศ์ คุณอำ พวรรณ ทรัพย์สมบูรณ์ คุณदनัย เหมนุกุล คุณศรจิโรจน์ อนุตรเศรษฐ์ คุณพรนภัส พรหมภักดี คุณธนภรณ์ เกรียงไกร และคุณอุษณีย์ อังสุวัฒนากุล และนักวิชาการ ได้แก่ คุณสุเมธ รุจิวิณิชกุล คุณสมมาตร เกษ แก้ว ผศ.ดร.ยงธนิศร์ พิมลเสถียร และดร.ณัฐพงศ์ พันธุ์น้อย ที่ให้ความร่วมมือ และความช่วยเหลือใน การเอื้อเฟื้อข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา ท้ายที่สุดขอขอบพระคุณบิดามารดา ที่สนับสนุนการศึกษา และเป็นกำลังใจสำคัญยิ่งที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ณัฐนัช จำรูญโรจน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 ปัญหาวิจัย.....	2
1.4 สมมติฐานของการวิจัย.....	2
1.5 ขอบเขตของการวิจัย.....	2
1.6 กระบวนการวิจัย.....	5
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
1.8 ประโยชน์ที่ได้รับ.....	6
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม.....	7
2.1 ทฤษฎีและแนวคิดในการฟื้นฟูเมือง.....	7
2.2 แนวคิดของโครงสร้างและจินตภาพเมือง.....	31
2.3 มาตรการ กฎหมาย และนโยบาย ที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า.....	33
2.4 แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่านครศรีธรรมราช.....	46
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า.....	50

2.6	สรุปทฤษฎีและแนวคิด	53
บทที่ 3	ระเบียบวิธีวิจัย	54
3.1	กรอบทฤษฎี และแนวคิด.....	54
3.2	กระบวนการวิจัย	58
3.3	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	61
3.4	วิธีการวิจัย.....	61
3.5	เครื่องมือในการวิจัย.....	70
บทที่ 4	ผลการศึกษา.....	71
4.1	ผลการเก็บรวบรวมข้อมูล	71
4.1.1	ประวัติความเป็นมา.....	71
4.1.2	ลักษณะทางกายภาพ.....	74
4.1.3	ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร.....	77
4.1.4	ด้านคมนาคมขนส่ง และโลจิสติกส์.....	91
4.1.5	ด้านประชากร	96
4.1.6	ด้านเศรษฐกิจ.....	98
4.1.7	ด้านสาธารณสุข.....	101
4.1.8	ด้านสาธารณูปการ.....	101
4.1.9	ด้านสังคมและวัฒนธรรม.....	105
4.1.10	ด้านจินตภาพของเมือง.....	113
4.1.11	ด้านกฎหมาย และนโยบายและยุทธศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับย่านท่าวัง	115
4.1.12	สรุปผลการรวบรวมข้อมูลทั่วไป	122
4.2	การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ	123
4.3	ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจและสัมภาษณ์เชิงลึก	126
บทที่ 5	สรุปผลการวิเคราะห์ อภิปราย และเสนอแนะ	145

5.1	สรุปผลการวิเคราะห์.....	145
5.2	การอภิปรายผล	146
5.3	ข้อเสนอแนะ.....	153
5.3.1	ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	153
5.3.2	ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	160
	รายการอ้างอิง.....	162
	ภาคผนวก ก.....	163
	ภาคผนวก ข.....	164
	ภาคผนวก ค.....	169
	ประวัติผู้เขียน.....	170

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 มาตรฐานด้านคุณค่าความสำคัญและกายภาพของความเป็นย่านชุมชนเก่า.....	43
ตารางที่ 2 มาตรฐานด้านคุณภาพของย่านชุมชนเก่า.....	44
ตารางที่ 3 มาตรฐานด้านการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า.....	45
ตารางที่ 4 ตัวชี้วัดตามมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า.....	62
ตารางที่ 5 ประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับย่านท่าวัง.....	64
ตารางที่ 6 ประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อเพื่อทราบความคิดเห็นของคนในชุมชน.....	65
ตารางที่ 7 ประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อทราบความต้องการของชุมชน.....	66
ตารางที่ 8 การใช้ประโยชน์ที่ดินในย่านท่าวัง ปีพ.ศ. 2557.....	77
ตารางที่ 9 สรุปราคาประเมินทุนทรัพย์ที่ดิน รอบบัญชี ปีพ.ศ.2559-2562.....	79
ตารางที่ 10 การใช้ประโยชน์อาคารในย่านท่าวัง ปีพ.ศ. 2560.....	81
ตารางที่ 11 อาคารในย่านท่าวัง แยกตามลักษณะอาคาร ปีพ.ศ.2560.....	83
ตารางที่ 12 อาคารในย่านท่าวัง แยกตามจำนวนชั้นของอาคารปี พ.ศ.2560.....	83
ตารางที่ 13 ประชากรในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช.....	96
ตารางที่ 14 กิจกรรมทางเศรษฐกิจในย่านท่าวัง.....	99
ตารางที่ 15 ประเภทแหล่งท่องเที่ยวในย่านท่าวัง.....	100
ตารางที่ 16 ประเพณีวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ย่านท่าวัง.....	108
ตารางที่ 17 แสดงรายชื่อ ที่อยู่ โบราณสถานและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจาก กรมศิลปากรในย่านท่าวัง.....	112
ตารางที่ 18 สรุปผลการวิเคราะห์ด้านกฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องในย่านท่าวัง.....	116
ตารางที่ 19 สรุปผลการวิเคราะห์ด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในย่านท่าวัง.....	121
ตารางที่ 20 ปัจจัยและสภาพแวดล้อมภายในย่านท่าวัง.....	123

ตารางที่ 21	ปัจจัยและสภาพแวดล้อมภายนอกย่านท่าวัง	124
ตารางที่ 22	สรุปตัวชี้วัดตามมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า.....	126
ตารางที่ 23	สรุปข้อมูลเกี่ยวกับย่านท่าวัง.....	129
ตารางที่ 24	จำนวนคนในชุมชนย่านท่าวัง ที่แสดงความคิดเห็น	133
ตารางที่ 25	ความต้องการของชุมชน.....	134

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษา ย่านท่าวัง จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	4
ภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างวิถีชีวิต กิจกรรม และการใช้พื้นที่ในชุมชน.....	26
ภาพที่ 3 แสดงแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน ผังเมืองรวมเมืองนครศรีธรรมราช พ.ศ.2562.....	34
ภาพที่ 4 แสดงการกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้างตัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนแปลงใช้อาคารบางชนิด หรือบางประเภท ในท้องที่เขตเทศบาลนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2551.....	36
ภาพที่ 5 แสดงประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่านครศรีธรรมราช อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ.2553.....	37
ภาพที่ 6 แผนที่แสดงขอบเขตเมืองเก่านครศรีธรรมราช อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	50
ภาพที่ 7 กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	57
ภาพที่ 8 กรอบดำเนินงาน.....	60
ภาพที่ 9 กรอบการวิเคราะห์ข้อมูล.....	69
ภาพที่ 10 คลองท่าวัง พ.ศ. 2446.....	72
ภาพที่ 11 บริเวณสี่แยกท่าวัง เมืองนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2486.....	73
ภาพที่ 12 แบบบ้านเรือนของคนจีน.....	73
ภาพที่ 13 แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษา.....	76
ภาพที่ 14 การใช้ประโยชน์ที่ดินในย่านท่าวัง ปีพ.ศ. 2557.....	78
ภาพที่ 15 แสดงกรรมสิทธิ์ที่ดินของพื้นที่ท่าวัง.....	80
ภาพที่ 16 การใช้ประโยชน์อาคารย่านท่าวัง พ.ศ.2560.....	82
ภาพที่ 17 ลักษณะอาคารในย่านท่าวัง พ.ศ.2560.....	84
ภาพที่ 18 จำนวนชั้นอาคารในย่านท่าวัง พ.ศ.2560.....	85

ภาพที่ 19 ตัวอย่างอาคารสำคัญในพื้นที่ย่านท่าวัง	86
ภาพที่ 20 อาคารสำคัญในย่านท่าวัง	87
ภาพที่ 21 ตัวอย่างลักษณะอาคารบนถนนราชดำเนิน.....	89
ภาพที่ 22 ตัวอย่างอาคารสองชั้นแบบจีนผสมพื้นถิ่น.....	90
ภาพที่ 23 อาคารแบบจีนผสมตะวันตก	90
ภาพที่ 24 ท่าอากาศยานนครศรีธรรมราช.....	92
ภาพที่ 25 สถานีรถไฟนครศรีธรรมราช.....	93
ภาพที่ 26 โครงข่ายคมนาคมขนส่ง และการสัญจรในย่านท่าวัง.....	95
ภาพที่ 27 ตัวอย่างกิจกรรมธุรกิจการค้าและบริการในย่านท่าวัง	100
ภาพที่ 28 การกระจายตัวสาธารณูปการในย่านท่าวัง.....	104
ภาพที่ 29 กุฏิทรงไทย วัดวังตะวันตก.....	108
ภาพที่ 30 ตึกรัตนธัช วัดท่าโพธิ์วรวิหาร.....	109
ภาพที่ 31 วัดวังตะวันตก.....	110
ภาพที่ 32 วัดวังตะวันออก.....	111
ภาพที่ 33 วัดศรีทวี	112
ภาพที่ 34 แสดงจินตภาพของเมือง.....	114
ภาพที่ 35 สรุปความเกี่ยวข้องของกฎหมายต่าง และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับย่านท่าวัง	119
ภาพที่ 36 การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์โดยใช้ TOWS Matrix ของย่านท่าวัง	125
ภาพที่ 37 แนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า กรณีศึกษาย่านท่าวัง อำเภอเมือง จังหวัด นครศรีธรรมราช.....	160

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ย่านท่าวัง เป็นย่านการค้าเก่าแก่แห่งแรกของเมืองนครศรีธรรมราช มีคลองท่าวังเป็นสายน้ำประวัติศาสตร์และเมืองท่าที่สำคัญทั้งในทางยุทธศาสตร์และติดต่อค้าขาย และยังมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจตลอดจนวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ที่ควรแก่การรักษาไว้ ประกอบกับผลการประเมินคุณค่าแหล่งมรดกวัฒนธรรมและธรรมชาติ โดยสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า แหล่งมรดกที่มีคุณค่าและความสำคัญในระดับสูงและสูงมาก แต่มีความเสี่ยงต่อภัยคุกคามสูง และองค์ประกอบที่สำคัญทางด้านผังเมืองถูกทำลายสูญหายไปบางส่วน แต่ส่วนใหญ่สามารถจะรื้อฟื้นปรับปรุงให้กลับมามีศักยภาพสมบูรณ์ได้

ท่าวังเป็นย่านการค้าดั้งเดิมที่ตั้งถิ่นฐาน เปลี่ยนแปลงและพัฒนามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเดิมตั้งอยู่ตามเส้นทางริมคลองท่าวัง ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมทางเกษตรกรรม กิจกรรมการค้าขายตลอดแนวคลอง แต่เมื่อเวลาผ่านไปการคมนาคมขนส่งทางบกเป็นกลไกสำคัญในการกระจายความเจริญสู่พื้นที่ ทำให้โครงข่ายการสัญจรทางน้ำที่เคยเป็นเส้นทางหลักลดความสำคัญลง เกิดชุมชนขนาดใหญ่ทางการค้าและบริการโดยรอบพื้นที่สถานีรถไฟ และเส้นทางถนนตามลำดับ ต่อมาเมืองมีแนวโน้มขยายตัวออกไปตามแนวเส้นทางคมนาคมที่พัฒนาขึ้น รวมทั้งข้อจำกัดทางการใช้ประโยชน์ที่ดินในย่านท่าวัง ผู้คนจึงอพยพย้ายออกจากพื้นที่ไปตั้งถิ่นฐานใหม่ตามเส้นทางคมนาคมทางบกในบริเวณชานเมือง ทำให้บทบาทของการเป็นศูนย์กลางทางการค้าของย่านท่าวังในยุคปัจจุบันถูกลดทอนลง

ปัจจุบันย่านท่าวังกำลังประสบเผชิญสภาวะชบเซาทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต กิจกรรม และการใช้พื้นที่ในชุมชน ประกอบกับเมืองเริ่มมีการขยายตัว เพื่อรองรับขยายตัวของเนื้อเมืองและการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ส่งผลให้ความเข้มข้นของกิจกรรมเปลี่ยนแปลงตามไป เนื่องจากรูปแบบและกิจกรรมของย่านการค้ามีความสัมพันธ์กับการเจริญเติบโตของเมืองและการดำรงชีวิตของคนในชุมชน

จากที่กล่าวมานั้นได้มีแนวโน้มการพัฒนาจะลดทอนคุณค่า เปลี่ยนแปลงในการดำรงอยู่ของกิจกรรมทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของชุมชน จึงเล็งเห็นว่าควรจะต้องมีการศึกษาเพื่อหาแนวทางการฟื้นฟูของย่านการค้าเก่าที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในย่าน รวมถึงการเติบโตของย่าน และเมืองเพื่อให้เกิดการใช้งานพื้นที่ได้อย่างคุ้มค่าและเต็มประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตอบรับกับ

ความต้องการของชุมชน รวมทั้งสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีอันเป็นมรดกของท้องถิ่น และส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของเมืองได้

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อเสนอแนะแนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า ผ่านการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ และกลุ่มนักวิชาการทางด้านการศึกษาฟื้นฟูเมืองหรือการอนุรักษ์เมืองเก่า ด้านผังเมือง ด้านวัฒนธรรม และด้านสถาปัตยกรรม

1.2.2 เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการฟื้นฟูและพัฒนาย่านการค้าเก่า

1.3 ปัญหาวิจัย

ย่านการค้าเก่า มีประวัติความเป็นมายาวนาน มีเรื่องราวการเปลี่ยนแปลงทางทั้งทางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ตามช่วงเวลาต่างๆ มากมาย ซึ่งในปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ และมีโอกาสที่จะถูกเปลี่ยนสภาพหรือทำลายไปได้ จะมีแนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่านี้อย่างไร เพื่อรักษาและดำรงไว้ซึ่งคุณค่าและมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้ไว้ได้

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

การฟื้นฟูพื้นที่ย่านการค้าเก่า ย่านท่าวัง โดยผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ และชุมชนสามารถนำแนวทางการฟื้นฟูไปสู่การดำเนินการและปรับตัวเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสมภายใต้บริบทสภาพแวดล้อม และความพร้อมของชุมชนต่อแนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่านี้ได้

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

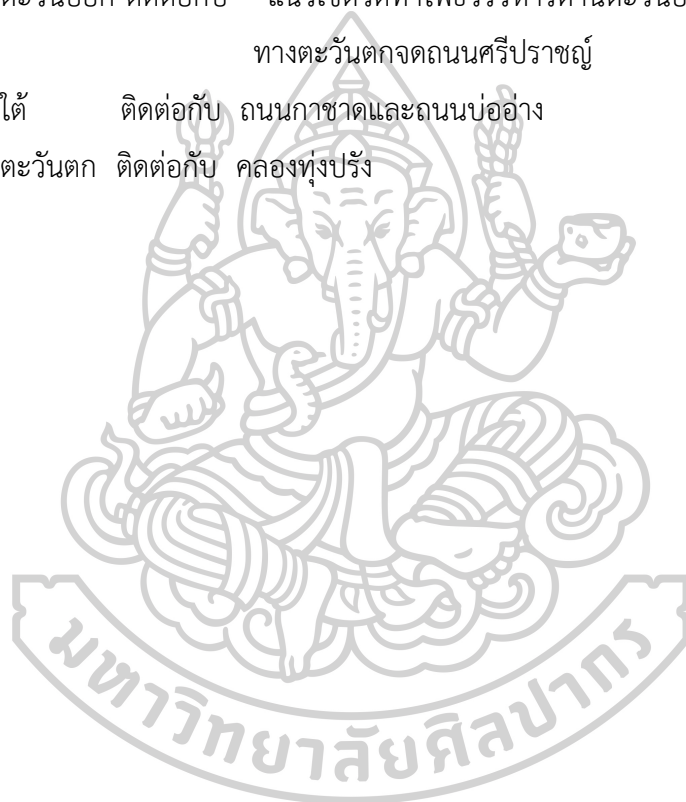
1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

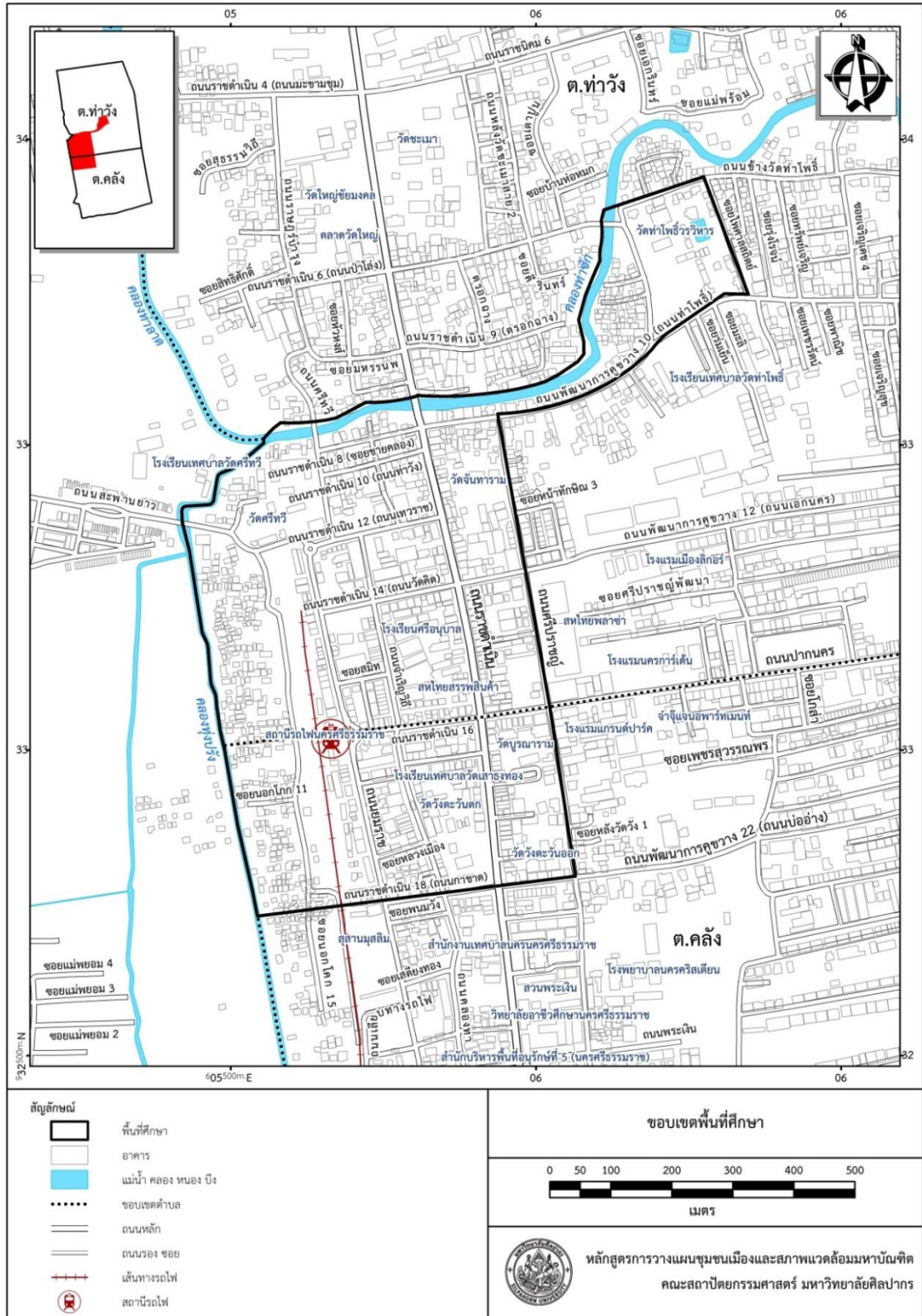
ศึกษาลักษณะ องค์ประกอบของย่านการค้าเก่า ย่านท่าวังตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน (ย้อนหลังประมาณ 10 ปี) โดยพิจารณาจากลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวมถึงแนวคิดทฤษฎีที่สรุปมาจากการทบทวนวรรณกรรม การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากการจัดเก็บข้อมูลโดยการสำรวจและการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนในพื้นที่ศึกษา เพื่อนำข้อสรุปที่ได้มาเสนอแนะแนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า กรณีศึกษาย่านท่าวัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.5.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ศึกษา คือ ย่านท่าวัง ตั้งอยู่ตำบลท่าวัง และตำบลคลัง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ในเขตปกครองเทศบาลนครศรีธรรมราช โดยการกำหนดขอบเขตของพื้นที่ศึกษาพิจารณาจากการรับรู้ของคนในพื้นที่ต่อความเป็นย่านท่าวังตั้งแต่อดีต มีขนาดพื้นที่ศึกษาประมาณ 0.50 ตารางกิโลเมตร รวมถึงพื้นที่ต่อเนื่อง (รายละเอียดในภาคผนวก ก) ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ คลองท่าวังหรือสะพานราเมศวร์และแนวเขตวัดท่าโพธิ์รวิหาร
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับ แนวเขตวัดท่าโพธิ์รวิหารด้านตะวันออกเชื่อมถนนท่าโพธิ์ มา
 ทางตะวันตกจรดถนนศรีปราชญ์
 ทิศใต้ ติดต่อกับ ถนนกาชาดและถนนบ่ออ่าง
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับ คลองทุ่งปรี้ง

ภาพที่ 1 แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษา ย่านท่าวัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.6 กระบวนการวิจัย

กระบวนการวิจัยในการดำเนินการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

1.6.1 การศึกษาทฤษฎีและแนวคิดในการฟื้นฟูเมือง การเกิดย่านการค้า โครงสร้างและองค์ประกอบเมือง มาตรฐาน หลักการ และกระบวนการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับย่านชุมชนเก่า รวมถึงกฎหมาย นโยบาย และแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่า นครศรีธรรมราช จากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.6.2 การกำหนดแนวทางและกรอบแนวคิด จากทฤษฎีและแนวคิด เพื่อกำหนดตัวแปรกระบวนการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง วิธีวิจัย และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.6.3 การดำเนินการ โดยการศึกษาสภาพและบริบทของพื้นที่จากการลงสำรวจพื้นที่เชิงกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงประเมินคุณค่าความสำคัญตามมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า โดยการปรับปรุงจากมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม: เมืองเก่า นอกจากนี้มีการสัมภาษณ์เชิงลึกประชาชนในพื้นที่ และกลุ่มนักวิชาการทางด้านการศึกษาฟื้นฟูเมืองหรือการอนุรักษ์เมืองเก่า ด้านผังเมือง ด้านวัฒนธรรม และด้านสถาปัตยกรรม

1.6.4 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการลงสำรวจพื้นที่และประเมินคุณค่าความสำคัญ รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึก และนำวิเคราะห์สถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วย TOWS Matrix

1.6.5 การสรุปผลการวิเคราะห์ และการอภิปรายผล จากการวิเคราะห์ทฤษฎีและแนวคิด และผลการศึกษาที่ได้ทำการสำรวจ ประเมินคุณค่าและความสำคัญ และการสัมภาษณ์

1.6.6 ข้อเสนอแนะ จากการวิเคราะห์และเปรียบเทียบความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และผลการศึกษา เพื่อใช้เป็นกรอบในการกำหนดแนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า ย่านท่าวัง

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.7.1 เมืองเก่า หมายถึง เมืองหรือบริเวณของเมืองที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะแห่งสืบต่อมาแต่กาลก่อน และมีเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือมีรูปแบบผสมผสานของสถาปัตยกรรมท้องถิ่น หรือมีลักษณะของรูปแบบวิวัฒนาการทางสังคมที่สืบต่อมาของยุคต่าง ๆ หรือเคยเป็นตัวเมืองดั้งเดิมในสมัยหนึ่ง หรือโดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์หรือสถาปัตยกรรมซึ่งมีคุณค่าในทางศิลปะ โบราณคดี หรือประวัติศาสตร์ ที่ปรากฏหลักฐานทางกายภาพที่บ่งบอกถึงลักษณะอันเด่นชัดของโครงสร้างเมืองหรือโบราณวัตถุสถานในอดีต และมีการใช้สอยในลักษณะของเมืองที่ยังมีชีวิตอย่างต่อเนื่องจากอดีต

ถึงปัจจุบัน ในลักษณะชุมชนเมืองขนาดใหญ่ที่เป็น ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคม การบริหารจัดการ ของจังหวัดที่มีจำนวนประชากรพักอาศัยเป็นจำนวนมาก ตามการจัดประเภทเมืองเก่าเป็น 4 ประเภท โดยคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า (2548)

1.7.2 ย่านการค้าเก่า หมายถึง ย่านชุมชนที่มีกิจกรรมหรือเคยมีกิจกรรมด้านการค้าเป็นหลัก มีลักษณะความเป็นย่านตลาดของเมืองหรือของชุมชนในละแวกอาจประกอบไปด้วยพื้นที่ค้าขายรวม เช่น ตลาด และส่วนที่เป็นสถาปัตยกรรมประเภทเรือนแถวหรือห้องแถวค้าขาย

1.7.3 ย่านท่าวัง หมายถึง ย่านการค้าในชุมชนท่าวัง บริเวณตั้งแต่คลองท่าวังหรือสะพานราเมศวร์และแนวเขตวัดท่าโพธิ์วรวิหารไปเชื่อมถนนท่าโพธิ์ ถนนศรีปราชญ์ ถนนกาชาด ถนนบ่ออ่าง และสถานีรถไฟนครศรีธรรมราช

1.7.4 การฟื้นฟู หมายถึง การฟื้นฟูเมืองเป็นการฟื้นฟูเมืองให้พื้นที่ที่มีความเสื่อมโทรมและสภาพทิ้งร้างกลับมามีความเจริญงอกงาม เกิดการปรับเปลี่ยนการใช้ประโยชน์ที่ดินหรือประโยชน์ใช้สอยให้มีความเหมาะสมกับสภาพทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงตอบสนองต่อการใช้งานของผู้อยู่อาศัยในพื้นที่

1.7.5 การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การให้ชุมชนเข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูล เพื่อเสนอแนะแนวทางการฟื้นฟูย่านการค้า ย่านท่าวังให้ดำรงอยู่และพัฒนาต่อไปได้

1.8 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.8.1 ทราบถึงปัญหา ข้อจำกัด ศักยภาพของย่านท่าวัง

1.8.2 ทราบถึงความต้องการและความคิดเห็นของการฟื้นฟูย่านการค้า ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.8.3 มีมาตรการที่เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางการฟื้นฟูที่จะสร้างย่านการค้าเก่าให้มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น และดำรงอยู่ได้ต่อไป

1.8.4 แนวทางการฟื้นฟูที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับย่านการค้าอื่นๆ ที่ลักษณะใกล้เคียงกันให้มีการใช้ประโยชน์พื้นที่ อาคาร และกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาแนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า กรณีศึกษาย่านท่าวัง อำเภอเมือง จังหวัด นครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ค้นคว้าทฤษฎี แนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกับฟื้นฟู และพัฒนาเมือง โดยมี เนื้อหา 3 ส่วน คือ ทฤษฎีและแนวคิดในการฟื้นฟูเมือง แนวคิดของโครงสร้างและจินตภาพของเมือง มาตรการ กฎหมาย และนโยบาย ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า เพื่อ กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ทฤษฎีและแนวคิดในการฟื้นฟูเมือง

1) ความหมาย และประเภทการฟื้นฟู

(1) ความหมายของการฟื้นฟู (Urban Renewal)

การฟื้นฟูเมืองเป็นคำที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวางในวิชาการผังเมืองทั้งในและ ต่างประเทศ มีการใช้คำเรียกต่างกันตามบริบทและวิธีการที่แต่ละประเทศนำไปใช้ ซึ่งความหมาย การฟื้นฟูเมืองได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายรูปแบบ อย่างกรณีของ (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2557, p. 12) กล่าวไว้ว่า การฟื้นฟูเมือง คือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของเมือง หรือส่วนเมือง ที่เกิดความเสียหาย เสื่อมโทรม หรือเสื่อมถอย โดยฟื้นฟูให้มีสภาพที่เหมาะสมและสอดคล้องกับ ความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่ร่วมสมัย ส่วนของเมืองที่เกิดการเสื่อมถอยหรือ เสื่อมโทรมนั้นมักเป็นบริเวณเขตเมืองชั้นในที่มีการพัฒนามาพอสมควร แต่เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง ขึ้นจากปัจจัยต่างๆ ทำให้พื้นที่ในเขตเมืองชั้นในล้าสมัย ไม่สามารถรองรับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไปได้ ทำให้ประชาชนอพยพออกไปจากพื้นที่ ส่งผลให้เกิดการทิ้งร้างและเสื่อมโทรมในที่สุด นอกจากนี้ กองจัดรูปที่ดินและปรับปรุงฟื้นฟูเมือง (สำนักงานวางผังและพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานคร, ม.ป.ป.) ได้กล่าวว่าการฟื้นฟูเมือง ว่าเป็นการพัฒนาพื้นที่ที่เป็นเมืองอยู่แล้ว ที่ไม่เอื้อต่อการเพิ่มความหนาแน่นในการใช้ประโยชน์ที่ดิน และกิจกรรมที่เข้มข้นจากการพัฒนาของเมือง ทำให้มีสภาพเสื่อมโทรม หรือขาดการใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องมีการฟื้นฟูเมืองโดยเพิ่มความหนาแน่นของประชากร หรือกิจกรรมเข้าไป เพื่อให้ใช้ประโยชน์พื้นที่ได้เต็มศักยภาพ รองรับจำนวน ประชากร และกิจกรรมที่เพิ่มขึ้น และ Chapin & Kaiser (1979) กล่าวไว้ว่า การฟื้นฟูเมืองเป็น รูปแบบหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงให้เมืองกลับมามีชีวิตใหม่ ทั้งด้านกายภาพ โครงสร้างพื้นฐาน รวม สภาพทางภูมิทัศน์ ด้วยการปรับเปลี่ยน เพื่อให้รองรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจสังคม

ในขณะที่ Burn (1963: 141) มองว่า การฟื้นฟูเมือง เป็นการพัฒนาและปรับปรุงเมือง เพื่อแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ที่ทรุดโทรม ไม่พึงปรารถนา โดยการรื้อถอนและสร้างขึ้นใหม่ ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม และ Stanley, M. (1972) ได้กล่าวไว้ว่า การฟื้นฟูเมือง เป็นการรื้อย้ายหรือการปรับปรุงพื้นที่พักอาศัยเก่าและย่านการค้า และการแก้ไขปัญหาการจราจรและสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในการดำรงชีวิตประจำวันให้อยู่ในมาตรฐานที่เหมาะสม

ดังนั้น การฟื้นฟูเมืองกว่าโดยสรุปได้ว่า การฟื้นฟูเมืองเป็นการฟื้นฟูเมืองให้พื้นที่ที่มีความเสื่อมโทรมและสภาพทิ้งร้างกลับมามีความเจริญ เกิดการปรับเปลี่ยนการใช้ประโยชน์ที่ดินหรือประโยชน์ใช้สอยให้มีความเหมาะสมกับสภาพทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงตอบสนองต่อการใช้งานของผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ นอกจากการอนุรักษ์ การแก้ไขปรับปรุงพื้นที่ อาจทำได้โดยการรื้อถอนและสร้างขึ้นใหม่ ทั้งนี้ต้องอาศัยกลไกและเครื่องมืออื่น ๆ ประกอบกันในการฟื้นฟูเมือง และให้มีความเหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่และความเป็นย่านนั้นๆ และยังคงรักษาสภาพของสังคมเดิมไว้ ให้มีวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่มีชีวิตชีวาไว้

(2) ประเภทการฟื้นฟู

จากความหมายของการฟื้นฟูนั้น เป็นการฟื้นฟูพื้นที่ที่มีความเสื่อมโทรมและสภาพทิ้งร้างกลับมามีความเจริญงอกงาม ซึ่งมีที่มาและสาเหตุแตกต่างกันตามสภาพพื้นที่ จึงต้องมีการฟื้นฟูตามลักษณะที่แตกต่างกันตามตำแหน่งที่ตั้งของเมือง ดังนั้น จึงเกิดประเภทการฟื้นฟูหลายรูปแบบ สามารถจำแนกรูปแบบได้ดังนี้ (Chapin & Kaiser, 1979)

(3.1) ประเภทการฟื้นฟูในพื้นที่ศูนย์กลางเมือง (City center)

พื้นที่ศูนย์กลางเมือง มักจะปรากฏให้เห็นองค์ประกอบดั้งเดิมของเมือง เช่น อาคารเก่าที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์ของเมืองในมิติต่างๆ การฟื้นฟูพัฒนาจึงต้องมีการวิจัยและค้นคว้า ซึ่งแนวทางที่เหมาะสมกับพื้นที่ลักษณะนี้ได้แก่ การอนุรักษ์ฟื้นฟู (Urban conservations) รักษาและพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพอันมีคุณค่า ให้สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน

(3.2) ประเภทการฟื้นฟูในพื้นที่เมืองชั้นใน (Inner city)

พื้นที่เมืองชั้นใน เป็นพื้นที่ต่อเนื่องที่ถัดออกมาจากพื้นที่ศูนย์กลางอีกชั้นหนึ่ง โดยแนวทางที่เหมาะสมกับพื้นที่นี้ได้แก่ การพัฒนาฟื้นฟู/การฟื้นฟูบูรณะ (Urban redevelopment) ทั้งนี้สามารถจำแนกประเภทการฟื้นฟูได้ดังนี้

3.2.1 การฟื้นฟูเมือง (Urban redevelopment) เป็นการสร้างพื้นที่และอาคารขึ้นมาใหม่ในพื้นที่เสื่อมโทรม จึงจำเป็นที่จะต้องรื้อถอนอาคารและโครงสร้าง

พื้นฐานที่มีอยู่เดิมเพื่อก่อสร้างใหม่ โดยทำให้มีรูปร่าง ลักษณะ และสภาพดีกว่าเดิม และเนื้อเมืองใหม่จากการพัฒนาจะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

3.2.2 การฟื้นฟูบูรณะเมือง (Urban rehabilitation) เป็นการซ่อมแซมพื้นที่เสื่อมโทรมที่ยังคงมีสภาพและคุณค่า ให้มีรูปร่าง ลักษณะ และสภาพที่ดีขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทในปัจจุบัน

3.2.3 การพัฒนาพื้นที่บราวน์ฟิลด์ (Brownfield development) เป็นการพัฒนาพื้นที่ที่มีการใช้งาน แต่ปัจจุบันถูกทิ้งร้าง ทั้งนี้พื้นที่บราวน์ฟิลด์ในสหรัฐอเมริกาหมายถึงพื้นที่อุตสาหกรรม ส่วนอังกฤษหมายถึงพื้นที่ที่เคยมีการใช้งาน

3.2.4 การปรับปรุงการใช้งาน (Adaptive Reuse) ถือเป็นการพัฒนาที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านสัณฐานน้อยที่สุด เนื่องจากมักเป็นการปรับเปลี่ยนเพียงการใช้งาน โดยที่ยังคงรูปแบบเดิมไว้ หรืออาจมีการปรับเปลี่ยนรูปด้านอาคารบางส่วน เป็นต้น

3.2.5 การฟื้นฟูบูรณะชุมชน (Community Rehabilitation) เป็นการฟื้นฟูในมิติที่เกี่ยวข้องกับระบบชุมชนและองค์ประกอบในชุมชนเป็นหลักเพื่อเป้าหมายให้ชุมชนกลับมาดีมีสภาพน่าอยู่มากขึ้น ซึ่งโดยมากเกิดกระบวนการนี้ในพื้นที่ชุมชนเก่าในพื้นที่เมืองชั้นในที่ขยายตัวโดยไม่มี การวางแผนล่วงหน้า ศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่ต่ำ เป็นพื้นที่ในลักษณะชุมชนปิดหรือถูกล้อมรอบด้วยระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการขนาดใหญ่ ส่งผลให้ชุมชนขาดเอกภาพ ขาดศูนย์กลาง และขาดความมีเอกลักษณ์ของชุมชน

(3.3) ประเภทการฟื้นฟูในพื้นที่ชานเมือง (Suburban)

พื้นที่ชานเมือง เป็นพื้นที่นอกสุดในขอบเขตของเนื้อเมือง ซึ่งเป็นพื้นที่ใหม่ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาชานเมือง (Suburban development) เพื่อให้เกิดความงามทางด้านทัศนียภาพตามมาอย่างมากมาย เช่น การพัฒนาเมืองปารีส ที่มุ่งเน้นการรื้อย้ายสลัมและชุมชนแออัดในเมืองเพื่อแก้ปัญหาถนนที่คับแคบและอึดอัดให้กลายเป็นถนนขนาดใหญ่และมีความสวยงาม ถือเป็นต้นแบบของการสร้างย่านที่พักอาศัยแบบใหม่ในลักษณะชุมชนละแวกบ้าน (neighborhood) และระบบโครงข่ายถนนแบบ boulevard ซึ่งการพัฒนาลักษณะนี้ ทำขึ้นภายในนามของ “City Beautiful”

2) ที่มาและสาเหตุการฟื้นฟู

เนื่องจากพื้นที่เมืองแต่ละแห่งมีความเสื่อมโทรม และเสื่อมถอยจากสาเหตุที่แตกต่างกันไปนั้น จึงได้สรุปสาเหตุที่ต้องทำการฟื้นฟูไว้ ดังนี้

(1) การเปลี่ยนแปลงของเมืองตามกาลเวลา เป็นการที่เมืองเปลี่ยนแปลงไปตามอายุ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของถิ่นที่อยู่ รายได้ โครงสร้างทางสังคม การเพิ่มความ

หนาแน่นของประชากรและสิ่งปลูกสร้าง การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมหรือประโยชน์ใช้สอย และระบบสาธารณูปโภคที่ไม่มีประสิทธิภาพ (Mao, 1996)

(2) ประชากร เกิดจากการขยายตัวของประชากรในเขตเมือง ซึ่งส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อการพัฒนาเมือง จากประชากรโดยรวมทั่วโลกพบว่าจำนวนประชากรในเมืองเพิ่มขึ้นโดยตลอดและมีสัดส่วนประชากรเมืองและชนบทเท่าๆกัน (UNFPA, 2007) และมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นจนมีจำนวนมากกว่าประชากรในชนบท ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของทิศทางการพัฒนา และคาดการณ์ว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว กลายเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาในด้านอื่นๆ เช่น สุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชนเมือง การขยายตัวรูกอล์ฟพื้นที่ที่มีคุณค่า และพื้นที่สีเขียวของเมืองได้ (Vernon, 1966)

(3) สงคราม เกิดจากมนุษย์ที่ทำให้เกิดการทำลายเมืองอย่างมาก ซึ่งสงครามโลกที่เกิดขึ้นมีผลต่อความจำเป็นในการปรับปรุงฟื้นฟู สงครามทำให้เกิดภาวะชะงักงันอย่างฉับพลัน เกิดความอดอยาก การละเลยต่อสิ่งต่างๆ การขาดแคลนที่อยู่อาศัย และโรคภัยไข้เจ็บตามมา หลังจากสงครามจบลง ทำให้มีการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองขึ้นหลายแนวทาง เช่น การสร้างเมืองใหม่ให้เหมือนเมืองเดิม หรือสร้างใหม่ให้เป็นเมืองสมัยใหม่ รวมถึงบางเมืองมีการจัดให้มีถนนคนเดินในย่านธุรกิจและพาณิชยกรรมใจกลางเมืองแทนการใช้รถยนต์

(4) ภัยพิบัติ มีผลต่อการทำลายเมืองทั้งที่มาจากผลกระทบของมนุษย์และจากธรรมชาติ ทำให้ต้องมีการปรับปรุงฟื้นฟูเมือง เช่น การเกิดเหตุจลาจล การเกิดแผ่นดินไหว การเกิดอัคคีภัย รวมถึงการเกิดสึนามิ ส่งผลต่อการทำลายสิ่งก่อสร้าง ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ซึ่งต้องได้รับการฟื้นฟูทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม

(5) การเปลี่ยนแปลงบทบาทและรูปแบบของฐานการผลิต เมืองในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีรายได้จากอุตสาหกรรม ซึ่งมีโรงงานอุตสาหกรรมอยู่ในชานเมืองหรือในเมือง ซึ่งภายหลังได้กลายเป็นเขตเมืองจากการเติบโตตามช่วงระยะเวลา แต่เมื่อมีการพัฒนามาได้ระยะหนึ่งเมืองเกิดการเติบโตของภาคการค้าและบริการมากขึ้น ทำให้ภาคอุตสาหกรรมลดความสำคัญลงไป ประกอบกับสภาพแวดล้อมและราคาที่ดินในเมืองที่สูงขึ้น ทำให้บางประเทศมีนโยบายที่จะย้ายโรงงานอุตสาหกรรมเหล่านี้ออกไปนอกเมือง จัดตั้งเป็นนิคมอุตสาหกรรม (Perenyi, 1973) ต่อมาในประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) ได้มีนโยบายด้านอุตสาหกรรม โดยมีการย้ายอุตสาหกรรมหนักไปยังพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ทำให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนใกล้เคียงที่มีอาชีพและวิถีชีวิตเกี่ยวเนื่องที่จะต้องย้ายถิ่นฐานไปด้วย ซึ่งการย้ายฐานการผลิตไปโดยไม่ได้มีการวางแผนในพื้นที่เดิม ทำให้เกิดการทิ้งร้าง

เรียกว่า Brown field และเกิดการเสื่อมโทรม ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น การใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เต็มประสิทธิภาพ และอาจจะเกิดอาชญากรรมในพื้นที่ เป็นต้น

(6) การพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง การก่อสร้างระบบคมนาคมขนส่งในเขตเมือง โดยเฉพาะระบบขนส่งมวลชนทางราง เช่น รถไฟฟ้า และทางบกในรูปแบบทางด่วน ทำให้เงื่อนไขของการพัฒนาของพื้นที่ใกล้เคียงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งกรณีของทางด่วนจะทำให้การเข้าถึงชุมชนเดิมบางส่วนดีขึ้น แต่บางส่วนก็ลำบาก เนื่องจากทางด่วนมีข้อจำกัดทางเข้าออก ส่วนรถไฟฟ้านั้นจะทำให้พื้นที่ตามเส้นทางรถไฟฟ้ามมีโอกาสพัฒนาได้มากขึ้นเนื่องจากมีระบบขนส่งที่มีประชาชนผ่านเข้ามาเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ จุดตัดของโครงข่ายคมนาคมขนส่งโดยเฉพาะเส้นทางรถไฟฟ้ หรือเส้นทางรถไฟฟ้กับทางด่วนหรือถนนสายหลัก ทำให้มีศักยภาพเป็นจุดเปลี่ยนถ่าย ทำให้ต้องมีการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองในพื้นที่ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับระบบคมนาคมขนส่งที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการใช้งานอย่างเต็มประสิทธิภาพ

(7) ความเสื่อมโทรมหรือเสื่อมถอยของเมืองหรือสิ่งปลูกสร้าง โดยสะท้อนผ่านทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม (Chapin & Kaiser, 1979) ได้แก่ ความแออัดของชุมชน อาคารและพื้นที่ถูกทิ้งร้าง การขาดการบำรุงรักษาอาคารที่มีคุณค่าและมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ การชบเซาของการเติบโตทางเศรษฐกิจ การอพยพย้ายออกของประชาชนในพื้นที่ การเปลี่ยนแหล่งงาน การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เป็นต้น ทำให้ย่านใจกลางเมืองมักมีชุมชนที่อยู่อาศัยที่เกิดการอพยพของประชากรชนบทเข้ามาทำงานในเมือง เกิดการบุกรุก ขาดความมั่นคงในการอยู่อาศัย ส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงสาธารณูปโภคและบริการต่างๆได้ นอกจากนี้บริเวณใจกลางเมืองยังมีชุมชนเก่าที่มักถูกละเลยหรือล้าสมัยและเป็นอาคารที่ไม่ได้มาตรฐานตามกฎหมายควบคุมอาคาร ซึ่งในประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีโครงการรื้อย้ายสลัมและสร้างแฟลตรองรับ และในประเทศไทยเองได้มีการกระบวนการพัฒนาที่อยู่อาศัยหลายรูปแบบ เช่น การปรับปรุงสลัม (slum upgrading) การจัดรูปแปลงที่ดินใหม่ (re-blocking) การปันส่วนที่ดิน (land sharing) การสร้างที่อยู่อาศัยใหม่บนพื้นที่เดิม (reconstruction) และการรื้อย้ายไปที่ใหม่ (relocation)

(8) สาธารณูปโภคล้าสมัย ในพื้นที่เมืองชั้นในที่มีการพัฒนามานานมักมีระบบสาธารณูปโภคที่ล้าสมัย ไม่สามารถรองรับการใช้งานในปัจจุบันได้ เช่น ระบบประปาที่มีขนาดท่อเล็กเกินกว่าจะให้บริการชุมชนที่โตขึ้นได้ ท่อระบายน้ำที่มีขนาดเล็กและไม่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด การจ่ายน้ำประปาไม่เพียงพอต่อการใช้งาน เป็นต้น การมีโครงการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองจึงต้องมีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคไว้ด้วยเสมอ

(9) การขาดแคลนที่ว่างและบริการชุมชน เนื่องจากพื้นที่ใจกลางเมืองมีที่ดินราคาสูง ขนาดที่ดินจำกัดและมีกิจกรรมการค้าหนาแน่น มักไม่ค่อยมีพื้นที่เพื่อสาธารณะ นันทนาการ และสาธารณูปการต่างๆ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะการพัฒนาที่ผ่านมาไม่ได้มีการวางแผนไว้และลักษณะ

ประชากรได้เปลี่ยนแปลงไปด้วย ในการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองส่วนใหญ่มักมีการรื้อถอนอาคารที่เสื่อมโทรมและไม่ได้ใช้ประโยชน์ออกไปเพื่อให้เกิดที่โล่งและพื้นที่สีเขียวในการเพิ่มคุณภาพชีวิตในเมือง รวมทั้งการจัดการพื้นที่สำหรับการบริการสาธารณะที่สอดคล้องกับความต้องการของลักษณะประชากรที่เปลี่ยนไปด้วย

(10) การขยายตัวของเมือง เนื่องจากพื้นที่เมืองเดิมมีความแออัด มีปัญหาการจราจร ค่านิยมหรือทัศนคติสมัยใหม่ในการอยู่อาศัย ทำให้ต้องขยายตัวออกไปยังพื้นที่ชานเมือง ส่งผลให้พื้นที่เมืองเดิมเกิดความคับแคบ ขาดการบำรุงดูแลพื้นที่ ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เมืองเสื่อมโทรม (Burn, 1963) และการส่งเสริมการพัฒนาชานเมือง ได้เกิดลักษณะการพัฒนาชุมชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่บริเวณชานเมือง (suburbanization) ให้มีความน่าอยู่ ผลที่ตามมาคือ เกิดกิจกรรมรองรับชุมชนที่อยู่อาศัยชานเมืองโดยเฉพาะศูนย์การค้าและบริการขนาดใหญ่ที่มีที่จอดรถกว้างขวาง ทำให้อ่านพาณิชยกรรมใจกลางเมืองบนถนนสายหลัก ขบเซาจนกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรม เป็นสาเหตุให้เกิดกระแสการฟื้นฟูย่านใจกลางเมือง และโครงการที่มีชื่อเสียงมากของสหรัฐอเมริกา คือ โครงการถนนสายหลัก (Main Street Program) ในปีค.ศ.1980 และโครงการปรับปรุงฟื้นฟูย่านใจกลางเมือง (Downtown revitalization) ในหลายพื้นที่ ซึ่งมีผลให้อ่านพาณิชยกรรมใจกลางเมืองกลับมามีชีวิตชีวา และมีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เห็นว่าเมื่อเมืองเกิดการขยายตัวและเติบโตอย่างรวดเร็วโดยปราศจากการวางแผนล่วงหน้า ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมของเมือง มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างไม่เต็มประสิทธิภาพในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะบริเวณใจกลางเมืองที่เป็นย่านการค้าหรืออ่านพาณิชยกรรมเก่า ที่มีการพัฒนามานานกำลังประสบปัญหาความเสื่อมโทรมอย่างเห็นได้ชัดในปัจจุบัน ซึ่งสาเหตุที่ทำให้เกิดการเสื่อมโทรมและเสื่อมถอยของกิจกรรมการค้าและบริการนั้นคือ การพัฒนาโครงข่ายคมนาคมขนส่งทางบกตามนโยบายและแผนงานของรัฐ ที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการขยายตัวของโครงข่ายเพิ่มมากขึ้น เกิดการตัดถนนใหม่ที่ไม่ได้คำนึงถึงความเป็นย่านการค้าเดิม เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมและวิถีชีวิตของคน และยังเป็นปัญหาที่สำคัญในการที่จะรักษาเอกลักษณ์อันโดดเด่นในการเป็นย่านการค้าเก่าแก่ที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี และวัฒนธรรมเดิมไว้อีกด้วย ดังนั้น การฟื้นฟูเมือง น่าจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้พื้นที่ได้รับการพัฒนาและสามารถใช้ประโยชน์พื้นที่ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ มีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่รองรับการเติบโตของประชากรในอนาคต

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปถึงที่มาและสาเหตุได้ดังนี้

- การพัฒนาสภาพแวดล้อมและจัดระเบียบในชุมชน เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นรองรับการขยายตัวของชุมชนอย่างรวดเร็ว ที่จะส่งผลต่อการใช้ที่ดินในชุมชน

- การเข้าถึงสาธารณูปโภคและสาธารณูปการอย่างทั่วถึง
- จัดหาที่อยู่อาศัยสำหรับกลุ่มรายได้ระดับต่างๆ
- การฟื้นฟูเศรษฐกิจของพื้นที่ใจกลางเมืองเดิม ให้เกิดการใช้จ่ายพื้นที่ให้ได้ผลคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ
- การปรับปรุงการใช้ประโยชน์ที่ดินให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับผังเมือง
- การปรับปรุงโครงสร้างและระบบคมนาคมขนส่งให้สะดวก รวดเร็ว และเข้าถึงได้ทุกพื้นที่
- อนุรักษ์และรักษาสีที่มีคุณค่าทั้งวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ให้ดำรงคงอยู่กับชุมชนได้
- การเติบโตและขยายตัวของประชากรในเขตเมือง ที่จะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาที่อยู่อาศัย แหล่งงาน โครงสร้างพื้นฐาน และสภาพแวดล้อม

นอกจากนี้ที่มาและสาเหตุการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า นั้น มีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการคมนาคมขนส่ง เกิดการขยายตัวของโครงข่ายคมนาคมขนส่งทางบกที่เพิ่มมากขึ้น และมีการตัดถนนใหม่ที่ไม่ได้คำนึงถึงการเป็นศูนย์กลางการค้าเดิม จึงส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการค้าและการบริการ รวมถึงวิถีชีวิตของย่านการค้าเก่า ประกอบกับการขยายตัวของเมือง เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้โครงสร้างสังคมและชุมชนเดิมมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม จากปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้ย่านการค้าเก่าหลายแห่งไม่สามารถปรับตัว หรือปรับตัวได้น้อยกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ จึงส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมและใช้งานพื้นที่อย่างไม่เต็มประสิทธิภาพ ทั้งนี้ย่านการค้าไม่เพียงพัฒนาเพื่อให้เกิดความเหมาะสมทางกายภาพเท่านั้น แต่ต้องให้สอดคล้องกับลักษณะสภาพทางสังคม หรือประชากรที่มีการเพิ่มขึ้นตลอดเวลา เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในชุมชนนั้น ๆ ให้เหมาะสมที่สุด ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงพื้นที่โดยรอบด้วย นอกจากนี้โครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่ไม่สามารถรองรับต่อการใช้งานในปัจจุบัน จึงเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาและรักษาพื้นที่เดิมไว้ได้

ที่ผ่านมาการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า พบว่า ไม่ได้รับการฟื้นฟูอย่างเต็มประสิทธิภาพ และเกิดภาวะเสื่อมโทรมลงเนื่องมาจากสาเหตุต่างๆ การที่จะฟื้นฟูย่านการค้าเก่าที่มีความหลายหลายทางกิจกรรม วัฒนธรรม ให้มีความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่เดิมและปัจจุบัน ต้องคำนึงถึงมิติต่างๆ ทั้งทางด้านกายภาพ สังคมและเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดแรงขับเคลื่อนในการฟื้นฟูย่านการค้าเก่าให้สามารถดำรงอยู่กับวิถีชีวิตในยุคปัจจุบันได้ และสามารถดึงดูดให้เกิดการเข้ามาใช้บริการในพื้นที่

3) ย่านการค้า

พื้นที่พาณิชย์กรรมเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่มีความสำคัญสำหรับเมือง แบ่งแยกเป็นพื้นที่การผลิต และพื้นที่บริโภค ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของครัวเรือนและบริการสังคม พื้นที่แลกเปลี่ยน เคลื่อนย้ายสินค้าและบริการ ซึ่งการใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรมของเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปแบบตึกแถวและอาคารพาณิชย์เกาะกลุ่มกัน พบมากในบริเวณพื้นที่ศูนย์กลางเมือง ทำหน้าที่เป็นย่านการค้าและบริการของเมือง มีกิจกรรมการค้าและธุรกิจที่เข้มข้นมากที่สุดของเมือง เป็นจุดรวมของคมนาคมและคน และมีความเข้มข้นของการใช้ที่ดินสูงสุด (สมชาย เดชะพรหมพันธุ์, 2522; เสน่ห์ ญาณสาร, 2543)

(1) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรม

การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรม เป็นลักษณะเด่นของการใช้ประโยชน์ที่ดินในเมือง (กิจฐเขต ไกรवास, 2538, pp. 21-25) เป็นบริเวณที่มีการรวมตัวของการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เข้มข้น เป็นศูนย์กลางธุรกิจการพาณิชย์ และการบริการ แบ่งออกเป็น 3 ปัจจัย คือ

(1) **ปัจจัยทางกายภาพ** ประกอบด้วย 1) ระบบคมนาคม มีความสำคัญในการเชื่อมต่อระหว่างการใช้ที่ดินและกิจกรรมต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจเมือง โดยเป็นตัวนำอาหาร วัตถุดิบ ปัจจัยการผลิตอื่น ๆ เข้าสู่เมืองและกระจายผลผลิตไปยังพื้นที่โดยรอบ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการคมนาคมจะส่งผลกระทบต่อรูปแบบการใช้ที่ดินด้วย เช่น การปรากฏของห้องแถว หรืออาคารที่ขายสินค้าให้แก่ผู้ที่สัญจรไปมาหลังจากมีการตัดถนนผ่าน ฯลฯ 2) ระบบสาธารณูปโภค พื้นที่ที่มีความพร้อมของสาธารณูปโภค ได้แก่ ถนน ไฟฟ้า ประปา การสื่อสาร และการขนส่ง เป็นต้น จะเป็นปัจจัยที่ดึงดูดลูกค้าให้มาซื้อสินค้าและบริการยังพื้นที่นั้น ๆ 3) ความสะดวกในการเข้าถึง ลูกค้าสะดวกในการเดินทางไปรับบริการจากร้านค้า สามารถพิจารณาได้จาก ทางเลือกในการเดินทาง เช่น การเดินเท้า มอเตอร์ไซด์ รถยนต์ โคจรข่ายถนนในพื้นที่ ระยะทางหรือระยะห่างจากถนนสายหลัก ฯลฯ 4) ประเภทของที่ดินบริเวณใกล้เคียง การใช้ที่ดินแต่ละประเภทนั้นจะมีทั้งที่เป็นอุปสรรคและส่งเสริมการขยายตัวซึ่งกันและกัน แต่โดยทั่วไปผู้ประกอบการจะเลือกตั้งร้านค้าในบริเวณที่มีการใช้ที่ดินที่ส่งเสริมหรือเอื้อโอกาสทางการค้า และ 5) ความเป็นศูนย์กลางของเมือง หมายถึง ความสะดวกที่อยู่ใกล้กับใจกลางเมือง หรืออาจหมายถึงระยะทางรวมน้อยที่สุดที่ลูกค้าทั้งหมดได้ใช้เดินทางไปยังจุดหนึ่งของเมืองซึ่งจุดดังกล่าวนี้คือ จุดศูนย์กลางของการกระจายประชากรในพื้นที่ ต่อมาเมื่อเมืองมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นทำให้การเดินทางไปสู่จุดเดียวทำได้ยากขึ้น จึงมีจุดศูนย์กลางทางการค้าแห่งใหม่ในระดับรองเพื่อรองรับประชากร ให้การบริการลูกค้าได้ทั่วถึง ผลติจากปรากฏการณ์ดังกล่าวจะทำให้เกิดศูนย์กลางย่อยในอีกหลายชุมชนด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ สุวิทย์ เปี้ยผ่อง (2535, น. 71-73) เพิ่มเติมว่าลักษณะทางสภาพแวดล้อมที่ดี จะนำมาสู่ความน่าสนใจและดึงดูดให้เกิดการซื้อขายสินค้าด้วยเช่นกัน

(2) **ปัจจัยทางเศรษฐกิจ** ประกอบด้วย 1) ราคาที่ดิน การเปลี่ยนแปลงราคาที่ดิน ซึ่งให้เห็นถึงสภาพการพัฒนาและแนวโน้มการใช้ที่ดินในพื้นที่นั้น บริเวณที่สะดวกแก่การเข้าถึงจะมีราคาของที่ดินในระดับสูง ราคาที่ดินจะมีอัตราค่อนข้างสูงในเขตใจกลางเมือง ซึ่งเป็นศูนย์กลางแทบทุกด้านของเมือง ถนนสายหลักราคาที่ดินจะอยู่ในระดับสูงเช่นกัน 2) ค่าเช่า ร้านค้าทั่วไปต้องการที่จะจ่ายค่าเช่าถูก ๆ ซึ่งค่าเช่าของร้านค้าจะแตกต่างกันไปเล็กน้อยตามทำเลที่ตั้งของร้านค้า เช่น ร้านค้าที่ตั้งอยู่บริเวณที่มีผู้คนเดินผ่านมากจะราคาเช่าค่อนข้างสูง เนื่องจากทำเลสามารถทำกำไรให้ผู้ประกอบการได้สูง 3) เงินลงทุน ผู้ประกอบการที่มีเงินลงทุนมากย่อมมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินสูง เช่น สร้างศูนย์การค้า อาคารขนาดใหญ่ ฯลฯ 4) ผลตอบแทนและผลประโยชน์ที่ได้รับ ผู้ประกอบการจะใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และขณะเดียวกันจะต้องได้รับผลตอบแทนสูงสุด โดยค่าตอบแทนจะมีส่วนในการตัดสินใจเลือกทำเลที่ตั้งในการประกอบกิจการของผู้ประกอบการ และ 5) ความเกี่ยวข้องกันเชิงแข่งขันหรือส่งเสริมกันร้านค้าต่าง ๆ จะอยู่ร่วมกันเพื่อประโยชน์ร่วมกัน โดยการมีการแบ่งเขตพื้นที่ที่เป็นเจ้าของทำให้ลูกค้ามีโอกาสเปรียบเทียบสินค้า จนเกิดความพอใจหรืออาจเป็นความเกี่ยวข้องส่งเสริมในลักษณะที่พึ่งพาอาศัยกันซึ่งจะอยู่ในรูปแบบการให้บริการลูกค้าที่มีความต้องการสินค้าและบริการประเภทเดียวกันจะทำให้พื้นที่ย่านการค้าเกิดการประหยัดจากการกระจุกตัว

(3) **ปัจจัยทางสังคม** ประกอบด้วย 1) จำนวนลูกค้าหรือจำนวนประชากร การเพิ่มจำนวนประชากรโดยธรรมชาติ และการอพยพของประชากรจะเป็นปัจจัยที่มีผลต่อที่ตั้งของกิจกรรมการค้าเพราะในพื้นที่ที่มีประชากรมากมีโอกาสในการทำการค้า 2) ลักษณะประชากร ในพื้นที่ที่ทำการค้าจะมีส่วนสำคัญต่อการประกอบการค้า เช่น ในทำเลที่อยู่ใกล้กับมหาวิทยาลัยจะเอื้อโอกาสในการขายสินค้าและบริการให้กับนักศึกษา บริเวณที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเอื้ออำนวยให้เกี่ยย่านการค้าขายของที่ระลึกหรือให้บริการห้องพักและโรงแรม 3) ความปลอดภัย ผู้ประกอบการจะคำนึงถึงความปลอดภัยในพื้นที่ที่กิจการจะเข้าไปดำเนินกิจการ โดยมุ่งไปที่ความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายเป็นสำคัญ และ 4) กฎหมาย จะมีผลต่อการตัดสินใจเลือกที่ตั้งการค้าของผู้ประกอบการ นอกจากนี้ข้อกำหนดและกฎหมายต่าง ๆ จะมีส่วนสำคัญต่อการควบคุมการเจริญเติบโตของเมือง ได้แก่ กฎหมายผังเมือง กฎหมายควบคุมอาคาร ฯลฯ ขณะเดียวกัน สุวิทย์ เปียผ่อง (2535, น. 71-73) ได้กล่าวถึงปัจจัยด้านพฤติกรรมของผู้ซื้อสินค้า มีส่วนสำคัญต่อการใช้ที่ดินเพื่อการค้าไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเพศ ช่วงวัยอายุ รสนิยม รายได้ เป็นต้น ส่งผลต่อการใช้บริการการค้าและการบริการในพื้นที่

(2) ลักษณะเฉพาะของย่าน

เมืองทุกเมืองประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ หลายส่วน แต่ละส่วนเรียกว่า “ย่าน” ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นเอกลักษณ์โดยส่วนใหญ่เกิดจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นของพื้นที่และเกิดจากลักษณะเฉพาะร่วมกันกับพื้นที่ใกล้เคียง โดยมีองค์ประกอบทางเอกลักษณ์ (Identity) โครงสร้าง (Structure) และความหมาย (Meaning) ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้จะสร้างความจดจำได้หรือระลึกได้

(Image ability) ต้องมีความชัดเจนปรากฏเป็นร่องรอยในความทรงจำแก่ผู้พบเห็น มองภาพของเมืองที่มีลักษณะเฉพาะอันชัดเจนแตกต่างไปจากเมืองอื่น และเป็นที่ยึดจำได้ง่าย แต่ละพื้นที่จะมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงผู้คนและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเมืองนั้น ๆ จะเป็นสิ่งที่ดึงดูดทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ในพื้นที่

โดยทั่วไปแล้วพบว่ายากที่จะพบย่านที่มีลักษณะเฉพาะที่สามารถแยกประเภทได้ชัดเจน เนื่องจากความซับซ้อนของเมืองที่เกิดจากการผสมผสานของกิจกรรมหลาย ๆ ชนิดหลาย ๆ ประเภทเข้าด้วยกัน อันส่งผลต่อการจำแนกย่าน จึงต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม และสภาพภูมิทัศน์ที่ก่อให้เกิดความต่อเนื่องของการรับรู้ (วรรณศิลป์ พีรพันธุ์, 2527) ได้แก่ 1) ย่านที่เป็นองค์ประกอบหลักของเมือง จุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของย่านมีลักษณะทางกายภาพ กิจกรรม และความเด่นชัดของตัวย่าน 2) ขนาดของย่าน ทั้งรูปร่าง ความหนาแน่น ที่ว่าง 3) ลักษณะที่ปรากฏให้เห็นทางกายภาพ ได้แก่ รูปแบบอาคาร ความหนาแน่นของสิ่งก่อสร้าง จุดสังเกต ตลอดจนลักษณะการผสมผสานของอาคารต่างประเภทกัน เป็นต้น 4) กิจกรรม ที่เป็นกิจกรรมหลักในพื้นที่ ประเภทของประชากร และการเคลื่อนไหวที่ก่อให้เกิดลักษณะเฉพาะของย่าน 5) สิ่งแปลกปลอมที่เป็นภัยคุกคามย่าน ได้แก่ ถนนผ่ากลาง เป็นภัยคุกคามต่อสุขภาพ ความปลอดภัยของประชาชนในพื้นที่การเปลี่ยนแปลงตำแหน่ง การขยายตัวหรือหดตัวขอบเขตของย่าน 6) การปรากฏตัวของย่านใหม่ที่แฝงอยู่ในย่านเดิม และ 7) ความสัมพันธ์ระหว่างย่านกับย่าน และย่านกับรูปแบบของเส้นทางคมนาคมของเมืองในสวนรวม

การที่พื้นที่เมืองในบริเวณใดบริเวณหนึ่งจะสามารถบ่งชี้ความแตกต่างจากพื้นที่บริเวณอื่นอย่างมีเอกลักษณ์ได้ ต้องมีความชัดเจน (Legibility) และลักษณะพิเศษ (Distinctiveness) ในองค์ประกอบอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่าง ดังต่อไปนี้ (Lee, 2007, pp. p.11-24)

(2.1) ลักษณะที่พิเศษในด้านประโยชน์ใช้สอย (Functional Distinctiveness)

ประกอบด้วย 1) บทบาทเฉพาะสำหรับเมือง คือ โครงสร้างของเมืองแต่ละส่วนไม่สามารถเป็นอิสระจากกันได้โดยเด็ดขาด แต่จะต้องมีบทบาทความสำคัญที่สนับสนุนกันอย่างสอดคล้อง และบทบาทยังสามารถปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ส่วนของพื้นที่เมืองที่มีความชัดเจนในด้านบทบาทประโยชน์ใช้สอย จะทำให้การรับรู้ความสำคัญของพื้นที่นั้นได้ชัดเจนขึ้น 2) ด้านเศรษฐกิจ และความชำนาญพิเศษ คือ บริเวณที่มีตำแหน่งที่ตั้งที่เป็นศูนย์กลางที่สามารถเชื่อมโยงกับพื้นที่โดยรอบได้ มักจะมีบทบาทด้านเศรษฐกิจหรือมีความชำนาญพิเศษบางอย่างที่ให้บริการแก่ชุมชนโดยรอบ ซึ่งเมื่อกิจกรรมมีการเติบโตขึ้นก็จะดึงดูดให้ห้างร้านต่าง ๆ เข้ามารวมตัวอยู่ใกล้กันมากขึ้น เกิดการประหยัดจากการรวมตัว (Agglomeration Economies) หรือการส่งเสริมกิจกรรมเศรษฐกิจในเมืองประวัติศาสตร์สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับเมืองได้ 3) ด้านการเป็นย่านค้าปลีก คือ กิจกรรมการค้าปลีกทำให้เมืองมีชีวิตชีวา ดู

ได้จากมีกิจกรรมการผลิตและการบริโภคของประชาชน และเต็มไปด้วยร้านค้าที่เป็นธุรกิจของท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย

(2.2) ลักษณะที่พิเศษในด้านกายภาพ (Physical Distinctiveness)

ประกอบด้วย 1) การมีสัญลักษณ์ของเมือง คือ เมืองที่มีสัญลักษณ์ที่โดดเด่นสามารถสร้างความพิเศษและการจดจำให้กับเมืองได้ เช่น อาคารที่มีรูปทรงหรือสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น หรือมีประติมากรรมตลอดจนสิ่งปลูกสร้างที่สามารถเป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่ได้ 2) การมีบทบาททางประวัติศาสตร์ คือ เมืองที่มีประวัติความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ นอกจากจะสร้างการรับรู้ด้านความเป็นมาของเมืองผ่านทางอาคารเก่าแก่แล้ว ยังสามารถสร้างความภาคภูมิใจให้กับประชาชนในพื้นที่ได้ในขณะเดียวกัน 3) สภาพแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้น คือ เมืองจะมีลักษณะที่ดึงดูดใจสามารถสร้างได้จากการพัฒนาสภาพแวดล้อมโดยรวมของเมืองให้สวยงามได้ โดยไม่จำเป็นต้องสร้างอาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มีความโดดเด่นแต่เพียงอย่างเดียว เช่น การพัฒนาพื้นที่โล่งสาธารณะสำหรับเมืองเพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ ฯลฯ

(2.3) ลักษณะที่พิเศษที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Distinctiveness)

ประกอบด้วย 1) มีเหตุการณ์ที่ต้องบันทึกจดจำ เช่น การมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นในเมืองที่ได้บันทึกไว้ เช่น การเป็นเจ้าภาพจัดงานสำคัญในระดับนานาชาติ ซึ่งกระตุ้นให้หน่วยงานต้องมีการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองให้สวยงาม และการสร้างสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในเมืองให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน 2) มีลักษณะที่สร้างความภาคภูมิใจและเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นการสร้างลักษณะพิเศษให้กับเมือง สามารถสร้างความภาคภูมิใจให้กับประชาชนได้ และมีผลต่อเมืองที่สามารถลดอาชญากรรม และการทำลายสาธารณสมบัติ นอกจากนี้ยังสามารถก่อให้เกิดความร่วมมือ การจัดหาเงินทุน และการส่งเสริมการค้าในท้องถิ่นเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมได้ 3) ความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์และวัฒนธรรม ในอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์สามารถสร้างลักษณะที่พิเศษให้กับเมืองและดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยวได้ เช่น การมีงานเทศกาลต่าง ๆ แหล่งท่องเที่ยวตามสถานที่ในภาพยนตร์ หรือตามรอยประวัติของผู้มีชื่อเสียงในอดีต ฯลฯ และ 4) การสร้างภาพลักษณ์ การตลาด และแบรนด์ เป็นการสร้างภาพลักษณ์ให้กับเมือง ที่เป็นกลยุทธ์ทางการตลาดสามารถทำได้หากเมืองนั้นมีคุณลักษณะที่พิเศษและมีความแตกต่าง แต่การที่จะประสบความสำเร็จจะต้องมีการปรับปรุงฟื้นฟูสินค้า (เมือง) ไปพร้อม ๆ กัน ไม่เช่นนั้นการสร้างภาพลักษณ์ทางการตลาดจะล้มเหลวในที่สุด

ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบเหล่านี้ถ้ามีความสมบูรณ์มากเท่าใด ยิ่งทำให้เอกลักษณ์ของเมืองมีความชัดเจนมากขึ้นเท่านั้น แต่ความชัดเจนจะขึ้นอยู่กับคุณภาพของการรับรู้ที่ต้องอาศัยประสาทสัมผัสที่อิงอยู่กับประสบการณ์ของผู้รับรู้ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเมืองที่เติบโตภายใต้อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากร เศรษฐกิจ และโครงสร้างพื้นฐาน มีผลทำให้

องค์ประกอบของเมืองได้รับการปรุงแต่งมาเป็นลำดับ จนบางครั้งอาจมีผลต่อเอกลักษณ์ของเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป

(3) การเกิดย่านการค้า

ย่านการค้า หมายถึง อาณาเขตทางภูมิศาสตร์ที่มีประชากรอยู่อาศัย และเป็นที่ยอมรับของร้านค้าหรือเป็นย่านที่คนนิยมไปจับจ่ายซื้อขายสินค้าและบริการเป็นจำนวนมาก ย่านการค้าจึงมักประกอบด้วยกิจกรรมทางเศรษฐกิจขั้นที่ 3 (Tertiary Economic Activities) หรือการค้าและบริการที่ไม่เพียงตอบสนองความต้องการของคนในเมืองเท่านั้น แต่ยังให้บริการแก่ผู้ที่อยู่รอบนอกอีกด้วย การเกิดของย่านการค้า โดยทั่วไปไม่ว่าย่านที่พักอาศัยจะไปอยู่ ณ ที่ใด การค้าจะต้องขยายตัวตามออกไป (สุมนา อยูโพธิ์, 2531) ซึ่งส่วนใหญ่ย่านการค้าจะเกิดขึ้น ณ บริเวณต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ ศูนย์กลางชุมชน บริเวณถนนสายหลักตัดกัน และสองฝั่งถนนสายหลัก และเกิดขึ้นบริเวณสองฝั่งถนนสายหลักและขยายตัวตามถนนออกไปเรื่อย ๆ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาการจราจรคับคั่ง เป็นอันตรายจากยานพาหนะที่ใช้ถนน ลดประสิทธิภาพของถนนและทำให้การขนส่งล่าช้า ซึ่งจะมีการเกาะกลุ่มรวมตัวในพื้นที่ที่แสดงออกอย่างชัดเจนโดยมีอาคารสูงหลายชั้น ร้านค้าส่วนใหญ่จะครอบครองพื้นที่ชั้นล่างที่ติดกับถนน ส่วนสถานประกอบการที่ให้บริการมักอยู่ชั้นบน และการคมนาคมขนส่งภายในเมืองทุกรูปแบบจะรวมอยู่ภายในย่านการค้า เพื่อที่จะให้บริการแก่ประชาชนที่มาซื้อของหรือทำงานภายในย่านนี้ (Proudfoot, 1937) และย่านการค้ามักจะตั้งอยู่ในบริเวณราคาที่ดินสูง ราคาเช่าที่ดินและอาคารจะแพง และมีการเข้าถึงที่สะดวก และมีพื้นที่โดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 2-4 ของพื้นที่ชุมชน (Chapin & Kaiser, 1979)

กล่าวได้ว่าย่านการค้าเป็นศูนย์กลางทางธุรกิจการค้าที่สำคัญของเมือง เป็นจุดรวมของวัฒนธรรม แหล่งบันเทิง สถานที่ราชการ ศูนย์รวมของธุรกิจทางการเงินและธนาคาร และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ซึ่งมีความเข้มข้นของการใช้ที่ดิน ความสูงอาคาร ความพลุกพล่านของผู้คน และการดำเนินกิจกรรมทางการค้าของเมืองที่สูง และย่านการค้าแต่ละแห่งจะมีความสำคัญที่แสดงถึงความเป็นแหล่งกลางแตกต่างกันไป

ในขณะเดียวกัน ย่านการค้าของเมืองมีการพัฒนา ปรับตัวให้สอดคล้องกับยุคสมัย และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในชุมชนนั้น ๆ และเพื่อความอยู่รอดของกิจการจากการเจริญเติบโตของเมือง ซึ่ง เสน่ห์ ญาณसार (2543) ได้แบ่งพัฒนาการของย่านการค้าของเมือง ออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ 1) ขั้นที่หนึ่ง ในระยะแรกนั้นบริเวณการค้าของเมืองจะประกอบด้วยร้านค้าโดด ๆ เป็นร้าน ๆ ไปเป็นร้านค้าปลีก ส่วนมากร้านค้าเหล่านี้มักจะกระจุกตัวอยู่บริเวณเขตชั้นในของเมือง หรือบริเวณใจกลางเมือง จนกลายเป็นย่านการค้าใจกลางเมือง 2) ขั้นที่สอง ในระยะนี้ ย่านการค้าใจกลางเมืองที่ประกอบด้วยร้านค้าจำนวนมาก จึงเกิดความแออัด ทำให้ร้านค้าที่เกิดขึ้นใหม่กระจุกกระจายไปทั่วเมือง เนื่องจากข้อจำกัดภายในใจกลางเมือง ซึ่งอาจจะกระจายตามเส้นถนนสำคัญต่าง ๆ เช่น ถนน

ที่มุ่งสู่ชานเมือง หรืออาจจะกระจุกตัวอยู่บริเวณจุดตัดของถนนสายสำคัญ และ 3) ชั้นที่สาม ในระยะนี้ ย่านการค้าจะเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยหลายประการ เช่น การเพิ่มขึ้นของประชากร การใช้รถยนต์ที่เพิ่มขึ้น การเพิ่มขึ้นของรายได้ของประชาชน การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการขนส่ง ฯลฯ ปัจจัยเหล่านี้มีส่วนผลักดันและสนับสนุนให้เกิดการเคลื่อนย้ายของกิจกรรมการค้าต่าง ๆ ออกจากเขตใจกลางเมืองสู่เขตชานเมืองหรือนอกเมือง ซึ่งกระบวนการนี้เรียกว่า “การเคลื่อนย้ายออกจากศูนย์กลาง” (Centrifugal Drift) กระบวนการนี้ มีผลต่อปริมาณการค้าขายในเขตใจกลางเมือง โดยที่จะเพิ่มขึ้นมากในเขตชานเมือง แต่จะลดน้อยลงในเขตใจกลางเมือง

ดังนั้น ย่านการค้าไม่เพียงพัฒนาเพื่อให้เกิดความเหมาะสมทางกายภาพเท่านั้น แต่ต้องให้สอดคล้องกับลักษณะสภาพทางสังคม หรือประชากรที่มีการเพิ่มขึ้นตลอดเวลา เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในชุมชนนั้น ๆ ให้เหมาะสมที่สุด ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงพื้นที่โดยรอบ ย่านการค้าด้วย

(3.1) รูปแบบของย่านการค้า

รูปแบบของย่านการค้ามีความสัมพันธ์กับการเจริญเติบโตของเมือง แม้ย่านการค้าจะประกอบด้วยร้านค้าหรือกิจกรรมหลายอย่างปะปนกัน แต่ในระยะหลังมีแนวโน้มที่กิจกรรมหรือธุรกิจประเภทเดียวกันจะรวมกลุ่มกันมากขึ้น และร้านค้าขนาดเล็กจะมีจำนวนลดน้อยลงไป แต่มีการสร้างร้านค้าหรือธุรกิจขนาดใหญ่ และทันสมัยมากขึ้นมาแทนที่เมื่อเมืองเจริญเติบโตขึ้น พบว่ารูปแบบการค้าสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้ (เสนห์ ญาณสาร, 2543)

- **การค้าแบบดั้งเดิม (Traditional Sector)** มีตลาดสดเป็นศูนย์กลาง รายล้อมด้วยร้านค้าตึกแถว เมื่อเมืองเจริญขึ้น มีการปรับปรุงถนน ทำให้บทบาทหน้าที่ของย่านการค้าเก่านี้เปลี่ยนแปลงไป คือ มีร้านค้าใหม่เพิ่มเติมเข้าไป เช่น ร้านเครื่องใช้ไฟฟ้า โรงแรม ห้างสรรพสินค้า ธนาคาร ฯลฯ ขณะที่ร้านค้ามีขนาดเล็กลง กิจกรรมค้าปลีกกลายเป็นบทบาทที่โดดเด่นของย่านในปัจจุบัน ทั้งที่ก่อนหน้านี้ย่านเป็นเขตขนส่งสินค้า ค้าปลีก อุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัย ซึ่งแต่เดิมที่ย่านการค้าจะมีลักษณะสภาพความพลุกพล่าน และมีชีวิตชีวามากในตอนกลางวัน แต่จะเงียบเหงาในตอนกลางคืน ย่านการค้าแบบดั้งเดิมจะให้บริการแก่ผู้คนหลายระดับ ทำให้เกิดเป็นย่านตลาด ซึ่งหมายถึงสถานที่หรือทำเลที่มีการค้าขายทั้งแบบถาวร และแบบชั่วคราว คือ มีทั้งการค้าขายทั้งวัน และตลาดที่ขายเฉพาะช่วงเช้าหรือเย็นเท่านั้น นอกจากนี้ในย่านยังมีการสร้างอาคารที่ใช้เป็นสถานที่ค้าขายและที่พักอาศัยด้วย มักตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีการคมนาคมขนส่งที่สะดวก ร้านค้าในย่านจะขายสินค้าต่าง ๆ กันไป ทำให้เกิดสังคมที่มีลักษณะการอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพาอาศัย

- **การค้าแบบสมัยใหม่ (Modern Sector)** รูปแบบการค้าที่เพิ่มเติมเข้ามาในภายหลัง ได้แก่ ศูนย์การค้า ห้างสรรพสินค้า ธนาคาร โรงแรม ร้านขายหนังสือขนาดใหญ่

สำนักงาน บริษัทต่าง ๆ เป็นต้น ถึงแม้ว่าธุรกิจร้านค้าขนาดเล็กแบบดั้งเดิมปะปนอยู่ แต่เขตการค้าแบบใหม่นี้ มักให้บริการแก่ผู้ที่มีฐานะปานกลางและฐานะดี ในอนาคตเขตการค้าทั้งสองส่วนนี้จะมีลักษณะที่คล้ายกันมากขึ้น และอาจไม่เห็นเป็นสองส่วนชัดเจน (สาริยา ศรีเชื้อ, 2540) โดยรูปแบบการค้าสมัยใหม่ แบ่งออกเป็น 7 ประเภท คือ 1) ร้านค้าส่งแบบเงินสดและบริการตัวเอง มีการจำหน่ายสินค้าคราวละมาก ๆ ในราคาที่ถูกลงกว่าร้านค้าปลีก แต่ไม่ต่ำกว่าราคาขายส่ง เน้นขายสินค้าอุปโภคบริโภค รูปแบบอาคารมีลักษณะคล้ายคลังสินค้า เป็นอาคารชั้นเดียวหรือสองชั้น ตั้งอยู่ริมถนนสายสำคัญในเขตชานเมือง 2) ซูเปอร์มาร์เก็ต เป็นร้านค้าปลีกที่เน้นการขายสินค้าอุปโภคบริโภค ที่มีความสดใหม่ และหลายหลาย ทั้งอาหารสดและอาหารแห้ง ซึ่งร้านค้าแบบนี้จะตั้งอยู่ภายในห้างสรรพสินค้าหรือแยกต่างหากชัดเจนตามริมถนนสายสำคัญ เช่น Top Supermarket ฯลฯ 3) ห้างสรรพสินค้า เป็นร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ จำหน่ายสินค้าหลายประเภท 4) ร้านค้าสะดวกซื้อ เป็นร้านค้าปลีกขนาดเล็กที่มีระบบดำเนินการเป็นระบบแฟรนไชส์ เช่น Seven Eleven (7-11) Family Mart ฯลฯ 5) ร้านค้าปลีกแบบเน้นสินค้าราคาถูก มีคุณภาพปานกลาง ไม่มีตราสินค้าที่มีชื่อเสียง เน้นกลุ่มเป้าหมายที่มีรายได้ระดับกลางถึงต่ำ ได้แก่ ซูเปอร์เซ็นเตอร์ เน้นขายเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม รวมทั้งเครื่องใช้ต่างๆ และนำอาหารเพิ่มเติมเป็นสินค้าเสริม เช่น บิ๊กซี เทสโกโลตัส ฯลฯ และไฮเปอร์มาร์เกต ที่มีขนาดใหญ่กว่า 6 เท่าของซูเปอร์เซ็นเตอร์ มีข้อแตกต่างที่ไฮเปอร์มาร์เกต เน้นจำหน่ายสินค้าประเภทอาหารเป็นหลัก 6) ร้านค้าเฉพาะอย่าง เป็นร้านค้าปลีกที่จำหน่ายสินค้าเฉพาะที่มีลักษณะพิเศษ เช่น สินค้านำเข้าที่ทันสมัย และจำหน่ายสินค้าอุปโภคบางส่วน และ 7) ร้านค้าที่เน้นสินค้าผลิตภัณฑ์รูปแบบเดียว เป็นร้านค้าปลีกที่จำหน่ายสินค้าเฉพาะผลิตภัณฑ์สายผลิตภัณฑ์เดียว ที่มีคุณภาพ ขนาดและสีให้เลือก มีราคาถูก และมีให้เลือกหลายยี่ห้อ

นอกจากนี้การค้าสมัยใหม่ ยังมีการค้าแบบอีคอมเมิร์ซ (E-commerce) หรือพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (เจริญศักดิ์ รัตนวราห, 2554) ได้กล่าวไว้ว่า การค้าแบบอีคอมเมิร์ซ ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การตลาด การขาย การชำระเงิน การขนส่ง โดยใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อการดำเนินธุรกิจ ทั้งในระดับองค์กร และส่วนบุคคล โดยใช้เทคโนโลยีประเภทต่างๆ เป็นสื่อกลางในการติดต่อการซื้อขายสินค้า ผ่านทางสื่ออินเทอร์เน็ต ยังรวมถึงโทรศัพท์มือถือ เป็นต้น ซึ่งทำได้หลากหลายในการส่งข้อมูลที่มีทั้งข้อความ เสียง และภาพ นอกจากนี้ Rayport (2004) กล่าวไว้ว่า การขายผลิตภัณฑ์ทางเว็บไซต์ต้องมีกิจกรรมและองค์ประกอบต่างๆ ที่จำเป็นในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งประกอบด้วย การจัดวางตำแหน่งลิงค์มายังเว็บไซต์เป็นปัจจัยกำหนดที่สำคัญของการเข้าถึงของร้านค้าพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ จำนวนสินค้า การนำเสนอ การชำระเงิน และการปฏิบัติตามสัญญาเพื่อทำให้การซื้อขายสมบูรณ์ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ทำให้มีความแตกต่างกับการขายแบบมีหน้าร้าน

จะเห็นได้ว่า การค้าแบบอีคอมเมิร์ซ (E-commerce) หรือพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ทำให้ลดค่าใช้จ่ายในการขายและบริการ รวมทั้งค่าเช่าพื้นที่ขายในการลงทุนสร้างหน้าร้าน ทำให้ลดต้นทุนการประกอบธุรกิจลง นอกจากนี้ยังประหยัดด้านบุคลากรที่จะให้บริการหน้าร้าน ลดขั้นตอนในการทำการตลาดด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ช่วยส่งเสริมผลิตภัณฑ์ให้น่าสนใจมากขึ้น อีกทั้งสามารถจัดจำหน่ายได้ตลอด 24 ชั่วโมง และบริการได้หลากหลายกลุ่มและทั่วโลก ซึ่งทำให้เพิ่มโอกาสทางธุรกิจ และสามารถให้บริการหลังการขายได้เช่นกัน โดยใช้ประโยชน์จากแบบสอบถามลูกค้าถึงความพึงพอใจและการบริการ เพื่อนำมาปรับปรุงการให้บริการและสินค้าต่อไป จะเห็นได้ว่าการค้าขายแบบอีคอมเมิร์ซ (E-commerce) เป็นอีกหนึ่งรูปแบบที่มีผลทำให้ย่านการค้าเก่าได้รับผลกระทบ เนื่องจากการให้บริการที่รวดเร็วเข้าถึงง่าย มีความสะดวกในการใช้บริการ และมีความหลากหลายของสินค้า ทำให้ตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดีขึ้นและทันทั่วถึงมากกว่า

ขณะเดียวกัน Berry (1963, pp. 588) ได้ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบโครงสร้างการค้าของเมืองขนาดใหญ่ในสหรัฐอเมริกา และได้จำแนกรูปแบบของย่านการค้าออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

- **ศูนย์การค้า (Shopping Centers)** โดยจำแนกศูนย์การค้าออกเป็น 6 ประเภท ตามจำนวนและประเภทของกิจกรรมการค้า องค์ประกอบของศูนย์การค้า ระยะความถี่ห่างของที่ตั้งศูนย์การค้า ขนาดและพื้นที่โดยรอบของตลาด จำนวนผู้บริโภค พาหนะที่ผู้บริโภคใช้ในการเดินทางเพื่อใช้บริการ ฯลฯ ได้แก่ 1) ศูนย์การค้าตามหัวมุมถนน (Convenience Shopping Centers) ลักษณะของร้านค้าขนาดเล็กที่ขายสินค้าราคาถูก แต่เป็นสินค้าที่มีความจำเป็นขั้นพื้นฐาน บริการสำหรับผู้บริโภคที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงร้านค้า สามารถเข้าถึงได้ด้วยระยะการเดินทาง ศูนย์การค้าประเภทนี้พบตามหัวมุมถนนในย่านการค้าตั้งถิ่นฐานเก่า เช่น ร้านขายของชำ ร้านขายยา โรงแรมขนาดเล็ก ฯลฯ 2) ศูนย์การค้าในละแวกที่อยู่อาศัย (Neighborhood Shopping Centers) ลักษณะเช่นเดียวกับศูนย์การค้าตามหัวมุมถนน แต่ปริมาณสินค้าและบริการมากกว่า ศูนย์การค้าในละแวกที่อยู่อาศัยเป็นประเภทศูนย์การค้าที่พบมากที่สุด เพราะขายสินค้าที่มีความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ดึงดูดลูกค้าทุกระดับภายในรัศมีเดินเท้า เช่น ตลาด ร้านขายของชำ ฯลฯ 3) ศูนย์การค้าชุมชนหรือศูนย์การค้าท้องถิ่น (Community Shopping Centers) ลักษณะของศูนย์การค้าประเภทนี้มีขนาดใหญ่กว่าศูนย์การค้าสองอันดับแรก มีปริมาณสินค้ามาก และมีความหลากหลายของการให้บริการ สินค้ามีราคาแพงต่อการบริโภค เช่น ห้างสรรพสินค้าขนาดเล็ก ร้านขายรองเท้า ร้านขายเครื่องแต่งกาย ร้านอาหาร ภัตตาคาร ร้านขายดอกไม้ ธนาคาร ฯลฯ 4) ศูนย์การค้าภูมิภาค (Regional Shopping Centers) ลักษณะของศูนย์การค้ามีความเฉพาะมากขึ้น บริเวณโดยรอบประกอบด้วย ห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ ประเภทสินค้ามีหลากหลายและจำนวนมาก ศูนย์การค้าหรือร้านค้าขนาดรองลงมาจะขายสินค้าเหมือน ๆ กัน

ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงได้ สินค้ามีความต้องการสูงและมีราคาแพง 5) ศูนย์การค้าภูมิภาคขนาดใหญ่ (Super Regional Shopping Centers) ศูนย์การค้ามีขนาดใหญ่ ประกอบด้วยห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่อย่างน้อย 3 ร้าน ขายสินค้ามากมายหลายชนิด ภายในศูนย์การค้าประกอบด้วยกิจกรรมการค้าและการบริการหลายประเภท ผู้บริโภคเดินทางมาใช้บริการจากทุกส่วนของเมืองและมาจากพื้นที่รอบต่อจากเขตเมืองอื่น ๆ และจากเมืองใกล้เคียง และ 6) ศูนย์การค้าใจกลางมหานคร (Metropolitan CBD) ลักษณะของศูนย์การค้าที่ใหญ่ที่สุดในเขตชุมชนเมือง มีสินค้าและการบริการหลากหลายชนิด เพื่อให้การบริการแก่คนในพื้นที่เมือง นอกเมือง และนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าออกเมือง มีการใช้บริการกว้างขวาง หรือที่เรียกว่า “ดาว์นทาวน์” (Downtown)

● **ย่านการค้าตามแนวถนน (Ribbon Development)** ลักษณะของย่านการค้าและการบริการอยู่บริเวณสองฝากฝั่งถนน ไม่ตั้งอยู่ในท่าเล็กลางเมืองแต่เกาะตามเส้นทางคมนาคม ให้บริการแก่ผู้ขับขี่ยานพาหนะ อาศัยปัจจัยทางด้านการเข้าถึงและสถานที่จอดรถ แบ่งย่านการค้าตามแนวถนนออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) แถบการค้าที่ถนนการค้าดั้งเดิม (Traditional Shopping Street Ribbon) ลักษณะของย่านการค้าที่มีมาแต่ดั้งเดิม พบตามเส้นทางคมนาคมหรือถนนสายหลักของเมือง จะมีตลาดเป็นจุดศูนย์กลางและมีร้านค้าแบบห้องแถวล้อมรอบ เมื่อเมืองเจริญขึ้นส่วนที่เป็นเขตการค้าดั้งเดิมจะได้รับการพัฒนาปรับปรุง ทำให้บทบาทเปลี่ยนแปลงไป (เสนต์ ญาณสาร, 2543) 2) แถบการค้าที่พบตามสองฟากถนนที่พุ่งออกจากตัวเมือง (Urban Arterial Ribbon) 3) แถบการค้าใหม่ในเขตชานเมือง (New Suburban Ribbon) ลักษณะของย่านการค้าที่เกิดขึ้นตามเส้นทางคมนาคมหรือสองฟากถนนรอบนอกชุมชนเมืองที่เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งเป็นผลมาจากการขยายตัวของเมือง และ 4) แถบการค้าที่พบตามสองข้างทางหลวง (Highway-Oriented Ribbon) ลักษณะของย่านการค้ารอบนอกชุมชนเมือง พบตามเส้นทางคมนาคมสองฟากทางหลวง หรือถนนวงแหวน โดยมุ่งที่บริการผู้เดินทางโดยเฉพาะ ซึ่งมีรถยนต์ผ่านตามเส้นทางสายหลักมากธุรกิจก็ยิ่งเจริญมากขึ้นเท่านั้น การขยายตัวของร้านเป็นไปตามธรรมชาติที่ไม่ได้มีการวางแผนล่วงหน้า ธุรกิจที่เจริญในเขตนี้ ได้แก่ ร้านอาหาร ปั้มน้ำมัน โรงแรม เป็นต้น ซึ่งร้านเหล่านี้ไม่ได้พึ่งพากันในเชิงบทบาทหน้าที่ของแต่ละกิจการ ส่วนมากบริการแก่ลูกค้าที่ผ่านไปมา

● **เขตการค้าเฉพาะ (Specialized Areas)** ลักษณะของย่านการค้าที่ขายสินค้าประเภทเดียว มีการรวมกลุ่มและกระจุกตัวการค้า ไม่มีรูปแบบหรือบริเวณที่ตั้งตายตัว มักพบบริเวณใดบริเวณหนึ่งของเมือง มีเขตการค้าเฉพาะ 6 ประเภทคือ 1) ย่านขายรถยนต์ (Automobile Rows) 2) ย่านการพิมพ์ (Printing Districts) 3) ย่านบันเทิง (Entertainment Districts) 4) ย่านตลาดสินค้าท้องถิ่น (Exotic Markets) 5) ย่านเฟอร์นิเจอร์ (Furniture Districts) และ 6) ย่านศูนย์กลางการบริการทางการแพทย์ (Medical Center)

ซึ่งจะเห็นได้ว่ารูปแบบย่านการค้าจะมีความสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

- 1) สภาพแวดล้อมทั่วไปของพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นทัศนวิสัย สภาพทางภูมิประเทศ สภาพทางภูมิอากาศ
- 2) สภาพทางสังคม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภค ความต้องการในด้านต่าง ๆ
- ข้อกำหนดกฎหมาย เป็นต้น และ 3) สภาพทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ราคาที่ดิน ค่าเช่า เป็นต้น รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานของพื้นที่นั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็น ไฟฟ้า ประปา เส้นทางคมนาคม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการขยายตัวของเมืองในอนาคต

(3.2) กิจกรรม

รูปแบบของการพัฒนาที่ดินในอนาคตจะต้องได้รับการออกแบบให้เข้ากับกิจกรรมของบุคคลที่อยู่อาศัย กิจกรรมเป็นรูปแบบพฤติกรรมของบุคคล ครอบครัว สถาบัน และธุรกิจที่เกิดขึ้นในรูปแบบของพื้นที่ซึ่งมีความสำคัญมากต่อการวางแผน (Lewis, 1972) การใช้พื้นที่ไม่ใช่ผลโดยตรงจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นประจำวัน แต่เป็นผลจากพฤติกรรมเฉพาะอย่าง เรียกว่า พฤติกรรมเชิงทำเลที่ตั้ง (Location Behavior) ซึ่งแนวคิดของระบบกิจกรรม ยังเกี่ยวข้องกับสาเหตุการเกิด และแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบกิจกรรมในอนาคต โดยรูปแบบพฤติกรรมของแต่ละกลุ่มส่งผลต่อรูปแบบเชิงพื้นที่ที่แตกต่างกันสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กิจกรรมธุรกิจ (Firm Activities) เป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดผลผลิต เช่น กิจกรรมผลิตสินค้า กิจกรรมบริการ ฯลฯ 2) กิจกรรมสถาบัน (Institutional Activities) เป็นกิจกรรมสวัสดิการ เช่น กิจกรรมการพัฒนามนุษย์ กิจกรรมบริการชุมชนขั้นพื้นฐาน ฯลฯ และ 3) กิจกรรมบุคคลและครัวเรือน (Individual and Household Activities) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอยู่อาศัย เช่น กิจกรรมทางสังคม นันทนาการและการพักผ่อน รวมถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาหาร การซื้อสินค้า ฯลฯ

และในระบบกิจกรรมจะประกอบด้วย 1) แหล่งประกอบกิจกรรม (Activity Agent) คือ ตำแหน่ง หรือสถานที่ที่สื่อความหมายทางกายภาพ และสร้างความเข้าใจถึงความจำเป็นมา หรือความสำคัญ 2) ประเภทกิจกรรม (Activity Types) คือ ชนิดของกิจกรรมที่สื่อถึงชีวิตตามธรรมชาติที่มีความผูกพันอยู่กับชุมชนเป็นหลัก และ 3) ระบบกิจกรรม (Activity System) คือ สิ่งที่อยู่อาศัยในวิถีชีวิตหรือพฤติกรรมของแต่ละบุคคลครอบครัวและสังคมที่มีการกระทำสืบต่อกันมาเพื่อให้เข้าใจถึงระบบสังคมของการอยู่ร่วมกันและการพึ่งพากัน ซึ่งระบบกิจกรรมนี้ไม่มีขอบเขต แต่ขึ้นอยู่กับกลุ่มคนที่เข้าไปทำกิจกรรมในช่วงเวลานั้น มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามบริเวณที่กระทำกิจกรรม โดยกิจกรรมแต่ละประเภทจะประกอบด้วยระบบกิจกรรมหลาย ๆ ระบบ ซึ่งจะมีรูปแบบเฉพาะตัวและอาศัยพื้นที่เพื่อประกอบกิจกรรม ดังนั้นพื้นที่ต่าง ๆ จึงมีหน้าที่ใช้สอยที่แตกต่างกันไป และถูกกำหนดด้วยลักษณะเฉพาะของกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนพื้นที่นั้น ๆ

ในการทำงานเดียวกัน Rapoport (1994, pp. 478) มองว่ากิจกรรมนั้นเป็นสิ่งที่ถูกถ่ายทอดโดยตรงมาจากวิถีชีวิตและภูมิหลังทางวัฒนธรรม ทุกกิจกรรมจะเกี่ยวข้องกับ

องค์ประกอบ 4 อย่าง คือ ตัวกิจกรรม เช่น กิน ชื้อของ เดิน ฯลฯ วิธีการดำเนินกิจกรรม เช่น นั่งบนพื้น เดินซื้อของในตลาด ฯลฯ การเกี่ยวข้องกับกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การคุยขณะเดินซื้อของ ฯลฯ และการรวมเข้ากันเป็นระบบกิจกรรม แต่สิ่งสำคัญของระบบกิจกรรม คือ ระบบกิจกรรมจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ หากปราศจากพื้นที่ที่ใช้ทำกิจกรรม (The space over which the activity takes place) และเวลา (The Time of an Activity) รวมถึงการพิจารณาเพียงกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งไม่สามารถทำได้ต้องพิจารณาทั้งระบบของกิจกรรมประกอบกัน เช่น เราไม่สามารถพิจารณาส่วนใดส่วนหนึ่งของอาคารได้ เพราะคนเราไม่ได้อยู่ที่นั่นหรือไม่ได้มีบทบาทในอาคารเพียงแห่งเดียว คนหนึ่ง ๆ มีกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งในที่โล่งนอกอาคาร แหล่งตั้งถิ่นฐาน และทั้งภูมิภาค เนื่องจากอยู่ในภูมิศาสตร์วัฒนธรรมเดียวกัน ดังนั้น สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นและปรากฏบนพื้นที่ให้เห็นจะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับระบบกิจกรรมของผู้คนที่มาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ ขณะเดียวกันสามารถศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนในพื้นที่ได้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด คือ ระบบกิจกรรม ซึ่งระบบกิจกรรมของมนุษย์ทั้งหมดจะเกิดขึ้นบนพื้นที่และเวลาที่ซ้อนทับกันสนิท ดังนั้น เมื่อทราบตำแหน่งที่เกิดกิจกรรมหนึ่ง ๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง ก็สามารถนำไปเชื่อมโยงกับกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือนำไปเชื่อมโยงกับที่ตั้งของกิจกรรมอื่นในช่วงเวลานั้นได้ ซึ่งทั้งหมดจะสามารถบ่งบอกถึงวิถีการดำเนินชีวิต ระบบความคิด ค่านิยม และโลกทัศน์ของผู้คนที่อยู่อาศัยในชุมชนในช่วงเวลานั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ Golledge & Stimson (1997) ได้กล่าวไว้ว่า ระบบกิจกรรมยังขึ้นอยู่กับลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ (Socio-economic Attributes) สภาพแวดล้อมของที่ตั้ง ระยะเวลาในการอยู่อาศัยบนพื้นที่ ช่วงชีวิต (Stage of life course) รสนิยมในการเดินทาง วัตถุประสงค์ของการเดินทาง โอกาสที่จะทำกิจกรรม เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้เกิดเป็นโครงสร้างของรูปแบบกิจกรรม และทำให้ทราบถึงบทบาทเด่นของย่าน

สรุปได้ว่า กิจกรรมมีทั้งองค์ประกอบเชิงพื้นที่ และองค์ประกอบทางเวลา ทั้งสองอย่างนี้รับอิทธิพลด้วยข้อกำหนดจากวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งมีความต่อเนื่องของระบบกิจกรรม ดังนั้นในพื้นที่ต่าง ๆ จึงมีการใช้พื้นที่และถูกกำหนดด้วยกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนพื้นที่นั้น และแสดงให้ทราบถึงลักษณะการใช้พื้นที่และบทบาทของย่าน

(3.3) ที่ตั้ง

ที่ตั้ง (Setting) เป็นการจัดการพื้นที่หรือที่ตั้งเพื่อรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ของคนหรือกลุ่มคนในสังคม และระบบกิจกรรมมีความสัมพันธ์โดยตรงกับระบบที่ตั้ง การพิจารณาที่ตั้งเพียงแห่งใดแห่งหนึ่งนั้นไม่เพียงพอ ต้องพิจารณาพื้นที่หลาย ๆ แห่งในชุมชนเชื่อมโยงกัน เพราะระบบกิจกรรมหนึ่ง ๆ ของบุคคลหรือกลุ่มคนในสังคมประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ จำนวนมาก และต้องใช้พื้นที่หลากหลาย ลักษณะเป็นชุดของที่ตั้งที่มีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องมารองรับระบบกิจกรรมนั้น ลักษณะของที่ตั้งที่ปรากฏให้เห็นทางกายภาพมักเป็นไปตามความเหมาะสมของกิจกรรม

และคุณสมบัติของที่ตั้ง (Behavior Setting) นั้น นอกจากนี่ยังถือเป็นสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับองค์ประกอบทั้ง 4 คือ พื้นที่ เวลา ความหมาย และการติดต่อสื่อสาร ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 4 จะแปรเปลี่ยนไปตามกิจกรรมของคนหรือกลุ่มคนที่แปรเปลี่ยนไปตามวัฒนธรรมอีกที (Rapoport, 1994)

จากแนวคิดเกี่ยวกับที่ตั้งดังกล่าวการพิจารณาระบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในระบบที่ตั้งทำให้เข้าใจถึงเหตุผลของการเลือกที่อยู่อาศัย รูปแบบการใช้พื้นที่ รวมถึงการใช้พื้นที่โล่งในย่านหรือละแวกบ้านของคนในชุมชนเพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เพราะที่ตั้งของวัตถุหรือสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลและกลุ่มคนในพื้นที่เป็นผู้กำหนดขึ้น ย่อมมีความหมาย ความเป็นมา และเรื่องราวต่าง ๆ แฝงอยู่ได้แก่วิถีชีวิต ค่านิยม และความเชื่อ เป็นต้น หากบุคคลและกลุ่มคนในชุมชนมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ย่อมส่งผลให้การจัดระเบียบทางพื้นที่หรือที่ตั้งมีลักษณะที่แตกต่างกันไป เกิดเป็นลักษณะเฉพาะของพื้นที่นั้น ๆ

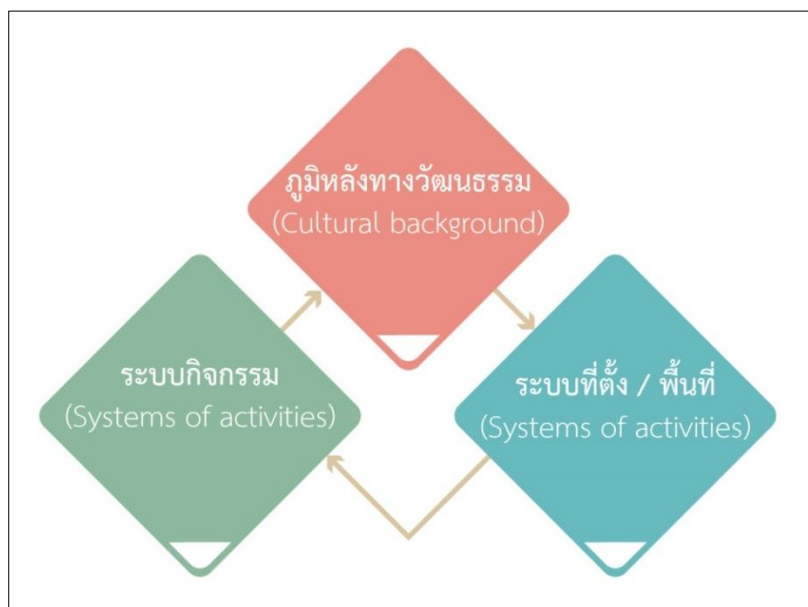
(3.4) ความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิต กิจกรรม และการใช้พื้นที่ในชุมชน

วิถีชีวิต การทำกิจกรรม และการใช้พื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โดยเริ่มจากวัฒนธรรม (Rapoport, 1990) คือ สิ่งส่งผลต่อความคิดความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อสภาพแวดล้อมสภาพทางภูมิศาสตร์ของที่ตั้ง สภาพทางเศรษฐกิจ-สังคม และอื่น ๆ และสิ่งนั้นก่อให้เกิดเป็นโลกทัศน์ (World View) ที่มนุษย์สามารถตีออกมาเป็นคุณค่า แล้วเลือกคุณค่านั้นมาเป็นค่านิยม (Value) ในการประพฤติปฏิบัติและดำเนินชีวิตในสังคม โดยปรากฏออกมาให้เห็นและรับรู้ได้ในรูปของระบบกิจกรรม (System of Activities) ที่มีพื้นที่รองรับ และในที่สุดเกิดเป็นการใช้พื้นที่หรือระบบที่ตั้ง (System of Setting) ขึ้นในชุมชนหรือเมืองต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อของคนในชุมชน ขณะเดียวกันความคิดความเชื่อ ของผู้คนในชุมชนมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชน เนื่องจากเป็นสิ่งที่ช่วยให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ต่อไป และส่งผลให้ชุมชนแต่ละแห่งมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน (Rossi, 1999)

กล่าวได้ว่ากิจกรรมต่าง ๆ ถ้ายทอดโดยตรงมาจากวิถีชีวิต และกิจกรรมต่าง ๆ จะเกิดขึ้นไม่ได้หากปราศจากพื้นที่และเวลามารองรับ ซึ่งความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากองค์ประกอบทางกายภาพ และองค์ประกอบภายใน เรียกว่า คุณค่าทางจิตใจ เป็นความรู้สึกที่รับรู้ได้จากวิถีชีวิตของผู้คน โดยเรื่องราวความเป็นอยู่ของผู้คนเหล่านั้นในที่สุดจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชุมชน และเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

ทั้งนี้ มนุษย์จะเลือกพื้นที่ที่มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสมแก่การดำรงชีพ มีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ ในการตั้งถิ่นฐาน มีการใช้พื้นที่ในการทำกิจกรรม ซึ่งการใช้พื้นที่ในกลุ่มกิจกรรมเดียวกัน ในลักษณะเดียวกันย่อมส่งผลให้เกิดการรวมกันของพื้นที่หรือรวมกันเป็นย่าน กิจกรรมจึงเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแง่ของการใช้พื้นที่ ซึ่งเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ ย่อมส่งผลให้ลักษณะของพื้นที่ หรือลักษณะของย่านนั้น ๆ เปลี่ยนแปลงตามไป ทั้งนี้กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปได้

ต้องอาศัยพื้นที่ และเวลา ดังนั้นไม่สามารถพิจารณากิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งเพียงตัวเดียวแต่ควรพิจารณาทั้งระบบกิจกรรม เพื่อที่จะเข้าใจระบบของย่านการค้าว่ามีการเปลี่ยนแปลงและเติบโตอย่างไร

ภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างวิถีชีวิต กิจกรรม และการใช้พื้นที่ในชุมชน
ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2562.

4) แนวทางการฟื้นฟูย่านการค้า

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมืองการปกครอง และทางเศรษฐกิจ นับเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านแนวคิดการปรับปรุงฟื้นฟูเมือง โดยแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ (1) มิติเชิงพื้นที่ (spatial dimension) (2) มิติเชิงการบริหารจัดการ (management dimension) และ (3) มิติเชิงสังคมและเศรษฐกิจ (socioeconomic dimension) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

(1) แนวทางฟื้นฟูเชิงพื้นที่

แนวคิดการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองในมิติเชิงพื้นที่ (spatial dimension) เป็นมุมมองที่เน้นทางด้านกายภาพโดยมีการจัดทำเป็นผังแม่บท (master plan) และเน้นพื้นที่เฉพาะ (P. Roberts, 2000) โดยตัวอย่างในงานของ วิลเฟรด เบิร์นส์ (Burn, 1963) เปเรนี (Perenyi, 1973) และแชปินและไกเซอร์ (Chapin & Kaiser, 1979) ที่ได้คำนึงถึงสภาพปัจจุบันทางกายภาพของพื้นที่ที่จะปรับปรุงฟื้นฟูเป็นหลัก ซึ่งเป็นการพัฒนาพื้นที่ที่มีจุดมุ่งหมายให้เกิดการใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ ส่งผลให้เศรษฐกิจดีขึ้น แต่ได้มีการพิจารณาถึงผลกระทบที่เกิดทางด้านสังคมและวัฒนธรรมและกลุ่มชุมชนค่อนข้างน้อย โดยทั้ง เบิร์น กับ แชปินและไกเซอร์ ได้แบ่งพื้นที่ที่ต้องมีการปรับปรุงฟื้นฟูออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

- (1.1) พื้นที่ที่ต้องมีการรื้อถอนทั้งหมด และให้มีการสร้างขึ้นใหม่
 (1.2) พื้นที่ที่มีความกำกวมระหว่างการเสื่อมสภาพทั้งหมดกับการคงประโยชน์

ใช้สอยไว้

- (1.3) พื้นที่ที่มีอาคารและสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

ในขณะเดียวกัน เปเรนยี (Perenyi, 1973) ได้พิจารณาถึงพื้นที่ที่มีความกำกวมระหว่างการเสื่อมสภาพกับการที่ยังสามารถใช้งานได้อยู่ เปเรนยี จึงได้จำแนกพื้นที่ในเขตเมืองชั้นในที่ต้องการให้มีการปรับปรุงฟื้นฟูออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1.3.1 พื้นที่ที่มีความล้าสมัยโดยสิ้นเชิง (absolute obsolete area) หมายถึงพื้นที่ที่มีความทรุดโทรมมาก ระบบสาธารณูปโภค-สาธารณูปการล้าสมัยจนต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงเกินเหตุในด้านการซ่อมบำรุง โครงข่ายถนนไม่สามารถรองรับสภาพการจราจรในปัจจุบัน แนวทางในการแก้ไข คือ ให้มีการรื้อถอนและฟื้นฟูใหม่ทั้งหมด (total rehabilitation หรือ total redevelopment)

1.3.2 พื้นที่ที่มีความล้าสมัยบางส่วน (party obsolete area) ได้แก่ พื้นที่ที่อาคารและสิ่งก่อสร้างส่วนใหญ่มีสภาพเสื่อมโทรมมาก ในขณะที่บางส่วนยังมีสภาพใช้งานได้ สภาพถนนบางแห่งที่แคบเกินไปก็อาจขยายได้ ส่วนบริการชุมชนอาจต้องมีการเปลี่ยนแปลงเฉพาะระบบสุขภาพ หรือซ่อมแซมบางส่วนให้มีสภาพและลักษณะการใช้งานที่ทันสมัยขึ้น

1.3.3 พื้นที่ที่ยังใช้ประโยชน์ได้ (usable area) ได้แก่ บริเวณที่อาคาร ถนน ยังมีสภาพใช้งานได้ สาธารณูปโภค สาธารณูปการ ยังไม่ล้าสมัย และยังมีประสิทธิภาพในการให้บริการ

1.3.4 พื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ (historic area) ซึ่งมีผังบริเวณหรือโครงข่ายการจราจรที่อาจจะล้าสมัย แต่ยังมีอาคารที่มีความเก่าแก่ มีประวัติศาสตร์แต่ไม่มีการใช้งาน หรือมีการใช้สอยที่ไม่สมประโยชน์ นอกจากนั้น ยังมีสาธารณูปโภคและบริการชุมชนที่ล้าสมัย ไม่สามารถตอบสนองความต้องการในปัจจุบันได้ การแก้ไขหรือปรับปรุงพื้นที่จะมีความซับซ้อนกว่าบริเวณอื่น คือ จะไม่นำวิธีการค้ำคูณเชิงเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการตัดสินใจดำเนินการ เนื่องจากมีปัจจัยด้านอื่นที่เกี่ยวข้องด้วยมาก

สำหรับพื้นที่ที่กล่าวถึงในข้อ 1.3.2 และ 1.3.3 วิธีการในการปรับปรุงฟื้นฟูส่วนใหญ่ใช้การพิจารณาด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก เพื่อให้พื้นที่สามารถใช้งานและมีผลตอบแทนเชิงเศรษฐกิจได้อย่างคุ้มค่าการลงทุนมากขึ้น

- (2) แนวทางฟื้นฟูเชิงการบริหารจัดการ

แนวคิดมิติเชิงพื้นที่ เป็นแนวคิดที่เน้นลักษณะทางกายภาพเป็นสำคัญ ซึ่งได้เกิดปัญหาคือ ผลตอบแทนไม่คุ้มค่า เกิดการต่อต้านจากประชาชนเนื่องจากไม่ได้ปรึกษาหารือกับส่วน

ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจนเกิดปัญหาระหว่างชุมชนกับรัฐอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามแนวคิดดังกล่าวได้มีการปฏิบัติเรื่อยมาในประเทศตะวันตกจนถึงทศวรรษที่ 1990 หลังจากกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกระแสโลกาภิวัตน์ และกระแสการพัฒนาที่ยั่งยืนได้กลายเป็นแนวคิดหลัก (mainstream) ของการพัฒนาในด้านต่างๆ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารจัดการที่เน้นการกระจายอำนาจหลักการประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้การดำเนินการเกี่ยวกับการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองในช่วงหลังสงคราม ที่ได้เปลี่ยนมาเป็นการคำนึงถึงทั้งในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม รวมทั้งการเมืองไปพร้อมๆ กันจนเรียกว่าเป็นการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองแบบ regeneration ที่สำคัญ 7 ประการ ดังนี้ (M. Roberts, 1998)

(2.1) การแทรกแซงด้วยยุทธศาสตร์ (Strategic intervention) คือการพัฒนาโครงการโดยรัฐบาลต้องมีนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ชัดเจน โดยโครงการดังกล่าวเป็นโครงการที่สามารถดึงดูดให้ผู้คนหันมาสนใจในพื้นที่เขตเมืองชั้นในที่กำลังเสื่อมโทรมลงได้ เป็นโครงการที่จะเพิ่มกิจกรรมและรายได้ให้ชุมชนในเมือง เมืองที่ประสบความสำเร็จด้วยวิธีการนี้ มีตัวอย่างได้แก่ กรุงปารีส ซึ่งมีโครงการ The Grand Projects เช่น การก่อสร้างศูนย์วัฒนธรรมปอมปิดู (Piano and Rogers' Center Pompidou) ในปลายปี ค.ศ. 1980 ทำให้เขตเมืองชั้นในมีการเปลี่ยนแปลงฟื้นคืนชีวิตอย่างเห็นได้ชัด ต่อมาได้มีเมืองต่างๆ ในยุโรป เช่น The Museumsufer (Museums Embankment) หรือการสร้างพิพิธภัณฑ์ประเภทต่างๆ ริมน้ำในเขตชั้นในที่เมืองแฟรงก์เฟิร์ต เป็นต้น

(2.2) การเปลี่ยนตำแหน่งและบทบาทของเมือง (Repositioning) หมายถึงการเปลี่ยนรูปลักษณะของเมืองด้วยการสร้างโครงการขนาดใหญ่ซึ่งเมืองต่างๆ เช่น Rem Koolhaas ในการออกแบบศูนย์ระบบขนส่งใหม่ในเมือง Euratlille ในประเทศฝรั่งเศส

(2.3) การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community involvement) เป็นการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดทิศทางของโครงการตั้งแต่ต้น โดยมากมักเป็นโครงการที่ทำให้ชุมชนมีความเสี่ยงในการรื้อย้ายหรือเปลี่ยนแปลง เช่น โครงการสร้างสถานีรถไฟฟ้ายักษ์ที่โคเวนท์ การ์เด้น (Covent Garden) ในกรุงลอนดอน ทำให้ชุมชนรวมตัวกันต่อต้านและเสนอรูปแบบทางเลือกในการฟื้นฟูตลาดและบรรยากาศในเมืองแทนการสร้างใหม่จนปัจจุบันกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่ง

(2.4) การพัฒนาแบบผสมผสานแหล่งงบประมาณ (Mixed development, mixed finance) หมายถึง การพัฒนาโครงการที่มีผู้ร่วมดำเนินการด้วยหลายฝ่าย โดยแต่ละฝ่ายจะใช้ทรัพยากรที่ตนมีอยู่ในการดำเนินการให้เหมาะสมและแบ่งผลประโยชน์กัน นอกจากนี้ ในด้านงบประมาณก็เป็นลักษณะการลงทุนร่วมกันเพื่อลดความเสี่ยง การผสมผสานการพัฒนาและ

งบประมาณนี้มีความเหมาะสมต่อรูปแบบการกระจายอำนาจ เนื่องจากรัฐบาลกลางไม่มีงบประมาณเพียงพอในการลงทุนทุกโครงการ ในขณะที่เดียวกันชุมชนส่วนหนึ่งก็พร้อมจะมีการลงทุนด้วยอยู่แล้ว

(2.5) การสร้างความต่อเนื่อง (Continuity) หมายถึง การนำประวัติศาสตร์ที่เมืองชั้นในเกือบทุกเมืองมีอย่างเด่นชัด มาสร้างความต่อเนื่องกับการพัฒนาในปัจจุบัน โดยนำเอาประวัติศาสตร์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชุมชนร่วมสมัย เช่น การใช้ผังบริเวณหรือโครงข่ายถนนเดิม มาปรับปรุงให้ดีขึ้นและในหลายพื้นที่ได้ปรับให้เป็นทางเดินเท้า พร้อมข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ หรือการนำอาคารเก่ามาใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมกับชีวิตร่วมสมัย

(2.6) การผสมผสานหรือบูรณาการ (Integration) โดยนำเอากิจกรรมที่หลากหลายของเมืองมาเชื่อมโยงกัน ทำให้เกิดความน่าสนใจในเมือง เช่น การสร้างโครงข่ายทางเดินเท้าที่ผ่านย่านค้าปลีกเชื่อมโยงกับที่ว่างหรือที่พักผ่อนหย่อนใจในเมือง ทำให้สภาพแวดล้อมของเมืองดีขึ้น

(2.7) การสร้างสรรค์ (Creativity) โดยการสร้างสรรค์งานใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ วัฒนธรรม ทั้งรูปแบบของอาคารและการใช้สอย การปรับการใช้สอยที่ว่างในเมืองที่ไม่ค่อยมีคุณค่าให้เกิดพื้นที่สำหรับการสร้างงานศิลปะ

(3) แนวทางฟื้นฟูเชิงสังคมเศรษฐกิจ

ซีเอเลนบาค (Zielenbach, 2000) หนึ่งในผู้ที่นำเสนอมุมมองแนวคิดการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองในด้านสังคมเศรษฐกิจ (Socioeconomic dimension) ได้แก่ ซึ่งได้แบ่งประเภทของการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองในมุมมองทางเศรษฐกิจและสังคมไว้ว่ามี 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มที่เน้นพัฒนาคน (Individual approach) และกลุ่มที่เน้นพัฒนาพื้นที่ (Place-based approach)

(3.1) กลุ่มที่เน้นการพัฒนาคน (Individual-based approach) เป็นการปรับปรุงสภาพการอยู่อาศัยของประชาชนโดยเฉพาะผู้มีรายได้น้อยที่อาศัยในเขตเมืองชั้นในให้ดีขึ้น รวมถึงการทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยมีรายได้สูงขึ้นจากงานและกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ ซึ่งสามารถแบ่งเป็นวิธีการย่อยได้ 3 แบบ ดังนี้

3.1.1 การพัฒนาสังคม (Social development) ด้วยการสร้างสาธารณูปการและบริการสังคมที่จำเป็น เช่น โรงเรียน วิทยาลัยชุมชน ศูนย์ฝึกอาชีพ ศูนย์กีฬา สถานพยาบาล และสถานีตำรวจขึ้นในชุมชนในพื้นที่เสื่อมโทรมหรือชุมชนแออัด เพื่อให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตและความรู้ประกอบอาชีพได้ ทั้งนี้ไม่ได้เน้นที่การรื้อย้ายชุมชนออกไปแต่เป็นการพัฒนาพื้นที่ชุมชนแออัดหรือชุมชนที่มีสภาพเสื่อมโทรมให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น

3.1.2 การพัฒนาเศรษฐกิจด้วยโครงการต่างๆ (Program-driven economic development) การก่อสร้างโครงการต่างๆ เพื่อให้เกิดการสร้างงานและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ มีมาตรการดึงดูดให้มีการลงทุนจากภายนอกด้วยการสนับสนุนจากรัฐบาล NGO หรือมีการให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิค รวมถึงการฝึกอบรมคนในชุมชนให้มีความสามารถทำงานในแหล่ง

งานที่พัฒนาขึ้นใหม่ได้เป็นการเพิ่มรายได้และคุณภาพชีวิตในที่สุด นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่รัฐลงทุนปรับปรุงการเข้าถึงระบบสาธารณสุขปโภค สาธารณูปการและร้านค้าให้ดีขึ้น

3.1.3 การส่งเสริมเศรษฐกิจทางอ้อม (Trickle-down growth) โดยการสนับสนุนหรือส่งเสริมการค้าหรือการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคมากกว่าระดับพื้นที่ในเมืองชั้นใน แต่มีการกำหนดมาตรการแรงจูงใจ เช่นการลดภาษีให้แก่พนักงานที่รับพนักงานในชุมชนแออัดหรือมีการลดภาษีหากรับพนักงานที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้มีรายได้น้อยให้มากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อช่วยเหลือให้ประชาชนในเขตเมืองชั้นในมีสภาพเศรษฐกิจดีขึ้น

(3.2) กลุ่มที่เน้นพัฒนาพื้นที่ (Place-based) เป็นการเน้นการเพิ่มมูลค่าให้กับอสังหาริมทรัพย์มากกว่าคิดเรื่องคุณภาพชีวิตของคน โดยมี 3 วิธี ดังนี้

3.2.1 เจนตรีฟิเคชัน (Gentrification) การมีนโยบายหรือปรากฏการณ์ที่คนจากภายนอกที่มีปัจจัยทางเศรษฐกิจดีกว่า ย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่ โดยกลุ่มคนนอกเหล่านี้ มีแรงดึงดูดให้เข้ามาอยู่อาศัยในเขตเมืองชั้นในคือ การอยู่ใกล้แหล่งงานใจกลางเมือง การได้ประโยชน์จากพื้นที่อยู่ริมแม่น้ำ อยู่ในพื้นที่ใกล้สวนสาธารณะ เป็นต้น รวมทั้งอยู่ในอาคารประวัติศาสตร์ที่มีเอกลักษณ์ แตกต่างจากการอยู่อาศัยในพื้นที่รอบนอกที่มีลักษณะเหมือนกันหมด

3.2.2 การฟื้นฟูโดยคนในชุมชน (Incumbent upgrading) การที่ชุมชนต้องการพัฒนาพื้นที่ด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีบุคคลภายนอกเข้ามา วิธีการนี้มักเกิดขึ้นในชุมชนที่มีความเป็นเอกภาพในด้านเชื้อชาติหรือชาติพันธุ์ (ethnically homogenous) เป็นการปกป้องนักลงทุนจากภายนอกและมักมีการบริหารและสนับสนุนโดยองค์กรชุมชนหรือแกนนำที่อยู่ในโรงเรียน โรงพยาบาล วัด หรือแม้แต่โรงงานขนาดใหญ่ การดำเนินการเช่นนี้ มีตัวอย่างเช่น ชุมชนท่าเตียนในเขตเกาะรัตนโกสินทร์ หรือชุมชนตลาดสามชุก สุพรรณบุรี

3.2.3 การปรับการใช้สอย (Adaptive re-use) นำเอาอาคารเก่ามาใช้ใหม่โดยปรับปรุงอาคารให้มีความเหมาะสมกับการดำรงชีวิตและสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน โดยต้องคำนึงถึงคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของอาคารเก่า ข้อจำกัดทางกฎหมายควบคุมอาคารโดยเฉพาะมาตรฐานการอยู่อาศัยที่อาจมีผลต่อรูปแบบอาคารหรือพื้นที่ภายในอาคาร รวมทั้งการพิจารณากิจกรรมใหม่ที่ทดแทนอาคารเก่าเดิม ที่นิยมในประเทศไทยคือการปรับเปลี่ยนบ้านเก่าให้เป็นร้านอาหาร การปรับปรุงวังเก่าให้เป็นสำนักงาน หรือบางแห่งเป็นโรงแรม ทั้งนี้ เพื่อให้อาคารเก่ามีประโยชน์ใช้สอยทางเศรษฐกิจ เพื่อให้สามารถดำรงสภาพอยู่ได้

สรุปได้ว่าการฟื้นฟูบูรณะชุมชนจึงต้องใช้กลไกการฟื้นฟูหลายรูปแบบพร้อมๆ กัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม และองค์ประกอบของชุมชน เช่น การพัฒนาฟื้นฟูเมือง ร่วมกับการฟื้นฟูบูรณะเมือง เป็นต้น โดยยังคงไว้ซึ่งโครงสร้างสังคมเดิมของชุมชนเป็นสำคัญ

2.2 แนวคิดของโครงสร้างและจินตภาพเมือง

โครงสร้างและจินตภาพของเมือง เป็นแนวคิดหลักในการพัฒนา สามารถนำแนวทางมาพัฒนาทางด้านกายของเมืองให้สอดคล้องกับกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตามทฤษฎี Ekistic โดยกล่าวถึง **โครงสร้างเมือง 5 ปัจจัย** ที่จำเป็นในการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ (Doxiadis, 1976) ได้แก่

(1) ธรรมชาติ (Nature) เป็นรากฐานและขอบเขตของชุมชนที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมา มนุษย์จะเป็นผู้ปรับให้เข้ากับสภาพธรรมชาติ หลังจากเลือกสรรแล้ว ตัวอย่างองค์ประกอบทางธรรมชาติ ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ ดิน พืชพรรณ สัตว์ และภูมิอากาศ เป็นต้น

(2) คน (Man or Anthropolos) โดยพิจารณาในด้านตัวบุคคลซึ่งมีทั้งเรื่องของความต้องการทางด้านชีวภาพ เช่น อากาศ อุณหภูมิ ที่ว่าง เป็นต้น ความรู้สึกสัมผัส , การรับรู้ , ความต้องการด้านอารมณ์ , ค่านิยม , รูปแบบทางสังคม , แบบแผนการดำรงชีวิต และวัฏจักรของชีวิต ครอบครัว

(3) สังคม (Society) เป็นกิจกรรมที่เกิดจากการรวมกลุ่มของคนที่จะเกิดขึ้นเมื่อมีการตั้งถิ่นฐาน ได้แก่ การพบปะสังสรรค์ , แบบแผนทางวัฒนธรรม , การพัฒนาทางเศรษฐกิจ , การศึกษา , สวัสดิการ , กฎหมายและบริการ เป็นต้น

(4) โครงสร้างทางด้านกายภาพ (Physical Structure) เป็นรูปแบบของการจัดองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคน ได้แก่ บ้านพักอาศัย , สถานบริการชุมชน , ศูนย์บริการการศึกษา , ศูนย์ราชการและธุรกิจ , อุตสาหกรรม และคมนาคม โดยอาจเป็นกระบวนการของการจัดวางผังบริเวณและรูปแบบการก่อสร้าง

(5) โครงข่าย (Network) ได้แก่โครงข่ายการให้บริการด้านต่างๆ ทั้งด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ในอันที่จะเสริมต่อปัจจัยทุกด้านข้างต้น ได้แก่ ระบบน้ำใช้ , ไฟฟ้า , การขนส่ง , การติดต่อสื่อสาร , การจัดการของเสีย เป็นเรื่องของกรวางผังกายภาพ (Physical Planning)

จากข้างต้น แนวคิดโครงสร้างของเมืองจะช่วยส่งเสริมให้คนมีความเป็นอยู่อย่างมีความสุขและปลอดภัยในชุมชน โดยเสริมสร้างภาวะสมดุลระหว่างองค์ประกอบทั้ง 5 ประการ จะช่วยให้มนุษย์สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับข้อกำหนดของชุมชน และตอบสนองต่อความต้องการของตนเองได้โดยไม่ขัดต่อข้อกำหนดนั้นๆ และต้องเป็นไปตามระบบ โดยการเชื่อมโยงองค์ประกอบและพิจารณาร่วมกัน

นอกจากนี้ ยังมี**แนวคิดจินตภาพของเมือง (Image of city)** ที่บอกถึงลักษณะของเมือง โดยมีองค์ประกอบของเมืองที่สำคัญที่นำไปสู่การรับรู้และการจดจำได้ถึงเอกลักษณ์เฉพาะตัว

ของเมืองได้มากขึ้น ทั้งนี้อยู่บนพื้นฐานของสภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ที่สร้างคุณสมบัติพิเศษของพื้นที่นั้นๆ (Lynch, 1960) ประกอบด้วย เอกลักษณ์ (Identity) โครงสร้าง (Structure) และความหมาย (Meaning) ส่วนประกอบทั้งสามต่างมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด สิ่งต่างๆที่ก่อให้เกิดจินตภาพได้ชัดเจนต้องมีคุณสมบัติด้านเอกลักษณ์ และโครงสร้างอย่างชัดเจนปรากฏเป็นร่องรอยในความทรงจำแก่ผู้พบเห็น โดยเป็นภาพของเมืองด้านความงามที่มีลักษณะเฉพาะอันชัดเจน แตกต่างไปจากเมืองอื่น สร้างความจดจำ ซึ่งจะมีลักษณะแตกต่างกันออกไป ตามลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงผู้คนและกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเมืองนั้นๆ โดย Kevin Lynch พบว่ามีองค์ประกอบทางกายภาพของเมือง (The City Image and Its Elements) ดังนี้

1) เส้นทาง (Path) ทางสัญจร เป็นช่องทางการเคลื่อนที่ใช้สัญจรไปมา เช่น ถนน ทางรถไฟทางด่วน ทางเท้า เป็นต้น เส้นทางเหล่านี้เป็นส่วนที่มีความสำคัญมากต่อการเดินทางของผู้คนในเมือง ในขณะที่ผู้คนเคลื่อนไหวกว้างขวางเส้นทาง ผู้คนมีโอกาสเห็นส่วนต่างๆของเมืองตามเส้นทาง และเกิดความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่นๆของเมือง

2) เส้นขอบ (Edge) เส้นขอบ หรือ ขอบเขตเป็นองค์ประกอบที่มีลักษณะกำหนดขอบเขตของบริเวณที่ไม่ได้ใช้เป็นเส้นทางตามทัศนะของผู้สังเกตอาจปรากฏเป็นเส้นกั้นจากส่วนหนึ่งไปอีกส่วนหนึ่ง ที่เป็นแนวกันตามธรรมชาติ เช่น ชายฝั่งทะเล หรือ ริมฝั่งแม่น้ำ และแนวกันที่แสดงขอบเขตที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น กำแพงเมือง คูเมือง

3) ย่าน (Districts) เป็นบริเวณพื้นที่ชุมชนที่มีขนาดของพื้นที่ตามลักษณะเฉพาะของชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเมือง มีเอกลักษณ์ของบริเวณอันเกิดจากลักษณะเฉพาะร่วมกันของบริเวณที่ผู้สังเกตเข้าสู่ภายในเมืองได้ โดยแต่ละพื้นที่จะมีสภาพความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันตามโครงสร้างทางสังคม วิถีชีวิตของชุมชนจะแสดงลักษณะกิจกรรมของผู้คนที่ปรากฏเป็นย่านที่มีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันในเมือง

4) ชุมทาง (Node) จุดศูนย์รวม หรือ ชุมทาง มักเป็นจุดศูนย์กลางของเส้นทาง เช่น บริเวณสี่แยก หรือ ชุมทางสถานีขนส่งต่างๆ ชุมทางสถานีรถไฟใต้ดิน อาจเป็นสถานที่ซึ่งมีกิจกรรมหนาแน่นบริเวณจัตุรัสใจกลางเมือง จุดศูนย์รวมจึงเป็นจุดเด่นเฉพาะตัวของย่านในเมือง เกิดความสัมพันธ์กับเส้นทางต่างๆที่รวมกันเป็นชุมทางเมื่อมาถึงและเดินทางเชื่อมต่อไปยังที่อื่นๆ

5) ภูมิสัญลักษณ์ (Landmark) จุดสังเกตหรือ จุดหมายตา เป็นจุดอ้างอิง หรือ ภูมิสัญลักษณ์ที่ใช้เป็นจุดหมายตา แตกต่างจากชุมทาง ที่บุคคลไม่สามารถเข้าสู่ภายในจุดหมายตาได้ โดยทำหน้าที่เป็นสัญญาณชี้แนะสำหรับสภาพแวดล้อม เช่น ป้าย อาคารสำคัญๆ อนุสาวรีย์ เป็นต้น

กล่าวได้ว่า โครงสร้างและจินตภาพของเมือง มีความสัมพันธ์กันเนื่องจากการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ต้องอาศัยทรัพยากรทางธรรมชาติในการดำรงชีวิต และมีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เกิดความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางการรับรู้ สัญลักษณ์ การอยู่ร่วมกันในสังคม การผสมผสาน

วัฒนธรรม รวมทั้งการให้คุณค่ากับสถานที่นั้นๆ ทั้งนี้สิ่งต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้การรับรู้ก็จะแตกต่างกันไปแต่ละช่วงเวลา การสร้างความเข้าใจในโครงสร้างและจินตภาพของเมืองย่อมต้องอาศัยประวัติศาสตร์และความทรงจำของผู้คน เพื่อสร้างการจดจำต่อเมืองหรือพื้นที่หนึ่งๆ โดยองค์ประกอบเหล่านี้จะช่วยให้เข้าใจในความหมาย คุณค่าความสำคัญของเมืองมากขึ้น

2.3 มาตรการ กฎหมาย และนโยบาย ที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า

1) กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ เทศบัญญัติ

(1) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2561

เป็นการควบคุมผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งประเภทและขนาดของโครงการ หรือกิจการของส่วนราชการรัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนที่มีผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

(2) พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายว่าด้วยการขึ้นทะเบียนการกำกับดูแลโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และป้องกันการค้า โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ผิดกฎหมาย รวมถึงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน ให้เป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด และมีการรักษาความปลอดภัยอย่างเข้มงวด

(3) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2558 เป็นกฎหมายว่าด้วยการกำหนดแนวทางการก่อสร้างอาคารโดยทั่วไป ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสถาปัตยกรรม ความสวยงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง ความมั่นคงแข็งแรงของอาคาร ความปลอดภัยของผู้อาศัยหรือผู้ที่เข้าไปใช้อาคาร การป้องกันอัคคีภัยภายในอาคาร การสาธารณสุขและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การอำนวยความสะดวกแก่การจราจร รวมถึงรายละเอียดทางด้านเทคนิคเกี่ยวกับการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน หรือเคลื่อนย้ายอาคาร เพื่อใช้เป็นข้อปฏิบัติในการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน หรือเคลื่อนย้ายอาคารให้เป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสมตามมาตรฐานสากลซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามพัฒนาการของเทคโนโลยีเกี่ยวกับการก่อสร้าง

(4) พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 เป็นการจำกัดความของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ผู้ประกอบอุตสาหกรรมท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว รวมทั้งระเบียบเกี่ยวกับการจัดตั้งทุน

(5) พระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547 เป็นกฎหมายว่าด้วยการสร้างโรงแรมในแหล่งท่องเที่ยว การควบคุม ดูแล และการให้บริการแก่ผู้อาศัยของเจ้าของกิจการ นอกจากนี้เป็น

(7) เทศบัญญัติเทศบาลนครนครศรีธรรมราช เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารบางชนิด หรือบางประเภท ในท้องที่เขตเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ.2551

เทศบัญญัติ กำหนดการปลูกสร้างในเขตเทศบาลพ.ศ.2551 ได้กำหนดการ อนุญาตปลูกสร้างอาคาร แบ่งตามบริเวณที่ 1-5 โดยพื้นที่ศึกษาอยู่ในบริเวณที่ 3 กำหนดไว้ดังนี้

(2.1) ห้ามสร้างโรงงานทุกจำพวกตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน เว้นแต่โรงงาน ตามประเภท ชนิดและจำพวกที่กำหนดให้ดำเนินการได้ตามเทศบัญญัติ

(2.2) อาคารหรือสถานที่ที่ใช้ในการบรรจุก๊าซ สถานที่เก็บก๊าซ และห้อง บรรจุก๊าซ แต่ไม่ได้หมายถึงร้านจำหน่ายก๊าซ สถานที่ใช้ก๊าซ และสถานที่จำหน่ายอาหารที่ใช้ก๊าซ

(2.3) อาคารหรือสถานที่ที่ใช้ในการเก็บน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อจำหน่าย

(2.4) อาคารหรือสถานที่ที่ใช้ในการเลี้ยงม้า โค กระบือ สุกร แพะ แกะ ห่าน เป็ด ไก่ ภู จระเข้ หรือสัตว์ป่าตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า เพื่อการค้า

(2.5) สุสานและฌาปนสถาน

(2.6) โรงฆ่าสัตว์

(2.7) ไซโลเก็บผลิตผลทางการเกษตร

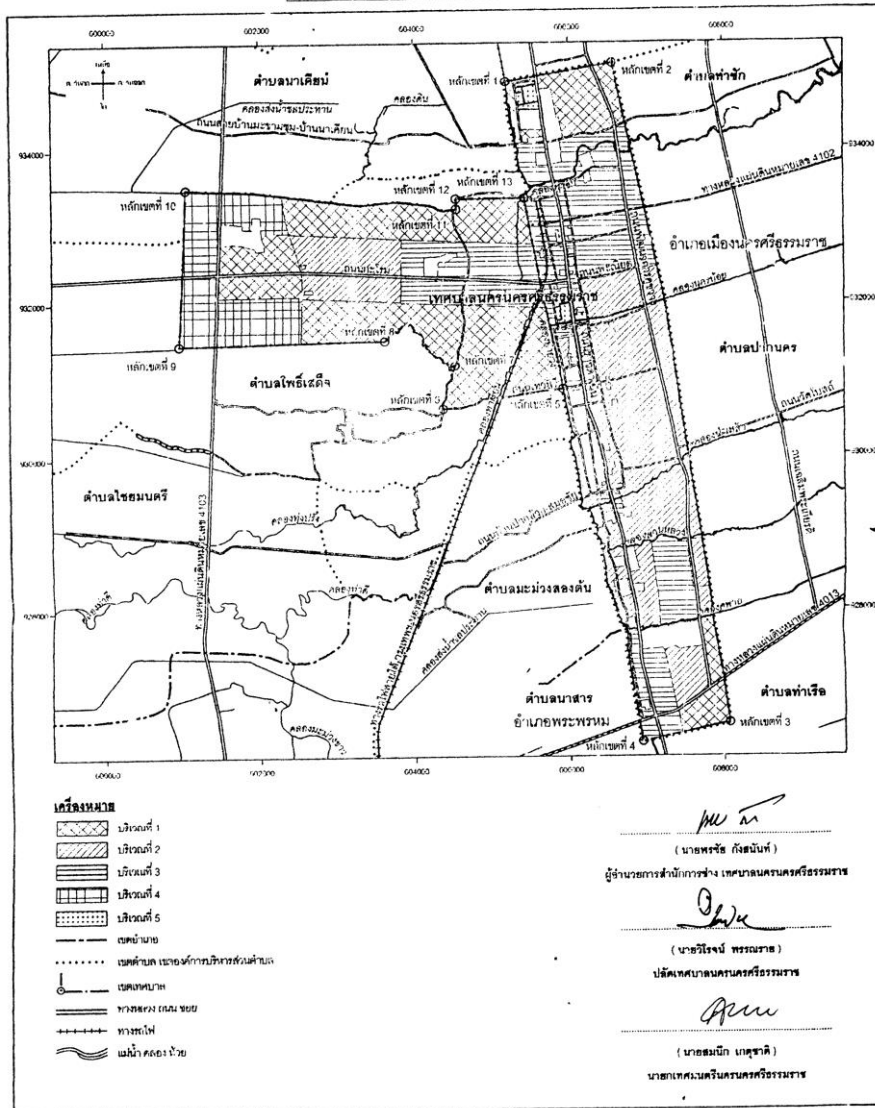
(2.8) อาคารหรือสถานที่ที่ใช้ในการกำจัดมูลฝอย

(2.9) อาคารหรือสถานที่ที่ใช้ในการซื้อขายเศษวัสดุ

ดังนั้นหากจะต้องทำการก่อสร้าง ปรับปรุง ต่อเติมอาคาร จะต้องพิจารณาและ ขออนุญาตตามที่เทศบัญญัติเทศบาลนครนครศรีธรรมราชกำหนดไว้

แผนที่ท้ายเทศบัญญัติเทศบาลนครศรีธรรมราช
 เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง ใช้นหรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท
 ในท้องที่เทศบาลนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

มาตราส่วน 1 : 30,000
 0 1 2 4 กิโลเมตร

ภาพที่ 4 แสดงการกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้างดัดแปลง ใช้นหรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิด หรือ บางประเภท ในท้องที่เขตเทศบาลนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2551

(8) ประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่านครศรีธรรมราช (ประกาศคณะกรรมการอนุรักษ์ และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า พ.ศ.2553)

เพื่อให้เมืองเก่านครศรีธรรมราชเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดความ เจริญรุ่งเรืองด้านศิลปวัฒนธรรมอันยิ่งใหญ่ของชาติตลอดไป อาศัยอำนาจตามความในข้อ 9(1) แห่ง

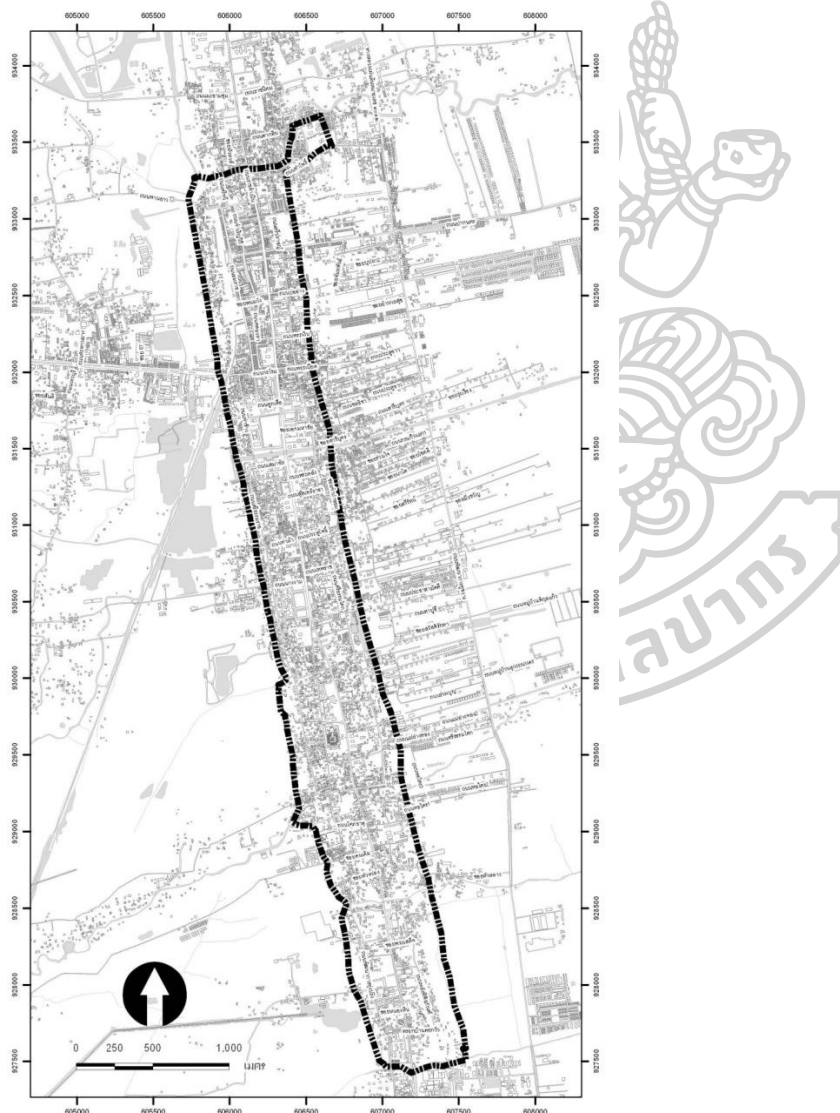
ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนคสินทร์ และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 และมติคณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2553 จึงประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่านครศรีธรรมราช มีเนื้อที่รวม 3.789 ตารางกิโลเมตร โดยมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ จดคลองท่าวังและแนวเขตวัดท่าโพธิ์วรวิหารด้านเหนือ

ทิศตะวันออก จดแนวเขตวัดท่าโพธิ์วรวิหารด้านตะวันออกเชื่อมถนนท่าโพธิ์มาทางตะวันตกจดแนวห่างจากเขตทางถนนศรีปราชญ์และถนนศรีธรรมโศกฝั่งตะวันออก 100 เมตร และแนวห่างจากแนวกำแพงเมืองพระเวียงด้านตะวันออกมาทางตะวันออก 100 เมตร

ทิศใต้ จดคลองคูพาย

ทิศตะวันตก จดคลองหัวห่อ้ง คลองท้ายวัง และคลองทุ่งปรีง

ภาพที่ 5 แสดงประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่านครศรีธรรมราช อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ.2553

2) นโยบายและยุทธศาสตร์

(1) แผนพัฒนาภาคใต้

เป็นกรอบและแนวทางการพัฒนา ที่เชื่อมโยงสู่การพัฒนาในระดับพื้นที่ ซึ่งเชื่อมโยงบูรณาการกับแผนพัฒนาภูมิภาคจังหวัดและจังหวัด โดยพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพให้เป็นที่รู้จักในระดับนานาชาติ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชั้นนำแห่งใหม่ พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย อาทิ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งพัฒนาการเชื่อมโยงการค้า การลงทุน กับภูมิภาคต่างๆ ของโลก ซึ่งจะส่งผลต่อพื้นที่อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม มีเรื่องราวที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งย่านการค้าเก่าย่านท่าวัง เป็นอีกหนึ่งย่านที่มีความสำคัญของจังหวัดนครศรีธรรมราช

(2) แผนพัฒนาภูมิภาคจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย พ.ศ. 2561 - 2564

เป็นแผนพัฒนาที่เชื่อมโยงระหว่างแนวทางการพัฒนาระดับประเทศและภาค และเป็นแนวทางให้การพัฒนาระดับจังหวัด ส่งผลกระทบต่ออำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งในเชิงกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจ รวมถึงความเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ เนื่องจากพื้นที่อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช เป็นศูนย์กลางการค้า ศูนย์กลางทางพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยโบราณ อีกทั้งยังมีประวัติการตั้งถิ่นฐานเป็นเขตเมืองเก่านครศรีธรรมราช และมีความได้เปรียบจากการมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และสินค้า ซึ่งสามารถใช้ความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยว และกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมและสินค้า อันเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ สร้างโอกาสจากกระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเชิงวัฒนธรรม เพื่อพัฒนา ส่งเสริมและฟื้นฟูพื้นที่อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ให้มีศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขัน รวมถึงสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ในชุมชนได้

(3) แผนพัฒนาจังหวัด : ยุทธศาสตร์จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2563

เป็นกรอบในการจัดทำแผนพัฒนาระดับพื้นที่ และนำเอาความต้องการของประชาชนในพื้นที่มาจัดทำแนวทางการพัฒนา ซึ่งจะใช้เป็นกรอบและแนวทางในการขับเคลื่อนและพัฒนาย่านท่าวัง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช เพื่อชี้แนะแนวทางการพัฒนาพื้นที่ระดับต่างๆ ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาพื้นที่ให้แก่ผู้นำท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และสร้างโอกาสในการพัฒนาจากทรัพยากรของพื้นที่ได้อย่างเต็มศักยภาพ และประสิทธิภาพ

(4) ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ.2560-2564

เป็นกลไกและแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และกำหนดบทบาทของแหล่งท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงของกลุ่มท่องเที่ยว สำหรับ

พื้นที่อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์ด้านศิลปะและวัฒนธรรมหลากหลาย สื่อถึงความเป็นชุมชนและสังคมที่มีพัฒนาธรรมโดยประชาชนต่างศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งย่านท่าวังจะได้รับผลกระทบจากกลยุทธ์การพัฒนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน ส่งเสริมผู้ประกอบการไทยให้มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและบริการมากขึ้น รวมทั้งสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ๆ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วัฒนธรรม และสืบสานงานประเพณีท้องถิ่นอัน เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ให้คงอยู่ต่อไป และให้สอดคล้องกับความสนใจของนักท่องเที่ยว และตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน

(5) แผนพัฒนาท้องถิ่น 5 ปี (พ.ศ.2561-2565) (ฉบับทบทวน) โดยเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช

เป็นแนวทางการพัฒนาหลักที่สำคัญของเมือง โดยจัดทำแผนงานโครงการ ที่มีความสอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และมีความเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาในทุกระดับ ซึ่งจะนำไปสู่การจัดทำแนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า ย่านท่าวัง ทั้งในด้านเศรษฐกิจการค้าและการลงทุน สังคม สิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยว เนื่องจากย่านท่าวัง มีบทบาทเป็นย่านพาณิชย์กรรมระดับจังหวัด/ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียง/ ศูนย์กลางการขนส่งทางถนน ทางราง และทางอากาศ ประกอบกับในพื้นที่มีโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้ามาใช้บริการ ทำให้มีโอกาสในการลงทุนในพื้นที่และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

3) มาตรฐาน หลักการ และกระบวนการดำเนินการ

(1) มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม: เมืองเก่า

มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม: เมืองเก่า ประกอบด้วย 5 ดัชนี และในแต่ละดัชนีประกอบด้วยตัวชี้วัดต่าง ๆ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2550) ดังนี้

(1.1) ดัชนีที่ 1 คุณค่าและความสำคัญของเมืองเก่า

1.1.1 ตัวชี้วัด 1.1 การศึกษาและการวิเคราะห์คุณค่ามรดกทางวัฒนธรรม

1.1.2 ตัวชี้วัด 1.2 การสร้างความตระหนักรู้ด้านคุณค่าความสำคัญแก่

สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง

1.1.3 ตัวชี้วัด 1.3 การสำรวจและบันทึกแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม

1.1.4 ตัวชี้วัด 1.4 ช่างฝีมือในการบูรณะซ่อมแซม

1.1.5 ตัวชี้วัด 1.5 การจัดหาและใช้วัสดุดั้งเดิม

1.1.6 ตัวชี้วัด 1.6 การใช้ประโยชน์อาคารเก่า

1.1.7 ตัวชี้วัด 1.7 สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

1.1.8 ตัวชี้วัด 1.8 การรักษาความแท้ (authenticity) ของเมือง

(1.2) **ดัชนีที่ 2 แผนอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า**

1.2.1 ตัวชี้วัดที่ 2.1 การจัดทำแผนพัฒนาและอนุรักษ์เมืองเก่า

1.2.2 ตัวชี้วัดที่ 2.2 การบูรณาการแผนและข้อมูล

1.2.3 ตัวชี้วัดที่ 2.3 การจัดทำแผนป้องกันภัยพิบัติ

(1.3) **ดัชนีที่ 3 องค์กร บุคลากร และการบริหารจัดการ**

1.3.1 ตัวชี้วัดที่ 3.1 การจัดตั้งคณะกรรมการ/อนุกรรมการ/ฯลฯ

1.3.2 ตัวชี้วัดที่ 3.2 คณะผู้เชี่ยวชาญในการอนุรักษ์

1.3.3 ตัวชี้วัดที่ 3.3 ทุนและงบประมาณ

1.3.4 ตัวชี้วัดที่ 3.4 การติดตามและประเมินผล

(1.4) **ดัชนีที่ 4 มาตรการในทางปฏิบัติ**

1.4.1 ตัวชี้วัดที่ 4.1 การประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่า

1.4.2 ตัวชี้วัดที่ 4.2 มาตรการที่ใช้ในการควบคุมด้านกายภาพและกิจกรรม

1.4.3 ตัวชี้วัดที่ 4.3 กลไกที่ใช้ในการควบคุมการพัฒนาด้านกายภาพและ

กิจกรรม

1.4.4 ตัวชี้วัดที่ 4.4 การปกป้องคุ้มครองอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างเก่า หรือ

แหล่งศิลปกรรมหรือธรรมชาติอันควรอนุรักษ์

1.4.5 ตัวชี้วัดที่ 4.5 แรงจูงใจ

1.4.6 ตัวชี้วัดที่ 4.6 การนำจารีตท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้

(1.5) **ดัชนีที่ 5 การมีส่วนร่วม**

1.5.1 ตัวชี้วัดที่ 5.1 ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ

1.5.2 ตัวชี้วัดที่ 5.2 ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาค

ประชาชน

1.5.3 ตัวชี้วัดที่ 2.3 การจัดทำแผนป้องกันภัยพิบัติ

1.5.4 ตัวชี้วัดที่ 5.4 กลไกในการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม

1.5.5 ตัวชี้วัดที่ 5.5 มีการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

โดยในแต่ละตัวชี้วัดจะประกอบไปด้วยหัวข้อในการประเมิน และได้กำหนดระดับคะแนนในแต่ละหัวข้อไว้เป็น 3 ระดับ คือ 1 2 และ 3 ตามลำดับ ทั้งนี้คะแนนที่มีค่ามาก (3 คะแนน) จะมีผลต่อความสำเร็จในหัวข้อนั้น ๆ และคะแนนที่มีค่ารองลงมา (2 และ 1 คะแนน) ก็จะมีผลน้อยลง

ตามลำดับ ส่วนที่ไม่มีกิจกรรมตามที่กำหนดถือว่าไม่มีคะแนน ซึ่งสามารถสรุปคะแนนในแต่ละตัวชี้วัดได้ดังนี้

- ดัชนีที่ 1 ประกอบด้วย ตัวชี้วัดที่ 1.1 ถึง 1.8 ซึ่งแต่ละตัวชี้วัดมีคะแนนเต็ม 3 คะแนน ดังนั้น ดัชนีที่ 1 จึงมีคะแนนเต็ม 24 คะแนน ($8 \times 3 = 24$)
- ดัชนีที่ 2 ประกอบด้วย ตัวชี้วัดที่ 2.1 ถึง 2.3 ซึ่งแต่ละตัวชี้วัดมีคะแนนเต็ม 3 คะแนน ดังนั้น ดัชนีที่ 2 จึงมีคะแนนเต็ม 9 คะแนน ($3 \times 3 = 9$)
- ดัชนีที่ 3 ประกอบด้วย ตัวชี้วัดที่ 3.1 ถึง 3.4 ซึ่งแต่ละตัวชี้วัดมีคะแนนเต็ม 3 คะแนน ดังนั้น ดัชนีที่ 3 จึงมีคะแนนเต็ม 12 คะแนน ($4 \times 3 = 12$)
- ดัชนีที่ 4 ประกอบด้วย ตัวชี้วัดที่ 4.1 ถึง 4.6 ซึ่งแต่ละตัวชี้วัดมีคะแนนเต็ม 3 คะแนน ดังนั้น ดัชนีที่ 4 จึงมีคะแนนเต็ม 18 คะแนน ($6 \times 3 = 18$)
- ดัชนีที่ 5 ประกอบด้วย ตัวชี้วัดที่ 5.1 ถึง 5.5 ซึ่งแต่ละตัวชี้วัดมีคะแนนเต็ม 3 คะแนน ดังนั้น ดัชนีที่ 5 จึงมีคะแนนเต็ม 15 คะแนน ($5 \times 3 = 15$)

ดังนั้น คะแนนรวมทุกดัชนี จึงเป็น 78 คะแนน ($24+9+12+18+15=78$)

ซึ่งทำให้สามารถกำหนดระดับคะแนนเป้าหมาย (Benchmark) เป็น 4 ระดับ คะแนนเป้าหมาย ดังนี้

ระดับคะแนน	76-78	คือ	เป็นเมืองเก่าที่มีมาตรฐานในระดับดีมาก
ระดับคะแนน	51-75	คือ	เป็นเมืองเก่าที่มีมาตรฐานในระดับดี
ระดับคะแนน	26-50	คือ	เป็นเมืองเก่าที่มีมาตรฐานในระดับปานกลาง
ระดับคะแนน	0-25	คือ	เป็นเมืองเก่าที่มีมาตรฐานในระดับที่ด้อย

ปรับปรุง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมสำหรับเมืองเก่าแล้ว แต่ในการนำไปประยุกต์ใช้สำหรับเมืองเก่าอื่น ๆ สามารถดัดแปลงดัชนีบางส่วนให้สอดคล้องกับบริบทในด้านองค์ประกอบในเมืองเก่าเหล่านั้น ๆ ได้บ้าง แต่การปรับปรุงดังกล่าว อย่างน้อยต้องปรากฏในส่วนของมาตรฐานกลาง ซึ่งคัดเลือกเฉพาะส่วนที่สามารถนำมาใช้ได้ทั่วไป และเป็นมาตรฐานที่เมืองเก่าทุกเมืองควรมี

การนำมาตรฐานดังกล่าวไปใช้จะทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้ทราบถึงจุดอ่อนที่ควรต้องมีการปรับปรุง ซึ่งหากทุกภาคส่วนในเมืองเก่าแต่ละแห่งพยายามดำเนินการแก้ไขในส่วนที่เป็นจุดอ่อนให้หมดไปแล้ว เมืองเก่าเหล่านั้นจะมีมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่ดี ซึ่งจะอำนวยความสะดวกแก่ชุมชนท้องถิ่นได้อย่างมาก ทั้งในเรื่องของการเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเยาวชน การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจแก่ชุมชน และ

นอกจากนี้หากดำเนินการตามมาตรฐานได้จนถึงระดับดีมาก เมืองเก่านั้นก็อาจเข้าสู่ขั้นตอนของการเสนอชื่อเป็นแหล่งมรดกโลกทางด้านวัฒนธรรมต่อไปได้ เนื่องจากมาตรฐานที่เกิดขึ้นจากการศึกษาในครั้งนี้ มีหลายส่วนที่สอดคล้องกับเกณฑ์ในการพิจารณาคุณสมบัติของการเป็นแหล่งมรดกโลกอยู่แล้ว

(2) มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า (สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการประเมินคุณค่าความสำคัญและความพร้อมของท้องถิ่นในการดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า) (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555)

ปัจจัยที่ใช้ในการกำหนดตัวชี้วัด นอกจากแนวคิด ทฤษฎียังมีปัจจัยที่ได้นำมา กำหนดตัวชี้วัดอีก ได้แก่ นิยามของย่านชุมชนเก่า ประเภทของย่านชุมชนเก่า ลักษณะทางกายภาพที่เป็นองค์ประกอบในการตั้งถิ่นฐาน และลักษณะองค์ประกอบที่ไม่ใช่กายภาพ เช่น โครงสร้างชุมชน ลักษณะทางสถาปัตยกรรม ลักษณะทางภูมิทัศน์ระบบนิเวศกิจกรรม ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ความหลากหลายและความแตกต่างของย่านชุมชนเก่า เป็นต้น

การกำหนดจึงต้องเหมาะสมกับบริบทชีวิตประจำวันของผู้คนในชุมชน และมีความสัมพันธ์ต่อบริบทที่ใหญ่กว่า เช่น เมือง สภาพแวดล้อมธรรมชาติและเอื้อให้เกิดกระบวนการปรับตัวเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสม โดยรักษาบูรณภาพ (Integrity) ไว้มากกว่าการรักษาหรืออนุรักษ์ความแท้ (Authenticity) ทางกายภาพเพียงอย่างเดียว ควรพิจารณาคุณค่าที่ไม่ใช่กายภาพประกอบกันเป็นองค์รวมเพื่อให้ท้องถิ่นได้ตระหนักถึงคุณค่าของย่านชุมชนเก่า การดำรงอยู่ขององค์ประกอบกายภาพและที่ไม่ใช่กายภาพที่อยู่ร่วมกันภายใต้บริบทแวดล้อม รวมไปถึงความพร้อมของชุมชนและท้องถิ่นต่อแนวทางการบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่แผนอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า โดยมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ม.ป.ป.) สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

(2.1) มาตรฐานด้านคุณค่าความสำคัญและกายภาพของความเป็นย่านชุมชนเก่า หมายถึง มาตรฐานที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นย่านชุมชนเก่า โดยมีดัชนีที่บ่งชี้ถึงความเป็นย่านชุมชนเก่า ได้แก่ ดัชนีด้านคุณค่าความสำคัญและองค์ประกอบทางกายภาพ ซึ่งมาตรฐานนี้เป็นมาตรฐานหลักที่จะทำให้ทราบว่าชุมชนนั้นเข้าข่ายเป็นย่านชุมชนเก่าหรือไม่ ซึ่งถ้าเข้าข่ายเป็นย่านชุมชนเก่าแล้ว สิ่งที่จะตามมาคือการอนุรักษ์และบริหารจัดการ เพื่อให้ชุมชนนั้นคงอยู่อย่างยั่งยืนท่ามกลางการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไป

ตารางที่ 1 มาตรฐานด้านคุณค่าความสำคัญและกายภาพของความเป็นย่านชุมชนเก่า

ดัชนี	ตัวชี้วัด	เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
ด้านคุณค่าความสำคัญและองค์ประกอบทางกายภาพ	1. คุณค่าความสำคัญ (Significance) และบูรณภาพ (Integrity) ของย่านชุมชนเก่า	มี/ไม่มี ลักษณะของการดำรงอยู่ของคุณค่าทั้งมรดกวัฒนธรรมกายภาพและมรดกวัฒนธรรมที่ไม่ใช่กายภาพเป็นบูรณภาพ (Integrity) ในเชิงระบบองค์รวม สามารถอ้างอิงการดำรงอยู่ของมรดกวัฒนธรรมดังกล่าวได้ในชุมชนนั้น
	2. ลักษณะเด่นทางโครงสร้างชุมชน (Developed Structure) ของย่านชุมชนเก่า	มี/ไม่มี ลักษณะโครงสร้างของชุมชนในการตั้งถิ่นฐาน เช่น กลุ่มอาคาร เส้นทาง ถนนตรอก ซอย ลำน้ำหลัก ลาน น้ำ สะพาน เป็นต้น
	3. องค์ประกอบและลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรม	มี/ไม่มี ลักษณะองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่ปรากฏให้เห็นทั้งรูปลักษณ์ภายนอก และพื้นที่ว่างภายในที่แสดงออกมาในลักษณะกลุ่มอาคาร โครงสร้าง ปริมาตรที่ว่าง สัดส่วน วัสดุสีและองค์ประกอบตกแต่ง
	4. เทคนิคและวัสดุในการก่อสร้าง	มี/ไม่มี การคงไว้ซึ่งวัสดุก่อสร้างที่เหมาะสมวิธีการก่อสร้าง และรูปแบบที่เหมาะสม
	5. องค์ประกอบและลักษณะเด่นทางภูมิทัศน์	มี/ไม่มี ลักษณะทางภูมิทัศน์ที่แสดงออกถึงการตั้งถิ่นฐานของชุมชน เช่น ลาน กลุ่มต้นไม้ใหญ่ ทางน้ำ บ่อน้ำ ป่าชุมชน หรือภูมิทัศน์วัฒนธรรม เช่น ทุ่งนา นาเกลือ เป็นต้น
	6. องค์ประกอบและลักษณะเด่นทางภูมิสัญลักษณ์ (Landmark)	มี/ไม่มี องค์ประกอบชุมชนที่เป็นภูมิสัญลักษณ์ทั้งที่มนุษย์สร้างและธรรมชาติ เช่น หอคอย หอนาฬิกา สะพาน อาคารสำคัญ ต้นไม้เนินสูง เป็นต้น
	7. องค์ประกอบและลักษณะเด่นด้านมุมมอง	มี/ไม่มี ลักษณะสำคัญด้านมุมมอง กรอบภาพเส้นขอบฟ้าที่เน้นให้เห็นถึงภาพรวมของชุมชน

(2.2) มาตรฐานด้านคุณภาพของย่านชุมชนเก่า หมายถึง มาตรฐานที่แสดงให้เห็นถึงความสมบูรณ์ของย่านชุมชนเก่า โดยมีดัชนีบ่งชี้ได้แก่ ดัชนีด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต และดัชนีด้านความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งมาตรฐานด้านคุณภาพนี้จะทำให้ทราบว่าย่านชุมชนเก่าที่มีความสมบูรณ์ของย่านอยู่ในระบบใด

ตารางที่ 2 มาตรฐานด้านคุณภาพของย่านชุมชนเก่า

ดัชนี	ตัวชี้วัด	เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
1. ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต	1. องค์ประกอบและลักษณะเด่นทางกิจกรรมทางวัฒนธรรม(Intangible aspects)	มี/ไม่มี กิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ภาษา และสิ่งเกี่ยวเนื่องทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของชุมชน และมีกิจกรรมต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีต และยังคงกิจกรรมนั้นอยู่ถึงแม้จะมีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพเศรษฐกิจสังคมปัจจุบัน
	2. สถานที่ในการดำรงกิจกรรมทางวัฒนธรรม	มี/ไม่มี พื้นที่รองรับกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่นพื้นที่การผลิต พื้นที่ทรัพยากร พื้นที่แสดงออกทางวัฒนธรรม พื้นที่ค้าขายพื้นที่พบปะ เป็นต้น
	3. ผู้สืบทอดกิจกรรมทางวัฒนธรรม	มี/ไม่มี “คน” ซึ่งเป็นเจ้าของและผู้สืบทอดวัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่ใช่กายภาพนั้น ๆ เช่น ปรากฏุ์ชาวบ้านช่างฝีมือ ครูพระ เป็นต้น
	4. ความหมายและความทรงจำของย่านชุมชนเก่า	มี/ไม่มี ความหมายและความทรงจำอยู่ในสำนึกของผู้คนในชุมชน และอาจมีการถ่ายทอดถึงคนรุ่นใหม่
	5. กิจกรรมที่สนับสนุนชีวิตประจำวัน	มี/ไม่มี กิจกรรมที่ตอบสนองการใช้ชีวิตประจำวันของผู้คนในชุมชน เช่นร้านค้า ร้านอาหาร ร้านตัดผม พื้นที่พักผ่อน พื้นที่เกี่ยวกับการสัญจร ทารถทำเรือ เป็นต้น
	6. การใช้พื้นที่สาธารณะ (Public space)	มี/ไม่มี การเปิดโอกาสให้ผู้คนได้ใช้พื้นที่สาธารณะในชุมชนได้อย่างทั่วถึง รวมไปถึงการเอื้อให้เกิดพื้นที่/กิจกรรมของชุมชนที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ
2. ด้านความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอก	1. ประโยชน์ใช้สอย (Functions) ของย่านชุมชนเก่าต่อเมือง	มี/ไม่มี ประโยชน์ใช้สอยและบทบาทต่อเมืองเช่น ยังมีความเป็นตลาด กิจกรรมค้าขาย ย่านพักอาศัยของผู้คน ย่านที่เป็นจุดรวมของการสัญจร เป็นต้น
	2. ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมโดยรอบ	มี/ไม่มี เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศทางธรรมชาติการตั้งถิ่นฐานและการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนายังอยู่ในระดับที่เหมาะสม มีแหล่งผลิตและแหล่งทำกินร่วมอยู่กับสภาพแวดล้อม เป็นต้น

(2.3) มาตรฐานด้านการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า หมายถึงมาตรฐานที่แสดงให้เห็นถึงความยั่งยืนของย่านชุมชนเก่า โดยมีดัชนีบ่งชี้ได้แก่ดัชนีด้านความพร้อมของท้องถิ่นและการมีส่วนร่วม ซึ่งมาตรฐานสนับสนุนนี้จะทำให้ทราบว่าย่านชุมชนเก่านั้นมีกระบวนการที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนของย่านหรือไม่อย่างไร

ตารางที่ 3 มาตรฐานด้านการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า

ดัชนี	ตัวชี้วัด	เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
1. ด้านความพร้อม ของท้องถิ่น	1. การจัดทำแผนของท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟู	มี/ไม่มี การจัดทำแผนอนุรักษ์และพัฒนาย่านชุมชนเก่าในระดับท้องถิ่น โดยอาจไม่เป็นแผนโดยตรงต่อการอนุรักษ์แต่เป็นแผนอื่นพัฒนาคุณภาพคุณภาพชีวิตของผู้คนในชุมชนก็ได้
	2. แผนงานทางด้านประเพณีวัฒนธรรม	มี/ไม่มี แผนการจัดการที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน รวมไปถึงการศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชน
	3. แผนพัฒนาเมือง/ท้องถิ่น	มี/ไม่มี การจัดทำผังเมืองผังชุมชน ที่ให้ความสำคัญต่อคุณค่าของย่านชุมชนเก่า
	4. แผนการป้องกันความเสี่ยงภัยพิบัติ	มี/ไม่มี แผนการป้องกันความเสี่ยงและภัยคุกคามต่อการสูญสลายของคุณค่าของชุมชน ทั้งจากธรรมชาติและจากมนุษย์
	5. การจัดทำข้อมูลของย่านชุมชนเก่า	มี/ไม่มี การสำรวจจัดทำทะเบียน จัดทำข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของย่านชุมชนเก่า
2. ด้านการมีส่วนร่วม	1. การจัดตั้งองค์กรชุมชน	มี/ไม่มี องค์กรที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของผู้คนในชุมชน
	2. การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม	มี/ไม่มี การจัดกระบวนการวางแผนเพื่อพัฒนาชุมชนทั้งด้านกายภาพและสังคมโดยการมีประชาคมเข้าไปมีส่วนร่วม
	3. การสร้างความตระหนักรู้ (Awareness raising activities)	มี/ไม่มี การให้ข้อมูลข่าวสารให้ความรู้การสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าของชุมชน
	4. การนำข้อเสนอของชุมชนไปใช้ในการวางแผนท้องถิ่น	มี/ไม่มี การใช้ความคิดเห็นและข้อเสนอของชุมชนในการจัดทำแผน/งบประมาณในการพัฒนาชุมชน

ทั้งนี้คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมได้มีข้อเสนอถึงการประเมินและการจัดการความเสี่ยงต่อการสูญสลายของคุณค่าของย่านชุมชนเก่าในลักษณะต่าง ๆ ด้วย ถึงแม้ว่าจะไม่มีการประเมินคุณค่าในลักษณะการให้ค่าคะแนน เพื่อมาจัดลำดับความสำคัญของย่านชุมชนเก่าในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น แต่ก็ควรจะมีการพิจารณาถึงความเสี่ยงและภัยคุกคามที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยพัฒนาเกณฑ์อีกชุดหนึ่งขึ้นมาประกอบกัน โดยผู้ศึกษาได้มีแนวทางสำหรับการพิจารณาการประเมินความเสี่ยงและภัยคุกคามต่อคุณค่าด้านต่าง ๆ ของย่านชุมชนเก่า เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถนำไปใช้ในการประเมินเพื่อนำไปสู่การดำเนินการเฝ้าระวัง

ความเสี่ยงและภัยคุกคามที่จะเกิดขึ้นต่อย่านชุมชนเก่าได้ดังนี้ ความเสี่ยงและภัยคุกคามต่อคุณค่า ความสำคัญ ความเสี่ยงและภัยคุกคามต่อองค์ประกอบทางกายภาพ ความเสี่ยงและภัย คุกคามต่อ องค์ประกอบที่ไม่ใช่กายภาพ

นอกจากนี้ยังมีแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่าโดย อาศัยเครือข่ายของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นทำการวิเคราะห์ประเมินร่วมกับ องค์กรส่วนท้องถิ่น โรงเรียน และผู้รู้ของท้องถิ่น เพราะบุคลากรในท้องถิ่นจะมีข้อมูลและรู้ข้อมูล เกี่ยวกับท้องถิ่น ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานและการเปลี่ยนแปลงที่ดีที่สุด ได้มีการศึกษาว่า มาตรการในการอนุรักษ์ชุมชนต่าง ๆ ควรให้คนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งผู้อยู่อาศัยจะได้รับ ผลประโยชน์ตอบแทนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม การอนุรักษ์จะเป็นโอกาสในด้านเศรษฐกิจ ภายในชุมชน ทำให้เกิดการจ้างงานสร้างรายได้โดยมีพื้นฐานบนเทคโนโลยีดั้งเดิม วัสดุที่หาได้ในชุมชน และทรัพยากรบุคคลในชุมชนนั้น โดยมีวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมโดยให้ท้องถิ่นดำเนินการด้วย กระบวนการมีส่วนร่วมในระดับต่าง ๆ ที่เหมาะสม กล่าวคือ การมีส่วนร่วมผ่านการสร้างจิตสำนึกด้าน การอนุรักษ์ การมีส่วนร่วมชุมชนโดยการกระจายผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการ พัฒนาศักยภาพคนในชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยชุมชนสามารถบริหารจัดการการ อนุรักษ์ได้ด้วยตนเอง

2.4 แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่านครศรีธรรมราช

การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่านครศรีธรรมราช ดำเนินการโดยสำนักงาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2562) เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานที่สามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นประโยชน์ทั้ง ด้านการท่องเที่ยว เศรษฐกิจ และสังคมแก่ชุมชน โดยมีขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า ตามมติคณะรัฐมนตรีใน การประชุมเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2553 ประกาศเขตเมืองเก่านครศรีธรรมราช มีเนื้อที่รวม 3.789 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	จรดคลองท่าวังและแนวเขตวัดท่าโพธิ์วรวิหารด้านเหนือ
ทิศตะวันออก	จรดแนวเขตวัดท่าโพธิ์วรวิหารด้านตะวันออกเชื่อมถนนท่าโพธิ์มาทาง ตะวันตกจรดแนวห่างจากเขตทางถนนศรีปราชญ์และถนนศรีธรรมโศกฝั่ง ตะวันออก 100 เมตร แนวห่างจากแนวกำแพงเมืองพระเวียงด้าน ตะวันออกมาทางตะวันออก 100 เมตร
ทิศใต้	จรดคลองคูพาย

ทิศตะวันตก จรดคลองหัวห่อง คลองท้ายวัง และคลองทุ่งปราง

ผลการประเมินคุณค่าแหล่งมรดกวัฒนธรรมและธรรมชาติ นครศรีธรรมราชเพื่อนำไปสู่แผนการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่เมืองเก่านครศรีธรรมราชนั้น จากการจัดลำดับแหล่งมรดกวัฒนธรรมของเมืองนครศรีธรรมราชทั้ง 73 แหล่ง ทั้งในด้านคุณค่าความสำคัญ ความแท้และความครบถ้วนสมบูรณ์ และภัยคุกคามที่เกิดขึ้น พบว่า แหล่งมรดกที่มีคุณค่าและความสำคัญในระดับสูงและสูงมาก มีภาวะเสี่ยงต่อภัยคุกคามสูง ถึงแม้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญทางด้านผังเมืองบางประการจะถูกทำลายสูญหายหรือบดบังไป แต่ส่วนใหญ่ยังสามารถจะรื้อฟื้นปรับปรุงให้กลับมามีศักยภาพสมบูรณ์ได้ จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนสำหรับกำหนดแผนการอนุรักษ์และพัฒนา

ทั้งนี้แหล่งมรดกวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับย่านท่าวัง ประกอบด้วย

- 1) ประเภทวัดและศาสนสถาน
  - (1) วัดวังตะวันตก มีคุณค่าและความสำคัญในระดับสูง มีความเสี่ยงต่อภัยคุกคามในระดับปานกลาง
- 2) ประเภทองค์ประกอบเมืองเก่า
  - (1) คลองท่าวัง มีคุณค่าและความสำคัญในระดับสูง มีความเสี่ยงต่อภัยคุกคามในระดับสูง
  - (2) สะพานราเมศวร์ มีคุณค่าและความสำคัญในระดับสูง มีความเสี่ยงต่อภัยคุกคามในระดับสูง
- 3) ประเภทอาคารสาธารณะ
  - (1) สถานีรถไฟนครศรีธรรมราช มีคุณค่าและความสำคัญในระดับสูง มีความเสี่ยงต่อภัยคุกคามในระดับสูงมาก
- 4) ประเภทอาคารเอกชน
  - (1) กลุ่มอาคารพาณิชย์ท่าวัง มีคุณค่าและความสำคัญในระดับสูง มีความเสี่ยงต่อภัยคุกคามในระดับสูง
- 5) ประเภทย่านชุมชนเก่า
  - (1) ย่านชุมชนการค้าท่าวัง มีคุณค่าและความสำคัญในระดับสูง มีความเสี่ยงต่อภัยคุกคามในระดับสูง

หมายเหตุ คะแนนการประเมินว่ามีคุณค่าและความสำคัญ แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ สูงมาก สูง ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

นอกจากนี้ การสังเคราะห์ลักษณะเฉพาะของแต่ละย่าน เพื่อนำไปกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา โดยเมืองเก่านครศรีธรรมราชมีลักษณะเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนเมืองเก่าที่อื่นๆ คือ

- 1) เป็นเมืองที่มีรูปสี่เหลี่ยมแคบและยาว จึงเกิดระบบความเป็นย่านขึ้น (Neighborhood)

- 2) เป็นเมืองที่มีวัฒนธรรมที่หลากหลาย และมีวัฒนธรรมเฉพาะ
- 3) มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ยาวนานและต่อเนื่อง และยังมีหลักฐานที่แสดงถึงคุณค่าสิ่งเหล่านี้
- 4) เป็นเมืองที่เคยมีความสำคัญทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น อีกทั้งเคยเป็นเมืองท่าสำคัญ เป็นศูนย์กลางพุทธศาสนานิกายเถรวาท เป็นศูนย์กลางเมืองการปกครองในระดับภูมิภาค และเป็นศูนย์กลางการค้าในระดับย่าน

ทั้งนี้ย่านท่าวัง ในสมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ.2325-2475) มีอาคารบ้านเรือนเป็นตึกแถว กระจุกตัวบริเวณเส้นทางสัญจรทางบก คือ ถนนและรถไฟ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐาน บ้านเรือนแบบโบราณตั้งติดหรือใกล้คลอง โดยความเป็นมาครั้งแรก ท่าวัง อยู่บริเวณวัดท่าโพธิ์เป็นวังเจ้าพระยานคร (พัฒน์) ภายหลังท่าเรือย้ายมาอยู่ที่สะพานราเมศวร์ ท่าวังจึงมาอยู่บริเวณนี้ และเมื่อมีรถไฟเข้ามาถึงเมืองนครศรีธรรมราช ท่าวังจึงย้ายไปอยู่ใกล้กับสถานีรถไฟ

จากที่กล่าวมานั้น ลักษณะทางภูมิทัศน์เมืองและสภาพแวดล้อมของเมืองของย่านท่าวัง สามารถสรุปถึงลักษณะเฉพาะของย่านได้ว่า “ย่านการค้าเมืองนครศรีธรรมราช”

ผลจากการประเมินคุณค่าความสำคัญของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม และระดับภัยคุกคาม หลักการคือ ระดับของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าสูง และมีระดับความเข้มข้นของภัยคุกคามมาก รวมทั้งแหล่งมรดกที่มีคุณค่าสูงแต่ระดับความเสี่ยงภัยคุกคามน้อย ต้องมีการทำแผนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูต่อไป ซึ่งผลการประเมินแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา จัดอยู่ในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 คือมีความสำคัญมาก/คุกคามมาก และสำคัญมาก/คุกคามน้อย ตามลำดับ โดยกลุ่มที่ 1 ได้แก่ วัดวังตะวันตก คลองท่าวัง สะพานราเมศวร์ สถานีรถไฟนครศรีธรรมราช อาคารพาณิชย์ย่านท่าวัง ย่านชุมชนการค้าท่าวัง และถนนราชดำเนิน จึงเกิดการวางแผนและผังแม่บท เพื่อใ้มรดกวัฒนธรรมต่างๆ ของเมืองที่ได้ศึกษาและประเมินคุณค่าได้รับการดูแลรักษา นำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม ผ่านการดำเนินการในรูปแบบของโครงการ ทั้งนี้จะต้องกระทำควบคู่พร้อมไปกับผังเมือง โครงสร้างพื้นฐานและโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ในระดับเมือง อันจะมีผลต่อการอนุรักษ์เมืองเก่า โดยย่านท่าวังมีแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟู คือ

- 1) มาตรการการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของที่ดินแต่ละประเภท
- 2) มาตรการควบคุมอาคาร ได้แก่ ควบคุมการก่อสร้างอาคารตามการประเมินคุณค่าความสำคัญของพื้นที่ ควบคุมอาคารเพื่อส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของเมืองเก่า เช่น ความหนาแน่น การสร้างความกลมกลืนของสีหรือวัสดุ เป็นต้น

3) มาตรการอนุรักษ์อาคารที่ทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ได้แก่ การจัดทำทะเบียนอนุรักษ์อาคารที่ทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมท้องถิ่น การสร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์อาคารด้วยการลดภาษีที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้าง

4) มาตรการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเมืองเก่า ได้แก่ การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมแหล่งน้ำสาธารณะ ที่โล่งพื้นที่สีเขียว สุขอนามัยชุมชน

5) มาตรการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ ได้แก่ การใช้ที่สาธารณะจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว จัดให้มีถนนคนเดินและตลาดนัดกลางคืนหมุนเวียนไปตามถนนและที่สาธารณะต่างๆ

6) มาตรการดำเนินโครงการพัฒนาพื้นที่ตามแผนแม่บท

ทั้งนี้มีแผนงานโครงการ ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1) แผนงานด้านการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งมรดกวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่า นครศรีธรรมราช ได้แก่

(1) โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ถนนราชดำเนินเพื่อส่งเสริมบรรยากาศเมืองเก่าและเพื่อให้เหมาะสมกับคนทุกกลุ่ม

(2) โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ และออกแบบผังแม่บทวัดวังตะวันตก

(3) โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์และพัฒนาวัดศรีทวี และปรับปรุงภูมิทัศน์หน้าวัด

(4) โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งมรดกวัฒนธรรมเพื่อเชื่อมโยงกับการใช้ประโยชน์พื้นที่ว่าง เพื่อพัฒนาให้เป็นพื้นที่สาธารณะของเมืองเก่า นครศรีธรรมราช

(5) โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูอาคารเก่าและเรือนพื้นถิ่น บริเวณย่านการค้าท่าวัง

(6) โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูบริเวณที่ตั้งอาคารสุลต่านเก่า เพื่อเป็นหอประวัติศาสตร์แหล่งเรียนรู้ย่านการค้าท่าวัง

2) แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งทางกายภาพและการจัดการภายในพื้นที่บริเวณเมืองเก่า นครศรีธรรมราช ได้แก่

(1) โครงการก่อสร้างถนนเลียบริมทางรถไฟ บริเวณถนนยมราช และสถานีรถไฟ

(2) โครงการปรับปรุงผังเมืองรวมการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเมืองเก่า นครศรีธรรมราช

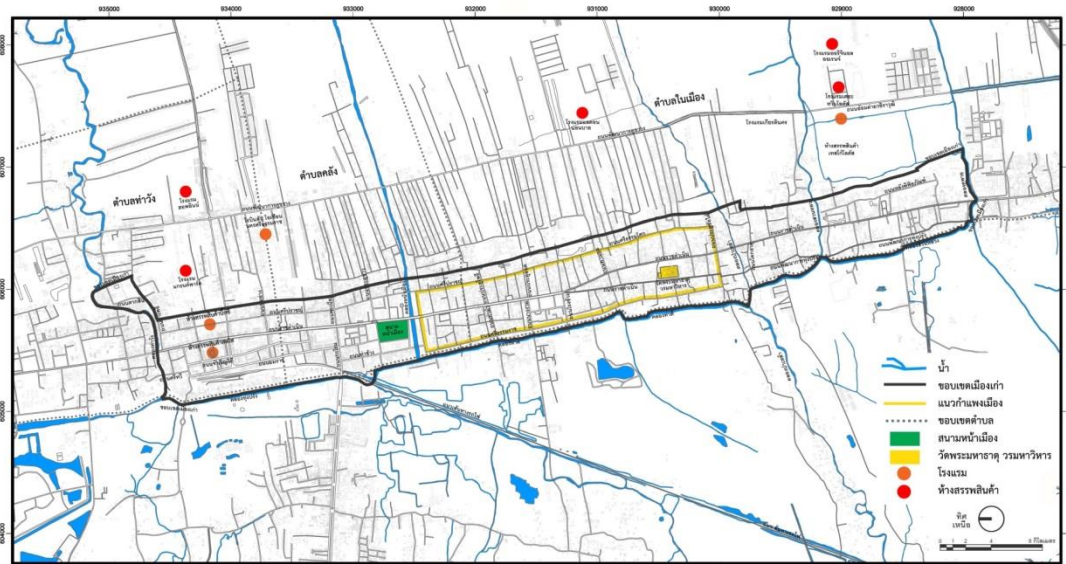
(3) โครงการจัดทำร่างเทศบัญญัติเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

3) แผนงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่า นครศรีธรรมราช ได้แก่

(1) โครงการพัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ และวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่า นครศรีธรรมราช

4) แผนงานด้านการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวในเมืองแก่นครศรีธรรมราช ได้แก่

- (1) โครงการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในย่านการค้าทำวัง และเมืองแก่นครศรีธรรมราช
- (2) โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อยกระดับเศรษฐกิจภายในเมืองเก่า
- (3) โครงการศึกษาพัฒนาสถานีรถไฟนครศรีธรรมราชเป็นศูนย์บริการด้านการขนส่งและการท่องเที่ยวของเมือง
- (4) โครงการส่งเสริมแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยการจัดแสดง สี เสียง
- (5) โครงการปรับปรุงและฟื้นฟูนครบรรทัดน์ บวรบาซ่า และโรงภาพยนตร์เก่า

ภาพที่ 6 แผนที่แสดงขอบเขตเมืองแก่นครศรีธรรมราช อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

ที่มา : รายงานฉบับสมบูรณ์แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองแก่นครศรีธรรมราช, 2562.

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า

1) การศึกษาตึกแถวบริเวณย่านการค้าเก่าในเมืองชายฝั่งทะเลตะวันออกของคาบสมุทรภาคใต้ ประเทศไทย (ธนรัตน์ ถาวโรจน์, 2547)

ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดสถาปัตยกรรมตึกแถว และพัฒนาการของรูปแบบในแต่ละย่านการค้าเก่าของชุมชนในเมืองท่าชายฝั่งทะเลตะวันออก ทั้งนี้ศึกษาบริเวณถนนอานาเนาะรู

และถนนปัตตานีภิรมย์ จังหวัดปัตตานี บริเวณถนนนครในและถนนนครนอก จังหวัดสงขลา และ บริเวณถนนราชดำเนิน จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งพบว่า การก่อสร้างสถาปัตยกรรมตึกแถวในแต่ละย่านการค้า เกิดจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ที่เอื้อต่อการเป็นเมืองท่า ที่ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ทางการค้ากับต่างชาติรวมถึงการอพยพเข้ามาของชาวจีน ซึ่งทั้งสองปัจจัยนำไปให้เกิดการแลกเปลี่ยนผสมผสานของกลุ่มชนต่างวัฒนธรรมทั้งไทย จีน และตะวันตก ที่ทำให้เกิดรูปแบบสถาปัตยกรรมตามแบบแผนของชาวจีนจึงปรากฏเด่นชัดในทุกพื้นที่ เพื่อตอบสนองรับกิจกรรมและประโยชน์ใช้สอยทางการค้าโดยเฉพาะ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ เรือนส่วนหน้า สำหรับค้าขายและเก็บสินค้า ส่วนพื้นที่เปิดโล่งและส่วนเรือนพักอาศัย โดยรูปแบบอาคารเป็นแบบจีนดั้งเดิม แบบจีนผสมพื้นถิ่นภาคใต้ และแบบจีนผสมตะวันตก ซึ่งรูปแบบสถาปัตยกรรมไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปแต่วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของแต่ละยุคสมัยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองต่อกิจกรรมที่เปลี่ยนไป ดังนั้นจึงควรหาแนวทางและกำหนดกรอบในการอนุรักษ์และพัฒนาให้เป็นอาคารเก่าที่มีประวัติศาสตร์และมีชีวิตคงอยู่ไปพร้อมกับผู้คนและชุมชน เพื่อให้อาคารเป็นตัวแทนทางประวัติศาสตร์ต่อไป

2) การศึกษาเพื่อเสนอแนะการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านพาณิชย์กรรมเก่าชุมชนเมือง ฉะเชิงเทราบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน (กนกวรรณพร ภัคมาน, 2551)

ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีและแนวความคิดในการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านพาณิชย์กรรมเก่าของเมืองและความคิดเห็นของประชาชน นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แลกเปลี่ยนข้อมูลความต้องการของประชาชน ปัญหาที่ได้รับผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ เพื่อเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านพาณิชย์กรรมเก่าชุมชนเมือง ฉะเชิงเทราให้ยังคงเป็นบริเวณที่ทรงคุณค่าด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีความสำคัญทางด้านสถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์ และสมควรได้รับการอนุรักษ์ไว้ ทั้งนี้พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่นั้น มีความพร้อมที่จะให้ความร่วมมือและรวมกลุ่มเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ที่จะให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ซึ่งนำหลักการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเข้ามาใช้ให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และเรียนรู้ในการอนุรักษ์ ที่จะสร้างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่เกิดจากกิจกรรมในพื้นที่ เนื่องจากพื้นที่มีศักยภาพทั้งในเรื่องของการท่องเที่ยว และการค้าขาย ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน

3) การฟื้นฟูย่านตลาดพระโขนง (พรนภา พรพันธุ์ไพบูลย์, 2552)

ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดย่านตลาดองค์ประกอบของย่านตลาด และการพัฒนาย่านตลาดในอนาคตของกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะต้องประกอบด้วยเงื่อนไขของความเป็นย่านตลาด 4 เงื่อนไข ได้แก่ ความหลากหลายของกิจกรรมความยืดหยุ่นในการใช้พื้นที่ ความหนาแน่นของกิจกรรมการค้า และการเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ เพื่อที่จะหาลักษณะทางกายภาพ ที่จะทำให้อ่าน

ตลาดพระโขนงสามารถคงความเป็นย่านตลาด และศูนย์กลางต่อไปได้ท่ามกลางการเปลี่ยนของเมือง และวิถีชีวิตของคนเมือง ดังนั้นจึงมีแนวทางการพัฒนา คือ การฟื้นฟู โดยมีแนวคิดหลัก คือ เงื่อนไขของความเป็นย่านตลาด และองค์ประกอบของความเป็นสถานที่ของย่านตลาดพระโขนง ใช้แนวทางในการพัฒนาฟื้นฟู (redevelopment) ผ่านแผนการฟื้นฟู 4 กลุ่ม ได้แก่ การฟื้นฟูโครงข่าย และจุดเปลี่ยนถ่ายการสัญจรการฟื้นฟูมวลาอาคารและพื้นที่ว่างสาธารณะ การฟื้นฟูการใช้ประโยชน์ที่ดินอาคารและพื้นที่ว่างสาธารณะ และการฟื้นฟูองค์ประกอบทางจินตภาพและความเป็นสถานที่

4) การฟื้นฟูบูรณะพื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมเก่าเมืองแปดริ้ว ฉะเชิงเทรา (มาโนช นุรักษ์ วงษา, 2552)

ผู้วิจัยได้ศึกษาย่านพาณิชย์กรรมเก่าเมืองแปดริ้ว เป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญของจังหวัดฉะเชิงเทรา แต่ปัจจุบันกำลังประสบปัญหาซบเซา เนื่องจากคนเข้ามาใช้พื้นที่น้อยลง กิจกรรมการค้าในหลายๆส่วนปิดตัวหรือโยกย้ายพื้นที่หรือเปลี่ยนกิจกรรมไป จึงได้ศึกษาถึงลักษณะเฉพาะ ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและจินตภาพของพื้นที่ เช่น รูปลักษณะเส้นทางสายสำคัญในย่าน รูปแบบของกลุ่มอาคาร เป็นต้น ให้มีการปรับปรุงโครงข่ายการสัญจรทุกระบบ การสร้างมุมมองเพื่อเข้าถึงของพื้นที่ และรักษาเส้นทางของกิจกรรมเดิมให้คงอยู่ โดยทำการฟื้นฟูบูรณะสัดส่วนของมวลาอาคารและที่ว่างให้สัมพันธ์และเหมาะสมกับกิจกรรม การปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยอาคาร และพื้นที่ว่างสาธารณะ รวมถึงการรักษารูปแบบของกิจกรรมการค้าที่มีลักษณะเฉพาะไว้ และการฟื้นฟูบูรณะองค์ประกอบทางจินตภาพของย่าน เพื่อให้พื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมเก่าเมืองแปดริ้วนั้นคงไว้ซึ่งลักษณะเฉพาะอันเป็นเอกลักษณ์ต่อไป และคงอยู่ในปัจจุบันได้อย่างร่วมสมัย เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในย่าน

5) ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทด้านพาณิชย์กรรมของย่านการค้าศูนย์กลางเมืองชลบุรี (ธรรมศักดิ์ สงกา, 2553)

ผู้วิจัยได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านพาณิชย์กรรมของย่านการค้าศูนย์กลางเมืองชลบุรี พบว่า ย่านศูนย์กลางเมืองชลบุรีมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงสำคัญทางด้านพาณิชย์กรรม 4 ช่วงเวลาด้วยรูปแบบทางด้านพาณิชย์กรรม 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อพาณิชย์กรรม 2) อาคารสถานประกอบการ 3) ลักษณะประเภทสินค้า และทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นสาเหตุการเปลี่ยนแปลงด้วยการพิจารณาตัวแปรที่เป็นปัจจัยทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงย่านการค้าศูนย์กลางเมืองชลบุรี ได้แก่ 1) การพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง 2) ความสะดวกในการเข้าถึง 3) การขยายตัวของที่อยู่อาศัย 4) รายได้ประชากร 5) ลักษณะการประกอบอาชีพของประชากรเมือง 6) ลักษณะของประชากร 7) การขยายตัวของย่านการค้าชานเมือง และ 8) ปัจจัยนโยบาย กฎหมาย ข้อกำหนดจากภาครัฐ ทำให้ปัจจุบันย่านศูนย์กลางเมืองชลบุรีมีบทบาทความเป็นศูนย์กลางการค้าลดลงและรูปแบบทางการค้าที่

เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่มีความเป็นย่านศูนย์การค้าเฉพาะมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริการทางการแพทย์

2.6 สรุปทฤษฎีและแนวคิด

เมืองเกิดการขยายตัวและเติบโตอย่างรวดเร็ว ปราศจากการวางแผนล่วงหน้า ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมของเมือง มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างไม่เต็มประสิทธิภาพในหลายๆพื้นที่ โดยเฉพาะบริเวณใจกลางเมืองที่เป็นย่านการค้าหรือย่านพาณิชย์กรรมเก่า ดังนั้นการฟื้นฟูเมืองหรือย่านเป็นอีกหนึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหาพื้นที่ทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม จากการศึกษาการฟื้นฟูเมืองนั้นมีหลายรูปแบบ ซึ่งการฟื้นฟูบูรณะชุมชน (Community Rehabilitation) พื้นที่ชุมชนเก่าในพื้นที่เมืองชั้นใน เพื่อทำให้พื้นที่ที่มีความเสื่อมโทรมกลับมามีชีวิตชีวาและมีความเจริญ โดยปรับเปลี่ยนการใช้ประโยชน์ที่ดินหรือประโยชน์ใช้สอย ตอบสนองต่อการใช้งานของผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ โดยอาศัยกลไกและเครื่องมือต่างๆ ในการฟื้นฟูเมืองให้มีความเหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่และความเป็นย่านนั้นๆ และยังคงรักษาสภาพของสังคมเดิมไว้ ทั้งนี้พื้นที่เมืองชั้นในเป็นศูนย์กลางเมืองที่คุณค่าความสำคัญ มีการรวมกันของพื้นที่หรือรวมกันเป็นย่าน ที่มีกิจกรรมหลากหลาย ซึ่งถูกถ่ายทอดโดยตรงมาจากวิถีชีวิต ขณะเดียวกันย่านนั้นมีศักยภาพและมีเอกลักษณ์เฉพาะ จึงมีความเหมาะสมที่จะนำแนวทางการฟื้นฟูย่านมาแก้ไขปัญหาและพัฒนาด้านต่างๆ ภายในกฎหมายและข้อบังคับ นโยบายและยุทธศาสตร์ รวมถึงมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า และแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่านครศรีธรรมราชมาประกอบการพิจารณาในการหาแนวทางการฟื้นฟูย่านที่เหมาะสมต่อไป

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการกำหนดแนวทางและกรอบแนวคิด ทฤษฎีที่นำมาใช้ในงานวิจัย เพื่อนำมาใช้ในงานวิจัย การกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย กรอบแนวคิด ทฤษฎี และแนวคิด กระบวนการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง วิธีการวิจัย และเครื่องมือในการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

3.1 กรอบทฤษฎี และแนวคิด

จากแนวคิดและทฤษฎี ที่ได้ทำการศึกษาในบทที่ 2 สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยในการวิเคราะห์ถึงการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า กรณีศึกษา ย่านท่าวัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยอาศัยการนำแนวคิดการฟื้นฟูในพื้นที่เมืองชั้นใน (Inner city) (Chapin & Kaiser, 1979) เป็นพื้นที่ต่อเนื่องที่ติดออกมาจากพื้นที่ศูนย์กลางอีกชั้นหนึ่ง โดยแนวทางที่เหมาะสมกับพื้นที่นี้ คือ การฟื้นฟูบูรณะชุมชน (Community Rehabilitation) เป็นการฟื้นฟูในมิติที่เกี่ยวข้องกับระบบชุมชนและองค์ประกอบในชุมชนเป็นหลักเพื่อเป้าหมายให้ชุมชนกลับมามีสภาพน่าอยู่มากขึ้น ซึ่งโดยมากเกิดกระบวนการนี้ในพื้นที่ชุมชนเก่าในพื้นที่เมืองชั้นในที่ย้ายตัวโดยไม่มีแผนล่วงหน้า ศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่ต่ำ เป็นพื้นที่ในลักษณะชุมชนปิด หรือถูกล้อมรอบด้วยระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการขนาดใหญ่ ส่งผลให้ชุมชนขาดเอกภาพ ขาดศูนย์กลาง และขาดความมีเอกลักษณ์ของชุมชน และได้ศึกษาแนวความคิดของสุวิทย์ เปียผ่อง (2535) กิจฐเขต ไกรवास (2538) และเสน่ห์ ญาณสาร (2543) ในเรื่องของ*การเกิทยานการค้า* กล่าวคือ เมื่อมีการตั้งถิ่นฐานในการอยู่อาศัยจะเกิทยานการค้าตามมา ทั้งนี้ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรม ประกอบด้วย 3 ปัจจัย คือ กายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ที่ทำให้เมืองกลายเป็นย่านการค้า เป็นสัญลักษณ์ของการเป็นเมือง เป็นศูนย์กลางของชุมชนที่มีการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ เป็นจุดรวมของวัฒนธรรม และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ รวมทั้งการศึกษาแนวคิดของ Lewis (1972) และ Rapoport (1994) ในเรื่องของ*กิจกรรมและที่ตั้ง* ซึ่งกล่าวไว้ว่าการดำเนินกิจกรรมภายในย่านจะถูกถ่ายทอดโดยตรงจากวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของพื้นที่นั้น และเกิดขึ้นโดยอาศัยพื้นที่และเวลาดังนั้นในพื้นที่ต่าง ๆ จึงมีการใช้พื้นที่และถูกกำหนดด้วยกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนพื้นที่นั้น และแสดงให้เห็นถึงลักษณะการใช้พื้นที่และบทบาทของย่าน โดยที่กิจกรรมจึงเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของการใช้พื้นที่ ซึ่งเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ ย่อมส่งผลให้ลักษณะของพื้นที่ หรือลักษณะของย่านนั้น ๆ เปลี่ยนแปลงตามไป ทั้งนี้กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปได้ต้องอาศัยพื้นที่ และเวลา

ดังนั้นไม่สามารถพิจารณากิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งเพียงตัวเดียวแต่ควรพิจารณาทั้งระบบกิจกรรม เพื่อที่จะเข้าใจระบบของย่านการค้าว่ามีการเปลี่ยนแปลงและเติบโตอย่างไร และที่ผ่านมามีการฟื้นฟู ย่านการค้าเก่า พบว่า ไม่ได้รับการฟื้นฟูอย่างเต็มประสิทธิภาพ และเกิดภาวะเสื่อมโทรมลง เนื่องมาจากสาเหตุต่างๆ การที่จะฟื้นฟูย่านการค้าที่มีความหลากหลายทางกิจกรรม วัฒนธรรม ให้มีความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่เดิมและปัจจุบัน ต้องคำนึงถึงมิติต่างๆ ทั้งทางด้านกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดแรงขับเคลื่อนในการฟื้นฟูย่านการค้าให้สามารถดำรงอยู่กับวิถีชีวิตในยุค ปัจจุบันได้ และสามารถดึงดูดให้เกิดการเข้ามาใช้บริการในพื้นที่

ขณะเดียวกันได้ศึกษาแนวคิดโครงสร้างและจินตภาพของเมือง เพื่อเข้าใจถึงเอกลักษณ์ของ ย่าน โดยแนวคิดโครงสร้างเมือง (Doxiadis, 1976) เป็นตัวบ่งชี้ถึงลักษณะและวิธีการใช้ทรัพยากร ของมนุษย์ ในการดำรงชีวิตและความอยู่รอดในพื้นที่นั้น ๆ ตามสภาพแวดล้อม โดยมีปัจจัยทางด้าน กายภาพ เศรษฐกิจและสังคมเป็นตัวควบคุม และแนวคิดจินตภาพเมือง (Lynch, 1960) ที่บอกถึง ลักษณะของเมือง โดยมีเอกลักษณ์ (Identity) โครงสร้าง (Structure) และความหมาย (Meaning) ที่ นำไปสู่การรับรู้และการจดจำได้ถึงเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเมืองได้มากขึ้น ทั้งนี้อยู่บนพื้นฐานของ สภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ที่สร้างคุณสมบัติพิเศษของเมือง สะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ของ เมืองนั้นๆ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจในความย่านอย่างชัดเจน เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงย่านอย่างมี ประสิทธิภาพ โดยแนวคิดการปรับปรุงฟื้นฟูเมือง ทั้ง 3 ลักษณะ ได้แก่ (1) มิติเชิงพื้นที่ (spatial dimension) โดยเปเรนยี (Perenyi, 1973) ได้พิจารณาถึงพื้นที่ที่มีความกำกวมระหว่างการเสื่อมสภาพ กับการที่ยังสามารถใช้งานได้อยู่เพื่อพิจารณาแนวทางการฟื้นฟูที่เหมาะสมกับพื้นที่นั้นๆ (2) มิติเชิงการ บริหารจัดการ (management dimension) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการปรับปรุง ฟื้นฟูตั้งแต่เริ่มต้นโครงการร่วมกับภาครัฐเพื่อลดความขัดแย้งและปัญหาอื่นๆที่ตามมา และ (3) มิติเชิง สังคมและเศรษฐกิจ (socioeconomic dimension) ชิเอเลนบาค (Zielenbach, 2000)เป็นการ ปรับปรุงให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และเกิดการสร้างรายได้จากงานและกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ ทั้งนี้แนวทางในการฟื้นฟูจำเป็นต้องใช้กลไกการฟื้นฟูในหลายรูปแบบพร้อมๆ กัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ สภาพแวดล้อม และองค์ประกอบของชุมชน เช่น การพัฒนาฟื้นฟูเมือง ร่วมกับการฟื้นฟูบูรณะเมือง เป็นต้น โดยยังคงไว้ซึ่งโครงสร้างสังคมเดิมของชุมชนเป็นสำคัญ

นอกจากนี้การฟื้นฟูย่านการค้าเก่า อาจพิจารณานำมาตรฐาน หลักการ และกฎหมายที่ เกี่ยวข้อง รวมถึงแผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า มาประยุกต์และปรับใช้ดังนี้

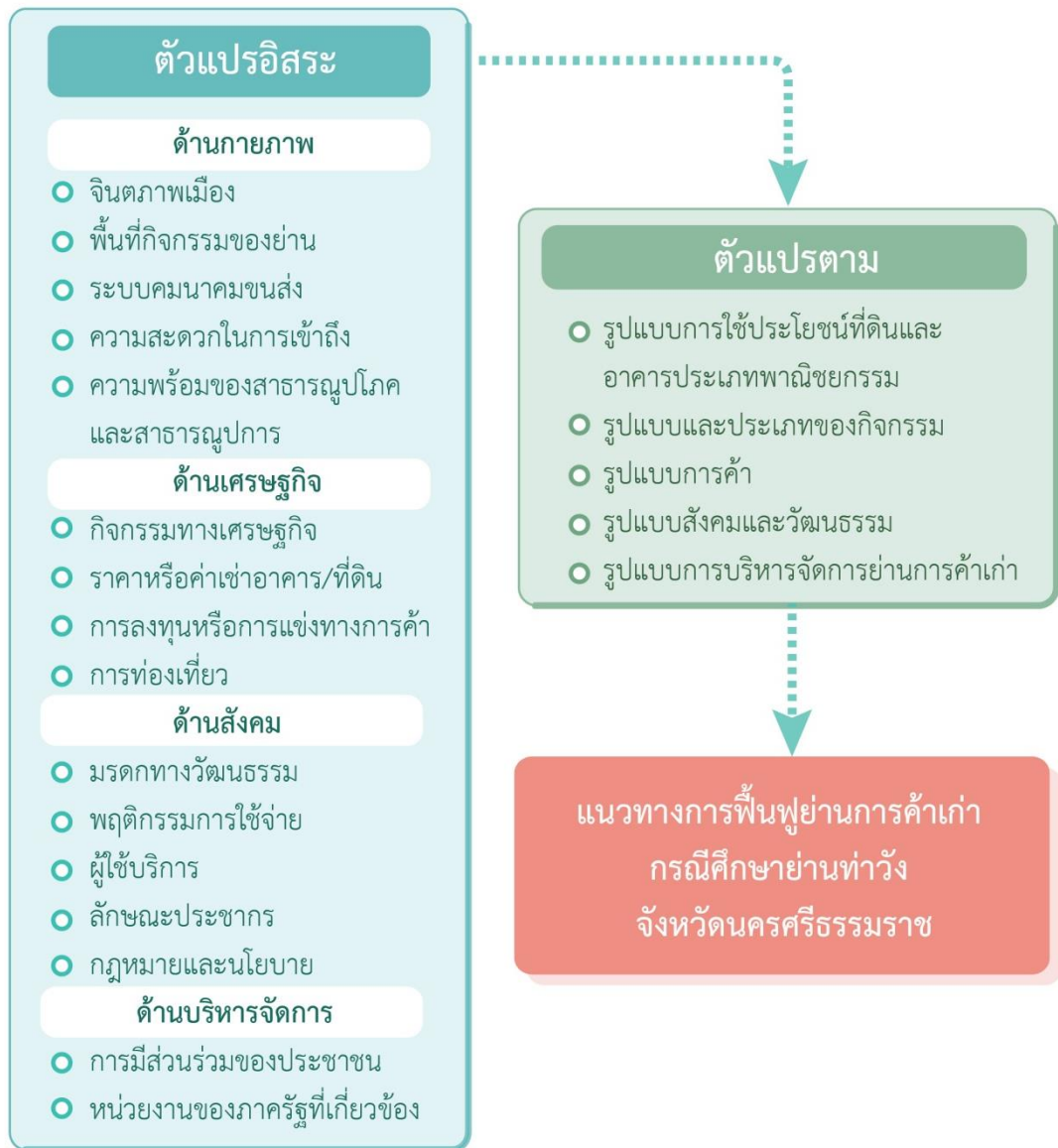
1) มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม : เมืองเก่า เพื่อสร้าง ระบบและกลไกในการดำเนินการเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน รวมถึงการ ฟื้นฟูส่วนของเมืองให้เป็นไปตามรูปแบบดั้งเดิมอย่างต่อเนื่อง

2) มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า โดยที่ท้องถิ่นมีความพร้อมในการดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ต้องพิจารณาคุณค่าที่ไม่ใช่กายภาพประกอบกันเป็นองค์รวมเพื่อให้ท้องถิ่นได้ตระหนักถึงคุณค่าของย่านชุมชนเก่า การดำรงอยู่ขององค์ประกอบกายภาพและที่ไม่ใช่กายภาพที่อยู่ร่วมกันภายใต้บริบทแวดล้อม รวมไปถึงความพร้อมของชุมชนและท้องถิ่นต่อแนวทางการบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่แผนอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ทั้งนี้อาจจะอาศัยเครือข่ายของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นทำการวิเคราะห์ประเมินร่วมกับองค์กรส่วนท้องถิ่น โรงเรียน และผู้รู้ของท้องถิ่น เพราะบุคลากรในท้องถิ่นจะมีข้อมูลและรู้ข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่น ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานและการเปลี่ยนแปลงที่ดีที่สุด

3) มาตรการทางกฎหมาย ซึ่งเป็นมาตรการควบคุม และส่งเสริมการพัฒนา โดยการบังคับใช้เพื่อฟื้นฟูย่านท่าวัง ซึ่งจะต้องนำมาควบคุมและพัฒนาให้เกิดความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ทั้งนี้การนำมาบังคับใช้นั้นมีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ ข้อกำหนดจากการวางผังรวมเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีทั้งการส่งเสริมและการควบคุมกิจกรรมของการใช้ประโยชน์ที่ดินและกิจกรรมของพื้นที่ ประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่านครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นกรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า และเทศบัญญัติเทศบาลนครศรีธรรมราช กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้างดัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิด หรือบางประเภท เป็นต้น

4) แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่านครศรีธรรมราช เป็นกรอบในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่บริเวณเมืองเก่าที่ตอบสนองประโยชน์ใช้สอยในปัจจุบัน ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ และฟื้นฟูมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพื้นที่ รวมถึงเพื่อสนับสนุนกิจกรรมของเมืองทั้งทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวผ่านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ทั้งนี้ต้องมีการร่วมมือกันทุกภาคส่วนในการผลักดันให้เกิดขึ้นจริง

จากข้างต้น ผู้ศึกษาจึงได้ประยุกต์ใช้ในการศึกษาแนวทางฟื้นฟู เพื่อวิเคราะห์ถึงแนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า กรณีศึกษาย่านท่าวัง ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการเติบโตของย่านรวมถึงเมือง โดยมีกรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

ภาพที่ 7 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

3.2 กระบวนการวิจัย

1) ศึกษาทฤษฎีและแนวคิดในการฟื้นฟูเมือง มาตรการ กฎหมาย และนโยบาย ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูย่านการค้า เพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์ สมมติฐานในการศึกษา ดังนี้

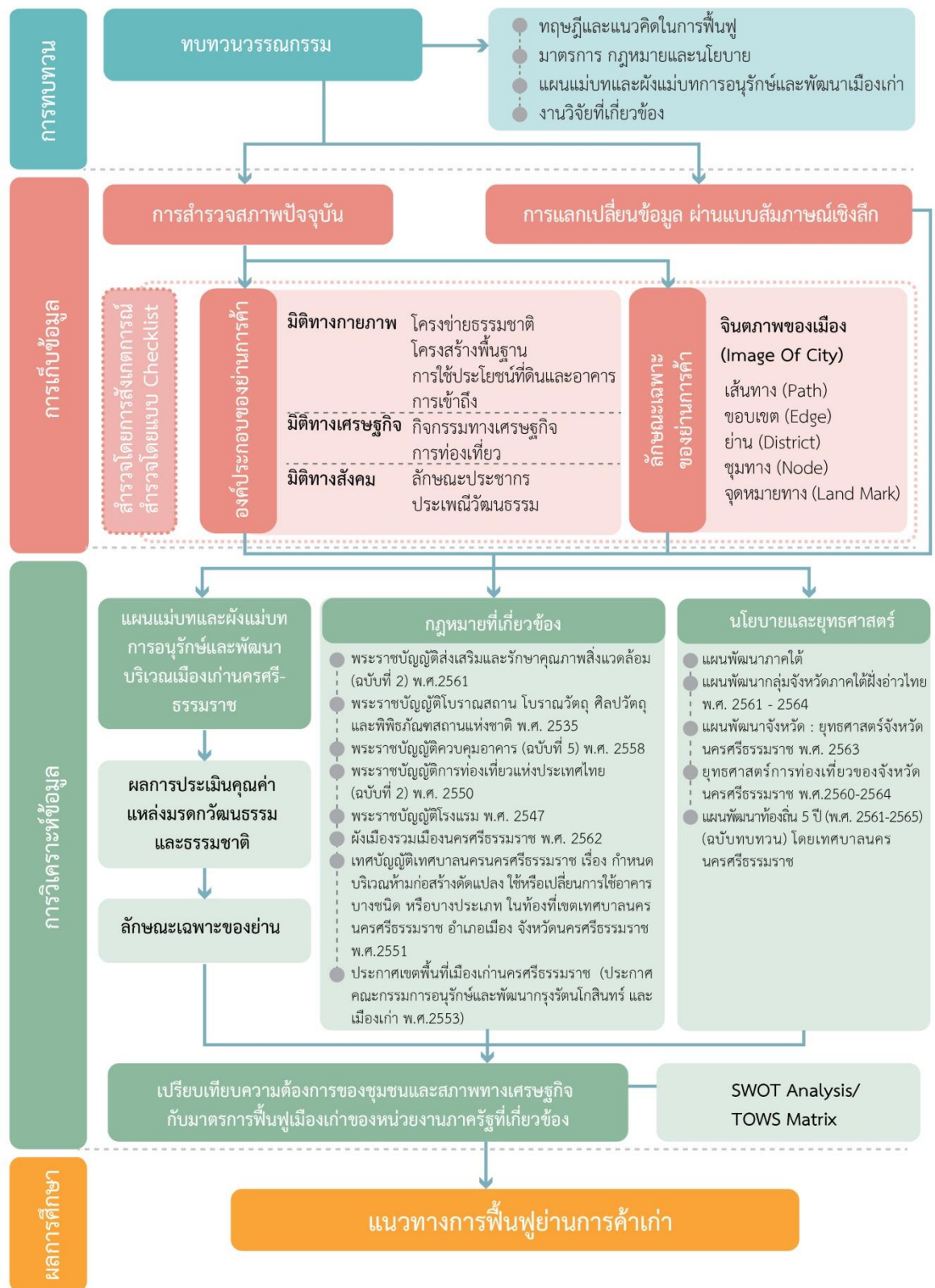
- (1) ทฤษฎีและแนวคิดในการฟื้นฟูเมือง
  - (1.1) ความหมายและประเภทการฟื้นฟู
  - (1.2) ย่านการค้า
  - (1.3) ที่มาและสาเหตุการฟื้นฟู
  - (1.4) แนวทางการฟื้นฟูย่านการค้า
- (2) แนวคิดของโครงสร้างและจินตภาพเมือง
- (3) มาตรฐาน หลักการ และกระบวนการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับย่านชุมชนเก่า
- (4) กฎหมาย และนโยบายที่เกี่ยวข้องกับย่านท่าวัง
  - (2.1) กฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง
  - (2.2) นโยบายและยุทธศาสตร์
- (5) แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่านครศรีธรรมราช
- (6) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า
- 2) การเก็บรวบรวมและศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่ศึกษา
  - (1) ประวัติความเป็นมา และพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ศึกษา
  - (2) องค์ประกอบของย่านชุมชนเก่า ได้แก่ สถาปัตยกรรม และศิลปกรรมของแหล่งโบราณสถาน อาคาร และสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ที่มีความสำคัญและมีคุณค่าในพื้นที่ศึกษา เป็นต้น
  - (3) โครงสร้างและจินตภาพเมือง
  - (4) บริบทของพื้นที่ศึกษาในปัจจุบัน
    - (4.1) กายภาพ
    - (4.2) เศรษฐกิจ
    - (4.3) ประชากร สังคมและวัฒนธรรม
    - (4.4) การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร
    - (4.5) คมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์
    - (4.6) สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ
    - (4.7) กฎหมาย และนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

3) การมีส่วนร่วม เพื่อแลกเปลี่ยน รวบรวมข้อมูล รับฟังความคิดเห็น โดยการสัมภาษณ์ เชิงลึกกับกลุ่มบุคคลสำคัญและกลุ่มนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูเมืองหรือการอนุรักษ์เมืองเก่า ด้านผังเมือง ด้านวัฒนธรรม และด้านสถาปัตยกรรม

4) การเปรียบเทียบความต้องการของชุมชนและสภาพทางเศรษฐกิจ กับมาตรการฟื้นฟูเมืองเก่าของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผ่านการแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูล ความต้องการของชุมชน รวมถึงปัญหาที่ได้รับ รวมถึงการวิเคราะห์ระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง

5) สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และเสนอแนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่าที่มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และเข้ากับยุคสมัย ด้วยการเขียนแบบบรรยาย หรือ พรรณนา พร้อมทั้งแผนผัง ตาราง และรูปภาพ เป็นต้น

ภาพที่ 8 กรอบดำเนินงาน

ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบกำหนดโควตา (Quota Sampling) เป็นการเลือกตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่มที่ต้องการศึกษาตามวัตถุประสงค์ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจะตามคุณสมบัติที่ต้องการ ได้แก่ ลักษณะหน้าที่ อาชีพ ผลงานทางวิชาการ เจ้าของอาคารเก่า คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มานาน เป็นต้น แล้วนำมาจัดกลุ่มจากความหลากหลายของข้อมูล (Gorard, 2013; McIntyre, 2003) ได้ 2 กลุ่มคือ กลุ่มบุคคลสำคัญ และกลุ่มนักวิชาการ ทั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Nastasi & Schensul, 2005) จำนวน 12 คน เป็นบุคคลสำคัญ 8 คน เป็นนักวิชาการ 4 คน โดยการเลือกจำนวนนั้นเลือกจำนวนไม่มาก เนื่องจากการสัมภาษณ์ต่อคนใช้เวลานานและทำความเข้าใจเชิงลึก ซึ่งไม่ได้มุ่งเน้นในการอธิบายข้อมูลที่มีปริมาณมาก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) กลุ่มบุคคลสำคัญ เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยเป้าหมายของกลุ่ม คือ (1) กลุ่มคนที่ เป็นเจ้าของหรือผู้อยู่อาศัยในอาคารบ้านเรือนที่มีรูปทรงและลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของย่าน (2) กลุ่มคนในย่านการค้าขายเก่าของย่าน (3) กลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบวัดหรือแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของย่าน (4) สมาคม ชมรม (5) ผู้ใช้บริการ (6) ผู้นำชุมชน (7) ผู้แทนภาครัฐ และ (8) องค์กรเอกชนหรือองค์กรสนับสนุนอื่นๆ

2) กลุ่มนักวิชาการ เป็นกลุ่มที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านการฟื้นฟูเมืองหรือการอนุรักษ์เมืองเก่า ด้านผังเมือง ด้านวัฒนธรรม และด้านสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และทำงานด้านนี้โดยตรง หรือมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานทางด้านที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูเมือง

3.4 วิธีการวิจัย

1) การเก็บรวบรวมข้อมูล

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการเฝ้าสังเกต สัมภาษณ์โดยการลงพื้นที่ภาคสนาม และการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มประชากรทั้ง 2 กลุ่มข้างต้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีขั้นตอนในการเก็บข้อมูล ดังนี้

(1.1) ติดต่อประสานงานกับทางผู้นำชุมชน ได้แก่ นายกเทศบาล ประธานชุมชน เป็นต้น เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล รวมทั้งข้อมูลด้านภูมิศาสตร์ของย่านท่าวัง และข้อมูลประกอบงานวิจัย

(1.2) ทำการสำรวจพื้นที่ในชุมชน เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน รวมทั้งข้อมูลทางภูมิศาสตร์ของย่านท่าวัง จากเอกสารของหน่วยงานราชการ เทศบาลนครนครศรีธรรมราช ฯลฯ โดยผู้วิจัยทำการทำเดินสำรวจพื้นที่ ผ่านการ Checklist ตามมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า โดยการปรับปรุงจากมาตรฐาน

คุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม: เมืองเก่า ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ มาตรฐานด้านคุณค่าความสำคัญและกายภาพของความเป็นย่านชุมชนเก่า มาตรฐานด้านคุณภาพของย่านชุมชนเก่า และมาตรฐานด้านการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า เพื่อหาแนวทางการฟื้นฟูพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ตัวชี้วัดตามมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า

ดัชนี	ตัวชี้วัด	มี	ไม่มี	ค่าคะแนน*
ด้านกายภาพ				
1. ด้านคุณค่าความสำคัญและองค์ประกอบทางกายภาพ	1. คุณค่าความสำคัญ และบูรณภาพของย่านชุมชนเก่า ลักษณะการดำรงอยู่ทั้งมรดกทางวัฒนธรรมทางกายภาพและไม่ใช่กายภาพ			3
	2. ลักษณะเด่นทางโครงสร้างชุมชนของย่านชุมชนเก่า ลักษณะโครงสร้างชุมชนในการตั้งถิ่นฐาน เช่น เส้นทางสัญจร ที่รวมกิจกรรมกลุ่มอาคาร			3
	3. องค์ประกอบและลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรม ลักษณะองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมทั้งภายในภายนอก ออกมาเป็นกลุ่มอาคาร วัสดุ สี การตกแต่ง เช่น อาคารตึกแถวเก่า บ้านคหบดีเก่า เรือนทรงไทยเก่า สะท้อนให้เห็นลักษณะโดดเด่นทางสถาปัตยกรรม			3
	4. เทคนิคและวัสดุในการก่อสร้าง คงไว้ซึ่งวัสดุก่อสร้างที่เหมาะสมและรูปแบบที่เหมาะสม			2
	5. องค์ประกอบและลักษณะเด่นทางภูมิทัศน์ ที่แสดงออกถึงการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ที่เป็นเอกลักษณ์			3
	6. องค์ประกอบและลักษณะเด่นทางภูมิสัญลักษณ์ (Landmark) ที่มนุษย์สร้างและธรรมชาติ			2
	7. องค์ประกอบและลักษณะเด่นด้านมุมมอง เส้นขอบฟ้า ที่ทำให้เห็นภาพรวมชุมชน			2
ด้านคุณภาพ				
1. ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต	1. องค์ประกอบและลักษณะเด่นทางกิจกรรมทางวัฒนธรรม กิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมภูมิปัญญา ภาษา สิ่งเกี่ยวเนื่องทางวัฒนธรรม ที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ชุมชน ตั้งแต่อดีตและยังคงกิจกรรมนั้นอยู่			3
	2. สถานที่ในการดำรงกิจกรรมทางวัฒนธรรม พื้นที่รองรับกิจกรรมทางวัฒนธรรม			2
	3. ผู้สืบทอดกิจกรรมทางวัฒนธรรม คนที่เป็นเจ้าของและผู้สืบสานวัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม			3
	4. ความหมายและความทรงจำของย่านชุมชนเก่า อยู่ในสำนึกของคนในชุมชนและอาจมีการถ่ายทอดถึงคนรุ่นใหม่ เช่น เหตุการณ์น้ำท่วม			3

ดัชนี	ตัวชี้วัด	มี	ไม่มี	ค่าคะแนน*
	เหตุการณ์ก่อสร้างที่ทำให้ผลต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่			
	5. กิจกรรมที่สนับสนุนชีวิตประจำวัน กิจกรรมที่ตอบสนองการใช้ชีวิตประจำวันของคนในชุมชน			2
	6. การใช้พื้นที่สาธารณะ เปิดโอกาสให้คนได้ใช้พื้นที่สาธารณะในชุมชนอย่างทั่วถึง			1
2. ด้านความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอก	1. ประโยชน์ใช้สอยของย่านชุมชนเก่าต่อเมือง ประโยชน์ใช้สอยและบทบาทต่อเมือง			3
	2. ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมโดยรอบ เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศทางธรรมชาติการตั้งถิ่นฐานและการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาที่ยังอยู่			2
ด้านการบริหารจัดการ				
1. ด้านความพร้อมของท้องถิ่น	1. การจัดทำแผนของท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟู ในระดับท้องถิ่น			2
	2. แผนงานทางด้านประเพณีวัฒนธรรม แผนการจัดการเกี่ยวข้องกับฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิต ของชุมชน			3
	3. แผนพัฒนาเมือง/ท้องถิ่น การจัดทำผังเมือง ผังชุมชน ให้มีความสำคัญต่อคุณค่าของย่านชุมชนเก่า			2
	4. แผนการป้องกันความเสี่ยงภัยพิบัติ แผนการป้องกันความเสี่ยงและภัยคุกคามต่อการสูญสลายของย่านชุมชนเก่า เช่น อยู่ในแผนป้องกันน้ำท่วม			2
	5. การจัดทำข้อมูลของย่านชุมชนเก่า การสำรวจ จัดทำทะเบียนจัดทำข้อมูลปวก ของย่านชุมชนเก่า			3
2. ด้านการมีส่วนร่วม	1. การจัดตั้งองค์กรชุมชน องค์กรที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของคนในชุมชน			1
	2. การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม การจัดกระบวนการวางแผนเพื่อพัฒนาชุมชนทั้งด้านกายภาพ สังคม ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม			3
	3. การสร้างความตระหนักรู้ (Awareness raising activities) การให้ข้อมูลข่าวสารในความรู้ ู้ในคุณค่าของชุมชน			1
	4. การนำข้อเสนอของชุมชนไปใช้ในการวางแผนท้องถิ่น การใช้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของชุมชนในการทำแผน งบประมาณในการพัฒนาชุมชน			2

* หมายเหตุ ค่าคะแนน ปรับปรุงจนได้มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม: เมืองเก่า โดยมีค่าคะแนน 3 ระดับ คือ 3 คะแนน = มากที่สุด 2 คะแนน = ปานกลาง 1 คะแนน = น้อย

ที่มา : โครงการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม: เมืองเก่า, 2550

โดยระดับคะแนนจะแสดงถึงความเป็นย่านชุมชนเก่าที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ พื้นฟูเอกลักษณ์ และส่งเสริมคุณภาพชีวิต และสนับสนุนประชาชนในย่านชุมชนเก่าให้มีส่วนร่วมในการรักษาและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถนำไปสู่การพัฒนาต่อยอดควบคู่ไปกับการอยู่อาศัยของคนในชุมชนได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสม ทั้งนี้ ระดับคะแนนแบ่งจากปัจจัยที่ได้ปรับปรุงให้เหมาะกับพื้นที่ศึกษา โดยแบ่งออกเป็น

ระดับคะแนน	46-56	คือ	ระดับดีมาก
ระดับคะแนน	31-45	คือ	ระดับดี
ระดับคะแนน	16-30	คือ	ระดับปานกลาง
ระดับคะแนน	0-15	คือ	ระดับที่ต้องปรับปรุง

(1.3) การสัมภาษณ์กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ทั้งกลุ่มบุคคลสำคัญ และกลุ่มนักวิชาการ เพื่อรับรู้ปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการ และแนวทางการฟื้นฟูในเชิงลึกจากคนในพื้นที่ โดยมีวิธีการดังนี้

1. การสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลสำคัญ

- การรับรู้ข้อมูล ค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เพื่อนำประเด็นปัญหา มาจัดลำดับความต้องการก่อน-หลัง พร้อมทั้งกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา

- การหาแนวทางฟื้นฟูชุมชน เพื่อพัฒนาประเด็นที่เป็นความต้องการของชุมชน พร้อมทั้งกำหนดแนวทางและวิธีการฟื้นฟูชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมกับประชาชนในพื้นที่

ทั้งนี้ ประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อทราบข้อมูล ความคิดเห็นและความต้องการของคนในชุมชน มีรายละเอียดดังตารางที่ 5 ถึงตารางที่ 7 และข้อคิดเห็นอื่นๆ

ตารางที่ 5 ประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับย่านท่าวัง

ด้าน	ประเด็น	รายละเอียด
กายภาพ	1. การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร	- มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทใดบ้าง - สภาพบ้านเรือน ร้านค้ามีลักษณะเป็นอย่างไร
	2. การสัญจร	- รูปแบบการเดินทางอะไรบ้าง - ใช้เส้นทางใดเป็นเส้นทางหลัก - มีจุดเปลี่ยนถ่ายการเดินทางบริเวณใด
	3. พื้นที่ว่างสาธารณะ	มีพื้นที่สำหรับประกอบกิจกรรมและศูนย์กลางย่านหรือไม่ และบริเวณใด
	4. จินตภาพของเมือง	จุดหมายตาของย่านคืออะไร

ด้าน	ประเด็น	ระดับ								
		2550-2555			2556-2560			2561-ปัจจุบัน		
		1	0	-1	1	0	-1	1	0	-1
	ความแออัดของพื้นที่									
เศรษฐกิจ	เป็นแหล่งงานที่สำคัญของเมือง									
	มีรูปแบบการค้าที่หลากหลาย									
	มีความหลากหลายของสินค้า									
	จำนวนร้านค้า									
	ราคาสินค้า									
	ราคาค่าเช่า									
สังคม	จำนวนผู้เข้ามาใช้บริการ									
	นโยบายและแผนงานที่พัฒนาย่าน									
	การมีส่วนร่วมของชุมชน									
	รักษาและคงลักษณะความเป็นย่านการค้า									

หมายเหตุ 1 หมายถึง เพิ่มขึ้น 0 หมายถึง ไม่แตกต่าง -1 หมายถึง ลดลง

ตารางที่ 7 ประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อทราบความต้องการของชุมชน

แนวทางการพัฒนา	ความคิดเห็น
1. กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อควบคุมกิจกรรม	
2. ปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคในย่าน ได้แก่ ไฟฟ้าลงดิน การระบายน้ำท่วมขัง การจัดการขยะ การให้บริการน้ำประปา เป็นต้น	
3. ปรับปรุงระบบสาธารณสุข ได้แก่ โรงพยาบาล โรงเรียน สถานีตำรวจ พื้นที่นันทนาการ ที่โล่ง	
4. การรักษาระยะถอยร่นและความสูงของชั้นอาคาร	
5. สร้างที่จอดรถในตำแหน่งที่เหมาะสม เป็นจุดเปลี่ยนถ่ายระบบการสัญจรเข้าถึงพื้นที่ เพื่อลดปัญหาการจราจร	
6. สร้างเส้นทางต่อเนื่องระหว่างโบราณสถาน แหล่งวัฒนธรรมและพื้นที่เปิดโล่งในย่าน โดยจัดให้มีทางเดินเท้า ทางจักรยาน	
7. ส่งเสริมให้มีทางเดินเท้าที่ปลอดภัยและมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก เช่น ป้ายบอกทาง ไฟส่องสว่าง ทางคนพิการ และพื้นผิวทางที่รองรับทุกกลุ่มวัย	
8. พัฒนากฎมิติขั้นของย่านด้วยการสร้างร่มเงาตามแนวถนน ทางเท้า และพื้นที่ริมน้ำให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี	
9. ส่งเสริมให้มีการตั้งชมรมหรือองค์กรในการบริหารจัดการย่าน	
10. อื่นๆ (เสนอแนะเพิ่มเติม)	

2. การสัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการ

การนำประสบการณ์ในการดำเนินงานเกี่ยวกับการฟื้นฟูเมืองหรือการอนุรักษ์เมืองเก่า การผังเมือง วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรม เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ แนวทาง และแสดงความคิดเห็น เพื่อนำมาปรับใช้กับพื้นที่ศึกษา โดยมีประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์นักวิชาการ ดังนี้

- แนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า มีแนวทางอะไรบ้างและทำอย่างไร
- ข้อจำกัดและโอกาสในการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า
- มีกลไกอะไรบ้างที่จะทำให้เกิดการสนับสนุนการดำเนินงานและผลักดันการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า
- กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญอย่างไรและแนวทางที่เหมาะสมคืออะไร
- ความเสี่ยงและภัยคุกคามที่อาจจะส่งผลกระทบต่อการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า

(1.4) ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลพื้นฐาน จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เคยศึกษาวินิจฉัยไว้ บทความหนังสือ ภาพถ่ายทางอากาศ แผนที่โบราณ

2) การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลเชิงเอกสาร และข้อมูลภาคสนามข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาจัดลำดับ แยกหมวดหมู่ ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูล เพื่อทำการวิเคราะห์ และสรุป โดยนำเสนอข้อมูลในเชิงบรรยาย หรือพรรณนา (Descriptive) ดังนี้

(1) การตรวจสอบข้อมูล เมื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึกแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาถึงความเป็นไปได้ เพื่อตรวจสอบข้อมูลและความถูกต้องของข้อมูล ซึ่งบางครั้งผู้วิจัยอาจต้องเข้าไปสังเกตและสัมภาษณ์ซ้ำ เพื่อความถูกต้องและได้มาซึ่งแนวทางที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของคนในพื้นที่

(2) การแยกข้อมูล โดยแยกออกเป็นหมวดหมู่ตามลักษณะของข้อมูล และสิ่งที่ค้นพบ เพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล พร้อมทั้งนำเสนอแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบและอ้างอิงเพื่ออธิบายข้อมูล

(3) การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ดีความ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลทั้งหมด เพื่อเสนอแนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าที่เหมาะสม พร้อมทั้งพิสูจน์สมมติฐานในการวิจัย ด้วยการเขียนแบบบรรยาย หรือพรรณนา (Descriptive) ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลต้องผ่านกระบวนการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม (SWOT

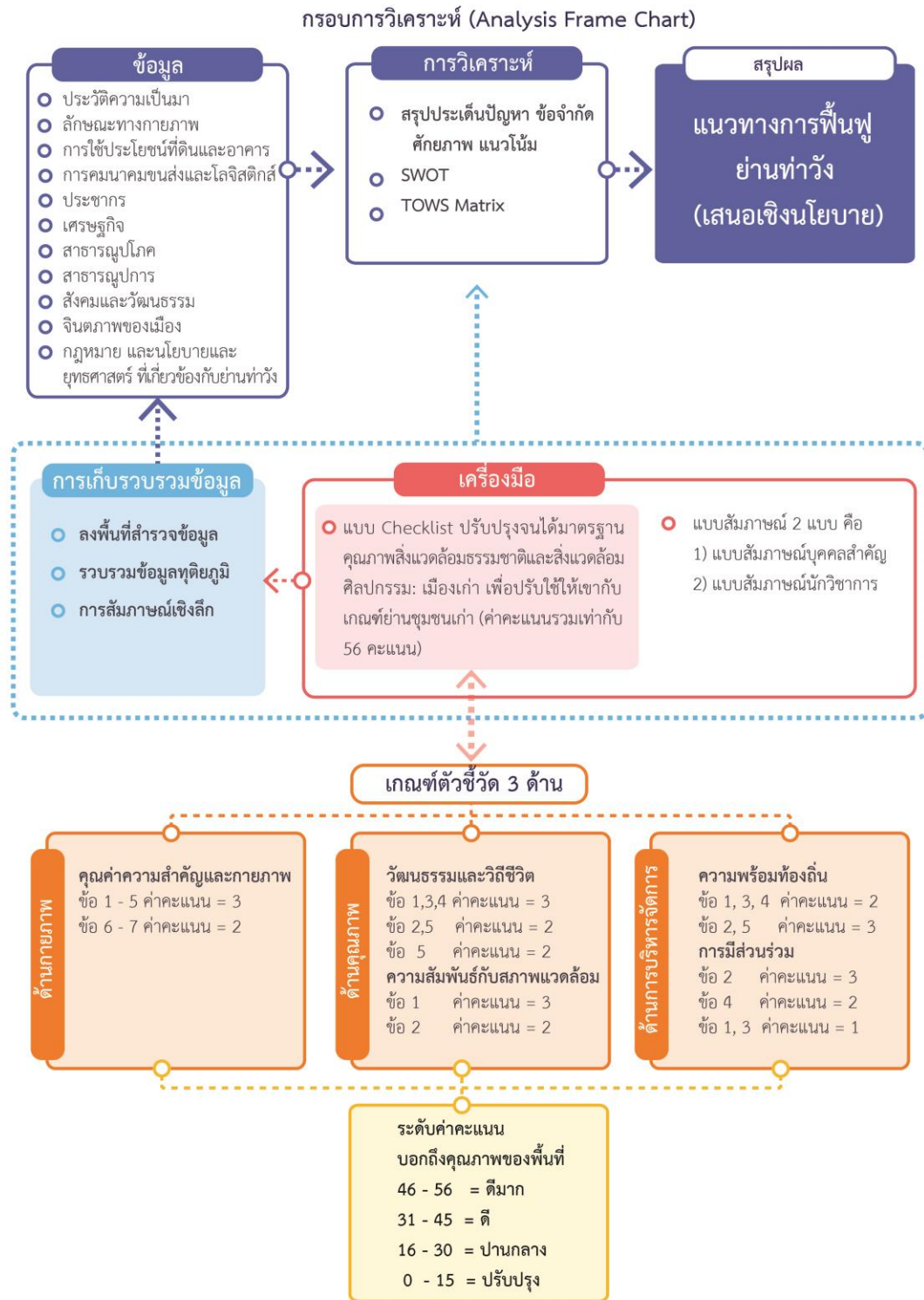
Analysis) และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วย TOWS Matrix รวมทั้งการวิเคราะห์ระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระราชบัญญัติควบคุมอาคารผังเมืองรวมเมืองนครศรีธรรมราช และเทศบัญญัติเทศบาลนครนครศรีธรรมราช เป็นต้น

ทั้งนี้การวิเคราะห์โดยละเอียดมีการรวบรวมการวิเคราะห์ข้อมูล ดังแผนภูมิที่ 3

3) แนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า ย่านท่าวัง

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลข้างต้น นำมาสู่แนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่ากรณีศึกษาย่านท่าวัง โดยสร้างแนวทางการฟื้นฟูที่เป็นลักษณะเฉพาะของพื้นที่ เพื่อส่งเสริมบทบาทความเป็นย่านการค้าเก่าของเมืองนครศรีธรรมราชให้มีความชัดเจน และส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่ในเชิงการค้าและบริการให้กับย่านมากยิ่งขึ้น

หมายเหตุ : เกณฑ์ตัวชี้วัด ปรับปรุงจากมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม : เมืองเก่า

ภาพที่ 9 กรอบการวิเคราะห์ข้อมูล

ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

3.5 เครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือดังต่อไปนี้

1) เครื่องมือทั่วไป ได้แก่ กระดาษflipchart เครื่องบันทึกเสียง ปากกาเมจิก กล้องถ่ายรูป เป็นต้น เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการลงสำรวจพื้นที่

2) เครื่องมือทางด้านวิจัย แบ่งเป็น 2 ประเภท

(1) แบบสำรวจในรูปแบบ Checklist โดยกำหนดตัวชี้วัดตามมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า ออกเป็นด้านกายภาพ คุณภาพ และการบริหารจัดการ ซึ่งรายละเอียดรูปแบบปรากฏในหัวข้อ 3.4 วิธีวิจัย ในตารางที่ 4 ตัวชี้วัดตามมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า

(2) แบบสัมภาษณ์ ทั้งจากกลุ่มบุคคลสำคัญ และกลุ่มนักวิชาการ เพื่อรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการฟื้นฟูย่านการค้าผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกภาคส่วน โดยการเล่าประสบการณ์ ข้อเท็จจริง และตอบคำถามในประเด็นที่สงสัย และแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้ โดยแนวคำถามจะเป็นคำถามปลายเปิด ดังนี้

(2.1) กลุ่มบุคคลสำคัญ ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์
- ส่วนที่ 2 การรับรู้ปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการ และแนวทางการฟื้นฟู
- ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็นอื่น ๆ

(2.2) กลุ่มนักวิชาการ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์
- ส่วนที่ 2 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

(ทั้งนี้รายละเอียดแบบสัมภาษณ์จะปรากฏอยู่ในภาคผนวก ข และภาคผนวก ค)

บทที่ 4 ผลการศึกษา

จากการลงพื้นที่สำรวจ การสัมภาษณ์กลุ่มประชากรตัวอย่าง และการรวบรวมข้อมูล ทูติยภูมิทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม เพื่อทราบถึงปัญหา ศักยภาพ ข้อจำกัด และแนวโน้มในการพัฒนาของพื้นที่ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการ Checklist ตามมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ เพื่อนำข้อมูล ข้อคิดเห็นและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ มากำหนดและสร้างแนวทางในการฟื้นฟูย่าน การค้าเก่า ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- 1) ผลการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ
- 3) ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจและสัมภาษณ์เชิงลึก

4.1 ผลการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1.1 ประวัติความเป็นมา

- 1) ประวัติความเป็นมาของเมืองนครศรีธรรมราช

นครศรีธรรมราช เป็นเมืองใหญ่ในคาบสมุทรมหาคไต้ และถือเป็นเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่งทางภาคใต้มีความเจริญรุ่งเรืองมาก่อนสมัยกรุงสุโขทัย มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่ต้องการของต่างประเทศ และมีทำเลจุดเรือสะดวก ทำให้เกิดชุมชนเมืองท่าแวะพักจอดเรือและเมืองท่าแลกเปลี่ยนสินค้า โดยทำการค้ากับอินเดีย อาหรับ และจีน นครศรีธรรมราชจึงได้ก่อกำเนิดขึ้นจากชุมชนการค้าริมทะเล และพัฒนาเป็นสถานีการค้าในเวลาต่อมา มีบทบาทสำคัญในการค้า (ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์; นครศรีธรรมราช สถานีการค้าแห่งคาบสมุทรมหาคไต้) พร้อมด้วยการนำมาซึ่งอารยธรรมและวัฒนธรรมพระราชพิธีทางศาสนาพราหมณ์หลายอย่างที่ปรากฏในราชสำนักอันมีต้นตำรับแพร่ไปจากเมืองนครศรีธรรมราชไปจรดไกลไว้ เช่น กระบวนการชาว การประดิษฐ์เครื่องทองรูปพรรณ เครื่องถม การเขียน การปั้นซึ่งยังคงเป็นแบบอย่างถึงปัจจุบัน และเมืองนครศรีธรรมราช ได้ประกาศจัดตั้งเป็นอำเภอเมื่อ พ.ศ.2454 ด้วยเหตุที่นครศรีธรรมราชมีประวัติอันยาวนานมาก่อนกรุงสุโขทัยซึ่งถือว่าเป็นราชธานีแรกของไทย มีความเจริญรุ่งเรืองทางพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์มาก่อน ศิลปวัฒนธรรม เช่น ประติมากรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ช่างฝีมือพื้นบ้าน การละเล่น และขนบธรรมเนียมประเพณีอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมจึงมีมาก ซึ่งชาวเมืองยังยึดถือปฏิบัติอยู่ใน

ปัจจุบันนครศรีธรรมราชจึงมีอารยธรรมและศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติบ้านเมืองมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้

ภาพที่ 10 คลองท่าวัง พ.ศ. 2446

ที่มา : เมืองคอนดอทคอม, 2554.

2) ประวัติความเป็นมาของย่านท่าวัง

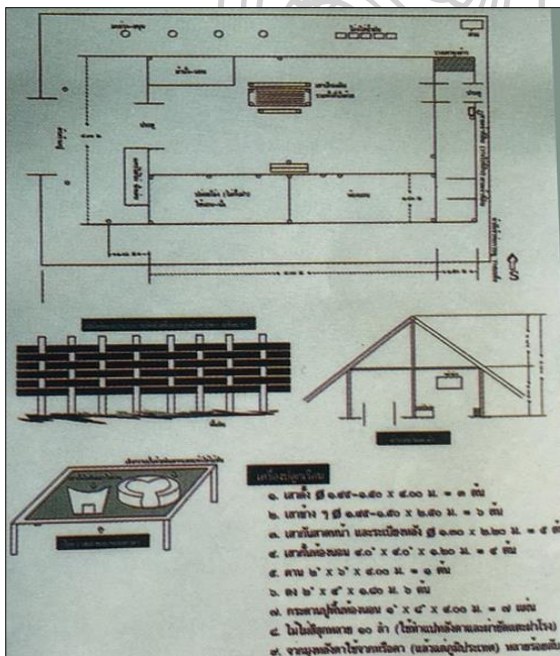
“ย่านท่าวัง” เป็นเมืองท่าที่สำคัญในอดีต ตั้งอยู่บนถนนราชดำเนิน ตำบลท่าวัง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช มีคลองท่าวังไหลผ่าน เป็นคลองที่กว้างและลึก เดิมมีเรือกำปั่นขนาดใหญ่เข้ามาติดต่อค้าขาย ทำให้เกิดความเจริญทางด้านการค้าขายบริเวณท่าหน้า เนื่องจากการสัญจรทางการค้าหรือการเดินทางจะต้องอาศัยทางน้ำเป็นหลัก ถนนนั้นสร้างยาก ประกอบกับเป็นท่าลงเรือของเจ้านายในวังที่จะออกสู่ทะเล (ชีวิตไทยปากซี้ได้, 2521) มีเรือสำเภา เรือกำปั่นของไทย จีน ฝรั่งเศสขนาดใหญ่แล่นเข้ามาทางปากพญาจรดเรียงรายนับตั้งแต่ท่าหน้าวังของอุปราช พัดบริเวณวัดท่าโพธิ์จนถึงท่าหน้าวังของหม่อมปรางซึ่งเป็นท่าเรือบริเวณสะพานราเมศวร์ พื้นที่บริเวณนี้จึงได้ชื่อว่า “ท่าวัง” ทำให้เป็นสายน้ำประวัติศาสตร์และเส้นทางคมนาคมทางน้ำที่สำคัญทั้งในทางยุทธศาสตร์และติดต่อค้าขาย

บ้านเรือนในยุคแรก มีลักษณะการตั้งบ้านเรือนที่รวมตัวกันเป็นแนวยาวตามเส้นทางริมคลองท่าวัง เป็นลักษณะบ้านแถวไม้ริมน้ำ โดยที่การออกแบบบ้านเรือนนั้นได้มีการออกแบบให้เข้ากับสภาพภูมิอากาศของพื้นที่ ต่อมาเมื่อมีความเจริญทางคมนาคมมากขึ้น บ้านเรือนและร้านค้าจากชุมชนริมน้ำเปลี่ยนไปตามเส้นทางคมนาคมทางบกที่มุ่งขยายตัวเข้าสู่พื้นที่รอบสถานีรถไฟมากขึ้น อาคารห้องแถวรอบสถานีรถไฟตั้งอยู่เป็นกลุ่มติดกันในลักษณะเป็นชุมชนการค้า โดยคนจีนนำรูปแบบบ้านเรือนและร้านค้าแบบห้องแถวเข้ามาสู่พื้นที่ท่าวัง โดยมีลักษณะเป็นห้องแถวที่เป็นบ้านไม้ และตึกแถวที่เป็นครึ่งไม้ครึ่งปูน ปลุกให้มีความลึกมากกว่าความกว้าง โดยการเข้ามาช่วงแรกๆ ห้องแถวในย่านท่าวังมักจะปลูกเป็นชั้นเดียว มีพื้นที่ใช้สอยค่อนข้างชัดเจน คือ ส่วนหน้าสำหรับจัดวางสินค้าหรือ

ให้บริการ ส่วนหลังสำหรับการพักผ่อน โดยกันพื้นที่เล็กน้อยตอนสุดท้ายเป็นที่ทำครัวหรือบางรายอาจต่อเป็นชั้นลอยสำหรับเป็นที่นอนหรือเป็นที่เก็บสินค้า ต่อมาจึงได้ขยายเป็น 2 ชั้น และปรับปรุงเป็นตึกแถวที่มีความคงทน แข็งแรงกว่าเดิม และเพิ่มประโยชน์พื้นที่ใช้สอยให้มากขึ้น เรียกว่า “เล่าเต็ง” (รายงานการวิจัยสนองพระราชประสงค์ เรื่อง นครศรีธรรมราช, 2540) โดยบ้านเรือนและร้านค้าหันหน้าออกสู่ถนนทั้งสองฟากฝั่ง และมีการสร้างซุ้มโค้งด้านหน้าเพื่อเดินถึงกันและสามารถกันแดดกันฝนได้

ภาพที่ 11 บริเวณสี่แยกท่าวัง เมืองนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2486
ที่มา : เมืองคอนดอทคอม, 2554.

ภาพที่ 12 แบบบ้านเรือนของคนจีน
ที่มา : สภามหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, 2540.

4.1.2 ลักษณะทางกายภาพ

1) ที่ตั้ง อาณาเขต และขนาดพื้นที่

ท่าวัง ตั้งอยู่ในตำบลคลังและตำบลท่าวัง ในเขตการปกครองของเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งอำเภอเมือง นครศรีธรรมราช แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 16 ตำบล 114 หมู่บ้าน และมีองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นรวม 17 แห่ง (สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2562) แบ่งเป็น

(1) เทศบาลนคร 1 แห่ง คือ เทศบาลนครนครศรีธรรมราช

(2) เทศบาลเมือง 1 แห่ง คือ เทศบาลเมืองปากพูน

(3) เทศบาลตำบล 5 แห่ง คือ เทศบาลตำบลโพธิ์เสด็จ เทศบาลตำบลท่าแพ เทศบาล ตำบลท่าวีว เทศบาลตำบลบางจาก และเทศบาลตำบลปากนคร

(4) องค์การบริหารส่วนตำบล 10 แห่ง คือ องค์การบริหารส่วนตำบลไชยมนตรี องค์การ บริหารส่วนตำบลกำแพงเขา องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าซึก องค์การบริหารส่วนตำบลนาเคียน องค์การบริหารส่วนตำบลนาทราย องค์การบริหารส่วนตำบล บางจาก องค์การบริหารส่วนตำบลปากนคร และองค์การบริหารส่วนตำบล มะม่วงสองต้น

กล่าวได้ว่า พื้นที่ย่านท่าวัง เป็นส่วนหนึ่งของเทศบาลนครนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง นครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช มีขนาดพื้นที่ประมาณ 0.50 ตารางกิโลเมตร รวมถึงพื้นที่ ต่อเนื่อง ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ คลองท่าวังหรือสะพานรามเศร์และแนวเขตวัดท่าโพธิ์รวิหาร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ แนวเขตวัดท่าโพธิ์รวิหารด้านตะวันออกเชื่อมถนนท่าโพธิ์ มาทางตะวันตกจดถนนศรีปราชญ์

ทิศใต้ ติดต่อกับ ถนนกาชาดและถนนบ่ออ่าง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ คลองทุ่งปริง

2) ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะทั่วไปของย่านท่าวัง ซึ่งอยู่ในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราชเป็นพื้นที่ราบ ลาดลง สู่พื้นที่ราบด้านตะวันออกของจังหวัด มีความพื้นที่ที่มีความลาดชันน้อยกว่า ร้อยละ 5 โดยมีความสูง ของพื้นที่น้อยกว่า 100 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง โดยทั่วไปลักษณะพื้นที่จะมีลักษณะเป็น พื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบ ทำให้พื้นที่ด้านตะวันออกมีลักษณะเป็นที่ราบที่มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม แม่น้ำ และฝั่งตะวันตกเป็นแหล่งต้นกำเนิดที่สำคัญของแม่น้ำหลายสายที่เป็นพื้นที่ต่อเนื่องกับ เทือกเขาในเขตอำเภอพรหมคีรี โดยทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของเทือกเขา

นครศรีธรรมราช ส่วนบริเวณพื้นที่ทางทิศตะวันออกและทิศตะวันออกเฉียงเหนือมีลักษณะเป็นที่ราบน้ำขึ้นถึงและที่ราบไ้ระดับน้ำขึ้นลง

3) สภาพอากาศทั่วไป

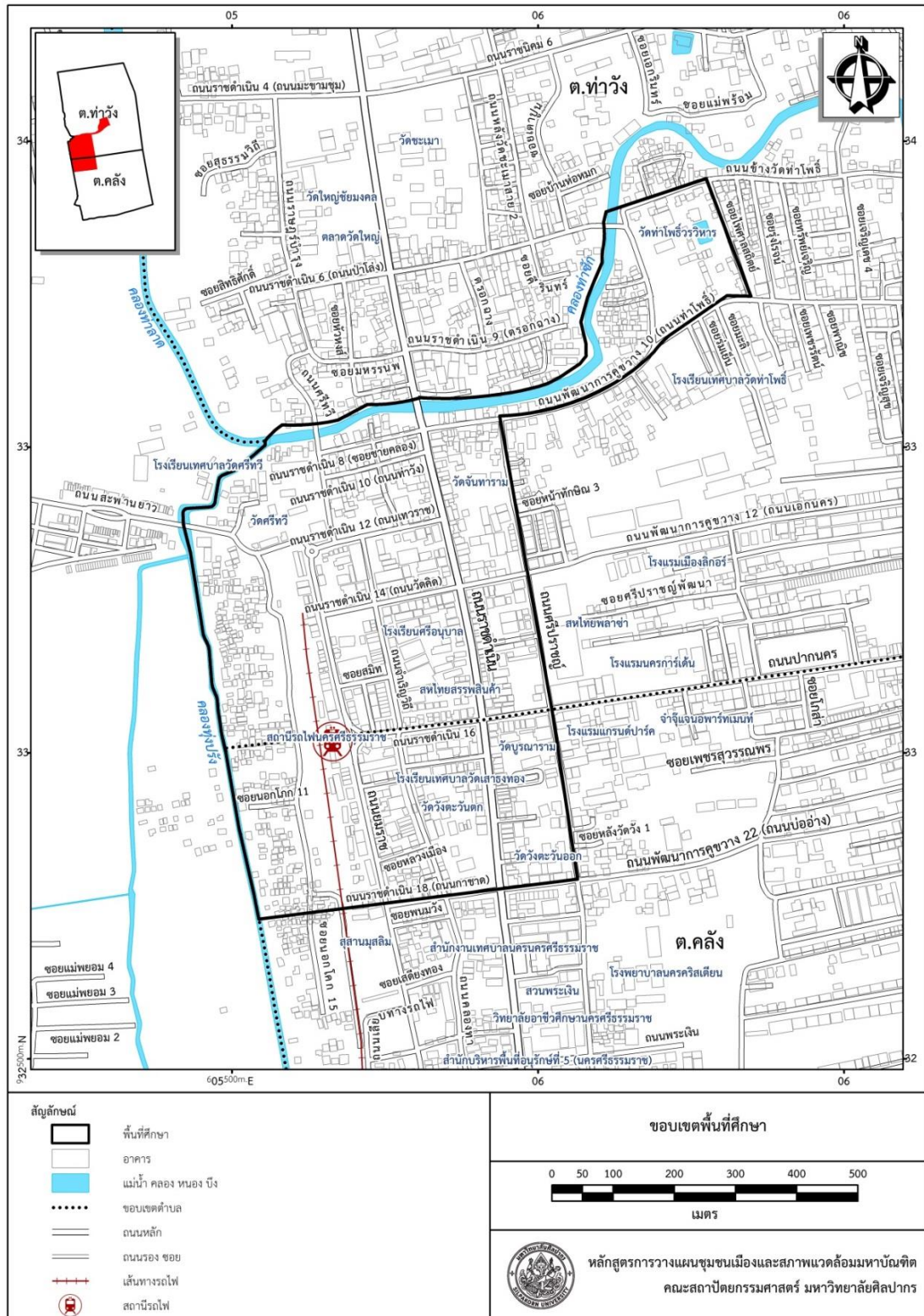
ย่านท่าวังเป็นส่วนหนึ่งของเมืองนครศรีธรรมราช อยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ จึงมีลมจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือ รวมถึงย่านท่าวัง ซึ่งอยู่ทางด้านฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ได้รับอิทธิพลของลมนี้เต็มที่จึงมีฝนตกอยู่ในเกณฑ์ดีมาก แต่เนื่องจากเทือกเขาตะนาวศรีด้านตะวันตกปิดกั้นกระแสลมไว้ ทำให้บริเวณภาคใต้ฝั่งตะวันออกและจังหวัดนครศรีธรรมราช รวมถึงย่านท่าวัง มีฝนน้อยกว่าภาคใต้ฝั่งตะวันตกซึ่งเป็นด้านรับลม มีค่าอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดตลอดปี เท่ากับ 35.42 องศาเซลเซียส และมีค่าอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุด ตลอดปี เท่ากับ 20.41 องศาเซลเซียส

4) ทรัพยากรน้ำ

เมืองนครศรีธรรมราชอยู่ในลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก และอยู่ในพื้นที่ลำนํ้าย่อย คลองท่าดี คลองเสาธง คลองห้วยวัด และคลองบ้านตาล ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 5 สามารถทำกิจกรรมใดๆ ได้ตามปกติ นอกจากนี้มีการพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษานครศรีธรรมราช และมีลำน้ำต่างๆ ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งน้ำบนดิน ได้แก่ คลองท่าดี ที่มีลำน้ำแยกจากคลองท่าดีไหลผ่านพื้นที่อำเภอเมืองคือ คลองคูพาย คลองสวนหลวง คลองป่าเหล่า คลองนครน้อย คลองหน้าเมือง และคลองราเมศร์ ซึ่งคลองเหล่านี้ไหลออกสู่อ่าวไทยที่ ตำบลท่าซึก และตำบลปากนคร อำเภอเมือง และมีคลองเสาธง เป็นแหล่งน้ำหลักอีกสายของพื้นที่อำเภอ ตลอดจนถึงคลองปากนคร รวมถึงมีแหล่งน้ำบาดาลที่พัฒนาขึ้นแล้วในปัจจุบันเป็นบ่อบาดาลจำนวน 338 บ่อ ซึ่งบ่อบาดาลส่วนใหญ่ จะนำน้ำไปใช้ในการผลิตน้ำประปาหมู่บ้านและเพื่ออุปโภคบริโภคในครัวเรือน สำหรับกิจกรรมอื่นๆ เช่น เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การประมง และเลี้ยงสัตว์ มีอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก โดยมีอัตราการให้น้ำดิบเฉลี่ย 6.25 ลบ.ม./ชั่วโมงซึ่งถือว่าน้อยมากสำหรับการพัฒนา

5) พื้นที่เสี่ยงภัย

พื้นที่ย่านท่าวัง เป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดอุทกภัยและแล้งน้ำหลาก ซึ่งลักษณะน้ำท่วมส่วนใหญ่จะเกิดจากสภาพน้ำหลากจากตอนบนเทือกเขาหลวงหลากลงมาตามลำน้ำเช่นคลองท่าดี คลองหัวตรุด คลองท่าซึก คลองท่าแพ คลองชะเมา คลองคูพาย คลองท่าวัง และคลองอื่นๆ และสภาพการขวางทางน้ำของถนนทางหลวงเส้นต่างๆ ทำให้เกิดน้ำท่วมขังและน้ำล้นตลิ่ง เนื่องจากการระบายน้ำที่จะไหลลงสู่ทะเลทำได้ไม่สะดวกนัก

ภาพที่ 13 แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษา

ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563.

4.1.3 ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร

1) ประเภทและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

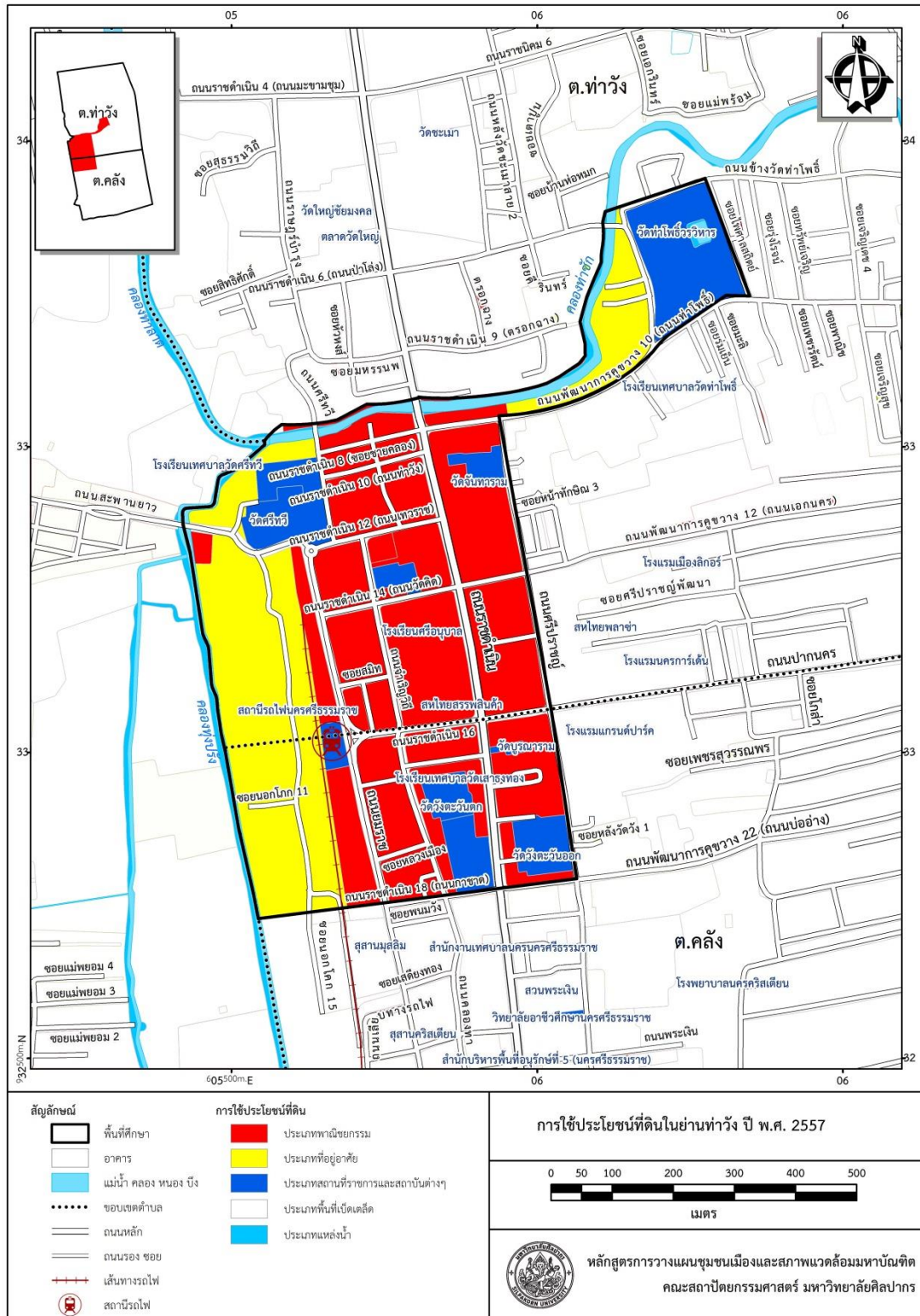
พื้นที่ย่านท่าวัง อยู่ในเขตผังเมืองรวมเมืองนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2562 และประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่านครศรีธรรมราช พ.ศ.2553 ซึ่งการใช้ประโยชน์ที่ดินของย่านท่าวังตามแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ได้จำแนกประเภทท้ายกฎกระทรวง พบว่า พื้นที่ศึกษาย่านท่าวังถูกกำหนดให้อยู่ในเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก ทั้งนี้จากการคำนวณข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ ย่านท่าวังมีพื้นที่ทั้งหมด 299.23 ไร่ โดยมีการใช้ประโยชน์ที่ดินสามารถจำแนกได้ดังนี้

- (1) ประเภทพาณิชยกรรม
- (2) ประเภทที่อยู่อาศัย
- (3) ประเภทสถานที่ราชการและสถาบันต่างๆ
- (4) ประเภทพื้นที่เบ็ดเตล็ด
- (5) ประเภทแหล่งน้ำ

ตารางที่ 8 การใช้ประโยชน์ที่ดินในย่านท่าวัง ปีพ.ศ. 2557

ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	พื้นที่ (ไร่)	สัดส่วน (%)
ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม	133.60	44.65
ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย	78.69	26.30
ที่ดินประเภทสถานที่ราชการและสถาบันต่างๆ	47.42	15.85
ที่ดินประเภทพื้นที่เบ็ดเตล็ด	30.65	10.24
ที่ดินประเภทแหล่งน้ำ	8.86	2.96
รวม	299.23	100.00

ที่มา: ข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์, 2557.

ภาพที่ 14 การใช้ประโยชน์ที่ดินในย่านท่าวัง ปีพ.ศ. 2557

ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563.

2) ราคาประเมินที่ดิน

จากการสำรวจและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับราคาประเมินที่ดินในเขตเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 9 สรุปราคาประเมินทุนทรัพย์ที่ดิน รอบบัญชี ปีพ.ศ.2559-2562

หน่วยที่ดิน	ราคาประเมินที่ดิน (บาท/ตารางวา)
ถนนจำเริญวิถี	100,000 – 200,000
ถนนเนรมิต	200,000
ถนนราชดำเนิน	50,000 - 200,000
ถนนพัฒนาการคูขวาง	90,000 – 130,000
ถนนยมราช	51,000 - 100,000
ถนนวัดคิດ	66,500
ถนนบูรณาราม	81,000
ถนนศรีปราชญ์	31,000 - 66,500
ถนนเทวราช	61,000
ถนนกาชาด	51,000
ถนนชมภูพล	36,000
ถนนป้ออ่าง	25,500 – 36,000
ถนนท่าโพธิ์	31,000
ถนนศรีทวิ	31,000
ถนนตากสิน	15,500
ซอยสมิถ	61,000
ซอยถนนท่าวัง	31,000

ที่มา : สำนักประเมินราคาทรัพย์สิน กรมธนารักษ์, 2562.

จากการสำรวจเบื้องต้น พบว่า ราคาที่ดินในพื้นที่ศึกษา ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีราคาประเมินที่ดินสูงที่สุดในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่พาณิชย์กรรมของเมืองนครศรีธรรมราช ทำให้มีการประกอบกิจการทางอสังหาริมทรัพย์ ได้แก่ ห้างสรรพสินค้า ร้านค้าขนาดใหญ่ ห้างทอง โรงแรม เป็นต้น

3) กรรมสิทธิ์ที่ดิน

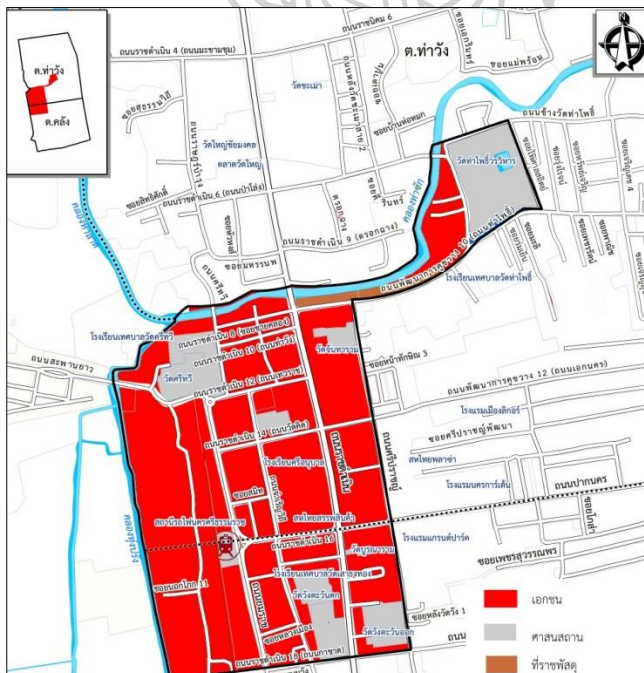
กรรมสิทธิ์ที่ดินของพื้นที่ท่าวัง จำแนกกรรมสิทธิ์ที่ดินออกเป็น 3 ประเภท คือ

(1) **ที่ดินของเอกชน** คือ ที่ดินที่บุคคลทั่วไปเป็นเจ้าของ โดยเจ้าของที่ดินมีทั้งเจ้าของรายใหญ่และเจ้าของรายย่อย ซึ่งเจ้าของอาจจะนำมาใช้ประโยชน์เองหรือให้ผู้อื่นเช่าเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ทางด้านอื่น ๆ และจะคิดค่าเช่าเป็นรายเดือนหรือรายปีแล้วแต่จะมีการตกลงกัน ส่วนใหญ่ค่าเช่าในย่านท่าวังจะมีราคาแพง เพราะเป็นย่านการค้าที่สำคัญของนครศรีธรรมราช ราคาที่ดินจึงมีราคาสูง ทำให้ต้องใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อพาณิชย์กรรมหรือการค้าเป็นหลักจึงจะเกิดความคุ้มค่า ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณริมถนนราชดำเนิน

(2) **ที่ดินของราชพัสดุ** เป็นการเช่าเพื่ออยู่อาศัยและประกอบกิจการขึ้นอยู่กับระยะเวลาของสัญญาที่ทำกับราชพัสดุ ส่วนใหญ่เป็นการเช่าระยะยาวตลอดอายุของผู้เช่า โดยอยู่บริเวณริมคลองท่าวังช่วงสะพานราเมศวร์ ทางตอนเหนือของพื้นที่ศึกษา

(3) **ที่ดินของวัด** เป็นที่ธรณีสงฆ์ โดยที่เจ้าขุนมูลนายยกถวายให้แก่วัด ให้เป็นสมบัติของวัด เพื่อวัดได้ใช้ประโยชน์ หรือนำไปจัดหาผลประโยชน์ โดยวัดนำออกให้เช่า ซึ่งในพื้นที่ที่เป็นที่ดินของวัดส่วนใหญ่จะอยู่บนถนนเนรมิตรฝั่งใต้ตัดถนนจำเริญวิถี (สี่แยกท่าวัง) จนถึงถนนกาชาด

กล่าวได้ว่า กรรมสิทธิ์ที่ดินของย่านท่าวังส่วนใหญ่ นั้นจะเป็นของเอกชน ทั้งรายใหญ่และรายย่อย มีเฉพาะที่ดินบางส่วนเท่านั้นที่กรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นของที่ราชพัสดุและที่ดินของวัด มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่ออยู่อาศัย และพาณิชย์กรรมเป็นหลัก

ภาพที่ 15 แสดงกรรมสิทธิ์ที่ดินของพื้นที่ท่าวัง

ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563.

4) ลักษณะการใช้ประโยชน์อาคารและสิ่งปลูกสร้าง

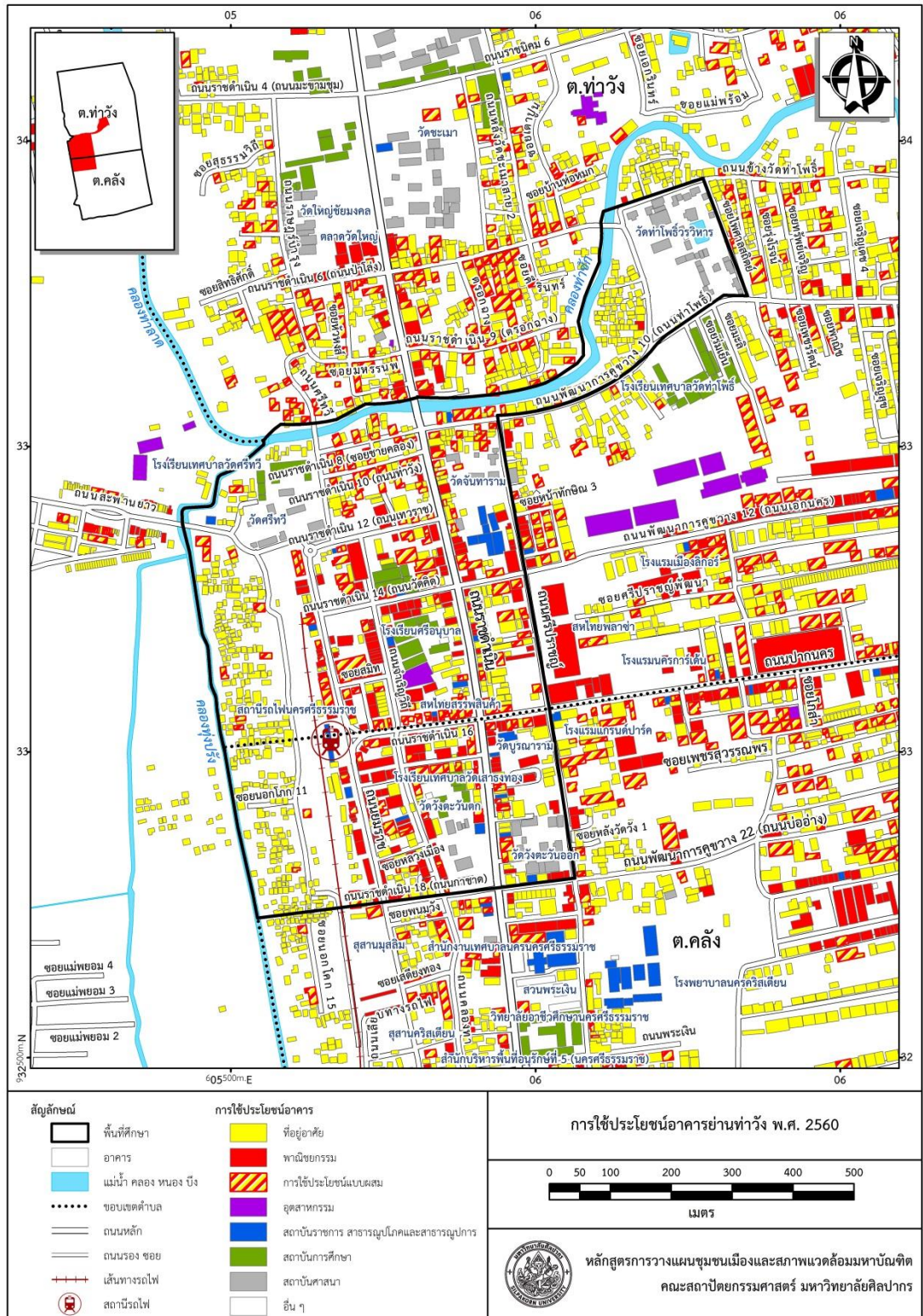
จากการสำรวจและพิจารณารูปแบบลักษณะการใช้ประโยชน์อาคารในปัจจุบัน พบว่าการใช้ประโยชน์อาคารของย่านท่าวังส่วนใหญ่เป็นการใช้ประโยชน์เพื่ออยู่อาศัย คิดเป็นร้อยละ 57.53 ของอาคารทั้งหมดในพื้นที่ศึกษา รองลงมาได้แก่ การใช้ประโยชน์แบบผสม (กึ่งที่อยู่อาศัยกึ่งพาณิชย์กรรม) คิดเป็นร้อยละ 16.89 และพาณิชย์กรรม คิดเป็นร้อยละ 14.43 ตามลำดับ โดยอาคารที่อยู่อาศัย อาคารแบบผสม(กึ่งที่อยู่อาศัยกึ่งพาณิชย์กรรม) และอาคารพาณิชย์ มีความสูงตั้งแต่ 2-4 ชั้น เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก อาคารมีสภาพปานกลาง ไม่ทรุดโทรมหรือรื้อพัง ลักษณะของอาคารนั้นมีการต่อเติมพื้นที่ใช้สอย เช่น ร้านค้า ห้างสรรพสินค้า ฯลฯ เพื่อขยายกิจการ การอยู่อาศัย และรองรับการเข้ามาใช้บริการ ทั้งนี้การใช้ประโยชน์อาคารของย่านท่าวัง สามารถแบ่งออกเป็น 8 ดังตารางที่ 3 ประกอบกับจากการสำรวจพื้นที่ย่านท่าวัง พบว่า การใช้ประโยชน์อาคารในย่านท่าวังบนถนนราชดำเนิน ถนนนครมิตร ถนนจำเรียววิถี เป็นไปเพื่อพาณิชย์กรรมเป็นส่วนใหญ่ ส่วนพื้นที่อื่น ๆ ในย่านท่าวัง ทั้งบริเวณถนนวัดคิด ถนนชุมพุกพล ถนนศรีปราชญ์ ถนนท่าโพธิ์ มีการใช้ประโยชน์อาคารแบบผสม(กึ่งที่อยู่อาศัยกึ่งพาณิชย์กรรม) และที่พักอาศัย ตามลำดับ

ส่วนกรรมสิทธิ์ของอาคารในพื้นที่ท่าวัง สามารถจำแนกได้ 2 ประเภท คือ อาคารของรัฐ และอาคารของเอกชน ซึ่งส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นอาคารของเอกชน

ตารางที่ 10 การใช้ประโยชน์อาคารในย่านท่าวัง ปีพ.ศ. 2560

ประเภทการใช้ประโยชน์อาคาร	จำนวน(หลัง)	สัดส่วน (%)
ที่อยู่อาศัย	630	57.53
พาณิชย์กรรม	158	14.43
การใช้ประโยชน์แบบผสม	185	16.89
อุตสาหกรรม	1	0.09
สถาบันราชการ สาธารณูปโภค และสาธารณูปการ	27	2.47
สถาบันการศึกษา	27	2.47
สถาบันศาสนา	64	5.84
อื่น ๆ	3	0.27
รวม	1,095	100.00

ที่มา: ข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์, 2560.

ภาพที่ 16 การใช้ประโยชน์อาคารย่านท่าวัง พ.ศ.2560

ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563.

5) ลักษณะการใช้ประโยชน์อาคาร

จากการสำรวจและข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์บริเวณย่านท่าวังมีอาคารที่อยู่ในพื้นที่ทั้งหมด 1,095 หลัง โดยแบ่งตามลักษณะอาคาร พบว่า บ้านเดี่ยว/อาคารเดี่ยวมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 97.72 ของอาคารทั้งหมดในย่านท่าวัง รองลงมา คือ โรงแรม/หอพัก/อาคารชุด/แมนชั่น คิดเป็นร้อยละ 1.37 ของอาคารทั้งหมดในย่านท่าวัง และตึกแถว/อาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ คิดเป็นร้อยละ 0.91 ของอาคารทั้งหมดในย่านท่าวัง ตามลำดับ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 11 อาคารในย่านท่าวัง แยกตามลักษณะอาคาร ปีพ.ศ.2560

ประเภทอาคาร	จำนวนอาคาร (หลัง)	สัดส่วน (%)
บ้านเดี่ยว/อาคารเดี่ยว	1,070	97.72
ตึกแถว/อาคารครึ่งตึกครึ่งไม้	10	0.91
โรงแรม/หอพัก/อาคารชุด/แมนชั่น	15	1.37
รวม	1,095	100.00

ที่มา: ข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์, 2560.

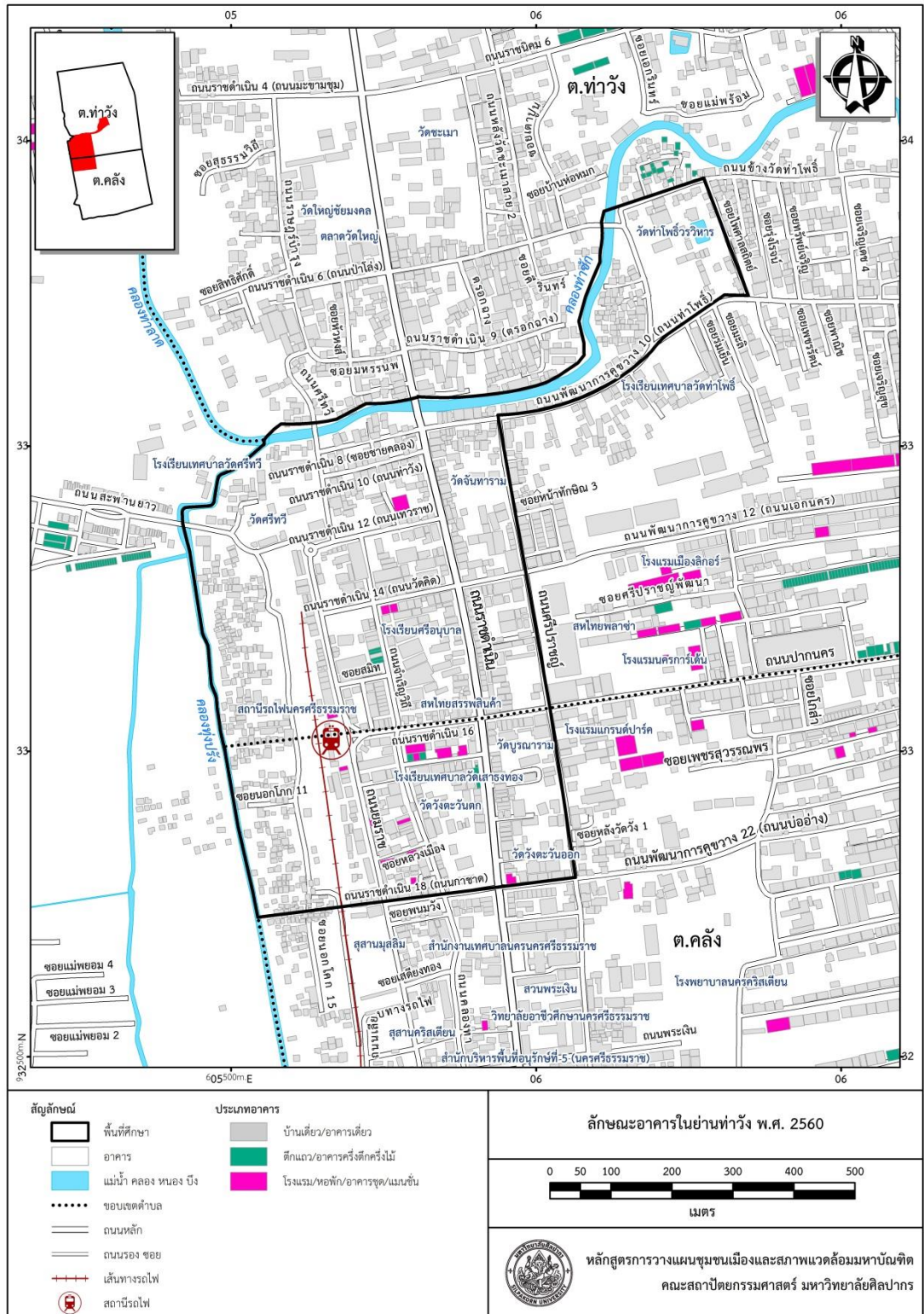
6) จำนวนชั้นของอาคาร

จากการสำรวจและข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์บริเวณย่านท่าวัง พบว่า อาคารที่มีความสูง 2 ชั้น มีมากที่สุด 570 หลัง คิดเป็นร้อยละ 52.05 % รองลงมาเป็นอาคารที่มีความสูง 1 ชั้น 518 หลัง คิดเป็น 47.31 % ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 12 อาคารในย่านท่าวัง แยกตามจำนวนชั้นของอาคารปี พ.ศ.2560

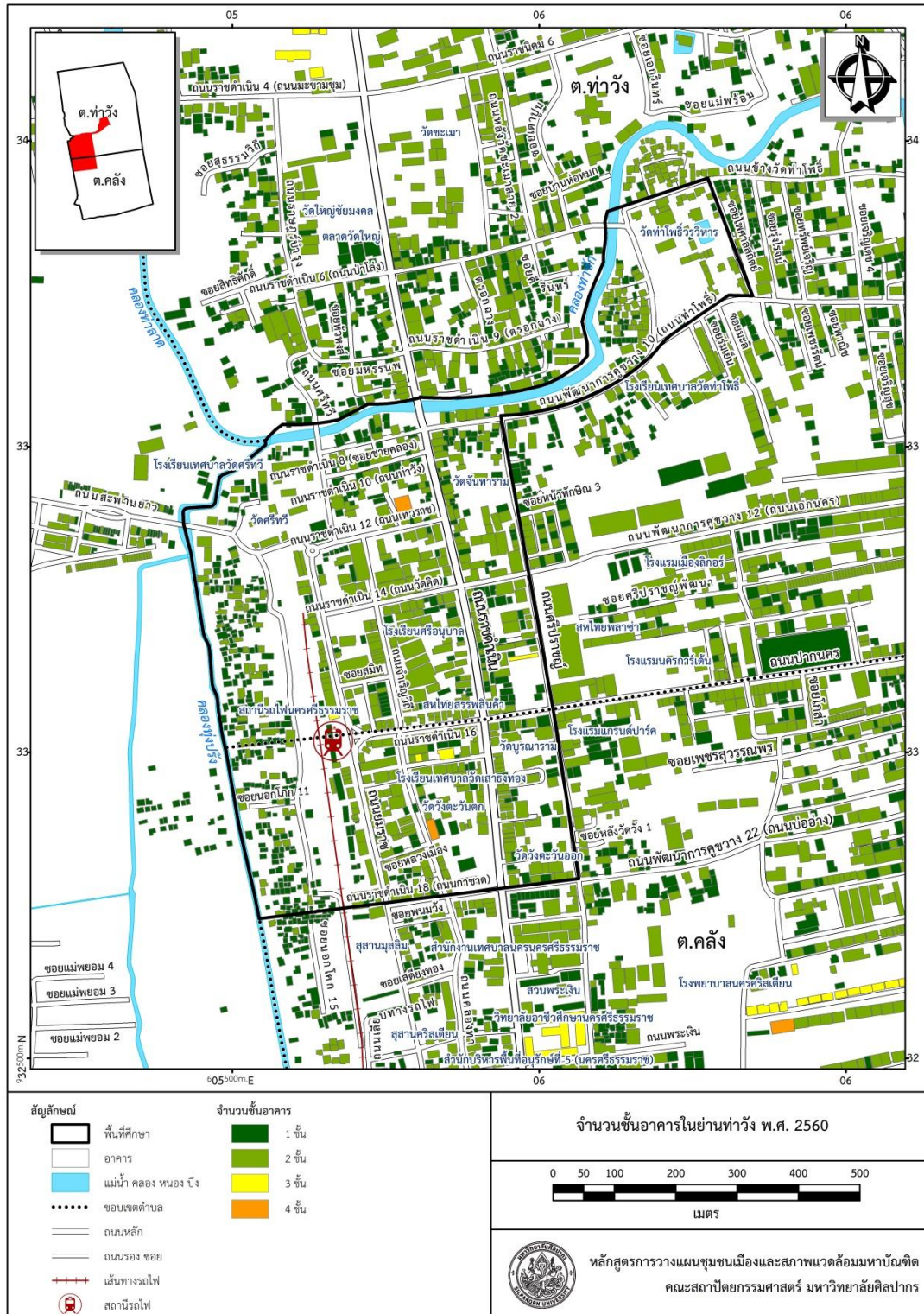
จำนวนชั้นของอาคาร (ชั้น)	จำนวนอาคาร (หลัง)	สัดส่วน (%)
1	518	47.31
2	570	52.05
3	5	0.46
4	2	0.18
รวม	1,095	100.00

ที่มา: ข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์, 2560.

ภาพที่ 17 ลักษณะอาคารในย่านท่าวัง พ.ศ.2560

ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563.

ภาพที่ 18 จำนวนชั้นอาคารในย่านท่าวัง พ.ศ.2560

ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563.

7) อาคารสำคัญ

อาคารสำคัญในพื้นที่ย่านท่าวัง แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

(1) อาคารสำคัญที่เป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่

อาคารที่เป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่ แสดงถึงความเป็นย่านท่าวัง ที่สะท้อนความเจริญรุ่งเรืองตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้ประโยชน์ให้เข้ากับยุคสมัยและการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมการค้าและการบริการ โดยยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของอาคารเดิมไว้ เพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ของย่านท่าวัง ได้แก่ ร้านนครพันธุ์ ร้านบวรพาณิชย์ ร้านบวรมอเตอร์ เป็นต้น

(2) อาคารสำคัญทางศาสนา

อาคารสำคัญทางศาสนาของย่านท่าวัง เป็นอาคารทางศาสนาที่มีกิจกรรมต่อชุมชนชาวจีน เนื่องจากตั้งอยู่ใกล้กับชุมชนเศรษฐกิจท่าวัง ซึ่งอาคารทางศาสนาพุทธ ได้แก่ วัดท่าโพธิ์วรวิหาร วัดศรีทวี วัดจันทาราม วัดบูรณาราม วัดวังตะวันตก วัดวังตะวันออก และอาคารทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับเทพในลัทธิเต๋า ได้แก่ ศาลเจ้ากวนอู เป็นศาลเจ้าตามความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ย่านท่าวัง

(3) อาคารสำคัญทางประวัติศาสตร์

อาคารสำคัญทางการปกครองของย่านท่าวัง เป็นอาคารทางประวัติศาสตร์ได้แก่ กุฏิทรงไทย หรือ กุฏิร้อยปี ตั้งอยู่ในวัดวังตะวันตก และตึกรัตนธัช วัดท่าโพธิ์วรวิหารที่ได้มีการบูรณะใหม่ ซึ่งอาคารเหล่านี้เสื่อมโทรมไปตามกาลเวลา เพื่อให้คงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมให้อยู่ไปและเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ของย่านท่าวัง

ภาพที่ 19 ตัวอย่างอาคารสำคัญในพื้นที่ย่านท่าวัง

ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563.

8) รูปแบบสถาปัตยกรรม

(1) ลักษณะทั่วไปของอาคาร

ในอดีตบ้านเรือนส่วนใหญ่จะเป็นรูปแบบเรือนไม้หรือตึกแถวชั้นเดียว โดยที่การออกแบบบ้านเรือนนั้นได้มีการออกแบบให้เข้ากับสภาพภูมิอากาศของพื้นที่ เช่น บานประตู เป็นประตูบานเฟี้ยม ด้านบนเป็นช่องลม เพื่อระบายอากาศ ฯลฯ และนำมาจากเมืองจีน (อุดม หนูทอง และมโน พิสุทธิรัตนานนท์ สถาปัตยกรรมแบบจีน-ปอร์ตูกีสในเขตเมืองนครศรีธรรมราช ในวารสารมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ หน้า 90) และนับตั้งแต่ต้นรัตนโกสินทร์นั้น การค้าขายเจริญมากขึ้นทำให้เกิดการขยายตัวของชุมชน และมีการตัดถนน ขุดคลอง สะพาน เพื่อเชื่อมต่อการเดินทางและพื้นที่ภายในภายนอก ซึ่งในช่วงนี้ได้เกิดกลุ่มอาคารในลักษณะตึกแถว ในรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารแบบซิโนโปรตุกีส (สุธรรม ชยันต์เกียรติ, 2559) ที่ผสมผสานระหว่างศิลปะตะวันตกและตะวันออกเข้าไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืนจนเป็นเอกลักษณ์ของเมือง ภายหลังช่างชาวจีนได้นำมารูปแบบอาคารแบบซิโนโปรตุกีสไปก่อสร้าง แต่ลักษณะของสถาปัตยกรรมได้ผิดเพี้ยนไปจากเดิม โดยช่างชาวจีนได้ตกแต่งลวดลายสัญลักษณ์รวมถึงลักษณะรูปแบบบางส่วนของตัวอาคารตามคติความเชื่อของจีน เกิดการผสมผสานกันระหว่างสถาปัตยกรรมโปรตุเกสและจีน เห็นได้จากอาคารสองชั้นพานิชยกรรมกึ่งที่อยู่อาศัยจะมีด้านหน้าอาคารที่ชั้นล่างมีช่องโค้งต่อเนื่องกันเป็นระยะๆ เพื่อประโยชน์ในการเดินเท้า ทั้งนี้จากการสำรวจอาคารของย่านในปัจจุบันจะพบว่า สามารถแบ่งอาคารในย่านได้ 2 กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มอาคารแบบที่ 1 คือ กลุ่มอาคารที่มีลักษณะเป็นอาคารเก่าที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ ตึกแถว 2 ชั้นริมถนนราชดำเนิน ถนนท่าโพธิ์ ถนนศรีปราชญ์ ถนนวัดคิด และถนนชมพูพล เป็นต้น และกลุ่มอาคารแบบที่ 2 คือ กลุ่มอาคารที่มีลักษณะค่อนข้างใหม่กระจายตัวอยู่ทั่วไปในย่าน ได้แก่ โรงแรมไทยไฮเต็ล โรงแรมทักษิณ อาคารพาณิชย์ต่าง ๆ เป็นต้น โดยกลุ่มอาคารทั้งสองประเภทนี้มีลักษณะอาคารที่ทำจากวัสดุ 3 ประเภท ได้แก่ ไม้ ครึ่งไม้ครึ่งปูน และคอนกรีตเสริมเหล็ก

(2) ลักษณะของตึกแถว

ปัจจุบันพบว่า อาคารส่วนใหญ่ที่อยู่สองฝั่งถนนราชดำเนินเป็นอาคาร 2 ชั้น 2-3 คูหา วางหันหน้าออกสู่ถนนราชดำเนิน ส่วนหน้าของอาคารบางส่วนมีทางเดินเท้ายาวตลอดแนวกว้างประมาณ 1.50 เมตร เป็นลักษณะซุ้มโค้งสูงจากพื้นประมาณ 3.00 เมตร หากอาคารที่ไม่มีทางเดินเท้าจะมีกันสาดยื่นออกจากตัวอาคาร มีความกว้างประมาณ 1.50-1.70 เมตร ยาวตลอดแนว (ธนรัชต์ ถาวรจรณ์, 2547) ในด้านสภาพอาคารมีทั้งดีและทรุดโทรม ส่วนใหญ่ลักษณะอาคารบ้านเรือนได้มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเป็นรูปแบบอาคารที่มีลักษณะเป็นอาคารครึ่งไม้ครึ่งปูน และคอนกรีตเสริมเหล็ก ซึ่งมีการใช้ประโยชน์อาคารในรูปแบบพานิชยกรรมกึ่งที่อยู่อาศัยมากที่สุด ขณะเดียวกันนั้นก็ได้มีการปรับปรุงอาคารไม้บางส่วนให้มีความทันสมัยแต่ยังคงรูปแบบซิโนโปรตุกีส

สภายในย่านยังคงปรากฏให้เห็น ได้แก่ บวรพาณิชย์ ร้านนครดีซี ธนาคารชาติ ร้านเบ้งหิน และร้านทำวังพาณิชย์ เป็นต้น

ภาพที่ 21 ตัวอย่างลักษณะอาคารบนถนนราชดำเนิน

ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563.

สำหรับพื้นที่ใช้สอย พบว่า ตัวเรือนหลักด้านหน้าพื้นที่ชั้นล่างเป็นโถงเปิดกว้าง และมีความลึก 2 ช่วงเสา โดยไม่มีผนังกัน ทางด้านหลังของโถงจะเป็นบันไดขึ้นสู่ชั้นบนของอาคาร ผนังด้านหลังจะเจาะช่องเปิดเป็นตามช่วงเสา หากเป็น 3 คูหา(เช่น ร้านทำวังพาณิชย์) ก็จะเจาะช่องกลางเป็นบานเพี้ยมไม้ที่ขนาบข้างด้วยหน้าต่างข้างละ 1 บาน เพื่อเปิดออกสู่พื้นที่เปิดโล่งส่วนกลางที่เป็นที่ตั้งของบ่อน้ำ ถัดจากบ่อน้ำเป็นพื้นที่ของเรือนเล็กทางด้านหลังที่สร้างเป็นครีว ซึ่งมีการเจาะผนังของอาคารเป็น 3 ช่วงเสาในลักษณะเช่นเดียวกับเรือนใหญ่ (ธนรัชต์ ถาวรโรจน์, 2547)

สรุปได้ว่า อาคารส่วนใหญ่ในบริเวณย่านทำวังบนถนนราชดำเนิน สร้างในยุคหลังจึงไม่ปรากฏลักษณะสถาปัตยกรรมตามแบบจีน ซึ่งสามารถสรุปลักษณะอาคารได้ดังนี้

- การวางผังอาคารวางอาคารหันหน้าออกสู่ถนนราชดำเนิน
- การแบ่งช่วงเสาส่วนมากพบแบบ 1 คูหา 3 ช่วงเสา
- แผนผังของอาคารแบ่งออกเป็น 2 ส่วนชัดเจน คือ อาคารส่วนหน้าเป็นค้ำขายและพักอาศัย และส่วนด้านหลังเป็นพื้นที่เปิดโล่ง
- ส่วนหน้าทางเดินเป็นทางเดินเท้ายาวตลอดแนว
- บางอาคารไม่มีทางเท้าจะเป็นกันสาด คลุมทางเดิน
- ลักษณะช่องเปิดชั้นล่างเป็นบานเฟี้ยม ส่วนชั้นบนเป็นหน้าต่างบานคู่
- หลังคาเป็นแบบทรงจั่วธรรมดา ตกแต่งด้วยปูนปั้นลายเรขาคณิต
- รูปแบบอาคารเป็นแบบเงินผสมตะวันตกและอาคารแบบลูกผสมเงินผสมพื้นถิ่น

ภาพที่ 22 ตัวอย่างอาคารสองชั้นแบบเงินผสมพื้นถิ่น

ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563

ภาพที่ 23 อาคารแบบเงินผสมตะวันตก

ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563

4.1.4 ด้านคมนาคมขนส่ง และโลจิสติกส์

โครงข่ายสัญญาที่สำคัญของย่านท่าวังในปัจจุบัน คือ โครงข่ายการสัญจรทางบก แต่ในอดีต การสัญจรส่วนใหญ่จะเป็นการสัญจรทางน้ำเป็นหลัก เนื่องจากยังไม่มี การตัดถนนภายในพื้นที่ และท่าวังเป็นย่านการค้าที่อยู่ใกล้ริมคลองท่าวัง ทำให้มีเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างคลองอื่น ๆ ไปทั่วทั้งจังหวัด

ปัจจุบันโครงข่ายการคมนาคมทางน้ำไม่ได้ใช้เป็นทางสัญจร เป็นเพียงคลองที่น้ำไหลผ่าน เนื่องมาจากการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมทางบก ที่มีความสะดวกและรวดเร็วในการเดินทางของ ประชาชนในพื้นที่ที่สามารถเชื่อมต่อพื้นที่ในเมืองและนอกเมืองได้สะดวกยิ่งขึ้น ทั้งนี้บริเวณย่านท่าวัง มีรายละเอียดของการเข้าถึงและการสัญจร ดังนี้

1) การเข้าถึง

ปัจจุบันสามารถแบ่งการเข้าถึงพื้นที่ท่าวัง ส่วนใหญ่เป็นทางบก ทางราง และทางอากาศ ทั้งนี้ทางบกเป็นเส้นทางหลักที่ใช้ในการเข้าถึงพื้นที่ โดยอาศัยการเข้าถึงพื้นที่เป็นเกณฑ์ในการแบ่ง ประเภทของถนนในการสัญจรได้ดังนี้

(1) ทางบก : สัญจรด้วยเส้นทางถนน ทางเท้า มีรายละเอียด ดังนี้

(1.1) ถนนสายหลัก เป็นโครงข่ายคมนาคมในย่านท่าวัง โดยถนนสายหลักที่คนในพื้นที่ใช้ในการเดินทางเข้าออกภายในย่านท่าวังเป็นสายสำคัญเชื่อมต่อระหว่างถนนสายประธานและ ถนนสายรอง คือ ถนนราชดำเนิน เป็นถนนสายหลักในย่านตัวเมืองนครศรีธรรมราช สร้างขึ้นในสมัย รัชกาลที่ 5 (น้อมรำลึก, 2526) เป็นถนนขนาด 4 ช่องทางเดินรถในแนวเหนือใต้ และบางช่วงของถนน มีขนาด 6 ช่องทางเดินรถ (ช่วงตลาดเย็น-หน้าค่ายวิชราชู) สามารถเดินรถได้สองทาง มีความยาว ประมาณ 15 กิโลเมตร โดยที่ถนนราชดำเนิน เริ่มตั้งแต่ทางเข้า ค่ายวิชราชู กองทัพภาคที่ 4 ไป จนถึงสี่แยกหัวถนน โดยถนนราชดำเนินเป็นถนนสายสำคัญ เป็นถนนแห่งอารยธรรม ประวัติศาสตร์ แหล่งธุรกิจ แหล่งการค้า ถนนเส้นนี้ผ่านย่านการค้าท่าวัง ศูนย์ราชการ ศาลากลางจังหวัด วัดพระ มหาธาตุวรมหาวิหาร และเชื่อมต่อไปยังถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4012 และทางหลวงชนบท 4054

(1.2) ถนนสายรอง เป็นถนนที่คนในย่านท่าวังใช้เป็นเส้นทางในการเดินทางไปยัง ภายในพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างถนนสายหลักและสายย่อย เป็นถนนขนาด 2 ช่องทางเดินรถ ซึ่งเดินรถได้ สองช่องทางในแนวตะวันออกตะวันตก ได้แก่ 1) ถนนเนรมิต 2) ถนนเทวราช 3) ถนนกาชาด 4) ถนน ชมภูพล 5) ถนนท่าโพธิ์ 6) ถนนพัฒนาการคูขวาง และ 7) ถนนบูรณาราม เป็นต้น และในแนวเหนือใต้ ได้แก่ 1) ถนนศรีปราชญ์ 2) ถนนยมราช 3) ถนนศรีทวี และ 4) ถนนตากสิน เป็นต้น ส่วนถนนที่เดิน รถได้ทางเดียว ได้แก่ 1) ถนนจำเรียววิถี เดินรถในแนวเหนือลงใต้ 2) ถนนวัดคิด เดินรถในแนว ตะวันออกไปตะวันตก เป็นต้น

(1.3) ถนนสายย่อย เป็นตรอกซอยต่าง ๆ ภายในพื้นที่ เป็นถนนที่มีขนาดแคบ ได้แก่ 1) ซอยไทยโฮเต็ล 2) ซอยสมิท 3) ซอยบูรณาวาท 4) ซอยถนนท่าวัง และ 5) ซอยตากสิน เป็นต้น สามารถเดินรถสวนทางกันได้

(1.4) การเดินเท้า ประชาชนในพื้นที่ใช้ทางเดินเท้าที่มีอยู่บนถนนสายหลักและสายรองในการเดินเท้า ซึ่งเชื่อมต่อตลอดแนวอาคาร และตามตรอกซอยต่าง ๆ ในพื้นที่ รวมถึงเชื่อมต่อถนนสายย่อยและพื้นที่ภายนอก ทำให้เกิดความสะดวกในการเดินทางและเข้าถึงได้โดยง่าย

(1.5) สะพาน มีสะพานราเมศวร์ข้ามคลองท่าวัง เชื่อมต่อถนนราชดำเนินซึ่งเป็นถนนสายหลัก และเชื่อมต่อกับถนนสายย่อยและสายรองอื่น ๆ ทำให้เกิดความสะดวกรบายในการเข้าถึงพื้นที่

(2) ทางอากาศ

ท่าอากาศยานนครศรีธรรมราช หรือ สนามบินนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ที่ เลขที่ 598 หมู่ที่ 10 ตำบลปากพูน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ห่างจากตัวย่านท่าวัง เมืองนครศรีธรรมราชไปทางทิศเหนือ ประมาณ 14 กิโลเมตร เป็นท่าอากาศยานในสังกัดกรมการบินพลเรือน กระทรวงคมนาคม และในปัจจุบัน ท่าอากาศยานนครศรีธรรมราช มี 3 สายการบินที่ให้บริการอยู่ โดยใช้ท่าอากาศยานดอนเมือง เป็นฐานการบินหลักมายังนครศรีธรรมราช ได้แก่ สายการบินนกแอร์ สายการบินไทยแอร์เอเชีย และสายการบินไทยไลอ้อนแอร์ แต่ละสายการบินมีจำนวน 3 เที่ยวบินต่อวัน (ที่มา : ท่าอากาศยานนครศรีธรรมราช กรมท่าอากาศยาน, 2562)

ภาพที่ 24 ท่าอากาศยานนครศรีธรรมราช

ที่มา : ท่าอากาศยานนครศรีธรรมราช, 2563.

(3) ทางราง

สถานีรถไฟนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ที่ ถนนยมราช ตำบลท่าวัง อำเภอเมือง นครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ห่างจากตัวอำเภอเมืองนครศรีธรรมราชประมาณ 1.5 กิโลเมตร เป็นสถานีปลายทางที่แยกมาจากสถานีชุมทางเขาชุมทอง เป็นสถานีรถไฟชั้น 1 ของทางรถไฟสายใต้ ทั้งนี้เส้นทางรถไฟสายใต้เริ่มต้นจากสถานีรถไฟธนบุรี กรุงเทพมหานคร และไปสุดปลายทางที่สถานีรถไฟสุโขทัย-ลก จังหวัดนราธิวาสและไปบรรจบกับทางรถไฟของประเทศมาเลเซียที่สถานีรถไฟรันตาปันจาง

การเดินทางจากสถานีรถไฟกรุงเทพมายังจังหวัดนครศรีธรรมราชมีบริการเดินรถทุกวัน โดยผู้โดยสารจะต้องไปลงที่สถานีรถไฟนครศรีธรรมราช แล้วต่อรถประจำทางหรือรถแท็กซี่เข้าสู่จังหวัดนครศรีธรรมราช จากสถานีรถไฟกรุงเทพมีขบวนรถไฟขนส่งผู้โดยสาร วันละ 2 ขบวนโดยมีขบวนรถขนส่งสินค้าพ่วงหลังขบวนขนส่งผู้โดยสาร

ภาพที่ 25 สถานีรถไฟนครศรีธรรมราช

ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563

กล่าวได้ว่า การเข้าถึงพื้นที่ศึกษาย่านท่าวัง ประกอบด้วยรูปแบบการเดินทางที่หลากหลาย โดยส่วนใหญ่จะใช้รูปแบบการเดินทางบก สัญจรด้วยรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ซึ่งสามารถเข้าถึงได้จากถนนสายหลักที่มีขนาดทางกว้าง 4 ช่องจราจร ถนนสายรองที่มีขนาดทางกว้าง 2 ช่องจราจร และถนนสายย่อยมีขนาดทางกว้าง 1 ช่องจราจร ทั้งนี้คนในพื้นที่ส่วนใหญ่จะนิยมใช้การเดินทางด้วยรถจักรยานยนต์ในการเดินทางภายในพื้นที่และนอกพื้นที่ เนื่องจากสะดวกและรวดเร็ว

2) ระบบขนส่งสาธารณะ

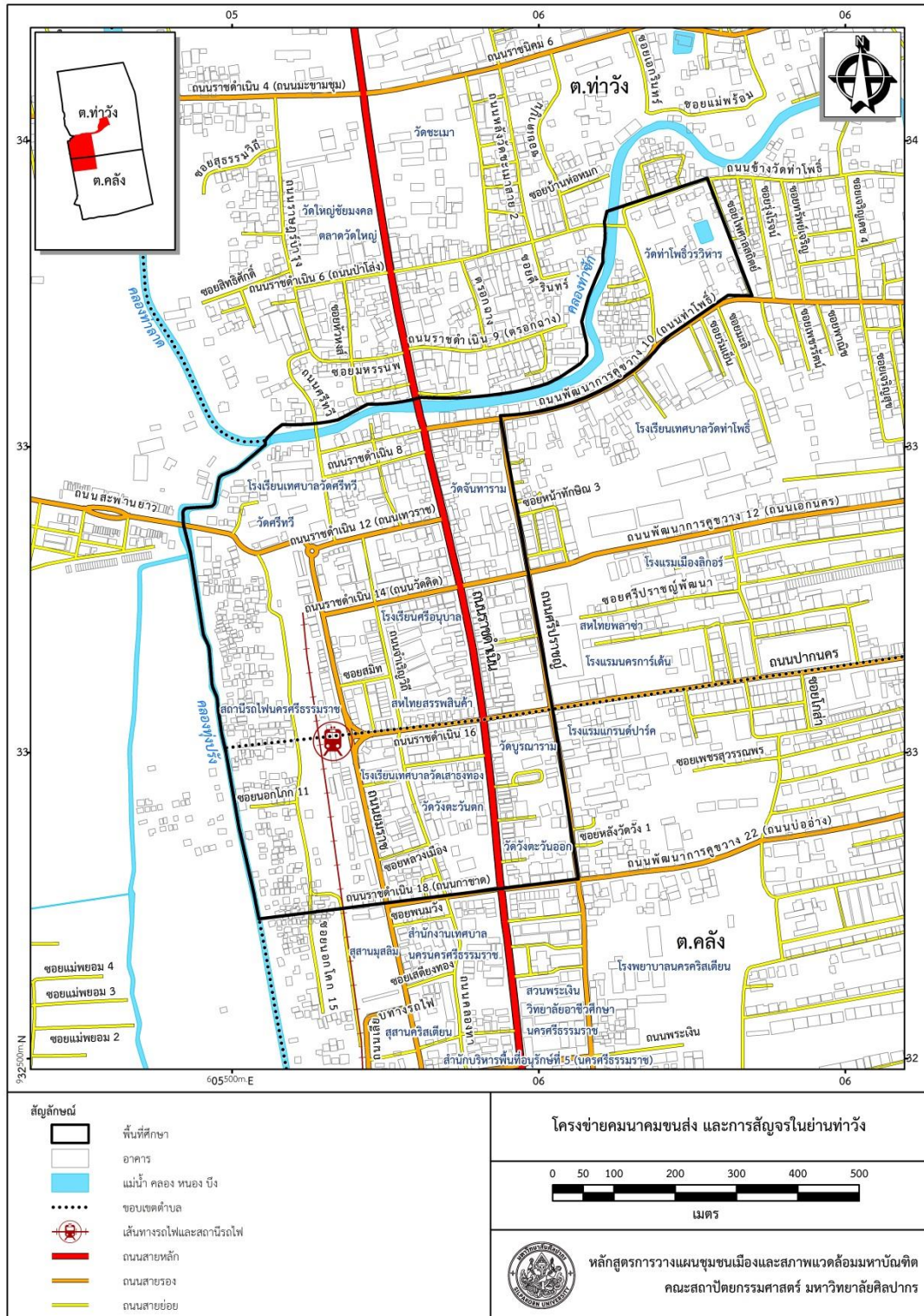
การเข้าถึงย่านท่าวัง สามารถเข้าถึงพื้นที่โดยใช้ระบบขนส่งสาธารณะ ซึ่งแบ่งได้ 2 รูปแบบ คือ รถโดยสารในพื้นที่ และระบบขนส่งสาธารณะอื่น ๆ มีรายละเอียด ดังนี้

(1) **รถโดยสารสาธารณะในพื้นที่** กล่าวคือ (1) รถสองแถว ที่ให้บริการในพื้นที่ ได้แก่ รถสองแถวเส้นทางหัวถนน-สนามกีฬา เริ่มต้นที่สี่แยกหัวถนน สิ้นสุดที่หน้าสนามกีฬาจังหวัด นครศรีธรรมราช ให้บริการตั้งแต่เวลา 06.00 น. อัตราค่าโดยสารคิดตามช่วงวัย คือ วัยนักเรียน 8 บาท วัยผู้ใหญ่ 10 บาท รถสองแถวเส้นทางห้างโรบินสัน-ท่าวัง เริ่มต้นที่ท่าวังและสิ้นสุดที่ห้างโรบินสันโอเชียน ให้บริการตั้งแต่เวลา 06.00 น. คิดอัตราค่าโดยสาร 10 บาทตลอดสาย และรถสองแถวเส้นทาง บขส.-สถานีรถไฟ-ห้างโรบินสันโอเชียน-ห้างโลตัส-สี่แยกหัวถนน ให้บริการตั้งแต่เวลา 06.00 น. คิดอัตราค่าโดยสาร 10 บาทตลอดสาย (2) รถจักรยานยนต์รับจ้าง อัตราค่าโดยสารคิดตามระยะทาง มีจุดให้บริการหลายจุดในพื้นที่ เช่น คิวหน้าร้านทองบวร หน้าธนาคารกรุงเทพ ฯลฯ

(2) **ระบบขนส่งสาธารณะอื่น ๆ** ที่ใช้เดินทางภายในพื้นที่และไปยังภายนอกพื้นที่ ได้แก่ (1) รถแท็กซี่ อัตราค่าโดยสารในการเดินทางเริ่มต้นที่ 35 บาทและเพิ่มขึ้นตามระยะทางที่เดินทาง (2) รถไฟ โดยมีเส้นทางให้บริการมี คือ เส้นทางกรุงเทพฯ-นครศรีธรรมราช วันละ 2 ขบวน เส้นทาง นครศรีธรรมราช - สุโขทัย-ลก วันละ 1 ขบวน และเส้นทางยะลา - นครศรีธรรมราช วันละ 1 ขบวน ซึ่งจะเริ่มให้บริการตั้งแต่เวลาประมาณ 06.00 น. เป็นต้นไป และสามารถเดินทางเชื่อมต่อไปยังพื้นที่อื่น ๆ โดยมีจุดบริการตั้งอยู่หน้าสถานีรถไฟ ได้แก่ รถสองแถว และรถจักรยานยนต์รับจ้าง เป็นต้น (3) รถตู้โดยสาร ตั้งอยู่บริเวณลานโพธิ์ ถนนวัดคิ๊ด เป็นจุดบริการที่รวมการให้บริการหลายเส้นทางทั้งเส้นทางภายในจังหวัด เช่น นครศรีธรรมราช-ท่าศาลา สิชล ขนอม ทุ่งสง ชะอวด เขียวใหญ่ ฯลฯ และระหว่างจังหวัด เช่น นครศรีธรรมราช-สุราษฎร์ธานี กระบี่ ภูเก็ต ชุมพร สงขลา ตรัง ฯลฯ โดยอัตราค่าโดยสารคิดอัตราตายตัว เริ่มต้นที่ 120 บาท และ(4) รถเมล์ บริเวณถนนกาชาดข้างวัดวังตะวันตก รองรับความต้องการเดินทางภายในพื้นที่และอำเภอต่างๆ ทำให้บริเวณย่านท่าวังเป็นศูนย์รวมของการเดินทางหลากหลายรูปแบบ

ทั้งนี้การเดินทางเพื่อเข้าถึงท่าวังด้วยระบบขนส่งสาธารณะ เป็นรูปแบบการเดินทางที่ สะดวก รวดเร็ว และมีรูปแบบที่หลากหลาย เนื่องจากพื้นที่ศึกษาตั้งอยู่บริเวณใจกลางตัวเมือง นครศรีธรรมราช และเป็นจุดเปลี่ยนถ่ายที่สำคัญของเมือง ซึ่งมีการให้บริการตลอดวัน ทำให้มีระบบขนส่งสาธารณะสามารถรองรับการสัญจรและการเข้าถึงพื้นที่ของประชาชนได้อย่างเพียงพอ

ภาพที่ 26 โครงการขายนาคมนาคมขนส่ง และการสัญจรในย่านท่าวัง
ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563.

4.1.5 ด้านประชากร

การกำหนดขอบเขตพื้นที่เพื่อศึกษาประชากรของย่านท่าวัง พิจارณาโดยอาศัยแนวขอบเขตถนน และความต่อเนื่องของอาคารเป็นตัวกำหนดขอบเขตประชากร ประกอบกับการสัมภาษณ์บุคคลในพื้นที่ ทำให้ทราบว่าประชากรพื้นที่ท่าวังไม่ได้แบ่งตามขอบเขตการปกครอง จึงจำเป็นต้องคำนวณจำนวนประชากรที่เป็นอยู่ โดยอาศัยการอ้างอิงจากจำนวนประชากรในเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ที่พื้นที่ศึกษาตั้งอยู่ ใน พ.ศ.2561 มีจำนวนประชากรในเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จำนวน 107,581 คน คิดเป็นร้อยละ 40.15 ของจำนวนประชากรในอำเภอทั้งหมด มีความหนาแน่นของประชากรประมาณ 7 คน/ไร่

นอกจากนี้ ประชากรในพื้นที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุ ส่งผลให้ต้องมีการเตรียมความพร้อมทางด้านประชากร ทั้งในสวนการพัฒนาและเสริมทักษะของผู้สูงอายุ ตลอดจนการกำหนดมาตรการและโครงการที่จะเป็นสวัสดิการให้ประชากรสูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ทั่วไป หรือเรื่องสุขภาพอนามัย เพื่อเป็นการรองรับการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุในอนาคต

ตารางที่ 13 ประชากรในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช

เขตการปกครอง	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวนประชากร		ความหนาแน่น (คน/ไร่)
		จำนวน(คน)	ร้อยละ	
จังหวัดนครศรีธรรมราช	6,083,387.50	1,524,204	100.00	0.25
ในเขตเทศบาล	1,218,731.25	506,776	33.25	0.42
นอกเขตเทศบาล	4,864,656.25	1,017,428	66.75	0.21
อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช	373,331.25	267,974	17.58	0.72
ในเขตเทศบาล	119,062.50	172,578	64.40	1.45
เทศบาลนครนครศรีธรรมราช	14,100.00	107,581	40.15	7.63
เทศบาลเมืองปากพูน	43,337.50	32,880	12.27	0.76
เทศบาลตำบลท่าจีว	42,250.00	10,396	3.88	0.25
เทศบาลตำบลท่าแพ	600.00	4,341	1.62	7.24
เทศบาลตำบลบางจาก	1,500.00	1,820	0.68	1.21
เทศบาลตำบลปากนคร	1,187.50	6,155	2.30	5.18
เทศบาลตำบลโพธิ์เสด็จ	16,087.50	9,405	3.51	0.58
นอกเขตเทศบาล	254,268.75	95,396	35.60	0.38
อบต.ท่าไร่	30,518.75	6,380	2.38	0.21
อบต.ปากนคร	34,893.75	8,976	3.35	0.26
อบต.นาทราย	22,137.50	6,252	2.33	0.28
อบต.กำแพงเขา	24,018.75	9,425	3.52	0.39
อบต.ไชยมนตรี	15,025.00	6,395	2.39	0.43

เขตการปกครอง	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวนประชากร		ความหนาแน่น (คน/ไร่)
		จำนวน(คน)	ร้อยละ	
อบต.มะม่วงสองต้น	11,943.75	4,822	1.80	0.40
อบต.นาเคียน	17,656.25	11,969	4.47	0.68
อบต.บางจาก	27,506.25	9,025	3.37	0.33
อบต.ท่าซึก	28,175.00	10,334	3.86	0.37
อบต.ท่าเรือ	42,393.75	21,818	8.14	0.51

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2561.

ประชากรส่วนใหญ่ของย่านท่าวังเป็นคนไทยเชื้อสายจีน การตั้งถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในบริเวณตลอดริมคลองท่าวังเรื่อยมาจนถึงริมคลองท่าซึก และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากการอพยพย้ายถิ่นและการค้าจากอินเดีย รวมทั้งเป็นชาวไทยมุสลิมจากคาบสมุทรมลายูที่อาศัยอยู่ในบริเวณสี่แยกท่าวัง ซึ่งในปัจจุบันนี้สัดส่วนของประชากรส่วนใหญ่นั้นเป็นเป็นคนดั้งเดิมหรือคนไทยเชื้อสายจีนมากกว่าคนไทยที่เป็นคนพื้นถิ่น ทั้งนี้ลักษณะการอยู่อาศัยเป็นแบบครอบครัวขยาย มีครัวเรือนเฉลี่ย 4-6 คน มีทั้งพ่อแม่ พี่น้อง และปู่ย่าตายาย ขณะเดียวกันหากเปรียบเทียบสัดส่วนประชากรของย่านท่าวังกับตำบลท่าวัง จะพบว่า ประชากรในย่านท่าวังมีความหนาแน่นน้อยกว่าประชากรทั้งตำบลท่าวัง เนื่องจากเป็นเพียงย่านการค้าที่เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ตำบลท่าวัง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช สำหรับลักษณะทางเชื้อชาติของคนในย่านท่าวังประกอบด้วย ไทย จีน และมุสลิม โดยประชากรส่วนใหญ่มิใช่เชื้อชาติจีนหรือคนจีน คิดเป็นร้อยละ 80 อาศัยอยู่บริเวณสี่แยกท่าวัง ถนนเนรมิตร ซึ่งเป็นคนเก่าคนแก่ รวมถึงลูกหลานชาวจีนที่อยู่อาศัยและทำการค้าขาย รองลงมา คือ คนไทยแท้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่มานาน ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่มีอายุ 50 ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 15 อาศัยอยู่บริเวณถนนราชดำเนิน ส่วนใหญ่เป็นคนจากต่างอำเภอเข้ามาทำการค้าขาย และสุดท้าย คือ ชาวมุสลิม คิดเป็นร้อยละ 5 ส่วนใหญ่เป็นอพยพมาจากทางใต้ของประเทศไทย เช่น อินเดีย ฯลฯ เพื่อเข้ามาทำการค้าขายและอยู่อาศัยในพื้นที่

4.1.6 ด้านเศรษฐกิจ

1) ภาพรวมทางเศรษฐกิจ

ภาพรวมทางเศรษฐกิจของอำเภอเมืองนครศรีธรรมราชบาทและฐานเศรษฐกิจที่สำคัญคือ ภาคอุตสาหกรรม รองลงมาคือ สาขาเกษตรกรรม การล่าสัตว์ และการป่าไม้ และสาขาการขนส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ จักรยานยนต์ ของใช้ส่วนบุคคลและของใช้ในครัวเรือน ตามลำดับ

แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะย่านท่าวัง พบว่า ในปัจจุบันย่านท่าวังมีลักษณะทางเศรษฐกิจสาขาการผลิตขั้นตติยภูมิ คือ การขายส่ง การขายปลีก โรงแรมและภัตตาคาร การขนส่ง สถานที่เก็บสินค้าและการคมนาคม การเงิน อสังหาริมทรัพย์ การให้เช่าและบริการทางธุรกิจ เป็นต้น โดยเปิดให้บริการกว่า 492 ร้านให้แก่ประชาชนที่อยู่ในย่านท่าวังและบริเวณโดยรอบ โดยส่วนใหญ่จะเป็นการค้าขายและการบริการที่เกี่ยวข้องกับการอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน ซึ่งในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียงจะเป็นที่ตั้งของร้านสะดวกซื้อ (หรือไอซ์ห่วย) ร้านทอง ร้านยา ร้านขายอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ร้านอาหาร ร้านเสริมสวย ร้านถ่ายรูป ฯลฯ รวมถึง “ตลาดหลังวิกดาว” ที่เป็นตลาดค้าปลีกใหญ่ขายสินค้าอุปโภคบริโภคแก่ประชาชน ทั้งในช่วงเวลาเช้าและเย็น นอกจากนี้พบการค้าขายในรูปแบบแผงลอยและรถเข็นบริเวณตลาดหลังวิกดาว เป็นการนำสินค้าเกษตร ผัก ผลไม้ หรือขนมต่าง ๆ เข้ามาขายในแหล่งชุมชน ซึ่งแผงลอยตั้งโต๊ะหรือพื้นดินมีการขายทั่วไปตามถนน ตรอกซอยต่าง ๆ ซึ่งรูปแบบแผงลอยและรถเข็นในช่วงเช้าถึงเย็น พบเห็นบนทางเดินเท้าตลอดแนวอาคารตึกแถว

ทั้งนี้ในวันหยุดสุดสัปดาห์จะมีความคึกคักมากเป็นพิเศษ สามารถพบเห็นนักท่องเที่ยวหรือคนต่างถิ่นเข้ามาในพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาจรที่เข้ามาเป็นกลุ่ม เพื่อมารับประทานอาหารและจับจ่ายซื้อของตามร้านค้า เนื่องจากในพื้นที่มีร้านค้าให้บริการจำนวนมาก

ลักษณะร้านค้าของย่านท่าวังเป็นตึกแถว ตั้งอยู่บริเวณติดริมถนน ได้แก่ ถนนราชดำเนิน ถนนนเรมิตร ถนนจำเรียววิถี เป็นต้น ซึ่งสะดวกในการเดินทางเพื่อเข้ามาใช้บริการจับจ่ายซื้อของ จึงทำให้ย่านท่าวังนั้นมีความคึกคักเป็นอย่างมากโดยเฉพาะช่วงเวลากลางวัน เนื่องจากสินค้าในย่านท่าวังเป็นสินค้าที่ราคาไม่แพง และใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ขณะเดียวกันนั้นสถานที่จอดรถที่ไม่เพียงพอต่อการเข้ามาใช้บริการ ทำให้เกิดความไม่สะดวกในการหาที่จอดรถ คนจึงหันไปใช้บริการห้างสรรพสินค้าที่มีความสะดวกในด้านนี้มากกว่า ประกอบกับสินค้าที่มีอยู่เป็นสินค้าประเภทการอุปโภคบริโภคเช่นเดียวกัน ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียงเลือกที่จะไปใช้บริการที่อื่น

ตารางที่ 14 กิจกรรมทางเศรษฐกิจในย่านท่าวัง

การค้าขาย		การบริการ	
ประเภท	จำนวน	ประเภท	จำนวน
เสื้อผ้า	62	เสริมสวย ความงาม	35
อาหาร	38	ธนาคาร	15
คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์	3	คลินิก	15
สะดวกซื้อ (โชว์ห่วย)	4	อพาร์ทเมนท์	4
ทอง	34	สิ่งพิมพ์	5
ยานยนต์ อุปกรณ์	22	ก่อสร้าง	6
ยา	15	โรงแรม	13
เครื่องใช้ไฟฟ้า	13	ห้างสรรพสินค้า	3
เฟอร์นิเจอร์	20	เอทีเอ็ม	39
แว่นตา	12	ท่องเที่ยว	2
เครื่องเขียน	2	บัญชี	2
สินค้าอุปโภคบริโภค	12	ประกันภัย	3
โชว์รูมรถ	5	อินเทอร์เน็ต เกมส์	3
งานศิลป์	2	ซ่อมรถ	2
สินค้าทางการเกษตร	2	ซักอบรีด	5
อุปกรณ์เครื่องมือ	5	ถ่ายรูป	12
เครื่องสำอาง เวชภัณฑ์	2	ขนส่ง	3
เช่าพระ	28	ล้างรถ	2
อื่นๆ	12	โรงกลึง	2
		โรงพิมพ์	2
		โรงเรียนกวดวิชา	4
		ศูนย์บริการชำระเงิน จองตั๋ว	7
		ศูนย์บริการเช่ารถ	1
		ศูนย์บริการสินเชื่อ	6
		สถานบันเทิง	6
		สถานีบริการน้ำมัน	1
		สำนักงานทนายความ	1
รวม	293	รวม	199

ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563

ภาพที่ 27 ตัวอย่างกิจกรรมธุรกิจการค้าและบริการในย่านท่าวัง
ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563.

2) ด้านการท่องเที่ยว

อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช มีแหล่งท่องเที่ยวรวม 74 แห่ง กระจายตัวอยู่ใน 13 ตำบล ได้แก่ ตำบลในเมือง ตำบลปากพูน ตำบลท่าจิว ตำบลท่าเรือ ตำบลนาเคียน ตำบลคลัง ตำบลท่าวัง ตำบลปากนคร ตำบลมะม่วงสองต้น ตำบลบางจาก ตำบลท่าไร่ ตำบลกำแพงเขา และตำบลท่าซัก ตามลำดับ ส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงส่วนใหญ่อยู่ในเขตเทศบาลนครศรีธรรมราช ได้แก่ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารซึ่งกำลังขอขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาตินครศรีธรรมราช หอพระพุทธสิหิงค์ หอพระอิศวร หอพระนารายณ์ พระวิหารสูง กำแพงเมืองเก่า ภูฏิตรงไทยวัดวังตะวันตก เป็นต้น โดยพื้นที่ย่านท่าวัง มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งสิ้น 6 แห่ง (ครอบคลุมตำบลท่าวังและตำบลคลัง)

ตารางที่ 15 ประเภทแหล่งท่องเที่ยวในย่านท่าวัง

ตำบล	ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว			รวม
	ประวัติศาสตร์	วัฒนธรรม	มนุษย์สร้างขึ้น	
ตำบลท่าวัง	1	1	1	3
ตำบลคลัง	-	3	-	3

ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563.

นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการพัฒนาอีกจำนวนมากในตำบลรอบนอกเมือง เช่น วัดนางพระยา และกิจกรรมล่องเรือชมป่าชายเลนปากนคร ตำบลปากนคร ศูนย์การเรียนรู้การท่องเที่ยวชุมชนบ้านปากน้ำปากพญา ตำบลท่าซัก หนองข้างตายเป็น (แหล่งดูนกบ้านปากพวย) ตำบลปากพูน แหล่งโบราณคดีบ้านท่าเรือ ศูนย์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านนครศรีธรรมราช ตำบลท่าเรือ

ศูนย์ทอผ้ายกเมืองนคร (วัดมะม่วงปลายแขน) ตำบลท่าจิว แหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาบางปู ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช

4.1.7 ด้านสาธารณูปโภค

1) ไฟฟ้า

หน่วยงานที่รับผิดชอบให้บริการกระแสไฟฟ้าภายในย่านท่าจิว คือสถานีไฟฟ้านครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ที่ตำบลปากพูน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช

2) ประปา

หน่วยงานที่รับผิดชอบให้บริการน้ำประปาเพื่ออุปโภคบริโภค คือ การประปาเทศบาลนครนครศรีธรรมราช โดยบริการจ่ายน้ำประปาให้แก่ประชาชนในพื้นที่เทศบาลนครนครศรีธรรมราช รวมถึงแหล่งน้ำดิบที่ใช้ในการผลิตมาจากคลองท่าดีและคลองท่าใหญ่

3) โทรศัพท์

หน่วยงานที่รับผิดชอบให้บริการมีหลายภาคส่วน ประชาชนส่วนใหญ่ใช้บริการจากบริษัททีโอที

4) ระบบการจัดเก็บขยะ

เป็นระบบการกำจัดขยะมูลฝอยโดยเทศบาลนครนครศรีธรรมราช มีเนื้อที่ประมาณ 200 ไร่ พื้นที่โดยรอบสถานที่กำจัดขยะส่วนใหญ่เป็นพื้นที่รกร้างไม่มีการทำประโยชน์ บางส่วนเป็นพื้นที่ทำการเกษตร ซึ่งให้บริการแก่ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงที่เป็นชุมชนเทศบาล 16 แห่ง และชุมชน อบต. 29 แห่ง โรงพยาบาล 1 แห่ง และบริษัทเอกชน 5 แห่ง โดยมีความสามารถในการรองรับขยะมูลฝอยได้ 250 ตันต่อวัน โดยการจัดเก็บนั้นจะจัดเก็บทุกวัน ปัจจุบันใช้พื้นที่ในการกำจัดขยะมูลฝอยไปแล้วประมาณ 60 ไร่ (พื้นที่บ่อฝังกลบทั้งหมด 160 ไร่) คิดเป็นร้อยละ 37.5

5) ระบบระบายน้ำและบำบัดน้ำเสีย

ย่านท่าจิวมีการระบายน้ำเป็นระบบท่อระบายน้ำรวม ซึ่งจะระบายน้ำฝนและน้ำเสียลงในท่อเดียวกัน โดยที่ระบบจะเชื่อมโยงกับระบบสาธารณูปโภคอื่น ๆ ได้แก่ ถนน ท่อระบายน้ำ และมีการบริหารจัดการโดยเทศบาลซึ่งมีระบบการบำบัดน้ำเสียแบบบ่อฝังในการบำบัดน้ำเสีย

4.1.8 ด้านสาธารณูปการ

1) สาธารณสุข

การให้บริการด้านสาธารณสุขภายในพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นสถานพยาบาลประเภทคลินิกซึ่งจำนวนมาก รวมถึงศูนย์บริการสาธารณสุขศรีทวี ที่ให้บริการในเบื้องต้น ส่วนบริเวณใกล้เคียงมีโรงพยาบาล 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลนครคริสเตียน เป็นโรงพยาบาลเอกชนแห่งแรกของจังหวัด

นครศรีธรรมราช ขนาด 50 เตี้ย ตั้งอยู่บนถนนศรีปราชญ์ ห่างจากพื้นที่ประมาณ 500 เมตร แต่คนในพื้นที่ส่วนใหญ่จะเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช ซึ่งมีระยะทางประมาณ 7 กิโลเมตร และโรงพยาบาลนครินทร์ ซึ่งมีระยะทางประมาณ 1.5 กิโลเมตร เนื่องจากความพร้อมทางการแพทย์ เครื่องมือแพทย์ และการบริการที่มีความสะดวกและได้มาตรฐาน

2) การศึกษา

การให้บริการด้านการศึกษาภายในพื้นที่ มีการเปิดสอนระดับอนุบาล คือ โรงเรียนศรีอนุบาล และโรงเรียนอนุบาลดำรงศาสน์ และเปิดสอนทั้งระดับอนุบาลและประถมศึกษา คือ โรงเรียนเทศบาลวัดเสาชงทอง และโรงเรียนวัดศรีทวี สถานศึกษาในพื้นที่ใกล้เคียงที่คนนิยมไปเรียนที่เปิดสอนทั้งระดับอนุบาลและประถมศึกษา ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลนครศรีธรรมราช "ณ นครอุทิศ" โรงเรียนเทศบาลวัดมเหยงคณ์ โรงเรียนเทศบาลวัดเสมาเมือง โรงเรียนเทศบาลวัดใหญ่ โรงเรียนเทศบาลวัดศรีทวี โรงเรียนเทศบาลวัดท่าโพธิ์ เป็นต้น และโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ โรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช เป็นต้น ซึ่งมีระดมทุนให้บริการด้านการศึกษารอบคลุมทั่วถึงทุกครัวเรือนและทุกระดับชั้น การศึกษาภายในพื้นที่โครงการ

3) ศาสนสถาน

พื้นที่ย่านท่าวังมีศาสนสถานตั้งอยู่เป็นจำนวนมากในพื้นที่ศึกษา ซึ่งมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานคู่กับย่านท่าวัง มีสถาปัตยกรรมที่สวยงามเป็นเอกลักษณ์ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนทั้งภายในชุมชนและบริเวณโดยรอบพื้นที่โครงการ ประกอบด้วย วัดในศาสนาพุทธ จำนวน 7 แห่ง ได้แก่ วัดบูรณาราม วัดวังตะวันออก วัดวังตะวันตก วัดศรีทวี วัดเสาชงทอง วัดจันทาราม และวัดท่าโพธิ์ รวมทั้งยังมีศาลเจ้ากวนอู นอกจากนี้มีมัสยิด จำนวน 1 แห่ง คือ มัสยิดดุสสุลาม (สุเหร่าวัดคิด) และบริเวณใกล้เคียงมีศาสนสถานทางศาสนาคริสต์ คือ คริสต์เบสเลเฮียม ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของพื้นที่บนถนนราชดำเนิน ซึ่งสถานที่เหล่านี้เป็นศูนย์ทางจิตใจของประชาชนในพื้นที่

4) ตลาด

ในส่วนของตลาดเพื่อบริการชุมชนภายในพื้นที่ คือ ตลาดหลังวิกดาว จำหน่ายเครื่องมือเครื่องใช้ สินค้า อาหาร และของสดต่าง ๆ เช่น พืชผักผลไม้ ฯลฯ เปิดให้บริการทุกวันตั้งแต่เวลา 07.00 - 20.00 น.(หรือมีร้านที่ปิดขายในวันอาทิตย์เป็นบางร้าน) ส่วนพื้นที่ใกล้เคียง ได้แก่ ตลาดสดคูขวาง ตลาดแม่สมจิต เป็นต้น ซึ่งเป็นตลาดที่คนในพื้นที่นิยมใช้บริการในการจับจ่ายซื้อของในชีวิตประจำวัน

5) พื้นที่นันทนาการ

นอกจากบริการสังคมในด้านของการศึกษาและสาธารณสุขแล้ว โครงสร้างพื้นฐานในด้านบริการสังคมยังหมายรวมถึงพื้นที่นันทนาการและสวนสาธารณะแหล่งพักผ่อนหย่อนใจอีกด้วย โดยแหล่งนันทนาการในพื้นที่ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

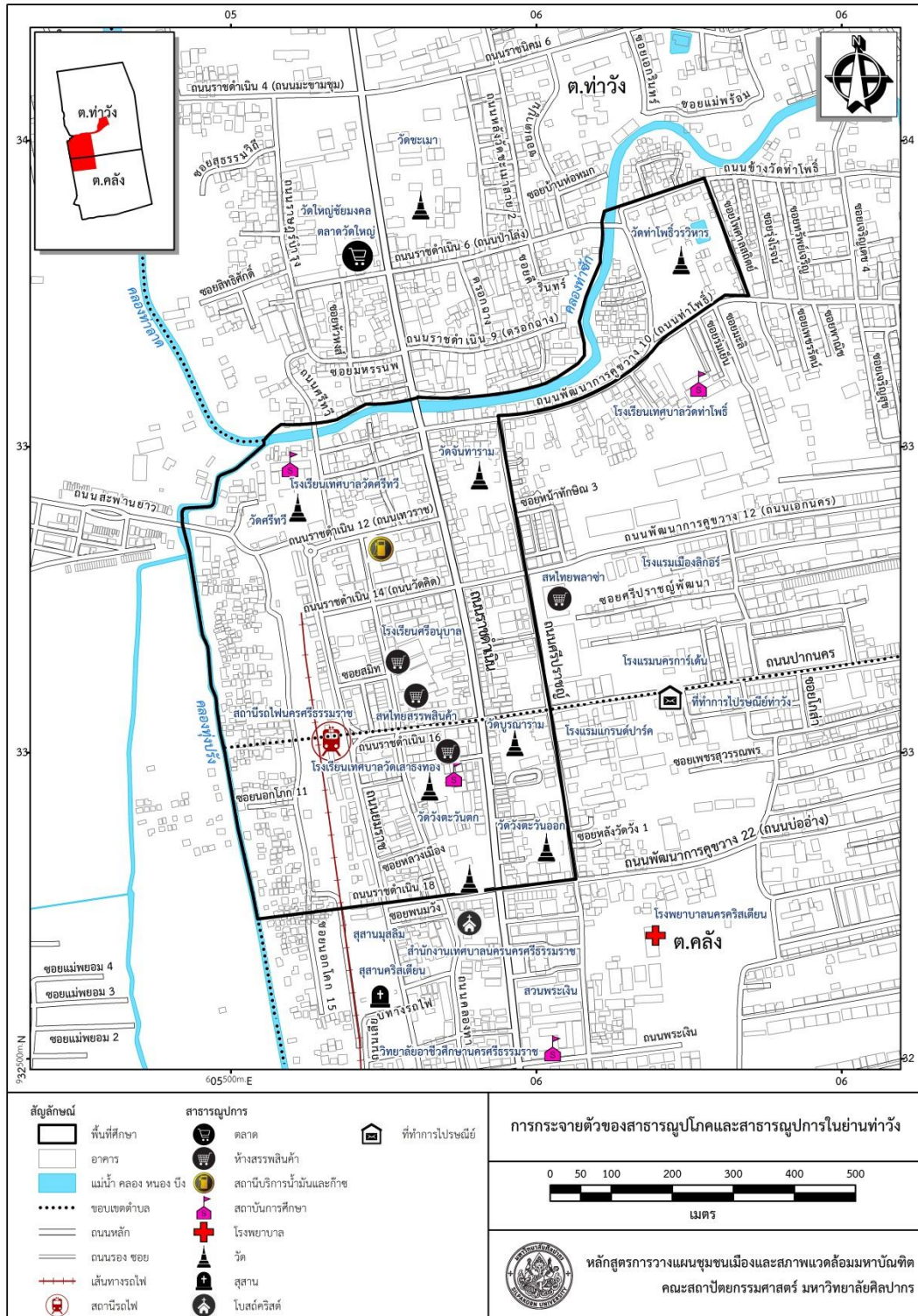
(1) พื้นที่โล่งริมน้ำ บริเวณริมคลองท่าวัง เป็นที่สาธารณะประโยชน์เพื่อให้ประชาชนในชุมชนใช้ในการทำกิจกรรมร่วมกัน และใช้เป็นพื้นที่รับน้ำหลากหรือน้ำท่วม

(2) ลานกีฬา เพื่อการแข่งขันกีฬา และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนต่างๆ

6) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ปัจจุบันพื้นที่ท่าวังอยู่ในความดูแลของสถานีตำรวจภูธรเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม บำบัดทุกข์บำรุงสุข และการพัฒนาเสริมสร้างรวมทั้งการให้บริการต่าง ๆ ภายในพื้นที่ทั้งหมด ส่วนหน่วยบรรเทาสาธารณภัย อยู่ภายใต้การดูแลของเทศบาลนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ที่สำนักงานเทศบาลนครศรีธรรมราช ซึ่งตั้งอยู่ใกล้เคียงพื้นที่ศึกษา รวมถึงมีมูลนิธิประชาร่วมใจที่ตั้งอยู่ที่วัดบูรณาราม ซึ่งทั้งสองส่วนนั้นให้บริการบรรเทาสาธารณภัยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นดับเพลิง และอุบัติเหตุ โดยมีเจ้าหน้าที่ที่เพียงพอต่อการดูแลประชาชนเมื่อเกิดสาธารณภัยขึ้น

ภาพที่ 28 การกระจายตัวสาธารณูปการในย่านท่าวัง

ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563.

4.1.9 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ย่านท่าวังมีความหลากหลายของลักษณะโครงสร้างทางสังคม มีศิลปวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลมาจากศาสนาเป็นหลัก มีเอกลักษณ์ทางหัตถกรรมท้องถิ่น เช่น เครื่องถมนคร ที่มีชื่อเสียงและรู้จักกันอย่างแพร่หลายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงหัตถกรรมจักสานย่านลิเภา ที่มีประวัติยาวนานกว่า 100 ปี และมีสถานที่สำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ สังคม และศิลปวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียง เช่น ตึกรัตนธัช วัดท่าโพธิ์วรวิหาร ภูฎิร้อยปี วัดวังตะวันตก เป็นต้น จึงมีความเกี่ยวข้องกับงานวิชาการ ประเพณีและวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ประเพณีและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจะมีความเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ และสืบเนื่องมาจากได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาเป็นหลัก โดยเฉพาะในสมัยของความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์ในเมืองนครศรีธรรมราช จึงเป็นบ่อเกิดศิลปวัฒนธรรมอันล้ำค่าที่บรรพบุรุษได้สร้างสมขึ้นมา ที่มีความอิสระในระบบความคิดและการแสดงออก ซึ่งเป็นประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญของคนในพื้นที่ที่จะมีการรวมตัวและร่วมกันทำกิจกรรม (ตารางที่ 6) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ

ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ (สถาบันวัฒนธรรมศึกษา กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2559) การปฏิบัติประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุหรือแห่ผ้าพระบฏนั้นยังปฏิบัติกันอยู่อย่างเข้มแข็ง ในการแห่ผ้าจะมีผู้คนเข้าร่วมขบวนแห่จำนวนมาก และมีหน่วยงาน ราชการ บริษัท ห้างร้านจำนวนมากทำผ้าพระบฏ เข้าร่วมในขบวนมีความยาวหลายกิโลเมตร เริ่มต้นการแห่ที่หน้าศาลา ประดู่หกซึ่งอยู่ตรงกันข้ามสนามหน้าเมืองนครศรีธรรมราช ในการแห่จะมีผ้าพระบฏพระราชทานเป็นประธาน และมีผ้าพระบฏของหน่วยต่างๆ ทั้งที่มีวาดเรื่องราวพระพุทธเจ้าและไม่มี หลากสีทั้งสีขาว สีเหลืองและสีแดง เข้าร่วมขบวนแห่ และก่อนถึงวันมาฆบูชาจะมีการกวนข้าวยาคุ (ชาวไทยภาคใต้เรียกข้าวยาโค) หรือ ข้าวมธุปายาสเพื่อเป็นพุทธบูชา ในการกวนข้าวยาคุหรือข้าวมธุปายาสนั้นกวนที่ด้านทิศเหนือขององค์พระบรมธาตุฯ ใกล้กับรอยพระพุทธบาท พิธีกวนข้าวยาคุ (ยาโค) หรือมธุปายาสจะเริ่มตั้งแต่ตอนบ่ายของวันก่อนวันรุ่งขึ้นเป็นวันมาฆบูชา ทั้งนี้เพื่อรำลึกถึงการกวนข้าวมธุปายาสของนางสุชาดาที่กวนข้าวมธุปายาสถวายแด่องค์พระสัมมา การกวนข้าวมธุปายาสซึ่งถือว่าเป็นอาหารอายุวัฒนะนั้น นอกจากจะกวนกันในวัดพระบรมธาตุนครศรีธรรมราชแล้ว ยังมีการกวนกันที่วัดต่างๆ และที่สวนสาธารณะศรีธรรมมาโคกกราชด้วย ทั้งนี้เพราะต้องการกระจาย บุญกุศลให้ทั่วถึงกันนั่นเอง

(2) ประเพณีสารทเดือนสิบ

ประเพณีสารทเดือนสิบ (สถาบันวัฒนธรรมศึกษา กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2559) หรือประเพณีทำบุญเดือนสิบของชาวภาคใต้ที่นับถือศาสนาพุทธเป็นประเพณีที่ได้รับอิทธิพลความเชื่อมาจากศาสนาพราหมณ์ โดยมีการผสมผสานกับความเชื่อทางพุทธศาสนา เข้ามาในภายหลัง โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อแสดงถึงความกตัญญูต่เวทิตด้วยการทำบุญอุทิศส่วนกุศล ไปให้แก่ดวงวิญญาณของบรรพชนและญาติที่ล่วงลับ โดยจะเริ่มตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 10 ซึ่งถือว่าเป็นวันที่พญายมปล่อยตัวผู้ที่ล่วงลับไปแล้วที่เรียกว่า “เปรต” ให้ขึ้นมาจากนรก และจะเรียกตัวกลับไปนรกตามเดิมในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของญาติที่ยังมีชีวิตอยู่ ในการช่วยเหลือบรรพบุรุษหรือญาติผู้ล่วงลับ ด้วยการทำบุญและอุทิศส่วนกุศลให้ด้วยความหวังว่าจะบรรเทาทุกข์ให้แก่ญาติเหล่านั้นได้ กล่าวโดยสรุปได้ว่า ประเพณีสารทเดือนสิบอันเป็นประเพณีประจำถิ่น ประเพณีประจำภาคที่แฝงไว้ด้วยคุณธรรมที่สร้างคุณค่าในการดำเนินชีวิตต่อครอบครัวต่อชุมชนและผู้คนที่มีการแพร่กระจายอย่างกว้างขวางครอบคลุมในพื้นที่ภาคใต้ จึงสมควรที่ได้บันทึกหลักฐานข้อมูลสำคัญไว้เป็นมรดกให้กับลูกหลาน โดยการจดทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติและมนุษยชาติต่อไป

(3) ประเพณีลากพระหรือชักพระ

ประเพณีลากพระเป็นประเพณีสำคัญอย่างหนึ่งของชาวไทยภาคใต้ (สถาบันวัฒนธรรมศึกษา กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2559) ที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานานมาแล้ว การที่เรียกชื่อประเพณีนี้ว่า “ประเพณีลากพระ” เพราะหมายเอาการใช้แรงจากการพายเรือลากพระไปในแม่น้ำลำคลองหรือคนจำนวนหนึ่งดึงเชือกลากพระไปบนถนนหรือเส้นทางที่ใช้เป็นทางเดินประจำสมัยก่อนการลากพระนิยมลากกันทางน้ำเป็นส่วนมาก ต่อมามีการลากพระทางบกหรือบนถนนมากขึ้น ในการปฏิบัติประเพณีลากพระอย่างหนึ่งคือ การแหงตัม หมายถึงการทำตัมด้วยข้าวเหนียวผัดกะทิ โดยไปจากอ่อนและใบกะพ้อท้อ ตัมเป็นขนมสัญลักษณ์ของประเพณีลากพระ เพราะใช้ตัมถวายพระลาก ถวายพระที่วัด และมอบให้ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้มีพระคุณ และบุคคลทั่วไปในวันลากพระจึงมีตัมออกมาให้เห็นจำนวนมากหลากหลายแหล่งหลายที่ที่มีการลากพระ ประเพณีลากพระกล่าวกันว่าสืบเนื่องมาจากการที่พระพุทธองค์เสด็จลงมาทางบันไดแก้วจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หลังจากที่ทรงโปรดพระพุทธรูปมารดา เมื่อพระองค์เสด็จลงมา บรรดาพุทธสาวกและพุทธศาสนิกจำนวนมากก็ไปรับเสด็จมีการนำอาหารไปถวายพระพุทธรูปเจ้า เนื่องจากมีผู้คนและอาหารจำนวนมากผู้ที่อยู่ด้านหลังเข้าไปไม่ถึงองค์พระพุทธรูปเจ้า จึงนำเอาใบไม้ห่อและมัดส่งไปตามลำตัม จนถึงองค์พระพุทธรูปเจ้า การถวายภัตตาหารในวันนี้เรียกว่า “ตักบาตรเทโวโรหณะ” หรือ “ตักบาตรเทโว” คือ ตักบาตรในวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงมาจากสวรรค์ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 และวันต่อมาวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 เป็นวันออกพรรษา ก็จะมีการลากพระ ประหนึ่งว่ารับเสด็จพระพุทธเจ้ากลับสู่ที่ประทับนั่นเอง ก่อนถึงวันลากพระจริง จะ

มีการ “คุมพระ” (ประโคมดนตรี) หนึ่งวันหนึ่งคืน ดนตรีที่มักใช้กัน ตะโพน ปี่ และระฆัง(เหล็กแผ่น) บางที่ไม่มีปี่ (คล้ายกลองสองหน้าเป็นดนตรีไทยภาคใต้) เมื่อถึงวันลากพระก็จะช่วยกันอัญเชิญพระลากไปลงเรือพระหรือพาหนะที่เตรียมไว้กรณีลากพระบก จากนั้นก็จะพายเรือเพรียวลากพระไปจากทำนน้ำวัดสู่จุดหมายที่นครรวมเรือพระหรือที่วัดใดวัดหนึ่ง ถ้าลากพระบกก็จะใช้เชือกเส้นใหญ่สองเส้นคล้องที่พาหนะที่เป็นที่ประทับพระลาก ใครที่จะทำบุญถวายต้มพระพุทเจ้า ก็จะแอบเรือเข้าไปเอาต้มใส่ที่เรือพระ ถ้าไกลก็โยนไปที่เรือพระก็จะมีคนรับ พระบกก็เช่นกันก็จะทำเช่นเดียวกัน คำที่ถวายต้มหรือทำบุญใส่บาตรเรือพระบกใช้คำว่า “ตักบาตรหน้าล้อ” ก็มีเมื่อเรือพระถึงจุดนัดพบก็จะจอดเรือพระไว้ที่นั่นหนึ่งวันหนึ่งคืน เพื่อร่วมกันทำบุญใส่บาตรส่วนมากก็นำต้มไปถวายพระลาก และนำเหรียญหรือธนบัตรใส่ลงในบาตรพระลากหรือบาตรที่ตั้งด้านหัวเรือพระ

(4) ประเพณีให้ทานไฟ

ประวัติความเป็นมาของประเพณีให้ทานไฟ กล่าวถึงในขุนทกนิกายชาดก เรื่องความตระหนี่ถี่เหนียวของโกลิยะเศรษฐี พระพุทธเจ้าจึงโปรดเทศนาสั่งสอน จึงเกิดความปิติอิ่มเอิบในการบริจาคทาน เห็นแจ้งบรรลุนิพพานขั้นโสดาบัน และเมื่อกกล่าวถึง จังหวัดนครศรีธรรมราชตั้งอยู่ติดชายฝั่งทะเล ลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบร้อนชื้น ในหน้าหนาวก็ไม่หนาวจัด เพียงแต่คนรู้สึกที่อากาศเย็นลงกว่าปกติ เนื่องจากไม่เคยชินกับอากาศที่หนาวเย็นลง ตอนย่ำรุ่งเข้ามีดจึงลุกขึ้นมาก่อไฟผิงเพื่อสร้างความอบอุ่น ประกอบกับชาวนครศรีธรรมราชยึดมั่นในพระพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนจึงพากันก่อกองไฟในวัดใกล้บ้าน แล้วนิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาผิงไฟรับความอบอุ่นด้วย

ช่วงเวลาการจัดงานไม่มีกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนตายตัว แล้วแต่ความสะดวกในการนัดหมาย แต่ส่วนใหญ่จะเป็นช่วงเดือนยี่ ซึ่งเป็นช่วงที่มีอากาศหนาวเย็นที่สุด โดยชาวบ้านจะเตรียมไม้ฟืน ถ่าน หรือเตาไฟ สำหรับก่อให้เกิดความร้อนและความอบอุ่นแก่พระสงฆ์ เพื่อให้เกิดความอบอุ่นทั้งพระสงฆ์และชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียง จากนั้นชาวบ้านจะทำขนมถวายพระ ขนมที่เตรียมไปปรุงที่วัดในการให้ทานไฟเป็นขนมอะไรก็ได้ แต่ส่วนใหญ่จะนิยมขนมที่สามารถปรุงเสร็จในเวลาอันรวดเร็ว เช่น ขนมเบื้อง ขนมครก ขนมครก ข้าวเหนียว ข้าวเกรียบปากหม้อ ขนมโค ขนมพิมพ์ ขนมจาก ขนมจู้จุน ข้าวเหนียวกวนทอด ในปัจจุบันมีขนมและอาหารเพิ่มขึ้นอีกมากมาย เช่น น้ำซากาแฟ หมี่ผัด ข้าวต้ม ข้าวเหนียวหลาม ขนมปังปัง ชาวบ้านจะปรุงขนมตามที่เตรียมเครื่องปรุงมาแล้วนำขนมที่ปรุงขึ้นมาร้อนๆ ไปถวายพระสงฆ์ ขณะที่ทำขนมกันไป พระสงฆ์ก็ฉันไปพร้อมๆ กัน จะหยุดปรุงขนมก็ต่อเมื่อเครื่องปรุงที่เตรียมมาหมด เมื่อพระสงฆ์ฉันอิ่มแล้ว ชาวบ้านจึงร่วมกันรับประทานกันอย่างสนุกสนาน หลังจากพระสงฆ์ฉันเสร็จแล้ว ก็สวดให้ศีลให้พรแก่ผู้ที่มาทำบุญเป็นอันเสร็จพิธี (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 2557)

ตารางที่ 16 ประเพณีวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ย่านท่าวัง

ประเพณีวัฒนธรรม	ช่วงเวลา	ความสำคัญ
ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ	วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน3 (วันมาฆบูชา) และวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 (วันวิสาขบูชา)	แสดงให้เห็นลักษณะสังคมของนครศรีธรรมราช ที่ยึดมั่นในพระพุทธศาสนาการทำบุญเพื่อเป็น พุทธบูชา
ประเพณีสารทเดือนสิบ	วันแรม 13-15 ค่ำ เดือน10	แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูแก่ทวดที่ต่อบรรพบุรุษ
ประเพณีลากพระ	วันแรม 1 ค่ำ เดือน11	แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเพณีกับ วิถีชีวิตของคนในสังคมเกษตรกรรม
ประเพณีให้ทานไฟ	ช่วงเดือนยี่	แสดงให้เห็นถึงการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563.

2) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้

(1) กุฏิทรงไทย

กุฏิทรงไทย หรือ กุฏิร้อยปี ตั้งอยู่ในวัดวังตะวันตก ริมถนนราชดำเนิน ตามประวัติกล่าวว่า เมื่อครั้งเจ้าจอมมารดาปรางประทับอยู่ที่วังตะวันตก โปรดให้ปรับปรุงป่าช้าตรงข้ามกับวัง เป็นกุฏิไม้ทรงไทยเรือนเครื่องสับ 3 หลัง มีหลังคาจั่วแต่ละหลังคาคลุมเชื่อมต่อกัน ตัวเรือนฝาปะก้น ตามประตู หน้าต่างและช่องลม ประดับด้วยลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองนคร ใช้เวลาในการก่อสร้างนานถึง 13 ปี เรือนหลังกลางเป็นห้องโถงโล่งและเรือนอีก 2 หลัง เป็นปีกยกพื้นสูงทั้ง 2 ข้าง มีฐานที่มีหลังคาคลุมต่อเชื่อมกัน หลังคามุงกระเบื้องไม้เคลือบ ด้านทิศตะวันตกเป็นเรือนครัวซึ่งได้ย้ายมาประดิษฐานกุฏิภายหลัง

ภาพที่ 29 กุฏิทรงไทย วัดวังตะวันตก

ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563.

(2) ตีกรัตนธัช วัดท่าโพธิ์วรวิหาร

ตีกรัตนธัชขุมณี เป็นอาคารโบราณสถาน ตั้งอยู่ที่วัดท่าโพธิ์วรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นกุฏิเก่าของพระรัตนธัชขุมณี (ม่วง รัตนธชเถร) อดีตเจ้าอาวาสในช่วง พ.ศ. 2427 – 2477 วัดท่าโพธิ์เป็นวัดเก่าแก่ที่สร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยา เมื่อ พ.ศ. 2027 ในรัชสมัยพระบรมไตรโลกนาถ แต่บริเวณที่ตั้งวัดแต่เดิมไม่ได้อยู่ในพื้นที่ปัจจุบัน แต่เป็นบริเวณโรงเรียนเทศบาลวัดท่าโพธิ์ ซึ่งอยู่ถัดออกไปทางด้านตะวันออก และในสมัยสมเด็จพระนเรศวร ได้มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้พระรามราชทายน้ำมาปกครองเมืองนครศรีธรรมราช ในช่วงเวลาดังกล่าวเมื่อ พ.ศ. 2181 ก็เกิดศึกโจรสลัดที่อยู่บริเวณเกาะสิงคโปร์ยกพวกเข้ามาปล้นเมืองนครศรีธรรมราช พระยารามราชได้เกณฑ์ไพร่พลให้ขุดคูขึ้นเพื่อขวางทางข้าศึกคือ คูขวาง แต่พระรามราชทายน้ำซึ่งในขณะนั้นมีอายุมากแล้วได้ต่อสู้ป้องกันเมืองจนเสียชีวิต เหล่าโจรสลัดสามารถบุกขึ้นมาถึงวัดโพธิ์ซึ่งตั้งอยู่ริมน้ำได้ จึงเผาทำลายบ้านเรือนและวัดจนเสียหายจนต้องทิ้งร้างไปในเวลาหนึ่ง กระทั่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 เจ้าพระยานครศรีธรรมราช (พัด) เจ้าเมืองนครฯ ในสมัยดังกล่าว ได้ย้ายที่ตั้งวังซึ่งอยู่ในบริเวณวัดท่าโพธิ์ปัจจุบัน เขาไปตั้งใหม่ในเขตกำแพงเมือง หรือก็คือศาลากลางในปัจจุบัน ส่วนบริเวณวังเก่าก็ได้อุทิศเพื่อสร้างวัดท่าโพธิ์ขึ้นใหม่ แต่ไม่มีหลักฐานถึงปีสร้างที่ชัดเจน มีข้อสันนิษฐานว่าน่าจะประมาณ พ.ศ. 2327 หรือหลังจากนั้นไม่นานนัก และนี่ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ย่านบริเวณวัดท่าโพธิ์ปัจจุบันยังมีคำเรียกติดปากชาวบ้านอยู่ว่าเป็นท่าวัง ซึ่งก็หมายถึงท่าเรือที่อยู่ใกล้กับวังเดิมของเจ้าเมืองนครฯ (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2562)

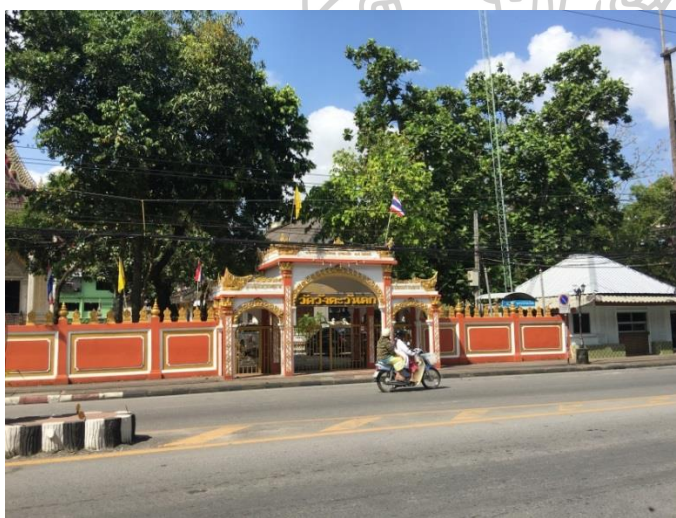

ภาพที่ 30 ตีกรัตนธัช วัดท่าโพธิ์วรวิหาร

ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563.

(3) วัดวังตะวันตก

เดิมวัดวังตะวันตกเป็นป่าช้าแรดใช้เป็นที่พักศพของคนในเมือง ซึ่งนำออกมาทางประตูผี ซึ่งอยู่ด้านตะวันตกของตัวเมือง แล้วนำล่องเรือมาตามคลองท้ายวังเขาคลองทา แล้วเอาศพไว้ในที่ที่เป็นป่าช้าแรด ต่อมากลายเป็นที่รกร้างว่างเปล่าเพราะประเพณีการฝังศพได้เลิกนิยมไป ที่บริเวณนี้จึงกลายเป็นบ้านตากแดด คือปล่อยทิ้งไว้ให้แดดเผา เพื่อล้างสถานที่ที่เคยฝังศพและไม่มีผู้คนกล้าเข้ามาอาศัยอยู่ ต่อมาเจ้าจอมปราง ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า แม่นางเมืองหรือแม่วัง เห็นเป็นที่ว่างและอยู่ใกล้กับวังของท่านเพียงคนละฟาก จึงเกิดความคิดที่จะตัดแปลงที่ว่างนั้นให้เป็นอุทยาน เพื่อเป็นที่พักผ่อนของเจ้าพระยานคร (น้อย) บุตรชาย ประกอบกับเจ้าพระยานคร (พัด) ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช จึงได้ตัดแปลงป่าช้าแรดให้เป็นอุทยาน ต่อมาถึงสมัยเจ้าพระยานคร (น้อย) ได้ตำแหน่งเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช ต้องรับภาระจัดการพระศพเจ้าจอมมารดาปราง ได้เลือกเอาอุทยานแห่งนี้เป็นที่ฌาปนกิจศพ และได้ปรับปรุงวังตะวันออกให้เป็นวัดวังตะวันออกพร้อม ๆ กันนี้ ได้แปรสภาพอุทยานแห่งนี้ให้เป็นวัดอีกวัดหนึ่ง เรียกว่า " วัดวังตะวันตก "

ภาพที่ 31 วัดวังตะวันตก

ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563.

(4) วัดวังตะวันออก

ในอดีต บริเวณพื้นที่วัดวังตะวันตกนี้ ชาวเมืองนครฯ รู้จักกันในนาม ป่าช้าแรด (พืชพื้นถิ่นชนิดหนึ่ง) พื้นที่ดังกล่าวถูกใช้เป็นที่พักศพตามประเพณีการจัดการศพในท้องที่ โดยบรรทุกศพลงเรือออกมาทางประตูผีทิศตะวันตกของกำแพงเมือง ล่องขึ้นเหนือไปตามคลองท้ายวังแล้วนำศพไปไว้บนพื้นที่ที่เป็นป่าช้าแรด เมื่อประเพณีฝังศพเลิกได้รับการนิยมจึงกลายเป็นพื้นที่เปล่า ปล่อย “ตากแดด” ทิ้งไว้จนกลายเป็นอีกชื่อเรียกละแวกโดยรอบนั้นว่า “บ้านตากแดด” ต่อมาเจ้าจอมมารดาปราง

ได้คิดปรับปรุงเป็นอุทยานเพื่อการพักผ่อนของท่านและบุตรชาย โดยเหตุที่อุทยานนี้อยู่ตรงข้ามกับวัง ตะวันออกอันเป็นนิวาสสถานของเจ้าจอมมารดาปราง ชาวเมืองจึงเรียกอุทยานนี้ว่า วังตะวันตก ครั้น เมื่อเจ้าจอมมารดาปรางสิ้นชีพิตักษัย เจ้าพระยานครฯ (น้อย) ผู้บุตรซึ่งรั้งตำแหน่งเจ้าเมือง นครศรีธรรมราช ต้องรับภาระจัดการพระศพ ก็ผูกพระเมรุขึ้นในอุทยานเพื่อเป็นที่ปลงศพ หลังจากนั้น จึงได้ยกวังตะวันออกไปให้เป็นวัด ตั้งชื่อว่าวัดวังตะวันออก

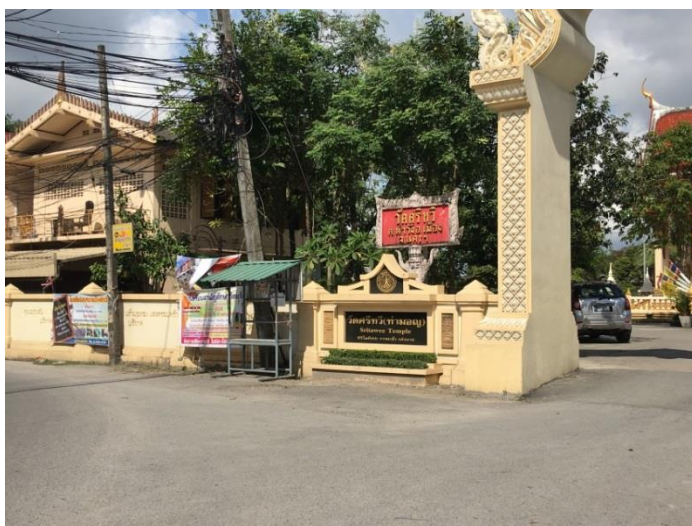
ภาพที่ 32 วัดวังตะวันออก

ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563.

(5) วัดศรีทิว

สถานที่แห่งนี้ได้รับการจดทะเบียนตั้งขึ้นเป็นวัดในปีพุทธศักราช 2398 ซึ่งตรงกับ รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยใช้ชื่อว่า “วัดท่ามอญ” ทั้งนี้เพราะที่ตั้งวัดอยู่ติดกับท่าหน้าในบริเวณชุมชนที่อยู่อาศัยของชาวมอญ ซึ่งเข้ามา ติดต่อค้าขายทางเรือกับชาวเมืองนครศรีธรรมราช ชาวมอญเป็นชนชาติที่มีความเลื่อมใสใน พระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก จึงคาดว่าชนกลุ่มนี้ได้สร้างสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจอันได้แก่ พระพุทธรูป และศาลาหลังเล็ก ๆ ขึ้น เพื่อประกอบกรบุญต่าง ๆ ภายในชุมชน อีกทั้งยังได้จัดสร้างที่พักเอาไว้ เพื่อให้พระสงฆ์ได้อยู่ประจำภายในชุมชนอีกด้วย วัดท่ามอญมีเจ้าอาวาสดูแลสืบต่อกันมาโดยตลอด และมีเจ้าอาวาสที่ได้ดำรงสมณศักดิ์เป็น “พระครูศรีสุธรรมรัต” ถึงสองรูป คือ พระครูศรีสุธรรมรัต และ พระครูศรีสุธรรมรัต พระศรีธรรมประสาธน์ เจ้าอาวาสวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและเจ้าคณะ จังหวัดนครศรีธรรมราชในเวลานั้น (พุทธศักราช 2474 ถึง 2505) จึงได้เปลี่ยนชื่อวัดนี้เป็น “วัดศรี

ทวิ” โดยคำว่า “ศรี” ถูกนำมาจากพยางค์แรกของสมณศักดิ์ของท่านพระครูทั้งสอง ส่วนคำว่า “ทวิ” นั้นถูกแปลงมาจากคำว่า “ทวิ” ที่แปลว่าสอง (วัดศรีทวิ จังหวัดนครศรีธรรมราช, 2562)

ภาพที่ 33 วัดศรีทวิ

ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563.

ตารางที่ 17 แสดงรายชื่อ ที่อยู่ โบราณสถานและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจาก กรมศิลปากรในย่านท่าวัง

ชื่อ	ที่ตั้ง			ประกาศขึ้นทะเบียน
	ถนน/หมู่บ้าน	ตำบล	อำเภอ	
ตึกรัตนธัช วัดท่าโพธิ์วรวิหาร	ถ.ราชดำเนิน	ท่าวัง	เมืองนครศรีธรรมราช	1 ธันวาคม 2530
วัดวังตะวันตก	ถ.ราชดำเนิน	คลัง	เมืองนครศรีธรรมราช	24 ธันวาคม 2536
วัดจันทาราม	ถ.ราชดำเนิน	ท่าวัง	เมืองนครศรีธรรมราช	21 ธันวาคม 2541

ที่มา: วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2559.

4.1.10 ด้านจินตภาพของเมือง

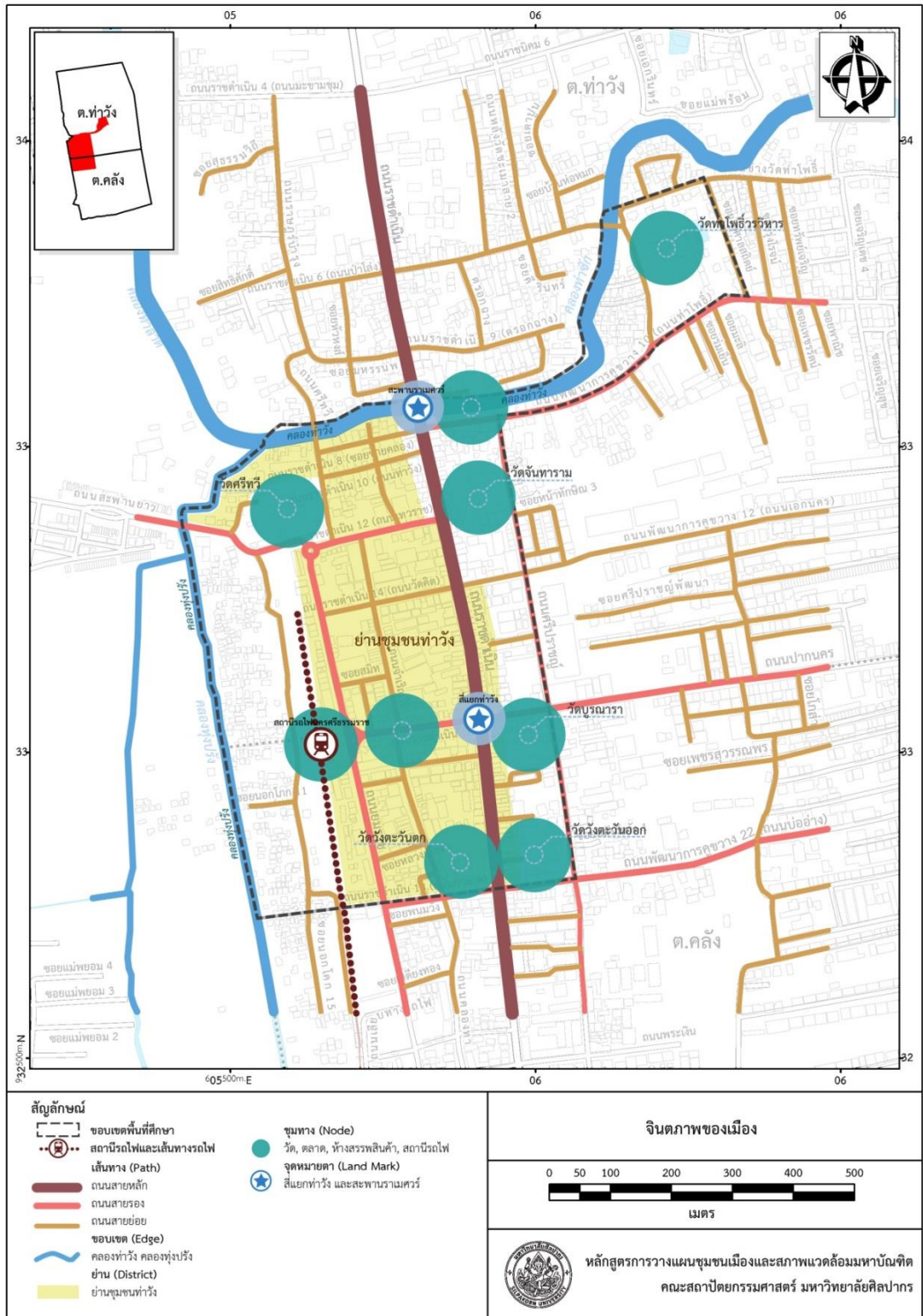
1) เส้นทาง (Path) ทางสัญจรหลักของชุมชน คือ ถนนราชดำเนิน เป็นถนนสายหลักของย่านท่าวัง ที่วางตัวในแนวแกนเหนือใต้ ตามสภาพภูมิประเทศที่เป็นสันทราย มีชุมชนเรียงรายตามสองฝั่งถนน ส่วนเส้นทางสายย่อยในย่านที่สำคัญ ได้แก่ ถนนศรีปราชญ์ ถนนยมราช ถนนจำเริญวิถิ์ และถนนท่าโพธิ์ ที่วางตัวขนานกับถนนราชดำเนิน ที่คนในย่านใช้ในการสัญจรรองจากถนนราชดำเนิน นอกจากนี้เส้นทางรถไฟ (กรุงเทพฯ-นครศรีธรรมราช) เป็นเส้นทางสัญจรอีกหนึ่งเส้นทางที่สำคัญที่เข้าสู่ใจกลางเมืองและเชื่อมต่อไปยังอำเภอ จังหวัด และภูมิภาคอื่นๆ

2) เส้นขอบ (Edge) กำหนดขอบเขตของบริเวณที่เป็นแนวกั้นตามธรรมชาติ ได้แก่ คลองท่าวัง ที่อยู่ทางทิศเหนือของย่าน และคลองทุ่งปรี้ง ที่อยู่ทางทิศตะวันออกของย่าน และแนวกั้นที่แสดงขอบเขตที่มนุษย์สรรสร้างขึ้น เช่น เส้นทางถนน ได้แก่ ถนนศรีปราชญ์ ทางทิศตะวันออก และถนนกาชาด ถนนบ่ออ่าง ทางทิศใต้ของย่าน รวมถึงห้างสหไทยพลาซ่า และแนวกำแพงของวัดวังตะวันตก และวัดวังตะวันออก

3) ย่าน (Districts) เป็นบริเวณพื้นที่ชุมชนย่านพาณิชย์กรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่น ซึ่งมีการค้า สถาบันราชการ และแหล่งมรดกวัฒนธรรมร่วมอยู่ด้วยในย่าน

4) ชุมทาง (Node) ภายในย่าน ได้แก่ วัดท่าโพธิ์วรวิหาร วัดจันทาราม วัดบูรณาราม วัดวังตะวันตก วัดวังตะวันออก ศาลเจ้ากวนอู คลองท่าวัง ตลาดหลังวิกดาว สถานีรถไฟนครศรีธรรมราช และห้างสรรพสินค้า คือ ห้างสหไทย และห้างลัคกี้ ถือเป็นจุดศูนย์กลางของเส้นทาง และเป็นชุมทางเมื่อมาถึงและเดินทางเชื่อมต่อไปยังที่อื่นๆ

5) ภูมิสัญลักษณ์ (Landmark) จุดสังเกตหรือ จุดหมายตาของย่าน ได้แก่ สะพานราเมศวร์ และสี่แยกท่าวัง ที่เป็นจุดเด่นเฉพาะตัวของย่าน

ภาพที่ 34 แสดงจินตภาพของเมือง

ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563.

4.1.11 ด้านกฎหมาย และนโยบายและยุทธศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับย่านท่าวัง

1) การวิเคราะห์ และสรุปผลด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องในย่านท่าวัง ได้แก่

- (1) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2561
  - (2) พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2535
  - (3) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2558
  - (4) พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550
  - (5) พระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547
  - (6) ผังเมืองรวมเมืองนครศรีธรรมราช พ.ศ.2562
  - (7) เทศบัญญัติเทศบาลนครนครศรีธรรมราช เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้างดัดแปลงใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิด หรือบางประเภท ในท้องที่เขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ.2551
  - (8) ประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่านครศรีธรรมราช (ประกาศคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า พ.ศ.2553)
- โดยสามารถสรุปผลของกฎหมายต่าง ๆ ที่มีผลต่อย่านท่าวังได้ดังตารางที่ 18

ตารางที่ 18 สรุปผลการวิเคราะห์ด้านกฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องในย่านท่าวัง

กฎหมาย และข้อบังคับ	สาระสำคัญ	ลักษณะการส่งผลกระทบ		ผลกระทบต่อย่านท่าวัง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
		ทางตรง	ทางอ้อม	
พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2561	การควบคุมผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งประเภทและขนาดของโครงการ หรือกิจการของส่วนราชการรัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จะต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม	✓		ส่งผลต่อการวางผังพื้นที่ โดยเฉพาะในเรื่องของการออกแบบโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่ต้องคำนึงถึงผลกระทบสิ่งแวดล้อม
พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 2535	เป็นกฎหมายว่าด้วยการขึ้นทะเบียนการกำกับดูแลโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และป้องกันการค้าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่มีกฎหมาย	✓		อาจจะมิกลไและมาตรการในการควบคุม กำกับดูแลโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และป้องกันการค้าโบราณวัตถุในการฟื้นฟูย่านท่าวัง
พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2558	เป็นกฎหมายว่าด้วยการกำหนดแนวทางการก่อสร้างอาคารโดยทั่วไป	✓		การกำหนดแนวทางการเกี่ยวกับการออกแบบอาคารงานด้านสถาปัตยกรรม ที่ต้องสอดคล้องกับกฎหมายในพื้นที่
พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550	การจำกัดความของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ผู้ประกอบอุตสาหกรรมท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว รวมทั้งระเบียบเกี่ยวกับการจัดตั้งทุน		✓	ส่งผลต่อการฟื้นฟูย่านท่าวัง โดยเฉพาะในเรื่องของการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อสำหรับการท่องเที่ยวในพื้นที่
พระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547	เป็นกฎหมายว่าด้วยการสร้างโรงแรมในแหล่งท่องเที่ยว การควบคุม ดูแล และบริการแก่ผู้ค้าของเจ้าของกิจการ		✓	การกำหนดแนวทางเกี่ยวกับการตั้งโรงแรมที่ต้องสอดคล้องกับกฎหมายในการฟื้นฟูย่านท่าวัง
ผังเมืองรวมเมืองนครศรีธรรมราช พ.ศ.2562	เป็นกฎหมายว่าด้วยการกำหนดกรอบแนวทางการดำเนินงานการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดเพื่อการพัฒนาและการดำรงรักษาเมือง	✓		การควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน และกำหนดกิจกรรมหลักที่ได้ดำเนินการในพื้นที่ที่มีการบังคับใช้

กฎหมาย และข้อบังคับ	สาระสำคัญ	ลักษณะการส่งผลกระทบ		ผลกระทบต่อย่านท่าวัง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
		ทางตรง	ทางอ้อม	
เทศบัญญัติเทศบาลนครนครศรีธรรมราช เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้างตัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนแปลง ใช้หรือเปลี่ยนแปลง หรือบางประเภท ในท้องที่เขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ.2551	เป็นกฎหมายว่าด้วยการกำหนดแนวทางการก่อสร้างอาคารในพื้นที่ที่กำหนด	✓		กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้างตัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนแปลง ใช้อาคารบางชนิด หรือบางประเภทในย่านท่าวัง
ประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่านครศรีธรรมราช (ประกาศคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า พ.ศ.2553)	เป็นการวางนโยบาย กำหนดพื้นที่ และจัดทำแผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า	✓		เป็นกระบวนการบริหารจัดการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่เมืองเก่า เพื่อให้บริเวณเมืองเก่าได้รับการคุ้มครอง ดูแล อนุรักษ์อย่างเหมาะสม มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

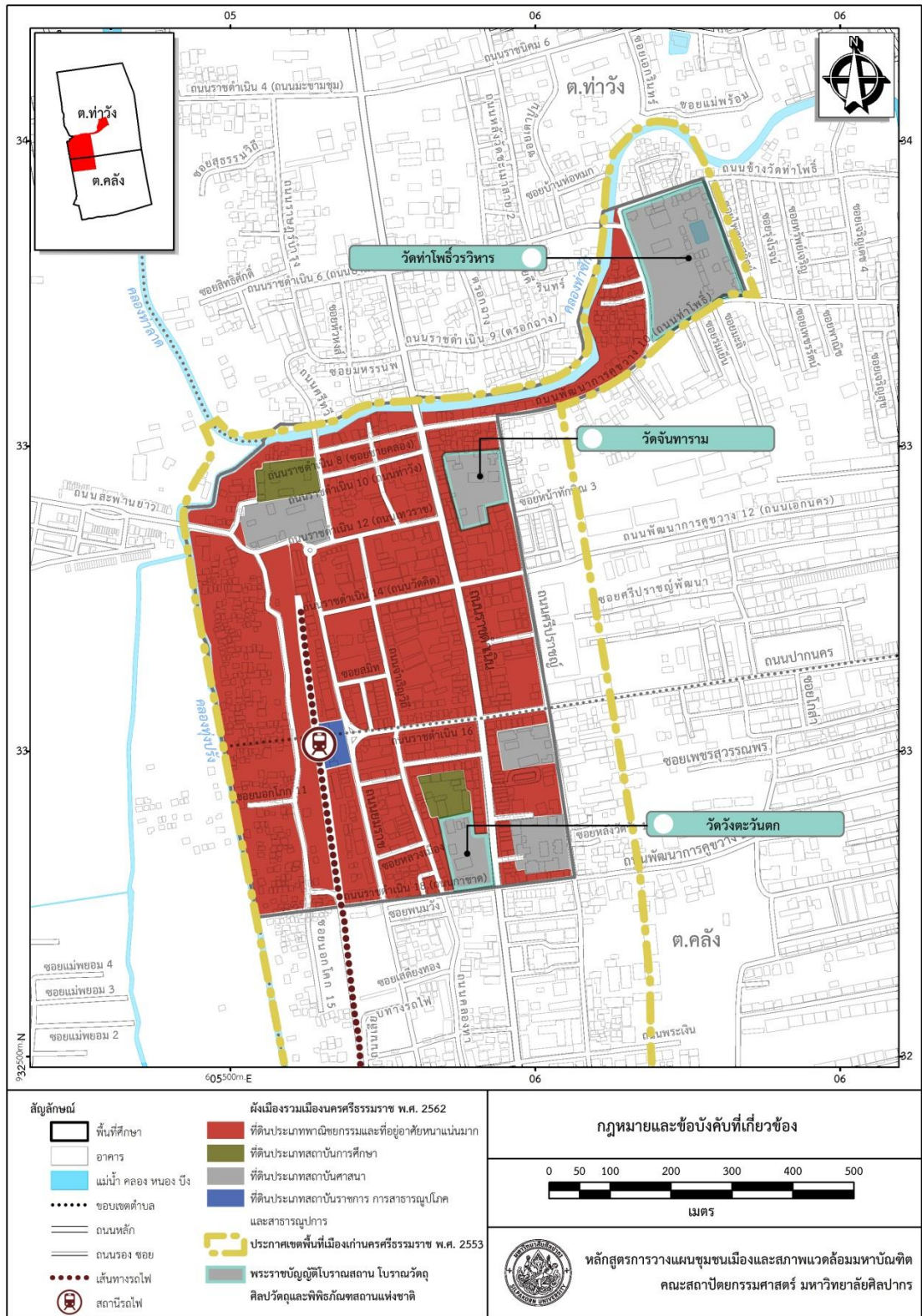
ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563.

จะเห็นได้ว่าภายใต้กฎหมายต่าง และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง มีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้การดำเนินการฟื้นฟูย่านการค้าเก่าท่าวัง ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสรุปความเกี่ยวข้องของกฎหมายต่าง และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับย่านท่าวังได้ดังภาพที่ 31

ทั้งนี้ จากการศึกษาวิเคราะห์ด้านกฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับย่านท่าวัง พบว่ากฎหมายบางส่วนที่มีการบังคับใช้นั้นสามารถปรับใช้ได้ในแง่ของการพัฒนาเป็นส่วนใหญ่ แต่การนำมาใช้ในมิติของการฟื้นฟูย่านชุมชนเก่ายังได้ผลไม่มากนัก เนื่องจากกฎหมายส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่การอนุรักษ์ตัวโบราณสถานโดยตรง ซึ่งยังไม่ครอบคลุมถึงแหล่งโบราณที่มีลักษณะเป็นที่อยู่อาศัย ร้านค้า หรือแหล่งโบราณที่ยังมีการใช้ประโยชน์ของประชาชนทั่วไป อีกทั้ง กฎหมายด้านการฟื้นฟูและการอนุรักษ์ที่มีอยู่นั้น ยังเป็นกรอบทั่วไปที่ใช้บังคับในระดับชาติ ซึ่งยังมีได้มีการเจาะจงการบังคับใช้เฉพาะในบริบทของย่านท่าวังได้อย่างเหมาะสม จึงขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติทั้งภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ว่าสามารถที่จะนำเอากฎหมายฉบับใดมาช่วยในการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ภาพที่ 35 สรุปความเกี่ยวข้องของกฎหมายต่าง และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับย่านท่าวัง
ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563.

2) การวิเคราะห์ และสรุปผลด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในย่านท่าวัง
ได้แก่

- (1) แผนพัฒนาภาคใต้
- (2) แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย พ.ศ. 2561 - 2564
- (3) แผนพัฒนาจังหวัด : ยุทธศาสตร์จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2563
- (4) ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ.2560-2564
- (5) แผนพัฒนาท้องถิ่น 5 ปี (พ.ศ.2561-2565) (ฉบับทบทวน) โดยเทศบาลนคร
นครศรีธรรมราช

- (6) แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่านครศรีธรรมราช
โดยสามารถสรุปผลของนโยบายและยุทธศาสตร์ที่มีผลต่อย่านท่าวังได้ดังตารางที่ 19

ตารางที่ 19 สรุปผลการวิเคราะห์ด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในย่านท่าวัง

นโยบายและยุทธศาสตร์	ประเด็นสำคัญ	ผลกระทบต่อย่านท่าวัง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
แผนพัฒนามณฑลใต้	เป็นกรอบและแนวทางการพัฒนา ที่เชื่อมโยงสู่การพัฒนาในระดับพื้นที่ ซึ่งเชื่อมโยงบูรณาการกับแผนพัฒนาภาคกลางและภาคใต้	ส่งผลกระทบต่อพัฒนา พื้นที่ให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาพื้นที่ภาคอื่นๆ ของประเทศ ผ่านการพัฒนาในรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพของย่านท่าวัง
แผนพัฒนาภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย พ.ศ. 2561 - 2564	เป็นแผนพัฒนาที่เชื่อมโยงระหว่างแนวทางการพัฒนาระดับประเทศและภาค และเป็นแนวทางให้กับการพัฒนาในระดับจังหวัด	การกำหนดบทบาทเมืองในการพัฒนา อาจส่งผลต่อการฟื้นฟูพื้นที่ย่านท่าวังให้มีศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขัน และสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาของกลุ่มจังหวัด
แผนพัฒนาจังหวัด : ยุทธศาสตร์จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2563	เป็นกรอบในการจัดทำแผนพัฒนาระดับพื้นที่ และนำเอาความต้องการของประชาชนในพื้นที่มาจัดทำแนวทางการพัฒนา	สร้างโอกาสในการพัฒนาจากทรัพยากรของพื้นที่ได้อย่างเต็มศักยภาพ และประสิทธิภาพจากแนวทางการพัฒนา
ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ.2560-2564	เป็นกลไกและแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และกำหนดบทบาทของแหล่งท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงของกลุ่มท่องเที่ยว	ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาในรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ๆ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วัฒนธรรม และสืบสานงานประเพณีท้องถิ่นอันเป็นอัตลักษณ์ของย่านท่าวัง
แผนพัฒนาท้องถิ่น 5 ปี (พ.ศ.2561-2565) (ฉบับขบวน) โดยเทศบาลนครศรีธรรมราช	เป็นแนวทางการพัฒนาหลักที่สำคัญของเมือง โดยจัดทําแผนงานโครงการ ที่มีความสอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และมีความเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาในทุกระดับ	การกำหนดและบรรจุแนวทางการปรับปรุงพื้นที่ย่านท่าวังลงในแผนงานโครงการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาพื้นที่อย่างแท้จริง
แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่า นครศรีธรรมราช	การวางแผนและผังแม่บท เพื่อคุ้มครองวัฒนธรรมต่างๆ ของเมืองที่ได้ศึกษาและประเมินคุณค่าได้รับการดูแลรักษา นำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม ผ่านการดำเนินการในรูปแบบของโครงการ	เป็นแนวทางการดำเนินงานที่สามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นประโยชน์ทั้งด้านการท่องเที่ยว เศรษฐกิจ และสังคมแก่ชุมชน

ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563.

4.1.12 สรุปผลการรวบรวมข้อมูลทั่วไป

จากการศึกษาสภาพทั่วไปของย่านท่าวัง ย่านท่าวังตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีความเหมาะสมทางลักษณะภูมิศาสตร์เนื่องจากสภาพของพื้นที่นั้นมีถนนเข้าถึงทุกเส้นทาง และมีระบบขนส่งสาธารณะเข้าถึงพื้นที่หลากหลายรูปแบบ ประกอบกับย่านอยู่ในพื้นที่ใจกลางเมือง ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ของเมืองนครศรีธรรมราชมาอย่างยาวนาน อีกทั้งเป็นย่านการค้าเก่าแก่ที่สำคัญของเมือง เนื่องจากที่ดินบางส่วนเคยเป็นที่ตั้งของวังเก่า มีท่าเรือบริเวณหน้าวัง ที่ใช้เป็นท่าเรือในการเดินทางและขนส่งสินค้าในอดีต ส่งผลให้กลายเป็นศูนย์กลางทางกิจกรรมทางการค้า เกิดการรวมกลุ่มเพื่อการค้ามากขึ้น ซึ่งปรากฏให้เห็นตลอดริมคลองและสองฟากฝั่งถนนของย่านท่าวังในปัจจุบัน มีการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารที่หนาแน่น จนทำให้พื้นที่เกิดความแออัด ทั้งการอยู่อาศัยและการจราจร ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ในย่านมีเพียงพอและรองรับการเข้าใช้งานและบริการของประชาชน และในปัจจุบันพื้นที่ย่านท่าวังยังคงมีรูปแบบสถาปัตยกรรมดั้งเดิมหลงเหลือให้คนรุ่นหลังได้เห็นและสัมผัสถึงวิถีชีวิต ด้วยลักษณะอาคารบ้านเรือนที่มีทางเดินเท้าที่เชื่อมต่อถึงกันตลอดแนวอาคารเอื้ออำนวยต่อการทำการค้าขาย ทำให้การค้าขายกลายเป็นกิจกรรมหลักของย่านท่าวัง และประชาชนส่วนใหญ่มีความผูกพันกับประเพณีและวัฒนธรรมที่ยึดถือปฏิบัติกันมาเป็นระยะเวลา ยาวนาน ทำให้อัตลักษณ์ของชาวนครศรีธรรมราชยังคงปรากฏสืบต่อมาให้เห็นในปัจจุบัน

4.2 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ

การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน (จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนา) และบูรณาการร่วมกับผลการศึกษาวิเคราะห์ทั้งหมด เพื่อเป็นกรอบแนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า ย่านท่าวัง โดยการวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน จากปัจจัยและสภาพแวดล้อมภายในย่านท่าวัง ดังตารางที่ 20 และการวิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคจากปัจจัยหรือสภาพแวดล้อม ภายนอก ย่านท่าวัง ดังตารางที่ 21

ตารางที่ 20 ปัจจัยและสภาพแวดล้อมภายในย่านท่าวัง

SWOT	จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)
ด้านกายภาพ	<ul style="list-style-type: none"> - มีทำเลที่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองเหมาะต่อการเป็นศูนย์กลางทางการค้าและบริการ - มีโครงข่ายคมนาคมขนส่งโดยเฉพาะถนนที่สมบูรณ์ มีรถไฟฟ้า และรถยนต์ที่เชื่อมต่อภายในและภายนอกพื้นที่ - มีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการครบครัน - ระบบการสัญจรมีรูปแบบทางเท้าที่มีระยะเหมาะสมต่อกิจกรรมเดินเท้า และเชื่อมต่อกันอย่างทั่วถึง - มีประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่สืบเนื่องยาวนานมาตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัย โดยยังคงเหลือหลักฐานทางโบราณสถาน อาคารเก่า - มีการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบผสมผสาน - เป็นแหล่งการค้าส่งและปลีกของเมือง 	<ul style="list-style-type: none"> - สภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มทำให้ง่ายต่อการเกิดอุทกภัย - บริเวณย่านท่าวังมีพื้นที่จอดรถไม่เพียงพอต่อความต้องการทำให้เกิดการจราจรติดขัด - ขาดทางจักรยานและทางเท้าที่เชื่อมโยงกัน - ขาดพื้นที่สีเขียวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ - พื้นที่ที่มีราคาประเมินที่ดินสูงที่สุดในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช
ด้านสังคม	<ul style="list-style-type: none"> - มีความหลากหลายของชาติพันธุ์ ก่อให้เกิดเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นขนบธรรมเนียมประเพณี สะท้อนถึงอัตลักษณ์ที่น่าสนใจ - เป็นย่านชุมชนเก่าซึ่งยังคงเอกลักษณ์วัฒนธรรมเดิมของพื้นที่เอาไว้ - ศาสนสถานในพื้นที่ค่อนข้างมีอิทธิพลกับชุมชนมาก - มีองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนสูงมาก เช่น กลุ่มขับเคลื่อนการพัฒนาย่านท่าวัง สมาคมพาณิชย์จีน 	<ul style="list-style-type: none"> - ประชาชนขาดความรู้และไม่คำนึงถึงความสำคัญของอาคารเก่าหรือโบราณสถานต่างๆ ทำให้เกิดความเสียหายหรือถูกทำลายไปเป็นจำนวนมาก - ขาดการประสานงานระหว่างภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ย่านเก่าให้มีแบบแผนและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน - ขาดการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของพื้นที่ย่านชุมชนเก่า - โครงสร้างประชากรมีแนวโน้มเป็นสังคมสูงอายุ
ด้านเศรษฐกิจ	<ul style="list-style-type: none"> - มีความเหนียวแน่นของร้านค้าในย่านชุมชนที่อนุรักษ์ร้านค้าดั้งเดิมในพื้นที่ - มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - ร้านค้าและแหล่งให้บริการต่าง ๆ มีให้เลือกสรรน้อยลง - เศรษฐกิจในพื้นที่ยังไม่ค่อยพัฒนาให้มีความทันสมัย - การเคลื่อนย้ายการพัฒนาไปตามพื้นที่รอบนอก

ตารางที่ 21 ปัจจัยและสภาพแวดล้อมภายนอกย่านท่าวัง

SWOT	โอกาส (Opportunities)	ภัยคุกคาม (Threat)
ด้านกายภาพ	- การมีนโยบายอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่า นครศรีธรรมราชที่คุ้มครองดูแลให้การพัฒนาพื้นที่ สอดคล้องกับการอนุรักษ์มรดกทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม - การมีโครงการฟื้นฟูย่านการค้าเก่าท่าวัง ด้วยการออกแบบปรับปรุงพื้นที่ถนนจราจรวิถีอย่างมีส่วนร่วม	- การพัฒนาของเทคโนโลยีเริ่มเข้ามาในพื้นที่และเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของย่านชุมชนเก่า - โครงการพัฒนาของภาครัฐ เช่น โครงการรถไฟความเร็วสูง - สภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มทำให้ง่ายต่อการเกิดอุทกภัย
ด้านสังคม	- เนื่องจากมีแนวโน้มผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น สามารถพัฒนาพื้นที่ให้เป็นย่านชุมชนท่องเที่ยวแบบ slow life เพื่อตอบสนองความต้องการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่มีกำลังทรัพย์ - พ.ร.บ.การผังเมือง พ.ศ.2562 มีการถ่ายโอนอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	- ความไม่ตระหนักรู้ของประชาชนในพื้นที่เรื่องการฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าอาจส่งผลเสียต่อการพัฒนาเมืองในอนาคต
ด้านเศรษฐกิจ	- การส่งเสริมนโยบายการท่องเที่ยวเมืองรอง เมืองต้องห้ามพลาต ของหน่วยงานรัฐบาล ที่กำลังจะเติบโตขึ้น	- การเกิดร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ในบริเวณชานเมือง - การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ทำให้เกิดการแข่งขันทางการตลาดสูงขึ้น - ปัญหาสถานะเศรษฐกิจไทยและเศรษฐกิจโลกที่ผันผวนมีผลต่อการตัดสินใจการลงทุนด้านการท่องเที่ยว

ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563.

หลังจากที่ได้วิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ (SWOT Analysis) ซึ่งการวิเคราะห์โดยการสำรวจจากสภาพการณ์ 2 ด้าน คือ สภาพการณ์ภายในและสภาพการณ์ภายนอก ซึ่งปัจจัยเหล่านี้แต่ละ อย่างจะช่วยให้เข้าใจได้ว่ามีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานในพื้นที่อย่างไร เพื่อนำไปสู่แนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า ย่านท่าวัง ซึ่งเป็นกระบวนการในการพิจารณาร่วมกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยจุดแข็งของพื้นที่จะเป็นความสามารถภายในที่ถูกใช้ประโยชน์เพื่อการบรรลุเป้าหมาย ในขณะที่จุดอ่อนของพื้นที่จะเป็นคุณลักษณะภายในที่อาจจะทำลายผลการดำเนินงาน โอกาสทางสภาพแวดล้อมจะเป็นสถานการณ์ที่ให้โอกาสเพื่อการบรรลุเป้าหมายของพื้นที่ อุปสรรคทาง สภาพแวดล้อมจะเป็นสถานการณ์ที่ขัดขวางการบรรลุเป้าหมายของพื้นที่ ผลจากการวิเคราะห์ สภาวะแวดล้อมนี้จะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาไปในทางที่เหมาะสม

4.3 ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจและสัมภาษณ์เชิงลึก

1) ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจตามตัวชี้วัดตามมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า

จากการลงพื้นที่สำรวจและเก็บข้อมูล พบว่า พื้นที่มีศักยภาพในการที่จะฟื้นฟู เนื่องจากย่านมีความสมบูรณ์ของย่านชุมชนเก่า ทั้งทางด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต และสภาพแวดล้อม โดยมีผลคะแนนรวมเท่ากับ 45 คะแนน (ระดับคะแนน46-56คือ ระดับดีมาก) อยู่ในระดับดีมาก (ค่าคะแนนได้ปรับปรุงจากมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า) จึงควรส่งเสริมให้เกิดการฟื้นฟูย่านการค้า และบริหารจัดการ เพื่อให้ชุมชนคงอยู่อย่างยั่งยืนท่ามกลางการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไป ดังรายละเอียดตามตารางที่ 22

ตารางที่ 22 สรุปตัวชี้วัดตามมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า

ดัชนี	ตัวชี้วัด	มี	ไม่มี	ค่าคะแนน*
ด้านกายภาพ				
1. ด้านคุณค่าความสำคัญ และองค์ประกอบทางกายภาพ	1. คุณค่าความสำคัญ และบูรณภาพของย่านชุมชนเก่า	มีการดำรงอยู่ทั้งมรดกทางวัฒนธรรมทางกายภาพและไม่ใช้กายภาพ		3
	2. ลักษณะเด่นทางโครงสร้างชุมชนของย่านชุมชนเก่า	เส้นทางสัญจร ที่รวมกิจกรรม กลุ่มอาคาร (การวางตัวของกลุ่มอาคารตึกแถวเก่าในย่านการค้าเก่าที่สัมพันธ์กับเส้นทาง		3
	3. องค์ประกอบและลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรม	อาคารตึกแถวเก่า บ้านเก่า เรือนทรงไทยเก่า ถึงแม้จะมีการปรับเปลี่ยนซ่อมแซม หรือต่างยุคแต่คงสะท้อนให้เห็นลักษณะโดดเด่นทางสถาปัตยกรรม		3
	4. เทคนิคและวัสดุในการก่อสร้าง	มีการใช้วัสดุก่อสร้างที่เหมาะสม และรูปแบบที่เหมาะสมกับยุคสมัยและคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ดั้งเดิม		2
	5. องค์ประกอบและลักษณะเด่นทางภูมิทัศน์	การตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ บริเวณสถานีรถไฟ ถนนราชดำเนิน และคลองท่าวัง		3
	6. องค์ประกอบและลักษณะเด่นทางภูมิสัญลักษณ์ (Landmark)	สะพานราเมศวร์ และสี่แยกท่าวัง		2
	7. องค์ประกอบและลักษณะเด่นด้านมุมมอง	เส้นถนนราชดำเนินที่ทำให้เห็นความเป็นย่านการค้าท่าวัง		2

ดัชนี	ตัวชี้วัด	มี	ไม่มี	ค่า คะแนน*
ด้านคุณภาพ				
1. ด้าน วัฒนธรรมและ วิถีชีวิต	1. องค์ประกอบและลักษณะเด่น ทางกิจกรรมทางวัฒนธรรม	กิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมภูมิปัญญา ภาษา เกี่ยวเนื่องทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับอัต ลักษณ์ชุมชน ตั้งแต่อดีตและยังคงกิจกรรม นั้นอยู่ เช่น ตรุษจีน กินเจ		3
	2. สถานที่ในการดำรงกิจกรรม ทางวัฒนธรรม	พื้นที่รองรับกิจกรรมทางวัฒนธรรม ได้แก่ ศาลเจ้ากวนอู วัดท่าโพธิ์วรวิหาร วัดวัง ตะวันตก เป็นต้น		2
	3. ผู้สืบทอดกิจกรรมทาง วัฒนธรรม	คนที่เป็นเจ้าของและผู้สืบสานวัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรมยังอยู่ ได้แก่ คุณสุ ธรรม ชัยนเกียรติ คุณศรีโรจน์ อนุตรเศรษฐ์		3
	4. ความหมายและความทรงจำ ของย่านชุมชนเก่า	เหตุการณ์ก่อสร้างสะพานราเมศวร์ (ท่า วังวรสิริ) ที่ทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง พื้นที่		3
	5. กิจกรรมที่สนับสนุน ชีวิตประจำวัน	กิจกรรมที่ตอบสนองการใช้ชีวิตประจำวัน ของคนในชุมชน ได้แก่ การค้าขายบริการ		2
	6. การใช้พื้นที่สาธารณะ			-
2. ด้าน ความสัมพันธ์ กับ สภาพแวดล้อม ภายนอก	1. ประโยชน์ใช้สอยของย่าน ชุมชนเก่าต่อเมือง	เป็นศูนย์กลางทางการค้าของเมือง นครศรีธรรมราช		3
	2. ความสัมพันธ์กับ สภาพแวดล้อมโดยรอบ	แม้จะเป็นพื้นที่ใจกลางเมืองแต่ยังคงมีการ รักษาคลองท่าวัง เพื่อป้องกันอุทกภัย และมี การใช้พื้นที่สำหรับอยู่อาศัย การค้าการ บริการต่อเนื่องไปยังพื้นที่รอบนอก		2
ด้านการบริหารจัดการ				
1. ด้านความ พร้อมของ ท้องถิ่น	1. การจัดทำแผนของท้องถิ่นต่อ การอนุรักษ์และฟื้นฟู			-
	2. แผนงานทางด้านประเพณี วัฒนธรรม	โครงการจัดงานประเพณีสารทเดือนสิบ กิน เจ ตรุษจีน ไข่นาทาวน์เมืองนคร		3
	3. แผนพัฒนาเมือง/ท้องถิ่น	การจัดทำผังเมืองรวมเมืองนครศรีธรรมราช ที่ให้ความสำคัญต่อคุณค่าของย่านชุมชนเก่า		2
	4. แผนการป้องกันความเสี่ยงภัย พิบัติ			-
	5. การจัดทำข้อมูลของย่าน			-

ดัชนี	ตัวชี้วัด	มี	ไม่มี	ค่า คะแนน*
	ชุมชนเก่า			
2. ด้านการมีส่วนร่วม	1. การจัดตั้งองค์กรชุมชน	กลุ่มขับเคลื่อนการพัฒนาย่านท่าวัง		1
	2. การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม	ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อพัฒนาชุมชนทั้งด้านกายภาพ สังคม ในแผนแม่บทเมืองเก่า/การปรับปรุงพื้นที่ถนนจำเรียววิถี		3
	3. การสร้างความตระหนักรู้ (Awareness raising activities)			-
	4. การนำข้อเสนอของชุมชนไปใช้ในการวางแผนท้องถิ่น			-

* หมายเหตุ ค่าคะแนน ปรับปรุงจนได้มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม: เมืองเก่า โดยมีค่าคะแนน 3 ระดับ คือ 3 คะแนน = มากที่สุด 2 คะแนน = ปานกลาง 1 คะแนน = น้อย

2) ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ พบว่า การดำเนินการฟื้นฟูย่านท่าวังสามารถเป็นส่วนหนึ่งของการผลักดันการพัฒนาย่านท่าวังให้มีความยั่งยืนทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม และภัยคุกคามจากภายนอก จึงมีความจำเป็นที่ต้องหาแนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่าท่าวัง เพื่อให้เกิดภาพองค์รวมและการดำเนินงานร่วมกัน พร้อมทั้งเพิ่มบทบาทหน้าที่ให้ภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของการฟื้นฟูย่าน โดยให้มีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ พิจารณา และบริหารจัดการร่วมกับภาครัฐ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องภายในท้องถิ่น ทั้งนี้ต้องมีแนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า ย่านท่าวัง เพื่อเป็นกรอบและแนวทางในการดำเนินงาน โดยมีประเด็นสำคัญที่ได้จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในย่านท่าวัง รวมถึงนักวิชาการที่ได้สัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาในการกำหนดแนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า ย่านท่าวัง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

(1) ความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลสำคัญ

โดยการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและลบจากการตัดสินใจหรือการที่มีโครงการหรือนโยบายนั้น จำนวน 8 คน ประกอบด้วย

- คุณศรีโรจน์ อนุตรเศรษฐ์ กลุ่มคนที่เป็นเจ้าของหรือผู้อยู่อาศัยในอาคารบ้านเรือนที่มีรูปทรงและลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของย่าน และประธานกลุ่มขับเคลื่อนการพัฒนาย่านท่าวัง

- คุณอุษณีย์ อังสุวัฒนากุล ผู้ค้าขายเก่าของย่าน
- คุณธนภรณ์ เกรียงไกร ผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบวัดหรือแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของย่าน

- คุณพรนภัส พรหมภักดี ผู้ใช้บริการ
- คุณอำพรพรณ ทรัพย์สมบูรณ์ ประธานชุมชน
- คุณदनัย เหมนุกูล นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ (แผนชุมชน)

เทศบาลนครนครศรีธรรมราช

- คุณัททยา ลีมวงศ์ ผู้อำนวยการส่วนยุทธศาสตร์ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครศรีธรรมราช

โดยผลการสัมภาษณ์สามารถสรุปได้ดังนี้

(1.1) ปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการ และแนวทางการฟื้นฟู

ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

- ข้อมูลเกี่ยวกับย่านท่าวัง จากการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลสำคัญ สามารถ

สรุปข้อมูลเกี่ยวกับย่านท่าวังได้ดังตารางที่ 23

ตารางที่ 23 สรุปข้อมูลเกี่ยวกับย่านท่าวัง

ด้าน	ประเด็น	รายละเอียด	ข้อคิดเห็น
กายภาพ	1.การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร	- มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทใดบ้าง - สภาพบ้านเรือน ร้านค้ามีลักษณะเป็นอย่างไร	- พื้นที่ส่วนใหญ่มีการใช้เป็นที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม สถานที่ราชการ ศาสนสถาน - มีทั้งตึกแถวสมัยเก่า อาคารสมัยใหม่ อาคารสมัยใหม่ที่ผ่านการรีโนเวท ไม่สามารถพัฒนาให้เกิดความคุ้มค่าสำหรับผู้ที่จะลงทุนใหม่ ยกเว้นปรับปรุงอาคาร
	2.การสัญจร	- รูปแบบการเดินทางอะไรบ้าง - ใช้เส้นทางใดเป็นเส้นทางหลัก - มีจุดเปลี่ยนถ่ายการเดินทางบริเวณใด	- มีทั้งการเดินทางโดยรถสาธารณะประจำทาง(รถสองแถว) รถมอเตอร์ไซด์ รถสามล้อ และรถยนต์ส่วนบุคคล - ใช้ถนนราชดำเนิน ถนนศรีปราชญ์ ถนนยมราช ถนนเนรมิตร ทั้งนี้เดินเท้าทะลุได้หลายซอย - จุดเปลี่ยนถ่ายบริเวณสถานีรถไฟ หลังวิกดาว สีแยกท่าวัง และวัดวังตะวันออก ที่เชื่อมต่อไปยังอำเภออื่นๆ แต่เป็นรถสองแถว รถบัสเล็ก แต่ถ้าเป็นจุดเปลี่ยนถ่ายใหญ่จะอยู่ที่หัวอิฐ
	3.พื้นที่ว่างสาธารณะ	มีพื้นที่สำหรับประกอบกิจกรรมและศูนย์กลางย่านหรือไม่ และบริเวณใด	หากเป็นพื้นที่ที่เป็นกิจจะลักษณะในพื้นที่ไม่มี แต่จะเป็นพื้นที่ชั่วคราวเมื่อมีงานเทศกาล คือ บริเวณสถานีรถไฟ และบริเวณหน้าปั้มเชลล์ (ปิดถนน) นอกจากนี้เสนอบริเวณหลังวิกดาวให้

ด้าน	ประเด็น	รายละเอียด	ข้อคิดเห็น
			มีการพัฒนาระหว่างร้านค้าแผงลอยและในอาคาร
	4.จินตภาพของเมือง	จุดหมายตาของย่านคืออะไร	ร้านทอง สีแฉกท่าวัง สถานีรถไฟ และอาคารเก่าที่สวยงามจำนวนมากตามสองข้างทาง
	5. สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ	เพียงพอต่อการให้บริการหรือไม่ และต้องการปรับปรุงอะไรบ้าง	เพียงพอ แต่อาจจะเพิ่มพื้นที่สาธารณะให้คนมาทำกิจกรรมร่วมกัน รวมถึงการบริการทางเทคโนโลยีสื่อสาร ได้แก่ อินเทอร์เน็ต และปรับปรุงทางเท้าให้มีความสะดวกสบาย รวมถึงป้ายบอกทางที่ควรมีถึง 3 ภาษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
สังคม	1.ระบบกิจกรรม	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมเป็นประเภทใด - ลักษณะเป็นชั่วคราวหรือถาวร - พื้นที่ที่เกิดกิจกรรมมากที่สุดบริเวณใด 	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมการค้าขายและบริการเป็นหลัก รวมถึงกิจกรรมตามเทศกาลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนและศาสนา เช่น กินเจ ตรุษจีน - กิจกรรมการค้าและบริการเป็นแบบถาวรและชั่วคราว - พื้นที่บริเวณหลังวิกดาว สถานีรถไฟ ถนนราชดำเนิน ศาลเจ้ากวนอู
	2.จำนวนประชากรหรือลูกค้า	การเข้ามาใช้บริการส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเป้าหมายใดและมีสัดส่วนเท่าใด (มากที่สุด มาก หรือน้อย)	กลุ่มคนหลากหลาย ทุกวัย ทั้งคนดั้งเดิมเก่าแก่ นักท่องเที่ยว วัยทำงาน ผู้สูงวัย ซึ่งวัยทำงานและวัยเรียนจะมีสัดส่วนมากที่สุด โดยจะอยู่ในรัศมี 30-50 กิโลเมตร
	3.ประเพณีวัฒนธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญของย่านคืออะไร - เอกลักษณ์ของย่านคืออะไร 	<ul style="list-style-type: none"> - เทศกาลตรุษจีน ถี้อีสลกินเจ เนื่องจากเป็นชุมชนคนจีน ทำให้มีเทศกาลเกี่ยวกับคนจีน ท่าวังเปรียบเหมือนไข่น้ำหวานของจังหวัด - ชุมชนคนจีน ย่านการค้าของคนจีน
	4.นโยบายและโครงการพัฒนา	นโยบายและโครงการในปัจจุบันที่ส่งผลต่อชุมชนคืออะไร และส่งผลอย่างไรบ้าง	<ul style="list-style-type: none"> - โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชน ได้แก่ การปรับปรุงสะพานลอย ปลุกต้นไม้ / การนำสายไฟฟ้าลงดิน/ ถนน ที่ทำให้ย่านเกิดความสวยงาม ทั้งนี้โครงการพัฒนาเมืองเก่าในอนาคตจะทำให้เพิ่มโอกาสใหม่ๆกับย่านและปรับเปลี่ยนมุมมองให้ผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ได้ร่วมกันสร้างสรรค์กิจกรรมให้กับย่านและเมืองนครได้ - โครงการขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น จัดงานเทศกาลจัดงานประเพณี
เศรษฐกิจ	1.รูปแบบการค้า	<ul style="list-style-type: none"> - มีรูปแบบการค้าประเภทใดบ้าง - ค่าขายสินค้าประเภทใด มีแหล่งที่มาของสินค้าจากที่ใด 	<ul style="list-style-type: none"> - การค้าส่งค้าปลีก ทั้งอาหาร เสื้อผ้า ทอง เครื่องประดับ อุปกรณ์สำนักงาน เครื่องมือประกอบอาชีพต่างๆ ร้านทอง ห้างสรรพสินค้า สินค้ามาจากกทม./ในจังหวัด รวมถึงโรงเกลือ

ด้าน	ประเด็น	รายละเอียด	ข้อคิดเห็น
		<ul style="list-style-type: none"> - ช่วงเวลาในการค้าของแต่ละประเภท - พื้นที่ที่เป็นจุดเปลี่ยนถ่ายสินค้าอยู่บริเวณใด 	<ul style="list-style-type: none"> - ร้านปิดเปิด 8.00-18.00 (วันธรรมดา) /8.00-12.00(วันอาทิตย์) /8.00-17.00 (เสาร์และอาทิตย์ ในบางร้าน) - กระจุกตัวบริเวณหลังวัดดาว
	2.ราคาค่าเช่า	ราคาเช่าต่อหน่วยคิดอย่างไร และเป็นราคาประเมินหรือไม่	<ul style="list-style-type: none"> - ส่วนใหญ่บริเวณถนนนเรมิตร ถนนราชดำเนินถึงสี่แยกท่าวัง จะเป็นเจ้าของตึก การคิดราคาเช่า หากเป็นพื้นที่ในห้างคิดตามตารางเมตร ส่วนอาคารคิดตามราคาตลาด ราคาประเมินและสิ่งก่อสร้าง - ถ้ามีเช่าจะอยู่ที่คูหาละ 70,000 บาท และการเช่าระยะยาวแบบเช่า ซึ่ง จะมีราคาเช่ารายเดือนที่ถูกหน้อย ประมาณ 800-1,000 บาท
	3.การลงทุน	ลงทุนในรูปแบบการค้าใด และกลุ่มผู้ลงทุนในย่านส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนายทุนใดบ้าง	ส่วนใหญ่จะเป็นคนดั้งเดิม ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มานาน เป็นธุรกิจร้านทอง ร้านอาหาร ร้านยา ร้านวัสดุก่อสร้าง โรงแรม เป็นต้น
	4.การแข่งขัน	กลุ่มสินค้าและบริการที่แข่งขันสูงในพื้นที่คืออะไร และเพราะเหตุใดถึงลงทุนในสินค้าประเภทนั้น	กลุ่มสินค้าทองคำ เป็นกิจการที่แข่งขันสูง แต่ก็มีสินค้าอื่น เช่น ร้านยา ร้านแว่นตา ร้านเสื้อผ้า เป็นต้น เนื่องจากเป็นธุรกิจที่ทำการค้ามานาน และลงทุนระยะยาว

● ความคิดเห็นของคนในชุมชน (รายละเอียดดังตารางที่ 24) จากการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลสำคัญ :พบว่า

- ด้านกายภาพ
  1. เปลี่ยนแปลงจากการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรมไปเป็นพาณิชยกรรม ในช่วง พ.ศ.2550-ปัจจุบัน ส่วนใหญ่ตอบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลง
  2. มีภูมิทัศน์ของย่านที่สวยงาม ในช่วง พ.ศ.2550-ปัจจุบัน พบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม
  3. การรื้อถอนอาคารเก่าแก่ ในช่วง พ.ศ.2550-2560 พบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลง และในช่วง พ.ศ.2561-ปัจจุบัน พบว่ามีการรื้อถอนอาคารเพิ่มขึ้น
  4. มีการสร้างอาคารสูง หรืออาคารขนาดใหญ่ ในช่วง พ.ศ.2550-ปัจจุบัน พบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลง

5. มีการปรับเปลี่ยนการใช้สอยภายในอาคาร ในช่วง พ.ศ.2550-2560 พบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลง แต่ในช่วง พ.ศ.2561-ปัจจุบัน พบว่า มีการปรับเปลี่ยนการใช้สอยภายในอาคารเพิ่มขึ้น

6. เป็นศูนย์กลางคมนาคมขนส่งของเมือง ในช่วง พ.ศ.2550-2555 ไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม แต่ในช่วง พ.ศ.2556-ปัจจุบัน พบว่า การเป็นศูนย์กลางคมนาคมขนส่งของเมืองนั้นถูกลดบทบาทลง

7. มีพื้นที่สาธารณะสำหรับชุมชนในช่วง พ.ศ.2550-ปัจจุบัน พบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลง

8. ความแออัดของพื้นที่ ในช่วง พ.ศ.2550-ปัจจุบัน พบว่า ความแออัดของพื้นที่มีเพิ่มขึ้น

- ด้านเศรษฐกิจ

1. เป็นแหล่งงานที่สำคัญของเมือง ในช่วง พ.ศ.2550-2555 ไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม แต่ในช่วง พ.ศ.2556-ปัจจุบัน พบว่า การเป็นแหล่งงานที่สำคัญของเมืองนั้นถูกลดบทบาทลง

2. มีรูปแบบการค้าที่หลากหลาย ในช่วง พ.ศ.2550-ปัจจุบัน พบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลง

3. มีความหลากหลายของสินค้า ในช่วง พ.ศ.2550-ปัจจุบัน พบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลง

4. จำนวนร้านค้าในช่วง พ.ศ.2550-ปัจจุบัน พบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลง

5. ราคาสินค้า ในช่วง พ.ศ.2550-2555 ไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม แต่ในช่วง พ.ศ.2556-ปัจจุบัน พบว่า ราคาสินค้ามีราคาที่สูงขึ้น

6. ราคาเช่า ในช่วง พ.ศ.2550-2555 ไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม แต่ในช่วง พ.ศ.2556-ปัจจุบัน พบว่า ราคาเช่าอาคาร ร้านค้าต่างๆมีราคาที่สูงขึ้น

- ด้านสังคม

1. จำนวนผู้เข้ามาใช้บริการ ในช่วง พ.ศ.2550-2560 พบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลง แต่ในช่วง พ.ศ.2561-ปัจจุบัน พบว่า จำนวนผู้เข้ามาใช้บริการมีจำนวนลดลง

2. นโยบายและแผนงานที่พัฒนาย่าน ในช่วง พ.ศ.2550-2560 พบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลง แต่ในช่วง พ.ศ.2561-ปัจจุบัน พบว่า มีนโยบายและแผนงานพัฒนาย่านทำวังเพิ่มขึ้น

3. การมีส่วนร่วมของชุมชน ในช่วง พ.ศ.2550-2560 พบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลง แต่ในช่วง พ.ศ.2561-ปัจจุบัน พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในย่านทำวังเพิ่มขึ้น

4. รักษาและคงลักษณะความเป็นย่านการค้า พบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลง

ตารางที่ 24 จำนวนคนในชุมชนย่านท่าวัง ที่แสดงความคิดเห็น

ด้าน	ประเด็น	ระดับ								
		2550-2555			2556-2560			2561-ปัจจุบัน		
		1	0	-1	1	0	-1	1	0	-1
กายภาพ	เปลี่ยนแปลงจากการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรม ไปเป็นพาณิชยกรรม		7		1	6		3	4	
	มีภูมิทัศน์ของย่านที่สวยงาม		5	2		7		2	3	2
	การรื้อถอนอาคารเก่าแก่		5	1	1	4	2	3	2	1
	มีการสร้างอาคารสูง หรืออาคารขนาดใหญ่		6		3	4		3	4	
	มีการปรับเปลี่ยนการใช้สอยภายในอาคาร	1	6		2	4		3	3	
	เป็นศูนย์กลางคมนาคมขนส่งของเมือง		5	2		2	5		3	4
	มีพื้นที่สาธารณะสำหรับชุมชน		6		1	6		3	4	
	ความแออัดของพื้นที่	4	3		4	2	1	3	1	2
เศรษฐกิจ	เป็นแหล่งงานที่สำคัญของเมือง		7		1	2	4	1	2	3
	มีรูปแบบการค้าที่หลากหลาย	2	5		1	5	1	1	4	1
	มีความหลากหลายของสินค้า	2	5		1	6		3	4	
	จำนวนร้านค้า	2	5		3	4		2	3	2
	ราคาสินค้า	2	5		5	1		6	1	
	ราคาค่าเช่า	2	4		4	3		4	2	
สังคม	จำนวนผู้เข้ามาใช้บริการ	1	6		1	4	2	2	2	3
	นโยบายและแผนงานที่พัฒนาย่าน		7		2	5		5	2	
	การมีส่วนร่วมของชุมชน		6	1	3	4		5	2	
	รักษาและคงลักษณะความเป็นย่านการค้า	1	6		2	5		2	5	

หมายเหตุ : 1) ค่าคะแนน : 1 หมายถึง เพิ่มขึ้น 0 หมายถึง ไม่แตกต่าง -1 หมายถึง ลดลง

2) คุณศรีโรจน์ อนุตรเศรษฐ์ แสดงความคิดเห็นในฐานะกลุ่มคนที่บ้่านเรือนที่มีรูปทรงโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของย่าน และประธานกลุ่มขับเคลื่อนการพัฒนาย่านท่าวัง

● ความต้องการของชุมชน จากการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลสำคัญ สามารถสรุปข้อมูลเกี่ยวกับย่านท่าวังได้ ดังตารางที่ 25

ตารางที่ 25 ความต้องการของชุมชน

แนวทางการพัฒนา	ความคิดเห็น
1.กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อควบคุมกิจกรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ทำให้มีการใช้ที่ดินอย่างถูกประเภท เพื่อให้เกิดการส่งเสริมการค้าขาย - ลักษณะทางกายภาพของอาคารในเชิงอนุรักษ์และส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์ ห้ามปล่อยทิ้งร้าง(เชิงบังคับ) หรือการให้สิทธิด้านต่างๆ ในกรณีมีการปรับปรุงและฟื้นฟู
2.ปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคในย่าน ได้แก่ ไฟฟ้าลงดิน การระบายน้ำท่วมขัง การจัดการขยะ การให้บริการน้ำประปา เป็นต้น	<ul style="list-style-type: none"> - นำสายไฟฟ้าลงดินเพื่อปรับทัศนียภาพ จัดระบบระบายน้ำ ป้องกันน้ำท่วมขัง และมีระบบแยกขยะตามจุดบริการต่างๆ - พัฒนาให้ได้มาตรฐาน รองรับการเดินทางในอนาคต - จัดสร้างรถไฟฟ้าท้องถิ่น เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางสำคัญ - มีระบบแอปพลิเคชัน อำนวยความสะดวกเพื่อเปลี่ยนแปลงเมืองสู่การท่องเที่ยวคุณภาพ - เป็นหน้าที่ที่ท้องถิ่นต้องให้บริการสาธารณะ
3.ปรับปรุงระบบสาธารณสุข ได้แก่ โรงพยาบาล โรงเรียน สถานีดำรง พืชพันธุ์นันทนาการ ที่โล่ง	<ul style="list-style-type: none"> - ทำให้คนในชุมชนสามารถเข้าถึงความสะดวกมากขึ้น - สร้างให้เกิด Smart City
4. การรักษาระยะถอยร่นและความสูงของชั้นอาคาร	<p>เพื่ออนุรักษ์เอกลักษณ์ความเป็นเมืองเก่าของชุมชนไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะอาคาร (ในเมืองใหญ่จะทำได้ผลมากกว่าเมืองเล็ก) ซึ่งเป็นไปตามพ.ร.บ.ควบคุมอาคาร</p>
5.สร้างที่จอดรถในตำแหน่งที่เหมาะสม เป็นจุดเปลี่ยนถ่ายระบบการสัญจรเข้าถึงพื้นที่ เพื่อลดปัญหาการจราจร	<ul style="list-style-type: none"> - จัดการที่จอดรถสาธารณะ และมีอาคารจอดรถ รองรับการใช้บริการและลดการจราจรในพื้นที่ เช่น บริเวณโรงแรมเก่า เนื่องจากพื้นที่ใช้ประโยชน์สำหรับสร้างที่จอดรถไม่เพียงพอ - ต้องวางแผนเชื่อมโยงทั้งระบบไปพร้อมกันและกล้าที่จะเปลี่ยนระบบโดยให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง
6. สร้างเส้นทางต่อเนื่องระหว่างโบราณสถาน แหล่งวัฒนธรรมและพื้นที่เปิดโล่งในย่าน โดยจัดให้มีทางเดินเท้า ทางจักรยาน	<ul style="list-style-type: none"> - จัดระเบียบทางเท้าให้มีทัศนียภาพและความน่าเดิน พร้อมทั้งจัดสร้างทางจักรยานให้ใช้เดินทางและท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ - ควรเป็นวาระเร่งด่วนของท้องถิ่นและเพิ่มแอปพลิเคชัน
7.ส่งเสริมให้มีทางเดินเท้าที่ปลอดภัยและมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก เช่น ป้ายบอกทาง ไฟส่อง	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อความปลอดภัยของประชาชน และอำนวยความสะดวกในการเดินทางของคนภายในและภายนอก

แนวทางการพัฒนา	ความคิดเห็น
สว่าง ทางคนพิการ และพื้นผิวทางที่รองรับทุกกลุ่มวัย	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นวาระเร่งด่วนที่ควรทำ โดยร่วมมือกับนักศึกษา/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาออกแบบเพื่อการอนุรักษ์อาคารเก่า และปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบ - ควรจัดทำไฟส่องสว่างสาธารณะตามตรอก ซอก ซอย
8.พัฒนาภูมิทัศน์ของย่านด้วยการสร้างร่มเงาตามแนวถนน ทางเท้า และพื้นที่ริมน้ำให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี	<ul style="list-style-type: none"> - เพิ่มความน่าอยู่ของชุมชน และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในชุมชน - ควรพัฒนาคลองที่ผ่านพื้นที่ ให้มีเสน่ห์ด้านการท่องเที่ยววิถีชีวิตดั้งเดิม ไม่เป็นเพียงคลองส่งน้ำอย่างเดียว - การสร้างพื้นที่สีเขียว เช่น สวนซอกตึก ปลูกกระถางต้นไม้ สวนหย่อม
9.ส่งเสริมให้มีการตั้งชมรมหรือองค์กรในการบริหารจัดการย่าน	<ul style="list-style-type: none"> - เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการความเป็นระเบียบ เพื่อการสร้างแนวทางในการพัฒนาชุมชน เช่น กลุ่มขับเคลื่อนการพัฒนาท่าวัง รวมถึงกลุ่มทางการค้า คือ ชมรมผู้ค้าทองคำ - ออกระเบียบ สนับสนุนชุมชนที่มีอยู่ให้ทำกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์ อนุรักษ์ ท่องเที่ยว และจัดระเบียบจิตอาสาให้ช่วยกันดูแลย่าน
10. อื่นๆ (เสนอแนะเพิ่มเติม)	อนุรักษ์และฟื้นฟูต่อยอด และสร้างสรรค์โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

(1.2) ข้อคิดเห็นอื่น ๆ

เอกลักษณ์ของย่านคืออะไร

- ความเป็นศูนย์กลางการค้าเก่าของเมืองนคร
- ชุมชนคนจีน
- ย่านอาคารพาณิชย์เก่า
- จุดเชื่อมต่อคมนาคมดั้งเดิม
- ย่านพหุวัฒนธรรม

จุดเด่น และจุดด้อยของย่านท่าวัง คืออะไร

จุดเด่น :

- ความหลากหลายของการค้า
- แหล่งการค้าทองคำเก่าแก่
- ความเก่าแก่ของชุมชน และย่านการค้าเก่า

จุดด้อย :

- ปัญหาที่จอดรถ พื้นที่สำหรับกิจกรรมของคนในชุมชนไม่เพียงพอ ความแออัดของพื้นที่
- ไม่สามารถสร้างอาคารขนาดใหญ่ได้ตามเทศบัญญัติ ส่งผลต่อรูปแบบการลงทุน
- การพัฒนาที่ดินมีข้อจำกัดด้านต้นทุนที่ดินที่มีราคาสูงไม่สามารถพัฒนาให้เกิดความคุ้มค่าสำหรับผู้ที่จะลงทุนใหม่

สาเหตุที่ทำให้ย่านการค้าท่าวังต้องมีการฟื้นฟู

- เนื่องจากยุคสมัยเปลี่ยนแปลงต้องทำการปรับปรุงพัฒนาในการสร้างเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy)
- เป็นแหล่งการค้าที่สำคัญของจังหวัด และเพื่อรักษาเอกลักษณ์ของย่านเมืองเก่าเพื่อการท่องเที่ยว
- ความชอบของการค้า คนเข้ามาจับจ่ายใช้สอยน้อยลง
- เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางการค้า
- ผลจากเศรษฐกิจและรูปแบบการค้าสมัยใหม่ รวมถึงการค้าออนไลน์ ที่ส่งผลกระทบต่อการค้าขายและร้านค้าปิดตัวลง ปลดปล่อยเช่าเพิ่มสูงขึ้น

ในอนาคตท่านคิดหากมีการปรับปรุงย่านการค้าท่าวัง คุณต้องการปรับปรุงอะไรบ้าง

- ปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการ ให้รองรับทั้งผู้ค้าและผู้ที่จะเข้ามาจับจ่ายใช้สอย รวมถึงนักท่องเที่ยว
- ปรับปรุงทางสัญจรที่จะทำให้เดินทางสะดวก และมีทางลาดสำหรับผู้พิการ นำสายไฟฟ้าลงดิน คงเอกลักษณ์ของเมืองเก่า
- ปรับปรุงในการค้าเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์และเป็นย่านการตลาดการใช้พลังงาน และใช้พลังงานทางเลือก เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ในการผลิตกระแสไฟฟ้าใช้
- ควรมีกิจกรรมคนรุ่นใหม่เข้ามาช่วยขับเคลื่อนเมืองให้มีชีวิตและโอกาสใหม่ๆ ด้วยการค้นหาบ้านเรือน อาคารที่มีเสน่ห์ มีเรื่องเล่า มีความทรงจำ มีตำนาน และเติมบทบาทธุรกิจใหม่ๆ ในเชิงสร้างสรรค์ ใช้โซเชียลมีเดียให้เกิดพลังขับเคลื่อน เพื่อกระตุ้นความสนใจให้เจ้าของอาคารเดิมที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ ปลดปล่อยเช่าหรือลงทุนใหม่ ทำให้คนรุ่นใหม่มีโอกาสเข้าถึงสถานที่ประกอบธุรกิจและพัฒนาชุมชนได้

ความคิดเห็นเพิ่มเติม ท่านอยากให้ย่านการค้าเก่าทำวังเกิดสิ่งใดขึ้นมาใหม่

ในอนาคต

- สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- อนุรักษ์อาคารเก่า ปรับปรุงอาคารโดยคงเอกลักษณ์ความเป็นเมืองเก่า
- ปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนให้น่าสนใจและน่าอยู่ (จัดระเบียบทางเท้า

เพิ่มพื้นที่สีเขียว)

- ปรับปรุงให้เป็นย่านChina Town ของเมืองนคร
- เห็นความเรียบร้อยสวยงามน่าเดินช้อปปิ้งของ มีสาธารณูปโภคอำนวยความสะดวก

สะดวก

(2) **ความคิดเห็นของกลุ่มนักวิชาการในการฟื้นฟูเมืองหรือการอนุรักษ์เมืองเก่า**

การสัมภาษณ์ความคิดเห็นของกลุ่มนักวิชาการ เพื่อศึกษาแนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า กรณีศึกษาย่านท่าวัง ที่มีความเหมาะสมและมีความสอดคล้องกับการเติบโตของย่านรวมถึงเมือง ที่คำนึงถึงความกลมกลืนของอาคาร กิจกรรมและวิถีชีวิตคนในพื้นที่ โดยมีประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์นักวิชาการ ดังนี้

- แนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า มีแนวทางอะไรบ้างและทำอย่างไร
- ข้อจำกัดและโอกาสในการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า
- มีกลไกอะไรบ้างที่จะทำให้เกิดการสนับสนุนการดำเนินงานและผลักดันการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า
- กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญอย่างไรและแนวทางที่เหมาะสมคืออะไร
- ความเสี่ยงและภัยคุกคามที่อาจจะส่งผลกระทบต่อการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า

(2.1) ผลการสัมภาษณ์นักวิชาการคนที่ 1

คุณสุเมธ รุจิณชัยกุล คณะอนุกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า นครศรีธรรมราช และสถาปนิก (สัมภาษณ์วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2563)

- แนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า ทำได้โดย
  - การจัดทำผังชุมชน เพื่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาที่ชุมชนได้ประโยชน์อย่างแท้จริง
  - การสร้างบุคลากรท้องถิ่น คือ รุ่นลูก โดยนำความรู้ความสามารถกลับมาพัฒนาต่อยอดชุมชน

- การพัฒนาชุมชน/ย่าน โดยนำของเก่าต่างๆที่มีคุณค่า กลับมาต่อยอดใหม่ โดยพัฒนาบ้าง และรักษาสิ่งที่มีคุณค่าไว้

- ข้อจำกัดและโอกาสในการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า

- ข้อจำกัดคือ บุคลากรที่จะช่วยกันพัฒนาชุมชน และเงินทุนในการพัฒนา และกฎหมายที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนา และคนในพื้นที่เองมองเห็นศักยภาพของพื้นที่หรือไม่

- โอกาส คือ องค์กรความรู้ใหม่ของคนรุ่นใหม่ที่สามารถนำมาพัฒนาบ้านเกิดได้ และการเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางมรดกทางวัฒนธรรม สามารถนำมาต่อยอดและสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนได้ /การจัดทำโครงการผังแม่บทเมืองเก่า ทำให้พื้นที่ที่ท่างเกิดการตื่นตัวที่จะพัฒนาย่านมากขึ้น ได้รับความสนใจจากหลายภาคส่วนในการเข้ามาพัฒนา และฟื้นฟูย่าน

- กลไกที่จะทำให้เกิดการสนับสนุนการดำเนินงานและผลักดันการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า โดยใช้กลไกทางภาคประชาชน เช่น กลุ่ม สมาคมของชุมชน ที่จะผลักดันการฟื้นฟูย่านอย่างยั่งยืน

- กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญ โดยคนในชุมชน และลูกหลานมีความสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้ชุมชนเกิดการพัฒนา และรองรับการเปลี่ยนแปลง

- ความเสี่ยงและภัยคุกคามที่อาจจะส่งผลต่อการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า

- ความพร้อมของบุคลากร ที่พื้นที่ยังขาดส่วนนี้
- งบประมาณในการพัฒนา
- การใช้พื้นที่ที่ไม่เหมาะสม
- การพัฒนาห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่

(2.2) ผลการสัมภาษณ์นักวิชาการคนที่ 2

คุณสมมาตร เกาะแก้ว กรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช

(สัมภาษณ์วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2563)

- แนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า มีแนวทางดังนี้

- แก้ไขปรับปรุงพื้นที่ เช่นการจัดระเบียบการใช้ฟุตบอลให้เป็นพื้นที่สำหรับคนเดินเท้าอย่างสะดวก เป็นทางเดินเท้าที่มีสัดส่วนเหมาะสมกับปริมาณการใช้ ไม่ให้มีการรูกล้ำโดยการวางของของร้านค้า มีทางลาดเอียงสำหรับผู้ใช้รถเข็น มีการนำสายไฟฟ้าลงดิน ปลุกต้นไม้ขนาดเหมาะสมริมถนนเพิ่มความร่มรื่น จัดถนนคนเดิน เพราะหากคนเดินไม่ได้ คนก็จะไม่เข้ามาการค้าและกิจกรรมต่างๆจะซบเซา ควรมีการขุดลอก ปรับปรุงคุณภาพน้ำ และสภาพคลอง เพิ่มประโยชน์ใช้สอยมากกว่าในปัจจุบัน โดยในอดีต ย่านการค้าตั้งอยู่ริมน้ำ ปัจจุบันหันมาใช้การจราจรทางบกแทน ย่านการค้าจึงมีการเปลี่ยนแปลงไป

- อนุรักษ์คุณค่าดั้งเดิม อาคาร สถาปัตยกรรมเก่าๆควรอนุรักษ์ไว้ มีกองทุนในการปรับปรุงอาคารเช่นการบูรณะ ทาสี วัฒนธรรม ประเพณี หรือกิจกรรมของชุมชนที่ต่อเนื่องกันมาอันทรงคุณค่าควรมีการส่งเสริม อนุรักษ์และส่งผ่านต่อไปยังชนรุ่น

- ข้อจำกัดและโอกาสในการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า

ข้อจำกัด

- มีการตั้งถิ่นฐานใหม่ ทำให้เมืองขยายตัว มีการตัดถนนเชื่อมโยง เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการคมนาคม วิถีชีวิต เกิดศูนย์การค้าใหม่ ชุมชนใหม่ๆ ทำให้ลักษณะดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป ย่านการค้าเก่าจึงลดบทบาทที่สำคัญลงตามลำดับ

- สมาชิกในชุมชนขาดความตระหนัก ความร่วมมือและวิสัยทัศน์ในการเล็งเห็นประโยชน์จากการฟื้นฟู

- พื้นที่ย่านการค้าเก่ามีขนาดจำกัด ไม่สามารถยืดหยุ่น ขยายออกไปได้

โอกาส

- ความเป็นเผ่าพันธุ์เดียวกันของคนในย่านการค้าที่ส่วนใหญ่สืบเชื้อสายจีน ทำให้มีจุดยึดโยงสำหรับความร่วมมือกัน

- ส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ที่อยู่มาดั้งเดิม ไม่ค่อยมีคนต่างถิ่นย้ายเข้ามาอยู่ในย่าน ใช้ภาษาถิ่นเดียวกัน มีวัฒนธรรมเดียวกัน และมีความเป็นเครือญาติกัน

- การผลักดันวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเพื่อขอขึ้นทะเบียนมรดกโลก ทำให้จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจุดสนใจเพิ่มขึ้น กระแสนี้เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมฟื้นฟูย่านการค้าเก่า

● กลไกที่จะทำให้เกิดการสนับสนุนการดำเนินงานและผลักดันการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า มีดังนี้

- ภาครัฐ ทั้งระดับจังหวัดและประเทศโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องกำหนดแผนการฟื้นฟูย่านการค้าเก่าอย่างเป็นรูปธรรม ระดมทรัพยากรด้านต่างๆเข้ามาผลักดัน

- ภาคเอกชน ต้องสร้างภาคีเครือข่าย กำหนดยุทธศาสตร์ในการฟื้นฟู จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการ

● กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญ เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการและมันคือหัวใจและหลักประกันความสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงแนวทางคือต้องมีการจัดเวทีโดยมีอาชีพทางกระบวนการกลุ่ม ใช้หลักการ เวลา สถานที่และสัดส่วนที่ครอบคลุมของผู้มีส่วนได้เสียอย่างถูกต้องเหมาะสม ในการค้นหาคุณค่าของ

ชุมชนร่วมกัน และการกำหนดบทบาท จังหวะก้าวและกระบวนการทำงาน ช่วยกันระดมความคิดในการดึงของดีในชุมชนมาสร้างรายได้ให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ

- ความเสี่ยงและภัยคุกคามที่อาจจะส่งผลกระทบต่อการทำงาน
- ในหลายครั้งเวทีมีสัดส่วนของstake holders ไม่เหมาะสม
- การจัดเวที ไม่เป็นไปตามกระบวนการทำให้เกิดการครอบงำหรืออิทธิพลทางความคิดของบุคคลหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากเกินไป
- คุณค่าบางอย่างของชุมชนขาดการใช้งาน ขาดความต่อเนื่องของกิจกรรม
- กระแสเชิงบวกของการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ ทำให้ชุมชนเกิดปัญหาในการปรับตัว จนสูญเสียอัตลักษณ์และคุณค่าของชุมชนลงไปตามกาลเวลา
- นโยบายของภาครัฐที่คิดแทนประชาชนโดยไม่สอดคล้องกับสภาพจริงของชุมชน
- ความเข้มแข็งของภาคประชาสังคมในชุมชน อาจถูกบั่นทอนลงโดยผลประโยชน์ที่จัดสรรไม่ลงตัวและการแบ่งฝักฝ่ายทางการเมืองทำให้มีผลต่อความเข้มแข็งในการร่วมมือกัน

(2.3) ผลการสัมภาษณ์นักวิชาการคนที่ 3

ผศ.ดร.ยงธนิศร์ พิมลเสถียร กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า (สัมภาษณ์วันที่ 4 มีนาคม 2563)

- แนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า มีแนวทางดังนี้
- การอนุรักษ์คุณค่าตามยูเนสโก ที่ดูจากสิ่งที่มีคุณค่าในพื้นที่ว่าอะไรควรค่าแก่การอนุรักษ์ (ตามประวัติศาสตร์/วัฒนธรรม/สังคม)
- ค้นหาว่าจะรักษาไว้อย่างไร โดยใช้วิธีไหน มีทั้งสิ่งที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ แล้วนำมาคุยกันว่าจะทำอะไรถึงจะรักษา สืบทอด อนุรักษ์ไว้ได้
- มีการจัดการอย่างไร เช่น ทางกฎหมาย อำนาจหน้าที่ รูปแบบการจัดการ (การรักษาอาคาร/ถนน) ส่วนของเรื่องกายภาพ แนวทางให้ไว้ว่า ถ้าเรารู้ว่าของอะไรที่มีคุณค่าคืออะไรบ้าง รักษาให้ได้มากที่สุด และเปลี่ยนแปลงให้น้อยที่สุด ของเดิมที่มีอยู่รักษาให้เยอะที่สุด
- ข้อจำกัดและโอกาสในการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า
- ข้อจำกัด
- ประเทศไทยไม่มีกฎหมาย ไม่มีระบบการรักษาย่าน เพราะไม่มีการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน มีแต่กฎหมายโบราณสถานอย่างเดียว ปัญหาคือ ใครจะรักษาไว้ จะมี

ปัญหาขึ้นมาทันที สมมุติว่า ย่านเก่าของเมืองนคร เราจะต้องรักษาอาคารเรคเตอร์ ตัวอาคาร แทบจะใช้กฎหมายกรมศิลปากรไม่ได้เลย

- ส่วนกลางไม่ได้เข้ามามีบทบาทหน้าที่ แต่จะเป็นเรื่องของท้องถิ่น แต่ท้องถิ่นไม่เคยทำ รวมถึงไม่มีความรู้ ความชำนาญ และบุคลากรในด้านนี้โดยเฉพาะ และประชาชนในรูปแบบองค์กรต่างๆ แม้จะมีแนวคิด ความพร้อมที่จะทำ แต่ไม่สามารถทำได้ เพราะไม่มีแนวทางการฟื้นฟูย่าน กล่าวคือ แม้ประชาชนมีความพร้อม ความเข้มแข็ง แต่เทศบาลไม่ได้ลงมือทำ ก็เหมือนพูดไปเฉยๆ ไม่มีอะไรเกิดขึ้น ไม่รู้ว่าจะต้องดำเนินการอย่างไร

โอกาส

- มีคณะกรรมการเมืองเก่า ซึ่งเป็นคณะกรรมการชาติ ที่จะเข้ามาเป็นกลไกในการดำเนินการและพิจารณาโครงการของภาครัฐให้เกิดขึ้น ซึ่งถือเป็นโอกาส เพราะสามารถสร้างกลไกได้แล้ว

- พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2562 การจัดทำผังนโยบายจังหวัด มีการกำหนดเขตอนุรักษ์หรือพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งเป็นนโยบาย ที่จะถ่ายทอดไปยังผังจังหวัด ซึ่งเป็นเครื่องมือในการจัดการท้องถิ่น (ตามมาตรา 8/9/22(6)) ให้อำนาจแก่ท้องถิ่นในการจัดการ โดยออกเป็นเทศบัญญัติ ออกตามพระราชบัญญัติการผังเมือง หรือ พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร

● มีกลไกอะไรบ้างที่จะทำให้เกิดการสนับสนุนการดำเนินงานและผลักดันการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า

ประชาชนในชุมชน และท้องถิ่น มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะผลักดันไปสู่กลไก พร้อมการกำหนดรูปแบบการพัฒนาต่างๆ (ออกมาเป็นเทศบัญญัติ)

● กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญในการกำหนดรูปแบบร่วมกันกับท้องถิ่น โดยท้องถิ่นจะเป็นแกนนำในการออกวิธีการ แล้วเอาเข้าสภาเมือง เพื่อนำไปให้ประชาชนเห็นชอบในทิศทางเดียวกัน เพื่อนำมาออกเป็นเทศบัญญัติ

● ความเสี่ยงและภัยคุกคามที่อาจจะส่งผลกระทบต่อกรฟื้นฟูย่านการค้าเก่า

- การพัฒนาจากนโยบายภาครัฐ เช่น โครงการพัฒนาด้านคมนาคมขนส่ง ได้แก่ รถไฟความเร็วสูง

- อำนาจหน้าที่ของเทศบาล ไม่ชัดเจนว่าควรทำอะไร ใครเป็นผู้รับผิดชอบ ควรที่จะมีหน่วยงาน บุคลากร และวิธีการ เพื่อบริหารจัดการย่าน

(2.4) ผลการสัมภาษณ์นักวิชาการคนที่ 4

ดร.ณัฐพงศ์ พันธุ์น้อย อาจารย์ประจำภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สัมภาษณ์วันที่ 4 มีนาคม 2563)

- แนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า จะต้องมีการกำหนดแนวทางจะต้องมีภาพในอนาคตก่อนว่าจะให้ทำอะไร ซึ่งจะต้องแตกต่างไปจากปัจจุบัน จึงจะใช้แนวทางเชิงกายภาพ และกิจกรรม โดยการบังคับหรือ ส่งเสริมในวันนี้ต้องไม่มีและอยากให้มีเกิดขึ้นในอนาคตทำได้โดย

- **การจัดการเชิงกายภาพ** ผ่านมาตรการทางกฎหมาย ซึ่งเป็นกลไกที่อ้างอิงอำนาจทางกฎหมาย ซึ่งการใช้บังคับหรือส่งเสริมก็แล้วแต่ จำเป็นจะต้องเป็นเรื่องพิเศษ เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นจริงๆ ถึงจะเอากฎหมายที่พิเศษ มาใช้ในการควบคุมหรือส่งเสริม ทั้งนี้มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2562 สามารถทำได้ 2 รูปแบบ คือ ผังเมืองรวม และผังเมืองเฉพาะ ซึ่งผังเมืองรวม แบ่งเป็น 2 กรณีคือ ควบคุม และส่งเสริม โดยการควบคุมการพัฒนาในเรื่องกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่ควรเกิด ก็สามารถออกข้อกำหนดได้ และมวลาอาคารโดยการควบคุมอาคารด้วย FAR BCR OSR Setback (ทั้งนี้มีเชิงส่งเสริม ได้แก่ TDR FAR Bonus แต่ในพื้นที่ไม่มีพื้นที่ขนาดใหญ่สำหรับการรองการพัฒนาที่จะทำได้) และการใช้ผังเมืองเฉพาะ เป็นการกำหนดข้อกำหนดในการใช้ประโยชน์อาคารที่เหมาะสม ทั้งนี้ต้องไม่ขัดกับวิสัยทัศน์ การพัฒนาในอนาคต โดยออกเป็นเทศบัญญัติ เช่น มีทางเชื่อมเข้าไปสู่เมืองชั้นในและทำเป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่กลับพบว่ามียาโฆษณาขนาดใหญ่ ทำทัศนียภาพเสีย ก็สามารถจะไปออกตัวผังเมืองเฉพาะ เพื่อที่จะสั่งให้มารื้อถอน รื้อย้าย บ้าย อาคาร หรือสิ่งต่างๆในพื้นที่นั้นได้ ทั้งนี้เป็นการที่รัฐไปใช้อำนาจจริตรอนสิทธิของประชาชนอยู่ ซึ่งทำได้ มีอำนาจทำได้อยู่ แต่จะต้องมีความเหมาะสมและสมควรมากๆ ถึงจะใช้ได้

2. พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร เป็นมาตรการควบคุม (มาตรา 8/12) จะอนุญาตให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจะจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่น ที่จะควบคุมรูปแบบอาคารได้ ในกรณีมองว่าในอนาคต การออกแบบต้องมีกันสาดยื่นออกมาเป็นอาณาเขตยึดยาวตลอดทาง ก็จะไปใช้พระราชบัญญัติควบคุมอาคารในการที่จะมาควบคุมว่า อาคารใดๆก็แล้วแต่ที่อยู่ในพื้นที่นี้ ถ้ามีการก่อสร้าง และต้องมีกันสาด ความสูงเท่าไร ลากยาวไปตลอดเส้นทางจากตรงนี้ไปจนถึงตรงนี้ ควบคุมความสูงอาคาร ถ้าอาคารเล็ก ความสูงตรงกลาง หน้าจั่ว อะไรก็ตามที่เป็นหน้าตาของอาคารใช้พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร

3. พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ไม่เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นดำเนินการ แต่จะเป็นผู้ว่าราชการที่มีอำนาจหน้าที่ในการประกาศเขตอนุรักษ์/อาคารเก่าที่ควรค่าแก่การดูแลรักษา ห้ามรื้อถอน และพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นสิ่งที่ช่วยในการเอาเงินกองทุนรักษาสิ่งแวดล้อมมาบูรณะอาคารเหล่านี้ได้ (ทั้งนี้จะต้องมีความจำเป็นเป็นอย่างมาก) โดย

กำหนดสัดส่วนในการให้เงินอุดหนุนเพื่อการอนุรักษ์ไว้ แต่ถ้ายากให้เกิดการอนุรักษ์ไว้ไม่ทำอะไรเลย ก็ต้องใช้พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

4. พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จะใช้ต่อเมื่อไม่ต้องการให้สิ่งที่มีคุณค่าเกิดความเสียหาย สูญหายไป ซึ่งต้องเป็นอาคาร 100 ปีขึ้นไป

- **การจัดการเชิงกิจกรรม** โดยท้องถิ่นสามารถส่งเสริมกิจกรรมในพื้นที่ได้ โดยการใช้มาตรการทางภาษีและมาตรการทางการเงิน ดังนี้

1. มาตรการทางภาษี ท้องถิ่นมีการจัดเก็บ ภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ภาษีป้าย ภาษีที่ดิน และค่าธรรมเนียมต่างๆ และท้องถิ่นได้เงินอีกทางหนึ่งคือเงินส่วนแบ่งจากกรมสรรพากร ซึ่งเป็นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา และนิติบุคคล ทั้งนี้ถ้ายากให้เกิดกิจกรรมอะไร ก็ต้องงดเว้นการเก็บภาษีเหล่านั้น เพื่อสร้างแรงจูงใจในการร่วมพัฒนาพื้นที่ของชุมชน ซึ่งที่ผ่านมานั้น มูลค่านี้ต่ำมาก จนไม่เป็นแรงจูงใจใดๆ จนปีพ.ศ. 2563 จะมีการเก็บภาษีสิ่งปลูกสร้างแล้ว ซึ่งน่าจะช่วยให้ช่วยได้เพิ่มขึ้น

2. มาตรการทางการเงิน ทำได้โดย

o เทศบาลนำเงินไปให้เจ้าของทรัพย์สินนั้น คือ นำเงินไปให้กับสิ่งที่เทศบาลอยากส่งเสริมให้เกิดขึ้น ทั้งนี้เงินเหล่านี้คือภาษีของประชาชน และเงินกองทุนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ซึ่งจะใช้ได้ก็ต่อเมื่อมีความสำคัญและมีความจำเป็นจริงๆ เพื่อสร้างประโยชน์ให้กับสังคมส่วนรวม เช่น ให้เงินกับบ้านเก่าทรงชิโนโปรตุกีส เพื่ออนุรักษ์อาคารไว้สำหรับการท่องเที่ยว ช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้ามากิน จั๊บบายในพื้นที่ คนในภาพรวมก็จะได้ประโยชน์ด้วย ก็เป็นเหตุให้รัฐเอาเงินเข้ามาช่วยซ่อมบูรณะพื้นที่ในตรงนี้ หรือการรักษาในทางประวัติศาสตร์อาคารทางประวัติศาสตร์ ให้เยาวชนสามารถมาเรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจถึงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นได้ ซึ่งรัฐเห็นควรให้เงินอุดหนุน ฉะนั้นต้องเป็นอาคารเก่า ขณะเดียวกันถ้ายากจะส่งเสริมจริงๆ ในกรณีนี้ ก็คือกรมสรรพากร เป็นส่วนกลาง จะเป็นเรื่องยาก เพราะว่าทำไมส่วนกลางต้องมาสนใจทำวังด้วย ซึ่งจะมีอุปสรรคและปัญหาตามมาอีกมากมาย การดำเนินการโดยท้องถิ่นเป็นคนทำ น่าที่จะสะดวกและง่ายที่สุด

● **ข้อจำกัดและโอกาสในการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า**

- ข้อจำกัด คือ ความเห็นพ้องของชุมชนและท้องถิ่นในการพัฒนาร่วมกัน

- โอกาส คือ สิ่งที่มีคุณค่าในพื้นที่ที่สามารถนำมาฟื้นฟู และสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนได้ และอำนาจหน้าที่ของเทศบาลในการดำเนินการพัฒนา

- มีกลไกอะไรบ้างที่จะทำให้เกิดการสนับสนุนการดำเนินงานและผลักดันการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า

กลไกทางกฎหมาย /ภาคประชาชน /หน่วยงานท้องถิ่น ที่จะผลักดันการฟื้นฟูย่าน

- กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน มีความสำคัญในการผลักดันให้เกิดการฟื้นฟูอย่างแท้จริง โดยการออกแบบองค์กรชุมชน (Organization Chart) สร้างกลไกวิธีการร่วมกัน และดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมการฟื้นฟู ทั้งนี้ต้องมีการจัดกลุ่มของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ว่าแต่ละกลุ่มมีบทบาทหน้าที่ในการดูแลและดำเนินกิจการอะไรบ้าง ซึ่งเป็นการสร้างความชัดเจนและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

- ความเสี่ยงและภัยคุกคามที่อาจจะส่งผลต่อการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า
  - ความพร้อมของท้องถิ่น
  - งบประมาณในการพัฒนา
  - การใช้กฎหมายในการบังคับและส่งเสริม

จากการการสัมภาษณ์เชิงลึกความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ทั้งกลุ่มบุคคลสำคัญ และกลุ่มนักวิชาการ โดยกลุ่มบุคคลสำคัญ สามารถสรุปได้ว่า ย่านท่าวังนั้นมีการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและรูปแบบการค้าสมัยใหม่ ส่งผลกระทบต่อการค้าขายและความชอบใจของการค้าในพื้นที่ รวมถึงข้อจำกัดเรื่องพื้นที่ที่ไม่สามารถพัฒนาพื้นที่ และเห็นด้วยที่ให้ประชาชนรุ่นใหม่เข้ามาช่วยขับเคลื่อนย่านท่าวังให้กลับมามีชีวิตและโอกาสใหม่ๆ ด้วยการปรับปรุงฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมที่มีเสน่ห์ เรื่องเล่า ความทรงจำ และตำนาน มาสร้างบทบาทใหม่ๆเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้สื่อออนไลน์ในการผลักดันให้เกิดความน่าสนใจและดึงดูดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้

ส่วนกลุ่มนักวิชาการ ทั้ง 4 คน ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านฟื้นฟูเมืองหรือการอนุรักษ์เมืองเก่า ด้านผังเมือง ด้านวัฒนธรรม และด้านสถาปัตยกรรม ซึ่งมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการฟื้นฟู กลไกที่ผลักดันการฟื้นฟู กระบวนการมีส่วนร่วม ข้อจำกัด โอกาส ความเสี่ยงและภัยคุกคามที่จะส่งผลต่อการฟื้นฟูนั้น สรุปได้ว่า การฟื้นฟูย่านการค้าทำได้ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ ผ่านการจัดการเชิงพื้นที่ และการจัดการเชิงกิจกรรม และการร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้เกิดการฟื้นฟูอย่างเต็มศักยภาพและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

บทที่ 5

สรุปผลการวิเคราะห์ อภิปราย และเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิเคราะห์

ย่านท่าวัง เป็นย่านการค้าเก่าแห่งแรกของเมืองนครศรีธรรมราช มีคลองท่าวังเป็นสายน้ำประวัติศาสตร์และเมืองท่าที่สำคัญทั้งในทางยุทธศาสตร์และติดต่อค้าขาย และยังมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจตลอดจนวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ที่ควรแก่การรักษาไว้ เห็นได้จากหลักฐานทางมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ รวมไปถึงลักษณะอาคารต่าง ๆ ในเขตพื้นที่ที่มีความเก่าแก่และมีเอกลักษณ์ที่แสดงถึงยุคสมัยต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์อย่างชัดเจน เมื่อทำการศึกษา สืบค้น และสรุปผลเพื่อหาแนวทางการฟื้นฟูพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม โดยใช้เครื่องมือหลายประเภท ได้แก่ มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า โดยการปรับปรุงจากมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเมืองเก่า การสัมภาษณ์กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ทั้งกลุ่มบุคคลสำคัญ และกลุ่มนักวิชาการ เพื่อรับรู้ปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการ และแนวทางการฟื้นฟูในเชิงลึกจากคนในพื้นที่ รวมถึงในด้านการวิเคราะห์ ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลต้องผ่านกระบวนการวิเคราะห์สถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วย TOWS Matrix รวมทั้งการวิเคราะห์ระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง พบว่า ย่านท่าวังนั้นมีศักยภาพในการที่จะฟื้นฟู เนื่องจากย่านมีความสมบูรณ์ของย่านชุมชนเก่าอยู่ในระดับดีมาก ทั้งทางด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต และสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ย่านท่าวังยังมีศักยภาพในด้านท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอีกด้วย อีกทั้งในย่านท่าวังก็มีศักยภาพในการรองรับในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานที่เพียงพอทั้งในปัจจุบันและในอนาคต มีนโยบายอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่านครศรีธรรมราชที่ส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และมีองค์กรชุมชนที่แข็งแรงและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนสูงมาก

ทั้งนี้ ย่านท่าวังมีรูปแบบของภาพรวมย่านที่เป็นเอกลักษณ์ ทั้งด้านอาคารสถานที่ รูปแบบการใช้พื้นที่และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งบ่งบอกถึงเรื่องราวของพื้นที่ได้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงสามารถกำหนดทิศทางการฟื้นฟูและพัฒนา ให้เป็นไปในรูปแบบของการเป็นย่านชุมชนเก่า ที่มีการรักษาทั้งวิถีชีวิตและมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมสำคัญทั้งที่เป็นพื้นที่ชุมชน และโบราณสถานต่าง ๆ พร้อมทั้งย่านท่าวัง มีบทบาทในการเป็นศูนย์กลางทางการค้าและบริการที่สำคัญระดับจังหวัด ทำให้มีโอกาสในการพัฒนาไปได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องส่งเสริมการเจริญเติบโตของย่านท่าวัง โดยการพัฒนาที่ควบคู่ไปกับการปรับปรุงฟื้นฟู เพื่อการเติบโตที่ยั่งยืนโดยการส่งเสริมให้ผู้อยู่ในพื้นที่ตระหนักถึงความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุงฟื้นฟู พร้อมกับ

การส่งเสริมให้ใช้นวัตกรรมใหม่ๆ มาปรับใช้ในการปรับปรุงฟื้นฟู เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้เกิดเป็นย่านชุมชนเก่าที่มีความร่วมสมัยสอดคล้องกับนโยบายของจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งสนับสนุนกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบผสมผสานระหว่างอดีตและปัจจุบัน เกิดเป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ทั้งวัฒนธรรมและเศรษฐกิจในพื้นที่ตลอดจนรักษาให้ชุมชนนั้นคงอยู่อย่างยั่งยืนท่ามกลางการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไป

5.2 การอภิปรายผล

ย่านท่าวัง เป็นย่านการค้าดั้งเดิมของเมืองนครศรีธรรมราช แต่เดิมบริเวณแห่งนี้เป็นที่ทำเรือโดยสารของวังเจ้าเมือง มีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำ และมีบทบาทเป็นย่านการค้า สินค้าอุปโภคบริโภคที่สำคัญของเมืองมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ อีกทั้งเป็นย่านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่สร้างการจดจำให้กับผู้คนที่เข้ามาในย่านซึ่งบ่งบอกจินตภาพของเมืองชัดเจน พบว่า เส้นทางถนนราชดำเนิน เป็นแกนหลักของย่านท่าวัง และเส้นทางรถไฟที่วิ่งเข้าสู่ใจกลางย่าน มีเส้นขอบที่กำหนดขอบเขตของย่านชัดเจน คือ แนวเขตตามธรรมชาติ ได้แก่ คลองท่าวัง คลองทุ่งปรัง ส่วนแนวเขตที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ห้างสหไทยพลาซ่า แนวกำแพงของวัดวังตะวันตกและวัดวังตะวันออก รวมถึงเส้นทางถนน และความเป็นย่านจากการเป็นพื้นที่ชุมชนย่านพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก โดยมีจุดศูนย์กลางของย่านเมื่อมาถึงและเดินทางเชื่อมต่อไปยังที่อื่น ได้แก่ วัดท่าโพธิ์รวีวิหาร วัดจันทาราม วัดบูรณาราม วัดวังตะวันตก วัดวังตะวันออก ศาลเจ้ากวนอู คลองท่าวัง ตลาดหลังวิกดาว สถานีรถไฟนครศรีธรรมราช และห้างสรรพสินค้า คือ ห้างสหไทย และห้างลิคกี้ ที่สำคัญจุดหมายปลายทางของย่าน ได้แก่ สะพานรามേശว์ สี่แยกท่าวัง สถานีรถไฟ อาคารพาณิชย์บริเวณถนนราชดำเนิน และร้านทอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ เป็นจุดเด่นเฉพาะตัวของย่านที่มีประวัติศาสตร์และความทรงจำของผู้คนมาช้านาน ซึ่งผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของคนในพื้นที่ของจินตภาพเมืองนั้น มีความสอดคล้องกันกับการสำรวจพื้นที่ สามารถนำมาสร้างเอกลักษณ์ของย่านให้โดดเด่นได้ นอกจากนี้การสำรวจพื้นที่และข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ พบว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม อยู่ในรูปแบบตึกแถวและอาคารพาณิชย์เกาะกลุ่มกัน ตามเส้นทางถนนราชดำเนิน ถนนเนรมิต และกระจุกตัวอยู่รอบสถานีรถไฟ มีราคาที่ดินที่สูงที่สุดในจังหวัดนครศรีธรรมราช และกรรมสิทธิ์ที่ดินส่วนใหญ่เป็นเอกชน ซึ่งตรงกับที่เสน่ห์ ญาณสาร (2543) ได้บอกไว้ว่าพื้นที่ศูนย์กลางเมืองจะทำหน้าที่เป็นย่านการค้าและบริการของเมือง ที่ทำให้ประกอบกับพื้นที่มีศักยภาพเป็นจุดเปลี่ยนถ่ายการขนส่งของเมือง ซึ่งในอดีตที่มีทั้งการคมนาคมทางน้ำ ทางราง และทางถนน โดยทางน้ำจะใช้เส้นทางคลองท่าวังเป็นเส้นทางคมนาคมประมาณ พ.ศ. 2500 ภายในย่านท่าวังบริเวณพื้นที่ริมคลองท่าวังยังมีการเดินทางและการติดต่อค้าขาย โดยใช้เรือเป็นพาหนะเพื่อไปยังสถานที่ต่าง ๆ ภายหลังเมื่อมีการพัฒนาการคมนาคม

ขนส่งทางบก ที่มีความรวดเร็วในการเดินทางของประชาชนในพื้นที่ที่สามารถเชื่อมต่อพื้นที่ในเมืองและนอกเมืองได้สะดวกยิ่งขึ้น ส่งผลให้คลองท่าวังถูกลดบทบาทลงเป็นเพียงคลองส่งน้ำ รับน้ำ ไม่ได้ใช้เป็นทางสัญจรเช่นเดิม และเมื่อมีการตัดถนนเพิ่มขึ้นและปรับปรุงถนนในหลายสาย เช่น ถนนพัฒนาการควาง ถนนอ้อมค่ายวชิราวุธ ฯลฯ ทำให้การเดินทางเข้าสู่พื้นที่ทำได้สะดวกและทั่วถึง ถนนเหล่านี้ทำให้เกิดการเชื่อมต่อจากพื้นที่ภายในไปยังภายนอกสะดวก และรวดเร็วกว่าเดิม ประกอบกับการมีขนส่งทางรางด้วยรถไฟทำให้เกิดการเชื่อมต่อพื้นที่ภายนอกมากขึ้น ใช้รถไฟในการเดินทางและขนส่งสินค้า ซึ่งส่งผลให้ย่านท่าวังกลายเป็นจุดเปลี่ยนถ่ายการเดินทางที่มีการความหลากหลายของกิจกรรม เกิดกิจกรรมการค้าขายและบริการขยายตัวมากขึ้น จากการค้าขายและบริการที่อยู่บริเวณริมคลองท่าวังได้ขยายตัวมาตามแนวยาวของเส้นถนนสายหลักและรอบสถานีรถไฟตามลำดับ พร้อมทั้งมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน ทำให้ย่านท่าวัง กลายเป็นแหล่งการค้าขายและบริการที่สำคัญของเมืองนครศรีธรรมราช ส่งผลให้พื้นที่บริเวณนี้มีลักษณะพิเศษ (Lee, 2007) อีกทั้งสามารถเชื่อมโยงกับพื้นที่โดยรอบได้ เกิดกิจกรรมที่ดึงดูดร้านค้าต่างๆ มารวมตัวกันจนกลายเป็นแหล่งการค้าที่มีความหลากหลาย ลักษณะต่อมา คือ มีลักษณะพิเศษในด้านกายภาพ ที่มีความโดดเด่นสร้างการจดจำให้กับเมืองได้ คือ อาคารสำคัญที่เป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่ เป็นอาคารแบบชิโนโปรตุกีสสองชั้น ที่ผสมผสานระหว่างศิลปะตะวันตกและตะวันออกเข้าไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืนจนเป็นเอกลักษณ์ของเมือง และอาคารแบบผสมผสานกันระหว่างสถาปัตยกรรมโปรตุเกสและจีน เห็นได้จากอาคารสองชั้นพาณิชย์กรรมกึ่งที่อยู่อาศัยจะมีด้านหน้าอาคารที่ชั้นล่างมีช่องโค้งต่อเนื่องกันเป็นระยะๆ เพื่อประโยชน์ในการเดินเท้า รวมถึงอาคารทางด้านประวัติศาสตร์ ได้แก่ ตึกรัตนธัช วัดท่าโพธิ์รววิหาร ภูฎิร้อยปี วัดวังตะวันตก เป็นต้น และอาคารสำคัญทางศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ เช่น วัดท่าโพธิ์รววิหาร วัดศรีทิว วัดจันทาราม วัดบูรณาราม วัดวังตะวันตก วัดวังตะวันออก และอาคารทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับเทพในลัทธิเต๋า เช่น ศาลเจ้ากวนอู ซึ่งยังเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สามารถฟื้นฟูและพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ให้กับย่านท่าวังได้ และมีลักษณะพิเศษที่จับต้องไม่ได้ของย่านท่าวังเห็นได้จากประเพณีและวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย ก่อให้เกิดเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมประเพณี ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ที่น่าสนใจภายในย่าน ได้แก่ ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประเพณีให้ทานไฟ เทศกาลตรุษจีน และเทศกาลกินเจ เป็นต้น ที่สามารถทำให้มีย่านมีคุณลักษณะพิเศษและมีความแตกต่าง ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบเหล่านี้ถ้ามีความสมบูรณ์มากเท่าใด ยิ่งทำให้เอกลักษณ์ของเมืองมีความชัดเจนมากขึ้นเท่านั้น แต่ความชัดเจนจะขึ้นอยู่กับการรับรู้ของผู้รับรู้ อย่างไรก็ตาม การฟื้นฟูย่านการค้าเก่าภายใต้การเติบโตของเมืองและอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากร เศรษฐกิจ และโครงสร้างพื้นฐาน จะส่งผลให้องค์ประกอบของย่านได้รับการปรุงแต่งมาเป็นลำดับ จนบางครั้งอาจมีผลต่อเอกลักษณ์ของย่านเปลี่ยนแปลงไป

ส่วนรูปแบบการค้า ย่านท่าวังนั้นมีความสัมพันธ์กับการเจริญเติบโตของเมืองพบว่า การค้าและบริการ มีรูปแบบเป็นร้านค้าตึกแถวตามสองข้างของถนน มีความสะดวกในการเข้ามาใช้บริการ โดยค้าขายเกี่ยวกับสินค้าอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวันที่ทำให้บริการแก่ทุกกลุ่มวัย รวมถึงมีการใช้ประโยชน์อาคารแบบผสมผสานเป็นร้านค้าและที่อยู่อาศัยในอาคารเดียวกัน นอกจากนี้มีตลาดหลังวิกดาว ที่เป็นตลาดสดและอาหารแห้งอยู่ใจกลางย่าน ใกล้กับสถานีรถไฟนครศรีธรรมราช โดยการค้าขายเปิดขายในช่วงเช้าถึงเย็น มีทั้งแบบถาวรและชั่วคราว ซึ่งเรียกรูปแบบนี้ว่า การค้าแบบดั้งเดิม (เสน่ห์ ญาณสาร, 2543) ภายในย่านมีการสร้างอาคารที่ใช้เป็นสถานที่ค้าขายและที่พักอาศัยด้วยกัน มีการค้าตามสองฝากฝั่งถนน จะเห็นได้ว่า รูปแบบย่านการค้ามีความสัมพันธ์กับที่ตั้งคมนาคม กิจกรรมสังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อรูปแบบย่านการค้า โดยเฉพาะกิจกรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินของย่านการค้าเก่าในอนาคต เพราะพฤติกรรมแต่ละกลุ่มคนมีผลให้การใช้พื้นที่ที่แตกต่างกันออกไป เห็นได้จากการใช้พื้นที่ในย่านเพื่อการค้าขาย ที่อยู่อาศัย สถาบันทางศาสนา สาธารณูปโภค และสถานที่รวมกลุ่มทำกิจกรรม โดยเฉพาะบริเวณที่เป็นตลาดหลังวิกดาว ตึกแถวบนถนนเนรมิตรและถนนราชดำเนิน ที่ใช้พื้นที่เพื่อการค้าขายและการอยู่อาศัย และผสมผสานการใช้พื้นที่ที่เป็นวัด ศาลเจ้าดั้งเดิม และสถานีรถไฟ นอกจากนี้ในย่านมีการรวมกลุ่มของคนหลากหลายรูปแบบ ทั้งการรวมกลุ่มทางการค้า เช่น การรวมกลุ่มอาชีพค้าขายทอง ขายยาแผนโบราณ ขายผ้า ฯลฯ การรวมกลุ่มทางชาติพันธุ์ของคนจีนที่เป็นผู้อยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่ในพื้นที่ ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มในรูปแบบสมาคม บริเวณศาลเจ้ากวนอู บนถนนราชดำเนิน เป็นที่ก่อเกิดกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดงานเทศกาล การก่อตั้งสมาคมต่าง ๆ เช่น สมาคมแต่จิวนครศรีธรรมราช สมาคมซีเต็กมิตรสัมพันธ์นครศรีธรรมราช ฯลฯ ซึ่งวิถีชีวิต กิจกรรม และการใช้พื้นที่มีความสัมพันธ์กัน ทำให้เกิดระบบกิจกรรมที่ส่งต่อมาแต่ละช่วงเวลา โดยขึ้นอยู่กับสภาพทางเศรษฐกิจ ช่วงชีวิตของผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการ ที่ส่งผลให้เกิดรูปแบบการค้าและกิจกรรมของย่านท่าวัง

จะเห็นได้ว่าย่านท่าวัง เป็นศูนย์กลางทางธุรกิจการค้าที่สำคัญของเมือง เป็นจุดรวมของวัฒนธรรม แหล่งบันเทิง สถานที่ราชการ ศูนย์รวมของธุรกิจทางการเงินและธนาคาร และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ซึ่งมีความเข้มข้นของการใช้ที่ดิน ราคาที่ดินที่ค่อนข้างสูง ความสูงอาคาร ความพลุกพล่านของผู้คน และการดำเนินกิจกรรมทางการค้าของเมืองที่สูง รวมถึงผลตอบแทนและผลกำไรที่ได้รับสูง เนื่องจากย่านการค้าเก่า ย่านท่าวัง มีทำเลที่ตั้งอยู่ใจกลางเมือง มีระบบคมนาคมที่เชื่อมต่อระหว่างการใช้ที่ดินและกิจกรรมต่างๆของย่านได้เป็นอย่างดี มีความสมบูรณ์ของระบบถนนและทางเท้าที่มีระยะการเดินทางที่เหมาะสมและสามารถเดินทางถึงกันในทุกพื้นที่ อีกทั้งมีความสะดวกในการเข้าถึงด้วยระบบขนส่งสาธารณะ ได้แก่ รถสารประจำทาง (รถสองแถว) รถมอเตอร์ไซด์ รถสามล้อ และรถแท็กซี่ มีความพร้อมของระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่เพียงพอต่อการใช้งาน มีจำนวนผู้ให้บริการตลอดทั้งวัน แต่อาจจะจะมีจำนวนที่ลดลงจากการแข่งขันของกลุ่มห้างร้านขนาดใหญ่ การเข้า

มาจับจ่ายใช้สอยน้อยลง ความต้องการในการจับจ่ายใช้สอยเปลี่ยนไป และพื้นที่เกิดความแออัดทำให้ต้องขยายตัวไปยังพื้นที่โดยรอบและชานเมืองมากขึ้น ประกอบกับการคมนาคมขนส่งที่ได้รับการพัฒนาทำให้เกิดโครงข่ายที่ดีขึ้น คนเริ่มขยายขยายออกจากพื้นที่ รวมถึงผลจากเศรษฐกิจและรูปแบบการค้าสมัยใหม่ที่มีการแข่งขันสูงขึ้น เช่นการค้าออนไลน์แบบอีคอมเมิร์ซ เป็นอีกหนึ่งรูปแบบที่มีผลทำให้ย่านการค้าเก่าได้รับผลกระทบ เนื่องจากการให้บริการที่รวดเร็วเข้าถึงง่าย มีความสะดวกในการใช้บริการ และมีความหลากหลายของสินค้า ทำให้ตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดีขึ้นและพื้นที่ที่มากกว่า ส่งผลกระทบต่อการค้าและการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมและวิถีชีวิตของคน และที่อาจจะทำลายหรือลดบทบาทเอกลักษณ์อันโดดเด่นในการเป็นย่านการค้าเก่าแก่ที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี และวัฒนธรรมเดิม ซึ่งจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์นั้นความตื้นตันเห็นว่า จะต้องมีการปรับตัวโดยนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ พัฒนาแอปพลิเคชันที่ส่งเสริมการค้าขายและการท่องเที่ยวภายในย่านมากขึ้นให้ทันกับการใช้งานของกลุ่มคนรุ่นใหม่ แต่ในขณะเดียวกันการค้าขายและบริการก็ยังคงตอบสนองกลุ่มผู้ใช้งานที่เป็นกลุ่มคนวัยทำงาน และสูงวัยที่เดินทางมาใช้บริการจากความสะดวกและความหลากหลายของสินค้าและบริการ ด้วยปัจจัยหลายๆประการ ทำให้ย่านท่าวังมีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม และที่อยู่อาศัย มีการใช้ประโยชน์อาคารส่วนใหญ่เพื่อการค้า ซึ่งเป็นไปตามผังเมืองรวมเมืองนครศรีธรรมราช พ.ศ.2562 ดังนั้นหากจะมีการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่ย่านการค้าเก่าให้มีความร่วมสมัย ส่งเสริมการท่องเที่ยว และตอบรับกับการใช้งานของกลุ่มคนทุกกลุ่ม ต้องพิจารณาเรื่องของกฎหมาย ข้อบังคับที่มีผลต่อการควบคุมและส่งเสริมการพัฒนาทั้งทางตรงและทางอ้อม และนโยบายยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะแนวทางการดำเนินงานที่สามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นประโยชน์ทั้งด้านการท่องเที่ยว เศรษฐกิจ และสังคมแก่ชุมชน เนื่องจากมีความสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการฟื้นฟูย่านเกิดขึ้นจริงได้ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่และกลุ่มนักวิชาการที่มองว่ากลไกทางกฎหมาย และกรอบนโยบายจะส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานท้องถิ่นผลักดันโครงการเข้าไปในแผนงานให้เกิดการนำไปสู่การปฏิบัติจริง จากทรัพยากรของพื้นที่ได้อย่างเต็มศักยภาพ และมีสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับย่านท่าวัง ประกอบกับเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่เมืองเก่านครศรีธรรมราช ดำเนินการโดยสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และได้มีการศึกษาและจัดทำโครงการฟื้นฟูย่านการค้าเก่าย่านท่าวังด้วยการออกแบบปรับปรุงพื้นที่ถนนจราจรวิถีอย่างมีส่วนร่วม โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชน ได้แก่ การปรับปรุงสะพานลอย การนำสายไฟฟ้าลงดิน เป็นต้น และโครงการส่งเสริมและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี ที่ทำให้เพิ่มโอกาสใหม่ๆกับย่าน และปรับเปลี่ยนมุมมองให้ผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ได้ร่วมกันสร้างสรรค์กิจกรรมให้กับย่านท่าวังได้

นอกจากนี้ได้ประเมินตามตัวชี้วัดตามมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า ทำให้ทราบถึงจุดอ่อนของย่านว่าจะต้องมีการส่งเสริมและพัฒนาด้านใดบ้าง ซึ่งปรากฏให้

เห็นทั้งด้านกายภาพ คุณภาพ และการบริหารจัดการ จากการประเมินผลพบว่า ย่านการค้าเก่าท่าวัง มีแนวโน้มในการพัฒนาสูง หากแต่พื้นที่อยู่ในบริเวณเขตเมืองเก่านั้นก็ยังมีอัตลักษณ์ที่ควรอนุรักษ์ไว้ จึงมีศักยภาพในการที่จะฟื้นฟู เนื่องจากย่านมีความสมบูรณ์ของย่านชุมชนเก่า ทั้งทางด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต และสภาพแวดล้อม โดยมีผลคะแนน อยู่ในระดับดีมาก (ค่าคะแนนได้ปรับปรุงจากมาตรฐาน คุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า) จึงควรส่งเสริมให้เกิดการฟื้นฟูย่านการค้า และบริหารจัดการ เพื่อให้ชุมชนคงอยู่อย่างยั่งยืนท่ามกลางการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับย่าน ท่าวังมีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม และการท่องเที่ยววิถีชุมชน จึงนับได้ว่าพื้นที่มี ศักยภาพทั้งด้านการพัฒนาและอนุรักษ์และฟื้นฟู เชื่อมโยงการเดินทางและการท่องเที่ยวอย่างมี ประสิทธิภาพ โดยการรักษาคุณค่าของพื้นที่ทั้งด้านกายภาพที่จับต้องได้ ด้านพื้นฐานอาชีพเดิมและ ลักษณะความผสมผสานของศิลปะทั้งเก่าและใหม่ในพื้นที่ ซึ่งเป็นการช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต และ หากมีการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และ เชื่อมโยงระบบคมนาคมขนส่งอย่างสมบูรณ์จะทำให้เกิดแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มีจำนวนมากขึ้น ซึ่ง จะเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้การฟื้นฟูย่านการค้าเก่า ย่านท่าวัง เป็นรากฐานที่นำไปสู่การพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมต่อไป โดยการฟื้นฟูพื้นที่ที่มีความเสื่อมโทรมกลับมามีความเจริญ เกิดการ ปรับเปลี่ยนการใช้ประโยชน์ที่ดินหรือประโยชน์ใช้สอยให้มีความเหมาะสมกับสภาพทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงตอบสนองต่อการใช้งานของผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ อาจทำได้โดยการรื้อถอน และสร้างขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้ต้องอาศัยกลไกและเครื่องมืออื่นๆ ประกอบกันเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับ ศักยภาพพื้นที่และความเป็นย่านนั้นๆ และยังคงรักษาสภาพของสังคมเดิมไว้ ให้มีวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่ มีชีวิตชีวาไว้

ทั้งนี้ สรุปจากการสำรวจตามตัวชี้วัดตามมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภท ย่านชุมชนเก่า ได้ดังนี้

1) มีการดำรงอยู่ทั้งมรดกทางวัฒนธรรมทางกายภาพและไม่ใช่มรดกทางกายภาพ และสถาปัตยกรรม ที่โดดเด่น ปรากฏให้เห็นผ่านทางมรดกประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่สืบเนื่องยาวนานมาตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัย โดยยังคงเหลือหลักฐานทางโบราณสถาน อาคารตึกแถวเก่า บ้านเก่า เรือนทรงไทยเก่า ถึงแม้จะมีการ ปรับเปลี่ยนซ่อมแซม หรือต่างยุคแต่คงสะท้อนให้เห็นลักษณะโดดเด่นทางสถาปัตยกรรม นอกจากนี้ ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ภาษา เกี่ยวเนื่องทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ชุมชน ตั้งแต่อดีต และยังคงกิจกรรมนั้นอยู่ เช่น ตรุษจีน กินเจ

2) ลักษณะทางโครงสร้างของชุมชน มีเส้นทางสัญจร ที่รวมกิจกรรม และการวางตัวของ กลุ่มอาคารตึกแถวเก่าในย่านการค้าเก่าที่สัมพันธ์กับเส้นทาง

3) ลักษณะเด่นทางภูมิทัศน์ และภูมิสัญลักษณ์ ที่แสดงให้เห็นมุมมองความเป็นย่านท่าวัง จากการตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่เกาะกลุ่มเป็นตึกแถวที่บริเวณสถานีรถไฟ สีแยกท่าวัง ถนนราชดำเนิน คลองท่าวัง และสะพานรามเศรษฐ์

4) มีสถานที่ประกอบกิจกรรมทางประเพณี และวัฒนธรรม ได้แก่ ศาลเจ้ากวนอู วัดท่าโพธิ์วรวิหาร วัดวังตะวันตก เป็นต้น ซึ่งมีการจัดงานประเพณีสารทเดือนสิบ กินเจ ตรุษจีน ไซนาทาวนเมือง นคร

5) มีกิจกรรมที่ตอบสนองการใช้ชีวิตประจำวันของคนในชุมชน ได้แก่ การค้าขายบริการ ซึ่งทำให้ย่านเป็นศูนย์กลางทางการค้าของเมืองนครศรีธรรมราช แม้จะเป็นพื้นที่ใจกลางเมืองแต่ยังคงมีการรักษาคลองท่าวัง เพื่อป้องกันอุทกภัย และมีการใช้พื้นที่สำหรับอยู่อาศัย การค้าบริการต่อเนื่องไปยังพื้นที่รอบนอก

6) การจัดทำผังเมืองรวมเมืองนครศรีธรรมราชที่ให้ความสำคัญต่อคุณค่าของย่านชุมชนเก่า

7) ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา วางแผนเพื่อพัฒนาชุมชนทั้งด้านกายภาพ สังคม ในแผนแม่บทเมืองเก่า/การปรับปรุงพื้นที่ถนนจำเรียววิถี รวมถึงมีการรวมกลุ่มพัฒนาย่านท่าวัง

และจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ เห็นด้วยที่จะพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่ย่านท่าวังให้กลับมามีชีวิตและโอกาสใหม่ๆ ด้วยการปรับปรุงพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมที่มีเสน่ห์ เรื่องเล่า ความทรงจำ และตำนาน มาสร้างบทบาทใหม่ๆเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม และสื่อออนไลน์ในการผลักดันให้เกิดความน่าสนใจและดึงดูดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ อีกทั้งส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตในพื้นที่ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เกิดการสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากการใช้ต้นทุนทางมรดกวัฒนธรรมในพื้นที่ และจากการสัมภาษณ์ทำให้เห็นว่าผู้คนในย่านท่าวังมีความริเริ่มที่จะปรับปรุงพื้นที่ย่านการค้าเก่า โดยเสนอแนวทางฟื้นฟู ดังนี้

1) การกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อควบคุมกิจกรรม เพื่อให้เกิดการใช้ที่ดินอย่างถูกประเภท ส่งเสริมการค้าขาย

2) การกำหนดลักษณะทางกายภาพของอาคารในเชิงอนุรักษ์และส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์ ห้ามปล่อยทิ้งร้าง(เชิงบังคับ) รักษากระยะถอยร่นและความสูงของชั้นอาคาร รวมถึงการให้สิทธิด้านต่างๆ ในกรณีมีการปรับปรุงและฟื้นฟู

3) การปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคในย่าน ได้แก่ ไฟฟ้าลงดิน การระบายน้ำท่วมขัง การจัดการขยะ การให้บริการน้ำประปา เป็นต้น ปรับปรุงระบบสาธารณูปการ ที่ทำให้คนในชุมชนสามารถเข้าถึงความสะดวกมากขึ้น

4) สร้างให้เกิด Smart City โดยพัฒนาระบบแอปพลิเคชัน อำนวยความสะดวกเพื่อเปลี่ยนแปลงเมืองสู่การท่องเที่ยวคุณภาพ

5) การจัดหาที่จอดรถในตำแหน่งที่เหมาะสม เป็นจุดเปลี่ยนถ่ายระบบการสัญจรเข้าถึงพื้นที่ เพื่อลดปัญหาการจราจร รองรับการใช้บริการ เช่น บริเวณโรงแรมเก่า

6) สร้างเส้นทางต่อเนื่องระหว่างโบราณสถาน แหล่งวัฒนธรรม และพื้นที่การค้า โดยจัดให้มีทางเดินเท้า ทางจักรยาน ที่มีความปลอดภัยและมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก เช่น ป้ายบอกทาง ไฟส่องสว่าง ทางคนพิการ และพื้นผิวทางที่รองรับทุกกลุ่มวัย อีกทั้งออกแบบปรับปรุงให้มีทัศนียภาพที่ดี เพื่อส่งเสริมการเดินทางและท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ

7) ส่งเสริมให้มีการตั้งชมรมหรือองค์กรในการบริหารจัดการย่านที่มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจน แม้ในปัจจุบันจะมีกลุ่มขับเคลื่อน ชมรมพัฒนาย่าน แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ในการจัดการพื้นที่ ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ทั้งเรื่องของคน งบประมาณ การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้กลุ่มประชาชนรุ่นใหม่จะเป็นส่วนที่จะช่วยขับเคลื่อนการฟื้นฟูย่านท่าวังได้เป็นอย่างดี

8) ปรับปรุงพัฒนาในการสร้างเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) ดึงเอกลักษณ์ของย่านมาฟื้นฟู

9) พัฒนาต่อยอดให้เป็นย่าน China Town ของเมืองนคร ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวและรักษามรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของย่านท่าวังให้คงอยู่ต่อไป

จากแนวทางการฟื้นฟูได้เสนอแนะมานั้น เป็นการปรับปรุงฟื้นฟูย่านทั้งในด้านเชิงพื้นที่ การบริหารจัดการ และสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อให้ชุมชนกลับมาใช้ชีวิตอย่างมีความสุข

และการสรุปผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการทางด้านพื้นที่เมืองหรือการอนุรักษ์เมืองเก่า ด้านผังเมือง ด้านวัฒนธรรม และด้านสถาปัตยกรรม มองว่าพื้นที่ที่จะทำการฟื้นฟูนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญ ค้นหาคุณค่าของชุมชนร่วมกัน สร้างบุคลากรท้องถิ่น เพื่อร่วมกำหนดบทบาท และกระบวนการทำงาน โดยดึงสิ่งที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าของย่านท่าวังออกมาสร้างเรื่องราวที่จะทำให้เกิดการสร้างมูลค่าทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ทั้งนี้ทำได้โดย 1) การจัดการเชิงพื้นที่ โดยใช้กฎหมายในการจัดการสวนกายภาพ ภายใต้การกำหนดรูปแบบการฟื้นฟูต่างๆ เพื่อใช้บังคับหรือส่งเสริม ได้แก่ พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2562 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เป็นต้น รวมถึงการจัดทำผังชุมชน เพื่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาที่ชุมชนได้ประโยชน์อย่างแท้จริง (สุเมธ รุจิวิชัยกุล, สัมภาษณ์ 29 กุมภาพันธ์ 2563) โดยกำหนดรูปแบบการใช้พื้นที่และกิจกรรมที่ส่งเสริมการฟื้นฟูย่าน 2) การจัดการเชิงกิจกรรม เพื่อส่งเสริมกิจกรรมในพื้นที่ได้ โดยการใช้มาตรการทางภาษีและมาตรการทางการเงินที่ท้องถิ่นสามารถสนับสนุนในการฟื้นฟูได้ เนื่องจากท้องถิ่นเองมีอำนาจในการบริหารจัดการย่าน แต่ทั้งนี้ยังขาดระบบการบริหารจัดการที่ชัดเจน อีกทั้งขาดบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะทางในการเข้ามาดำเนินการบริหาร และกองทุนที่จะฟื้นฟูโดยเฉพาะ และ3) การร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทั้ง

หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน ต้องกำหนดแผนการฟื้นฟูย่านการค้าเก่าอย่างเป็นรูปธรรม ระบุมาตรการด้านต่างๆเข้ามาผลักดัน สร้างภาคีเครือข่าย กำหนดยุทธศาสตร์ในการฟื้นฟู จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการ ในการดูแลและดำเนินกิจการอะไรบ้าง (สมมาตร เกาะแก้ว, สัมภาษณ์ 29 กุมภาพันธ์ 2563) และในขณะนี้ได้มีคณะกรรมการเมืองเก่า เป็นคณะกรรมการชาติ ที่จะเข้ามาเป็นกลไกในการดำเนินการและพิจารณาโครงการของภาครัฐให้เกิดขึ้น (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, สัมภาษณ์ 4 มีนาคม 2563) ถือเป็นโอกาสที่จะสร้างกลไกและผลักดันการฟื้นฟูได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการฟื้นฟูพื้นที่ของตนเอง ซึ่งทำให้เกิดการฟื้นฟูอย่างเต็มศักยภาพและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สามารถทำได้โดยการออกแบบขององค์กรชุมชน (Organization Chart) สร้างกลไกวิธีการร่วมกัน และดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมการฟื้นฟู (ณัฐพงศ์ พันธุ์น้อย, สัมภาษณ์ 4 มีนาคม 2563) ซึ่งในแต่ละกลุ่มมีบทบาทหน้าที่ในการดูแลและดำเนินกิจการอะไรบ้าง

ดังนั้น จากการสำรวจ สัมภาษณ์ ย่านนั้นมีศักยภาพและมีเอกลักษณ์เฉพาะ จึงมีความเหมาะสมที่จะนำแนวทางการฟื้นฟูย่านมาแก้ไขปัญหาและพัฒนาในด้านต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้พื้นที่ได้รับการพัฒนาที่เหมาะสม คงไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรม และสามารถใช้ประโยชน์พื้นที่ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ มีโครงสร้างพื้นฐานที่รองรับการเติบโตของเมืองและประชากรในอนาคต

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) แนวทางการควบคุมการพัฒนาเชิงกายภาพ

จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ การเติบโตและขยายตัวของเศรษฐกิจ ชุมชนส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งการควบคุมการพัฒนาเชิงกายภาพ เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่จะช่วยในการบริหารจัดการย่านการค้าเก่า ย่านทำวังได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในการกำหนดทิศทางและกรอบการทำงาน การให้ภาคประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ และออกแบบโครงการ เพื่อผลักดันโครงการฟื้นฟูย่านการค้าเก่าร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เทศบาลนคร นครศรีธรรมราช วัฒนธรรมจังหวัด หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น สำนักศิลปากรจังหวัด เป็นต้น

(2) การฟื้นฟูองค์ประกอบของย่านการค้าเก่า

(2.1) ด้านธรรมชาติ เป็นการส่งเสริมและฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในย่านให้ยังคงปรากฏและดำรงอยู่ต่อไปได้แก่ คลองท่าวัง คลองทุ่งปรัง เป็นต้น โดยการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม

(2.2) ด้านกายภาพ เป็นโครงสร้างของย่านที่แสดงเอกลักษณ์และพัฒนาการความเป็นมาดั้งเดิม ได้แก่

- การใช้ประโยชน์อาคาร ผ่านการควบคุมทางสถาปัตยกรรม ให้เกิดทัศนียภาพและสภาพแวดล้อมให้เกิดความน่าอยู่ได้แก่ การควบคุมความสูงอาคาร ควบคุมลักษณะสถาปัตยกรรม ประเภทอาคารเก่า อาคารที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ระยะถอยร่น การใช้สี และวัสดุ เป็นต้น รวมถึงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเก่า จึงต้องมีการควบคุมและกำหนดแนวทางการฟื้นฟูอาคารเพื่อนำไปปรับใช้ให้เกิดความสอดคล้องและกลมกลืนกัน และส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยอนุรักษ์รูปแบบอาคารเดิม โดยรักษารูปแบบของอาคารแบบจีน-ปอร์ตุเกสไว้ หากมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือต่อเติม เน้นให้ใช้วัสดุเป็นไม้หรือวัสดุเทียมไม้เพื่อรักษาเอกลักษณ์ของรูปแบบอาคาร เนื่องจากเป็นสิ่งสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงลักษณะเด่นของแต่ละย่าน รวมถึงเป็นการอนุรักษ์ไว้เพื่อการพัฒนาต่อยอดด้านการศึกษาเรียนรู้และการท่องเที่ยวต่อไป

- การใช้ประโยชน์ที่ดิน กำหนดประเภทการใช้งานให้สอดคล้องกับการพัฒนาและฟื้นฟูย่านการค้าเก่า เพื่อส่งเสริมให้ย่านการค้าเก่า และการอยู่อาศัย รวมถึงจะต้องมีการสงวนรักษาพื้นที่ดั้งเดิมตามธรรมชาติ รักษาอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว และการจัดการสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการควบคุมมลภาวะที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ของนักท่องเที่ยวและผู้ให้บริการนักท่องเที่ยว ทั้งนี้อาจมีการอนุรักษ์รูปแบบของสภาพแวดล้อมชุมชน โดยรักษารูปแบบถนนที่เน้นการเดินเท้า ไม่ส่งเสริมให้มีการใช้หรือเข้าถึงพื้นที่โดยรถยนต์ นอกจากนี้ ในปัจจุบันย่านท่าวังขาดพื้นที่ว่างสาธารณะในการประกอบกิจกรรม จึงควรส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่เปิดโล่งสาธารณะ เพื่อบริการในย่าน ได้แก่ บริเวณตามแนวถนน โครงข่ายคูคลองท่าวัง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ที่ในอดีตเคยเป็นพื้นที่ค้าขายริมน้ำ รวมถึงในบริเวณศาสนสถานสำคัญ เช่น วัดท่าโพธิ์วรวิหาร วัดศรีทวี วัดวังตะวันตก และวัดวังตะวันออก เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเข้าใช้พื้นที่ และลดความร้อนในการใช้พื้นที่ตอนกลางวัน ซึ่งจะนำไปสู่การฟื้นฟูย่านในมิติทางสังคม เศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน

- การส่งเสริมและพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่ ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาภูมิทัศน์ของพื้นที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรม ให้เกิดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดี สะท้อนสถาปัตยกรรม

ของย่านดั้งเดิม และออกแบบพื้นที่เพื่อส่งเสริมกิจกรรมที่มีความหลากหลาย โดยกำหนดให้มีการควบคุมระยะถอยร่น ความสูง มวลอาคาร การเลือกใช้วัสดุ รูปแบบ และสี เป็นต้น เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกลมกลืนกัน และต่อเนื่องกับพื้นที่เมืองเก่า โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่อาคารเก่าที่ แหล่งโบราณสถานที่มีความสำคัญ รวมถึงพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ ปรับปรุงภูมิทัศน์ และจัดสภาพแวดล้อมพื้นที่สีเขียวตลอดแนวคลองท่าวัง พื้นที่ว่างระหว่างอาคาร โดยปรับปรุงพื้นที่รักษาเอกลักษณ์ของย่านการค้าเก่าและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

(2.3) ด้านสังคม เป็นกิจกรรมในชุมชนที่เกิดจากการรวมตัวและสร้างขึ้นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ พื้นที่เศรษฐกิจและกิจกรรมหลักของย่าน ต้องมีการวางแผนและกำหนดกิจกรรมให้เหมาะสม รองรับการเดินทางของย่าน และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมนอกจากนี้พัฒนาพื้นที่กิจกรรมนันทนาการและบันเทิงยามค่ำคืน กำหนดให้มีการพัฒนาพื้นที่บันเทิง เน้นบรรยากาศผ่อนคลาย เพื่อกระตุ้นให้เมืองเกิดกิจกรรมยามค่ำคืน และนักท่องเที่ยวมีทางเลือกในการใช้ชีวิตในยามกลางคืนได้มากยิ่งขึ้น และยังเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับย่านธุรกิจในพื้นที่ เช่น โครงการถนนเดินย่านเมืองเก่า จัดงานประเพณี ทั้งทางกิจกรรมย้อนยุค และอาหารพื้นถิ่น เป็นต้น

(2.4) ด้านโครงข่าย ที่แสดงถึงความเชื่อมโยงของย่านกับพื้นที่โดยรอบซึ่งเป็นพื้นที่เมืองเก่า และย่านอื่นๆ อีกทั้งส่งเสริมการเดินทางที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ที่จะทำให้เกิดการเข้ามาใช้งานที่สะดวก และปลอดภัย โดยการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะ การพัฒนาการเดินทางเท้า การพัฒนาเส้นทางจักรยาน เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างย่านและสถานที่สำคัญ เพิ่มทางเลือกให้กับผู้ใช้บริการและนักท่องเที่ยวที่จะส่งผลกระทบต่อปริมาณนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในอนาคต

(2.5) ด้านจิตภาพของเมือง เพื่อสร้างการจดจำและเอกลักษณ์ให้กับพื้นที่ โดยพัฒนาเส้นทางสัญจรหลักของชุมชน คือ ถนนราชดำเนิน นำเอาเอกลักษณ์ของย่านมาออกแบบปรับปรุงเชิงกายภาพของเส้นทาง ได้แก่ พื้นผิว การประดับประดาเกาะกลางถนน ส่วนเส้นขอบที่กำหนดขอบเขต ได้แก่ คลองท่าวัง ส่งเสริมให้เกิดการใช้พื้นที่ในเชิงเศรษฐกิจในรูปแบบตลาดริมน้ำ นอกจากนี้พื้นที่ชุมชนส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากการปรับปรุงจุดหมายตาของย่าน ได้แก่ สะพานราเมศวร์ โดยปรับปรุงภูมิทัศน์ และสีแยกท่าวัง ปรับปรุงให้เป็นChina Town ได้ ทั้งนี้ภายในย่านมีจุดศูนย์กลางของเส้นทางที่สามารถเดินทางเชื่อมต่อไปยังที่อื่นๆ โดยจุดที่เด่น คือ ตลาดหลังวัดดาว และสถานีรถไฟ ควรส่งเสริมให้มีการปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการค้าขายภายในย่านมากยิ่งขึ้น

(3) การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม

โดยการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาย่าน และบริการการท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้เกิด Smart City ภายในย่านท่าวัง โดยการติดตั้งระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง การจัดทำแอปพลิเคชัน เพื่อแสดงเส้นทาง ตำแหน่งสถานที่สำคัญ นอกจากนี้การใช้ระบบ

อินเทอร์เน็ตมาใช้กับย่าน เช่น การปรับปรุงประสิทธิภาพและคุณภาพของการให้บริการพื้นฐานต่างๆ เช่น ระบบคมนาคมขนส่ง ระบบการจัดการของเสีย การปรับปรุงภูมิทัศน์ เป็นต้น นอกจากนี้ทางด้านเศรษฐกิจ สามารถทำให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มในเศรษฐกิจท้องถิ่น มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น เมืองท่องเที่ยวอัจฉริยะ เมืองวัฒนธรรมอัจฉริยะ เป็นต้น รวมถึงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในการใช้ชีวิตประจำวันของประชาชนในย่าน

(4) การออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design)

โดยการออกแบบคำนึงถึงสภาพแวดล้อม นำมาพัฒนาออกแบบการใช้งานให้คนทุกกลุ่มสามารถใช้ได้ ไม่ว่าจะเป็นคนทั่วไป เด็ก คนชรา สตรีมีครรภ์ และผู้พิการที่สามารถเข้าถึงการให้บริการได้ เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตทำกิจกรรมได้อย่างสะดวก โดยการนำประโยชน์จากวัสดุในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการปรับปรุงเชิงกายภาพของย่านท่าวัง ได้แก่ ทางเดินเท้า ป้ายบอกชื่อสถานที่ ป้ายประชาสัมพันธ์ และพื้นผิวถนน เป็นต้น

(5) การสร้างเส้นทางกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจและรายได้ใหม่ให้เกิดขึ้น โดยแบ่งรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวออกเป็น กลุ่มท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ได้แก่ ภูมิทรงไทย ในวัดวังตะวันตก และตึกรัตนรัช ในวัดท่าโพธิ์วรวิหาร และกลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ได้แก่ ตลาดหลังวิกดาว เป็นตลาดค้าปลีกใหญ่ขายสินค้าอุปโภคบริโภคแก่ประชาชน และบางช่วงเวลาจัดเป็นถนนคนเดิน ที่นำเอาสินค้าในท้องถิ่นมาวางขายและจัดแสดง

2) แนวทางการใช้กลไกทางกฎหมายเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

กฎหมายที่มีความสำคัญกับการฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ที่เกิดขึ้นโดยภาครัฐ และภาคประชาชน ทั้งนี้ไม่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรง จึงไม่สามารถดำเนินการแบบเบ็ดเสร็จได้ด้วยกฎหมายเพียงฉบับเดียว ต้องมีการนำเอากฎหมายหลายฉบับมาพิจารณาประกอบการดำเนินการฟื้นฟูย่านการค้าเก่าร่วมกัน แต่ละกฎหมายจะมีแนวทางและข้อกำหนดที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติว่าสามารถนำเอากฎระเบียบ ข้อกำหนด และกฎหมายที่มีอยู่มาช่วยในการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า ย่านท่าวังได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งถือเป็นกลไกอย่างหนึ่งในการผลักดันให้เกิดการฟื้นฟูย่านการค้าอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ กฎหมายที่สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำกฎหมายหรือข้อบัญญัติท้องถิ่น เพื่อการฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าอย่างสมดุล โดยอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 10 พ.ศ.2542 ในมาตรา 50 ข้อ (8) ที่ว่า บำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมท้องถิ่น และภาคประชาชนสามารถเสนอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติได้ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นพ.ศ.2542

การนำกฎหมายมาขับเคลื่อนให้เกิดการบริหารจัดการย่านการค้าเก่า ดังนี้

(1) ด้านกายภาพ และกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ พระราชบัญญัติการผังเมืองพ.ศ.2562 ในการออกกฎกระทรวงผังเมืองรวม เพื่อกำหนดรายละเอียดการใช้ประโยชน์ที่ดิน

หรือรายละเอียดในลักษณะของย่านแต่ละย่าน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญให้การดำเนินการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า ย่านท่าวัง ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 ฉบับปรับปรุง 2558 เป็นการควบคุมรูปแบบอาคาร ให้มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และทำให้เกิดทัศนียภาพภายในชุมชนมีความสวยงามและเป็นระเบียบเรียบร้อย ทั้งนี้ในออกเป็น ข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อบริหารจัดการและคุ้มครองย่านชุมชนเก่า โดยมีแนวทางดังนี้

(1.1) จัดทำแผนฟื้นฟูย่านการค้าเก่า ผ่านการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยจำแนกพื้นที่ (Zoning) ทั้งพื้นที่ฟื้นฟูหลักบริเวณถนนราชดำเนิน ถนนเนรมิตร และถนนจำเริญวิถี พื้นที่กันชนระหว่างพื้นที่สีเขียวริมคลองและพื้นที่พาณิชยกรรมและอยู่อาศัย และพื้นที่พัฒนา ที่เป็นพื้นที่รอบพื้นที่ฟื้นฟูหลัก ซึ่งส่วนใหญ่รองรับการอยู่อาศัย ซึ่งจะต้องมีการควบคุมการก่อสร้างทั้งอาคาร ในเรื่องของรูปแบบสถาปัตยกรรม วัสดุ สี นอกจากนี้พัฒนาและปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ทั้งนี้การฟื้นฟูจะต้องไม่ทำลายรูปแบบของโครงสร้างเมืองเก่าดั้งเดิมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของการเป็นย่านการค้าเก่า

(1.2) ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ (Building Use) อาคารอนุรักษ์และอาคารเก่าแก่ที่มีความสำคัญในอดีตให้ตอบสนองความต้องการเชิงพาณิชย์ให้มีความสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของอาคาร เพื่อคืนความมีชีวิตชีวาและความสำคัญ

(1.3) กำหนดมาตรการรักษาอาคารเก่า สำหรับอาคารที่ประชาชนทั่วไปเป็นผู้ครอบครอง ทั้งการก่อสร้างอาคารใหม่ ดัดแปลง หรือต่อเติม รวมถึงควบคุมสัดส่วนของอาคารที่เหมาะสมกับระบบถนน

(1.4) การกำหนดมวลอาคาร โดยการควบคุมอาคารด้วยการกำหนดค่าอัตราส่วนพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ดิน (FAR) อัตราส่วนของที่ว่างต่อพื้นที่อาคารรวม(OSR) อัตราส่วนพื้นที่อาคารปกคลุมดินต่อพื้นที่ดิน (BCR) และระยะถอยร่น (Setback) เพื่อให้พื้นที่เกิดการพัฒนาและฟื้นฟูที่มีความสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ และการจัดหาโครงสร้างพื้นฐานที่รองรับการให้บริการ

(2) ด้านการดูแล บำรุงรักษาอาคารเก่าในย่านชุมชนเก่า ได้แก่ พระราชพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพ.ศ. 2504 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ที่ปกป้องมรดกทางวัฒนธรรม กำหนดและควบคุมการใช้ประโยชน์อาคารหรือส่วนของอาคาร และพื้นที่ตามประกาศ เพื่อประโยชน์ในการดูแล การจัดการภายในพื้นที่

(3) ด้านการคุ้มครองและควบคุมสิ่งแวดล้อม ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ที่ให้อำนาจกับท้องถิ่น การจัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนบทบาทขององค์กรพัฒนาและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระยะยาว เพื่อปกป้องพื้นที่ที่มีคุณลักษณะเฉพาะหรือมีคุณค่าทางธรรมชาติ ศิลปกรรม และควบคุมการใช้ทรัพยากรให้ถูกต้องสอดคล้องกับสภาพของพื้นที่และคุ้มครองประโยชน์มากที่สุด

(4) ด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 แก้ไขถึงฉบับที่ 13 พ.ศ.2552 ที่กำหนดให้เทศบาลมีหน้าที่ในการตราเทศบัญญัติเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามหน้าที่ของเทศบาลนครได้ ซึ่งหน้าที่ของเทศบาลตามมาตรา 50 มีส่วนเกี่ยวข้องข้องในการบำรุงศิลปะ จารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

3) แนวทางการใช้กลไกทางการเงิน

การเงิน เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า โดยการจัดหางบประมาณในการฟื้นฟู บำรุงรักษา และพัฒนาในย่านชุมชนเก่า ทำได้โดย

(1) มาตรการทางภาษี โดยการจัดเก็บภาษีของท้องถิ่น จากการจัดเก็บภาษี ซึ่งเป็นรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีอสังหาริมทรัพย์ ภาษีที่ดิน และสิ่งปลูกสร้าง ภาษีป้าย ภาษีที่ดิน และค่าธรรมเนียมต่างๆ ซึ่งสามารถนำรายได้เหล่านี้ไปพัฒนาความเจริญและสนับสนุนการฟื้นฟูย่านได้ ซึ่งสามารถทำได้โดยการลดหย่อนหรืองดเว้นการเก็บภาษีที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟู เพื่อสร้างแรงจูงใจในการร่วมพัฒนาพื้นที่ของชุมชน เช่น การลดหย่อนหรืองดเว้นภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ภาษีที่ดิน ภาษีอสังหาริมทรัพย์ ให้กับผู้ที่เป็นเจ้าของอาคารเก่าที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจให้ภาคประชาชนและเอกชนที่เป็นเจ้าของอาคารในการฟื้นฟูย่านการค้าเก่าได้ โดยอาจจะมีการกำหนดที่ชัดเจน เช่น ผู้ที่เป็นเจ้าของอาคารมีสิทธิในการลดหย่อนหรืองดเว้นได้ตลอดอายุการครอบครองอาคารเก่า เป็นต้น

(2) มาตรการทางการเงิน

(2.1) การจัดตั้งกองทุนของเทศบาล โดยเทศบาลให้เงินอุดหนุนกับสิ่งที่เทศบาลอยากจะส่งเสริมให้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนโดยงบประมาณของท้องถิ่นผ่านงบประมาณประจำปีที่เป็นไปตามระเบียบการบริหารปกครอง โดยใช้แผนพัฒนาของเทศบาล เป็นแนวทางการจัดทำแผนงานโครงการ และงบประมาณ

(2.2) การจัดให้มีกองทุนของชุมชนในการสนับสนุนหรือร่วมฟื้นฟูย่านการค้าเก่าทั้งกองทุนที่เป็นของภาครัฐและเอกชน หรือร่วมทุนระหว่างรัฐและเอกชน

- การจัดตั้งกองทุนของภาครัฐ ภายใต้การสนับสนุนภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติพ.ศ.2535

- การจัดตั้งกองทุนของภาคเอกชนในท้องถิ่น เป็นการระดมทุนของภาคประชาชน และบุคคลทั่วไป ได้แก่ สมาคม ชมรม เป็นต้น เพื่อฟื้นฟูย่านการค้าและพัฒนาย่านในระยะยาว

- การจัดตั้งกองทุนในรูปแบบการร่วมทุน ที่ดำเนินการผ่านการมีส่วนร่วมขององค์กรต่าง ได้แก่ สถาบันการศึกษา สมาคมสถาปนิก สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เป็นต้น เพื่อ

ฟื้นฟูย่านการค้าเก่าให้เกิดเป็นรูปธรรม ผ่านกระบวนการทำงานร่วมกันผลักดันให้เกิดการใช้งบประมาณที่ชัดเจน

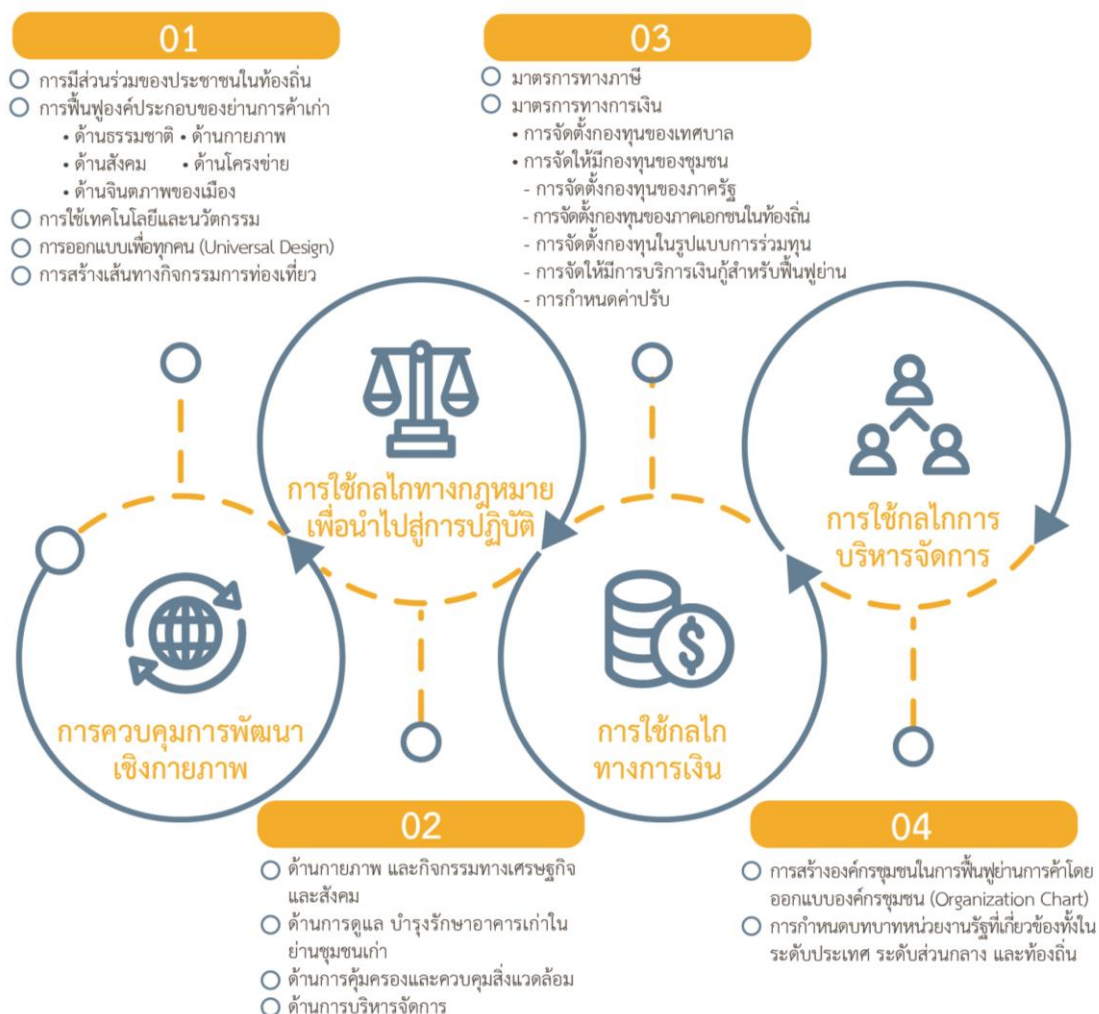
(2.3) การจัดให้มีการบริการเงินกู้สำหรับฟื้นฟูย่านการค้าในอัตราดอกเบี้ยต่ำ หรือ ดอกเบี้ยในอัตราพิเศษกรณีมีการลงทุนเกี่ยวกับการฟื้นฟูอาคารเก่า

(2.4) การกำหนดค่าปรับในกรณีที่มีผู้ฝ่าฝืนหรือทำผิดข้อบังคับในเรื่องการจัดการอาคารเก่าหรือฟื้นฟูย่าน เพื่อนำค่าปรับมาใช้ในการปรับปรุงฟื้นฟูย่านการค้า และอาคารที่มีความสำคัญ

4) แนวทางการใช้กลไกการบริหารจัดการ

(1) การสร้างองค์กรชุมชนในการฟื้นฟูย่านการค้าโดยออกแบบองค์กรชุมชน (Organization Chart) เป็นสร้างกลไกวิธีการร่วมกัน และดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมการฟื้นฟู ทั้งนี้ กำหนดบทบาทหน้าที่ในการดูแลและดำเนินกิจการอะไรบ้าง ซึ่งเป็นการสร้างความชัดเจนและการมีส่วนร่วม ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติตามกรอบการดำเนินงาน และเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ เกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ ตอบสนองความต้องการของประชาชน จะต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำผลมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น สามารถบรรเทาและแก้ไขปัญหาย่านชุมชนเก่าที่จะตามมา และชี้้นำการใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม โดยเทศบาลจะเป็นแกนหลักในการบริหารจัดการตามอำนาจหน้าที่ของเทศบาลในท้องถิ่นนั้นๆ ตามมาตรา 55 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย เทศบาลนครมีหน้าที่ต้องทำ และภาคประชาชน มีสิทธิการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น ตามมาตรา 61(3) ทวิ ส่งผลให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างเป็นรูปแบบธรรม และผลักดันการฟื้นฟูย่านการค้าให้เกิดขึ้นจริงได้

(2) การกำหนดบทบาทของหน่วยงานภาครัฐที่มีอยู่และเกี่ยวข้องในการฟื้นฟูย่าน ที่ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่ายังไม่มีชัดเจนในเรื่องของกระบวนการดำเนินงาน และกรอบงบประมาณ และหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการ รวมถึงการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์การฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า ซึ่งต้องอาศัยกฎหมายหลายฉบับในการพิจารณาประกอบการฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า จึงเล็งเห็นว่าจะต้องมีการกำหนดบทบาทหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับประเทศ ระดับส่วนกลาง และท้องถิ่น เพื่อเป็นผู้รับผิดชอบหลัก และขับเคลื่อนการดำเนินงานไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง

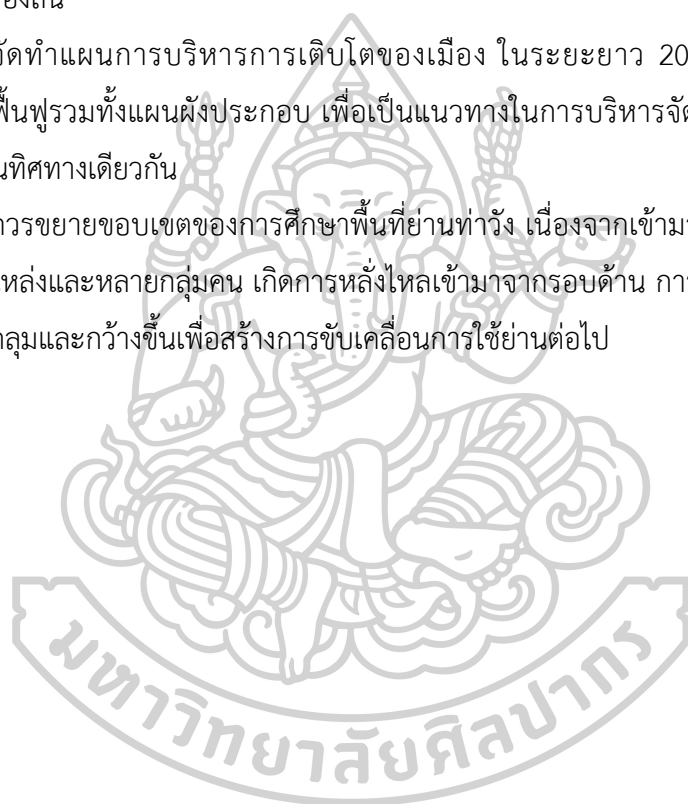

ภาพที่ 37 แนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า กรณีศึกษาย่านท่าวัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563.

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

แนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า กรณีศึกษาย่านท่าวังในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางการฟื้นฟูที่เหมาะสมที่จะทำให้ย่านท่าวังกลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง และยังเป็นศูนย์กลางการค้าและบริการต่อไป ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งย่านท่าวังนั้นอยู่ในระดับที่ยังมีโอกาสนในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนา กลับมาให้มีประโยชน์ใช้สอยอย่างเหมาะสม จึงมีความน่าสนใจที่จะทำการศึกษารังต่อไป เพื่อให้เกิดแนวทางการฟื้นฟูที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งยังขาดการให้ความสำคัญในประเด็น ดังนี้

- 1) สร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจ และการสร้างความตระหนักให้กับประชาชนในพื้นที่ให้รู้จักคุณค่าและความสำคัญของมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เป็นมรดกของท้องถิ่น ผ่านการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนจบแผนงานโครงการ
- 2) ผลักดันเรื่องการฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า เป็นนโยบายท้องถิ่น ให้มีการจัดทำนโยบายยุทธศาสตร์การฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่เป็นเอกภาพชัดเจน รวมถึงเป็นการรักษาและอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าอันเป็นแหล่งมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และเป็นต้นทุนทางสังคมของท้องถิ่น ที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจากทรัพยากรในท้องถิ่น
- 3) จัดทำแผนการบริหารการเติบโตของเมือง ในระยะยาว 20 ปี โดยจัดทำแผนงานโครงการการฟื้นฟูรวมทั้งแผนผังประกอบ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการย่านชุมชนในเมืองนั้นๆ ให้เป็นในทิศทางเดียวกัน
- 4) ควรขยายขอบเขตของการศึกษาพื้นที่ย่านท่าวัง เนื่องจากเข้ามาใช้บริการย่านท่าวังนั้นมาจากหลายแหล่งและหลายกลุ่มคน เกิดการหลั่งไหลเข้ามาจากรอบด้าน การพิจารณาพื้นที่ศึกษาให้มีความครอบคลุมและกว้างขึ้นเพื่อสร้างการขับเคลื่อนการใช้ย่านต่อไป

รายการอ้างอิง

- Berry. (1963). *Commercial Structure and Commercial Blight*. Chicago: Department of Geography, University of Chicago Press.
- Burn, W. (1963). *New Towns for Old: The Technique of Urban Renewal*. London: Leonard Hill.
- Chapin, F. S., & Kaiser, E. (1979). *Urban Land Use planning*. Chicago: University of Illinois Press.
- Doxiadis. (1976). *Action for Human Settlements*. Greece: Athens Centern of Ekistics.
- Golledge, & Stimson. (1997). *Spatial Behavior: A Geographic Perspective*. New York: The Guildford Press.
- Gorard, S. (2013). *Research design: Creating robust approaches for the social sciences*. Sage: Publications, Inc.
- Lee, N. (2007). *Ideopolis: Knowledge City-Region – Distinctiveness and Knowledge Cities*. n.p.
- Lewis. (1972). *Principles and practice of town and country planning*. London: The Estates Gezatte.
- Lynch, K. (1960). *The image of the city* Cambridge, MA: M.I.T. Press.
- Mao, J. C. T. (1996). Efficiency in Public Renewal Expenditure Through Benefit-Cost Analysis. *Journal of the American Institute of Planners*.
- McIntyre, L. J. (2003). *Need to know: Social science research methods*. London: McGraw-Hill.
- Nastasi, B. K., & Schensul, S. L. (2005). Contributions of qualitative research to the validity of intervention research, . *Journal of School Psychology, 43*(3), 177-195.
- Perenyi. (1973). *Town Centres Planning and Renewal*. Budapest: Akademiai Kiado.
- Proudfoot, M. J. (1937). *City Retial Structure*. New York: McGraw-Hill.
- Rapoport, A. (1990). *Domestic Architecture and The Use of space*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Rapoport, A. (1994). *An Companion Encyclopedia Of Anthropology: Humanity, Culture and Social Life*. New York: Routledge.
- Rayport, J. F. (2004). *Introduction to E-Commerce*: McGraw-Hill higher Education.
- Roberts, M. (1998). "Urban Design and Regeneration" Chapter 5 in Greed, Clara, et.al. (eds.) *Introducing Urban Design: Interventions and responses*. Singapore: Longman
- Roberts, P. (2000). "The Evolution, Definition and Purpose of Urban Regeneration" Chapter 2 in Roberts, Peter, et.al. (eds.) *Urban Regeneration: A Handbook*. London: Sage.
- Rossi, A. (1999). *The Architecture of the City*. U.S.A.: The M.I.T. Press.
- Stanley, M. (1972). *An Analysis of Housing Policy and Its Influence on Urban Renewal, Symposium On Urban Renewal at the University of Salford*. United Kingdom: University of Salford.
- UNFPA. (2007). *State of the World Population: Unleashing the Potential of Urban Growth*. New York: UNFPA.
- Vernon, R. (1966). *The Changing Economic Function of the Central City, Urban Renewal: The Record and the Controversy*. Cambridge, Massachussets: The M.I.T. Press.
- Zielenbach, S. (2000). *The Art of Revitation: Improving Conditions in Distressed Inner-city Neighborhoods*. New York: Garland.
- กนกวรรณพร ภัคมาน. (2551). การศึกษาเพื่อเสนอแนะการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านพาณิชย์กรรมเก่าชุมชนเมืองฉะเชิงเทราบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร,
- กิจฐเขต ไกรवास. (2538). อิทธิพลของศูนย์การค้าต่อการเปลี่ยนแปลงของเมืองเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง). จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย,
- เจริญศักดิ์ รัตนวราห. (2554). ชี้ทางรวยด้วย E-Commerce. กรุงเทพฯ: เน็ตดีไซน์พับลิชชิง.
- ธนรัตน์ ถาวโรจน์. (2547). การศึกษาตีความบริเวณย่านการค้าเก่าในเมืองชายฝั่งทะเลตะวันออกของคาบสมุทรภาคใต้ ประเทศไทย. (การค้นคว้าอิสระปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.,

- ธรรมศักดิ์ สงกา. (2553). ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทด้านพาณิชย์กรรมของย่านการค้า
ศูนย์กลางเมืองชลบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
พจนานุกรมศัพท์พจนานุกรม. (2552). การฟื้นฟูย่านตลาดพระโขนง. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
มาโนช นุรักษ์วงษา. (2552). การฟื้นฟูบูรณะพื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมเก่าเมืองแปดริ้ว ฉะเชิงเทรา.
(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
เมืองคอนดอทคอม. (2554a). ถนนราชดำเนิน. Retrieved from
<https://www.gotonakhon.com/?p=4636>
เมืองคอนดอทคอม. (2554b). สีแฉกทำวังถึงคลองทำวัง. Retrieved from
<http://www.gotonakhon.com/?p=6889>
ยงธนีสร์ พิมลเสถียร. (2557). การปรับปรุงฟื้นฟูเมืองและการอนุรักษ์เมือง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
วรรณศิลป์ พิรพันธุ์. (2527). องค์ประกอบของเมือง. ม.ป.ท.
วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2559). รายชื่อโบราณสถานในจังหวัดนครศรีธรรมราช. Retrieved from
<https://th.wikipedia.org/wiki/รายชื่อโบราณสถานในจังหวัดนครศรีธรรมราช>
สภามหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. (2540). รายงานการวิจัยสนองพระราชประสงค์ เรื่อง
นครศรีธรรมราช กรณีศึกษา การตั้งถิ่นฐานที่กรุงชิงและพยุหะคีรี และจีน: ประวัติศาสตร์
โบราณคดี ผู้คนและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
สมชาย เดชะพรหมพันธุ์. (2522). ภูมิศาสตร์เมือง กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศิลปบรรณาคาร
สำนักการวางผังและพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานคร. (ม.ป.ป.). วิธีการปรับปรุงฟื้นฟูเมือง. Retrieved
from <http://cmc.bangkok.go.th/bmaitev/web/uploads/37.pdf>
สาริยา ศรีเชื้อ. (2540). แนวทางการวางแผนพัฒนาย่านการค้าในเขตชั้นกลางของกรุงเทพมหานคร :
กรณีศึกษาเขตบางกะปิ. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2550). โครงการจัดทำมาตรฐาน
คุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม: เมืองเก่า. กรุงเทพฯ: กองอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม.
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2555). โครงการจัดทำมาตรฐาน
คุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระ
จอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). รายงานฉบับสมบูรณ์แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่านครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ: สถาบันอาศรมศิลป์.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (ม.ป.ป.). คู่มือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชน. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

สำนักประเมินราคาทรัพย์สิน กรมธนารักษ์. (2562). Retrieved from <https://www.treasury.go.th/th/download.php?ref=qTEcLKuipTkgoaq3GT9gMTqsqTlcoUucpTMgpKqSGTIgoTqvqTScqUuspPMgZap5GQAgpJqSqTEcnKus>

สุนนา อยู่โพธิ์. (2531). การค้าปลีก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

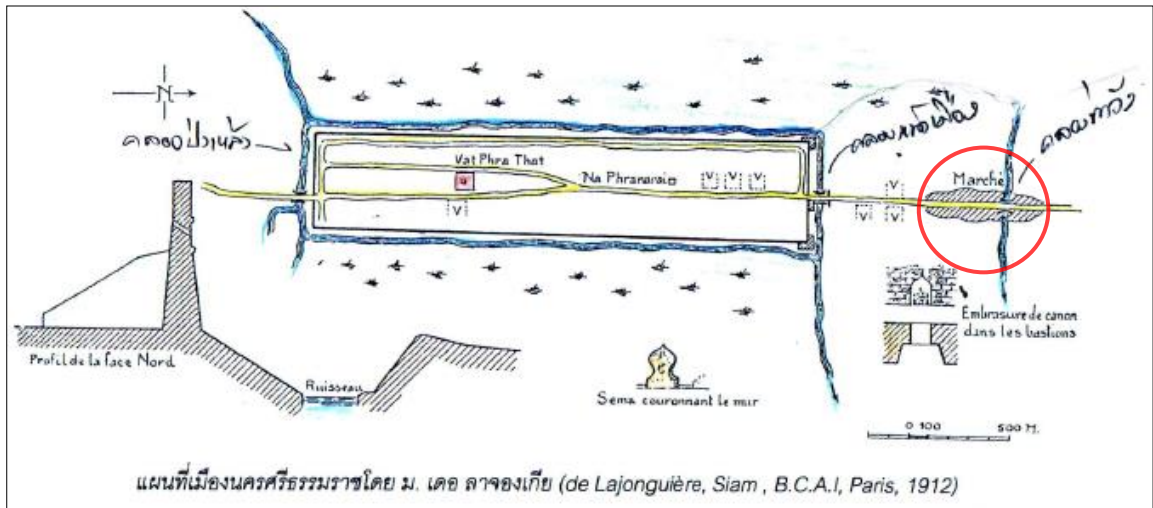
สุวิทย์ เปี้ยผ่อง. (2535). การค้าส่งและการค้าปลีก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

เสนห์ ญาณสาร. (2543). ภูมิศาสตร์เมือง. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภาคผนวก ก

แผนที่แสดงขอบเขตย่านท่าวังในอดีตที่บ่งบอกถึงความเป็นท่าวัง

ที่มา : สุธรรม ชยันต์เกียรติ, 2563

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์บุคคลสำคัญ

การศึกษา เรื่อง การฟื้นฟูย่านการค้าเก่า : กรณีศึกษา ย่านท่าวัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้ใช้เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหัพพันิต มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า กรณีศึกษาย่านท่าวัง ที่มีความเหมาะสมและมีความสอดคล้องกับการเติบโตของย่าน รวมถึงเมือง ที่คำนึงถึงความกลมกลืนของอาคาร กิจกรรมและวิถีชีวิตคนในพื้นที่ โดยแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 การรับรู้ปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการ และแนวทางการฟื้นฟู

ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็นอื่น ๆ

ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์นี้จะนำไปใช้เพื่อประกอบการศึกษาเท่านั้น โดยจะไม่ส่งผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์..... อายุ.....ปี

อาชีพ..... ระยะเวลาการอยู่อาศัยในพื้นที่ .....ปี

ส่วนที่ 2 การรับรู้ปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการ และแนวทางการฟื้นฟู

- ประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับย่านท่าวัง

ด้าน	ประเด็น	รายละเอียด	ข้อคิดเห็น
กายภาพ	1.การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร	- มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทใดบ้าง - สภาพบ้านเรือน ร้านค้ามีลักษณะเป็นอย่างไร	
	2.การสัญจร	- รูปแบบการเดินทางอะไรบ้าง - ใช้เส้นทางใดเป็นเส้นทางหลัก - มีจุดเปลี่ยนถ่ายการเดินทางบริเวณใด	
	3.พื้นที่ว่างสาธารณะ	มีพื้นที่สำหรับประกอบกิจกรรมและศูนย์กลางย่านหรือไม่ และบริเวณใด	

ด้าน	ประเด็น	ระดับ								
		2550-2555			2556-2560			2561-ปัจจุบัน		
		1	0	-1	1	0	-1	1	0	-1
	การรื้อถอนอาคารเก่าแก่									
	มีการสร้างอาคารสูง หรืออาคารขนาดใหญ่									
	มีการปรับเปลี่ยนการใช้สอยภายในอาคาร									
	เป็นศูนย์กลางคมนาคมขนส่งของเมือง									
	มีพื้นที่สาธารณะสำหรับชุมชน									
	ความแออัดของพื้นที่									
เศรษฐกิจ	เป็นแหล่งงานที่สำคัญของเมือง									
	มีรูปแบบการค้าที่หลากหลาย									
	มีความหลากหลายของสินค้า									
	จำนวนร้านค้า									
	ราคาสินค้า									
	ราคาเช่า									
สังคม	จำนวนผู้เข้ามาใช้บริการ									
	นโยบายและแผนงานที่พัฒนาย่าน									
	การมีส่วนร่วมของชุมชน									
	รักษาและคงลักษณะความเป็นย่านการค้า									

- ประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อเพื่อทราบความต้องการของชุมชน

แนวทางการพัฒนา	ความคิดเห็น
1.กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อควบคุมกิจกรรม	
2.ปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคในย่าน ได้แก่ ไฟฟ้าลงดิน การระบายน้ำท่วมขัง การจัดการขยะ การให้บริการน้ำประปา เป็นต้น	
3.ปรับปรุงระบบสาธารณสุขการ ได้แก่ โรงพยาบาล โรงเรียน สถานีตำรวจ พื้นที่นันทนาการ ที่โล่ง	
4. การรักษาระยะถอยร่นและความสูงของชั้นอาคาร	
5.สร้างที่จอดรถในตำแหน่งที่เหมาะสม เป็นจุดเปลี่ยนถ่ายระบบการสัญจรเข้าถึงพื้นที่ เพื่อลดปัญหาการจราจร	
6. สร้างเส้นทางต่อเนื่องระหว่างโบราณสถาน แหล่งวัฒนธรรมและพื้นที่เปิดโล่งในย่าน โดยจัดให้มีทางเดินเท้าทางจักรยาน	

แนวทางการพัฒนา	ความคิดเห็น
7.ส่งเสริมให้มีทางเดินเท้าที่ปลอดภัยและมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก เช่น ป้ายบอกทาง ไฟส่องสว่าง ทางคนพิการ และพื้นผิวทางที่รองรับทุกกลุ่มวัย	
8.พัฒนาภูมิทัศน์ของย่านด้วยการสร้างร่มเงาตามแนวถนนทางเท้า และพื้นที่ที่รียมน้ำให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี	
9.ส่งเสริมให้มีการตั้งชมรมหรือองค์กรในการบริหารจัดการย่าน	
10. อื่นๆ (เสนอแนะเพิ่มเติม)	

ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็นอื่น ๆ

1. เกล็ดลักษณะของย่านคืออะไร

.....

.....

.....

.....

.....

2. จุดเด่น และจุดด้อยของย่านท่าวัง คืออะไร

.....

.....

.....

.....

.....

3.สาเหตุที่ทำให้ย่านการค้าท่าวังต้องมีการฟื้นฟู

.....

.....

.....

.....

.....

4. ในอนาคตท่านคิดหากมีการปรับปรุงย่านการค้าเก่าท่าวัง คุณต้องการปรับปรุงอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

5. ความคิดเห็นเพิ่มเติม ท่านอยากให้ย่านการค้าเก่าท่าวังเกิดสิ่งใดขึ้นใหม่ในอนาคต

.....

.....

.....

.....

.....

ขอบคุณค่ะ

ภาคผนวก ค

แบบสัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการ

การศึกษา เรื่อง การฟื้นฟูย่านการค้าเก่า : กรณีศึกษา ย่านท่าวัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้ใช้เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหัพพันิต มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า กรณีศึกษาย่านท่าวัง ที่มีความเหมาะสมและมีความสอดคล้องกับการเติบโตของย่าน รวมถึงเมือง ที่คำนึงถึงความกลมกลืนของอาคาร กิจกรรมและวิถีชีวิตคนในพื้นที่ โดยแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์นี้จะนำไปใช้เพื่อประกอบการศึกษาเท่านั้น โดยจะไม่ส่งผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

.....

ตำแหน่งทางวิชาการ

.....

ส่วนที่ 2 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

- แนวทางการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า มีแนวทางอะไรบ้างและทำอย่างไร
- ข้อจำกัดและโอกาสในการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า
- มีกลไกอะไรบ้างที่จะทำให้เกิดการสนับสนุนการดำเนินงานและผลักดันการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า
- กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญอย่างไรและแนวทางที่เหมาะสมคืออะไร
- ความเสี่ยงและภัยคุกคามที่อาจส่งผลต่อการฟื้นฟูย่านการค้าเก่า

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวณัฐนิช จำรูญโรจน์
วัน เดือน ปี เกิด	18 กรกฎาคม 2536
สถานที่เกิด	นครศรีธรรมราช
วุฒิการศึกษา	การผังเมืองบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ที่อยู่ปัจจุบัน	89/141 ถนนห้วยหมาก แขวงห้วยหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240
ผลงานตีพิมพ์	ณัฐนิช จำรูญโรจน์. (2559). "ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของย่านท่า วัง จังหวัดนครศรีธรรมราช". วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล., ฉบับที่ 23: 73-89.

